

Latvijas Republikas Zemkopības ministrija

LATVIJAS LAUKSAIMNIECĪBA

2019

Satura rādītājs

Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras.....	4
1. Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā.....	1
1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsmē.....	1
1.2. Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums.....	2
1.3. Lauksaimniecības zemes izmantošana	9
2. Lauksaimniecības nozaru attīstība	12
2.1. Kopsavilkums.....	12
2.2. Piena un piena produktu ražošana.....	15
2.3. Cūkgaļas ražošana	20
2.4. Liellopu gaļas ražošana.....	27
2.5. Olu un putnu gaļas ražošana	33
2.6. Aitkopības un kazkopības nozaru attīstība.....	37
2.7. Zirgkopība	41
2.8. Graudu ražošana	43
2.9. Augļu un dārzeņu ražošana	53
2.10. Puķu, augļu koku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādījumu platības	60
2.11. Kartupeļu ražošana.....	61
2.12. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana.....	65
2.13. Biškopība	68
2.14. Netradicionālās lauksaimniecības nozares.....	71
2.15. Bioloģiskā lauksaimniecība	76
2.16. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana	79
2.17. Traktortehnika.....	82
2.18. Mēslošanas līdzekļu un substrātu aprīte.....	83
2.19. Vidi saudzējoša lauksaimniecība	84
3. Pārtikas nozares attīstība	90
3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums	90
3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas	95
4. Zivsaimniecība	98
5. Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai	107
5.1. Nacionālās subsīdijas.....	107
5.2. Aizdevumi un garantijas lauku uzņēmējiem.....	108
5.3. Nodokļi	111
5.4. Atbalsts kooperatīviem un nevalstiskajām organizācijām	114
6. ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai	117
6.1. Tiešie maksājumi	117
6.2. Savstarpējā atbilstība	129

6.3.	Kopējā tirgus atbalsta instrumenti	130
6.4.	Latvijas Lauku attīstības programma 2014.–2020. gadam.....	137
6.5.	Valsts lauku tīkls	157
7.	Ārējā tirdzniecība	161
7.1.	Starptautiskās tirdzniecības līgumi.....	161
7.2.	Ārējās tirdzniecības analīze	164
8.	Izglītība, zinātne, konsultācijas	171

Tekstā lietotie saīsinājumi un abreviatūras

Abreviatūra vai saīsinājums	Paskaidrojums
AS	akciju sabiedrība
AREI	Agroresursu un ekonomikas institūts
ASEAN	Dienvidaustrumu Āzijas valstu asociācija
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
Att.	attēls
BLSDA	biedrība "Bioloģisko lauksaimnieku un savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija"
BPV	bruto pievienotā vērtība
BSA	brīvprātīgs saistītais atbalsts
BTL	Brīvās tirdzniecības līgums
CECAF	Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajons
CETA	ES tirdzniecības un sadarbības līgums ar Kanādu
CGRFA	Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas (FAO) Pārtikas un lauksaimniecības ģenētisko resursu komisija
cnt	centners
CSDD	Ceļu satiksmes drošības direkcija
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DDA	Dohas attīstības programma
DNS	dezoksiribonukleīnskābe
EIJZ	ekoloģiski jutīgie ilggadīgie zālāji
EK	Eiropas Komisija
EKI	Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
ELGF	Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds
ENP	ekoloģiski nozīmīga platība
ENRD	Eiropas Tīkls Lauku attīstībai
ES	Eiropas Savienība
EUR	eiro
EUROSTAT	Eiropas Savienības Statistikas birojs
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
ESAF	Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultāte
eq	ekvivalents
ha	hektārs
IKP	iekšzemes kopprodukts
ITF	Informācijas tehnoloģiju fakultātes
IZ	ilggadīgie zālāji
kg	kilograms
KLP	Kopējā lauksaimniecības politika
I/s	lauksaimniecība
LAD	Lauku atbalsta dienests
LAP	Lauku attīstības programma
LBB	Latvijas Biškopības biedrība
LCAA	Latvijas cūku audzētāju asociācija
LDC	Lauksaimniecības datu centrs
LGLA	šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācija SIA "Latvijas gaļas liellopu audzētāju asociācija"
LEK	lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins
LF	Lauksaimniecības fakultāte
LIZ	lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LKI	Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras
LLKC	sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs"
LLU	Latvijas Lauksaimniecības universitāte

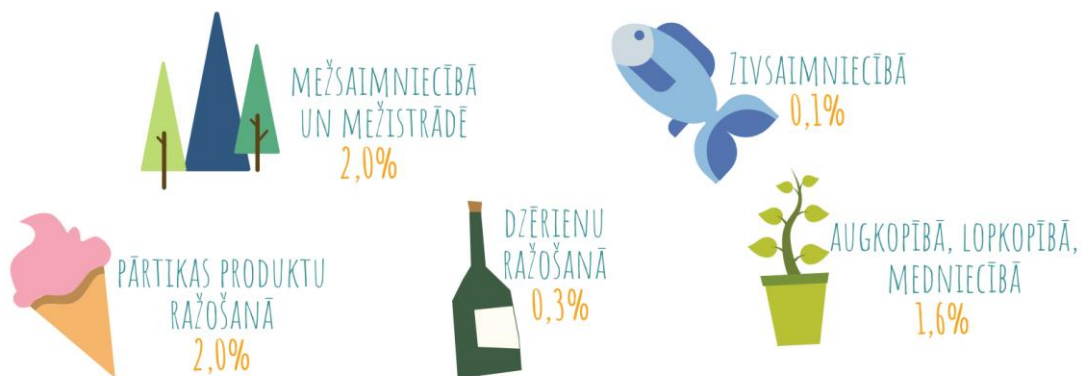
LLVN	laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi
LPKS	Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvā sabiedrība
LŠTAA	Latvijas Šķirnes trušu audzētāju asociācija
LZ	Latvijas zilā
LZAA	biedrība "Latvijas Zvēraudzētāju asociācija"
MF	Meža fakultāte
milj.	miljoni
MK	Ministru kabinets
MLS	Mazo lauksaimnieku atbalsta shēma
MPS	mācību un pētījumu saimniecība
MVU	mazie un vidējie uzņēmumi
NACE	saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija Eiropas Savienībā
NEAFC	Ziemeļaustrumu Atlantijas zvejniecības komisija
NNFSP	netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi
NPKS	Nacionālā pārtikas kvalitātes shēma
NUE	slāpekļa izmantošanas efektivitāte
NVO	nevalstiskā organizācija
NVS	Neatkarīgo Valstu Savienība
PTF	Pārtikas tehnoloģijas fakultātes
PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
PVD	Pārtikas un veterinārais dienests
RLP	Reģionālā lauksaimniecības pārvalde
RO	ražotāju organizācijas
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SEG	siltumnīcefekta gāzes
SUDAT	Saimniecību uzskaites datu tīkls
t	tonna
t.i.	tas ir
t.sk.	tai skaitā
tab.	tabula
TF	Tehniskā fakultāte
THC	tetrahidrokanabinols
TKO	Tirgus kopējā organizācija
tūkst.	tūkstotis
u.tml.	un tamlīdzīgi
VAAD	Valsts augu aizsardzības dienests
VBF	Vides un būvzinātņu fakultāte
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VLT	Valsts Lauku tīkls
VMF	Veterinārmedicīnas fakultāte
VPM	vienotais platības maksājums
VPS	vispārējo preferenču sistēma
VPS+	īpašais veicināšanas režīms ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai
VRG	vietējās rīcības grupas
VTU	Valsts tehniskās uzraudzības aģentūra
VZD	Valsts zemes dienests
ZS	zemnieku saimniecība
ZM	Zemkopības ministrija

1. Lauksaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas nozīme tautsaimniecībā

1.1. Ieguldījums tautsaimniecības izaugsme

Faktu lapa 2018

IKP PIEVIENOTĀ VĒRTĪBĀ

Latvijā turpinās stabila ekonomiskā izaugsme, kuras tempi pārsniedz ES vidējos rādītājus. No 2011. līdz 2018. gadam IKP vidēji pieauga par 3,6 % ik gadu.¹

2017.–2018. gadā izaugsmes temps paātrinājās, IKP palielinoties attiecīgi par 4,6 % un 4,8 %. Izaugsmes paātrināšanos sekmēja situācijas uzlabošanās ārējā vidē (ES telpā un arī trešajās valstīs), intensīvāka ES struktūrfondu apgušana, nodarbinātības un darba samaksas pieaugums.¹

Ekonomikas turpmākā attīstība ir atkarīga no situācijas ārējā vidē un tās attīstības: Latvijas tautsaimniecībā to joprojām noteiks eksporta iespējas, tāpēc lielākais Latvijas izaugsmes risks saistīts ar globālās ekonomikas attīstību. Īpaši svarīga ir ES kopējās ekonomikas telpas turpmākā attīstība. Latvijas ekonomiskās priekšrocības vidējā termiņā galvenokārt balstīsies uz panākto makroekonomisko stabilitāti, kas ir uzlabojusi Latvijas kredītreitingus, kā arī uz plānoto ES struktūrfondu atbalsta programmu efektivitāti un uzlabojumiem uzņēmējdarbības vidē.¹ Straujākas izaugsmes scenārijs paredz, ka Latvijas galvenajos eksporta tirgos turpināsies izaugsme, un Latvijas ekonomikas konkurētspējas priekšrocības lielākoties veido tehnoloģiskie faktori, ražošanas efektivitātes uzlabošana un inovācijām, mazāk – lēts darbaspēks un zemas resursu cenas. Vidēja termiņa periodā Latvijas izaugsmes tempi varētu sasniegt 4–5 % pieaugumu gadā. Savukārt vājākas izaugsmes scenārijā, palēninoties izaugsmei Eiropā un neuzlabojoties ģeopolitiskajai situācijai, Latvijas ekonomikas izaugsme var būt arī daudz lēnāka.²

Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības (NACE 2.red. A, fakt. cenās; A iekļauj: A01, A02, A03) pievienotā vērtība kopā 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu ir palielinājusies par 12,8 %, savukārt tās īpatsvars kopējā IKP pievienotās vērtības struktūrā palicis nemainīgs, sasniedzot 3,8 % no kopējās IKP pievienotās vērtības (sk. 1.1. tab.).

1.1. tabula

Iekšzemes kopprodukta rādītāji 2016.–2018. gadā, faktiskajās cenās (NACE 2. red.)³

Gads	2016.		2017.		2018.	
Rādītāji	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%	tūkst. EUR	%
Iekšzemes kopprodukts	25 037 692	...	27 033 056	...	29 523 664	...
Pievienotā vērtība kopā	21 832 382	100	23 626 231	100	25 694 106	100
Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības (A01)	411 572	1,89	454 948	1,93	418 584	1,63
Mežsaimniecība un mežizstrāde (A02)	357 129	1,64	380 063	1,61	524 153	2,04
Zivsaimniecība (A03)	33 891	0,16	28 060	0,12	30 955	0,12
Pārtikas produktu ražošana (C10)	462 382	2,12	518 434	2,19	517 559	2,01
Dzērienu ražošana (C11)	79 235	0,36	86 183	0,36	83 561	0,33

Avots: CSP

Darba tirgū vecumgrupā no 15 līdz 64 gadiem 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu nodarbināto iedzīvotāju skaits palielinājies par 11,4 tūkstošiem jeb 1,3 %, bet bezdarbnieku skaits samazinājies par 12,5 tūkstošiem jeb 14,8 %. 2018. gadā valstī bija 873,3 tūkstoši nodarbinātu iedzīvotāju un 71,8 tūkstoši bezdarbnieku. Kopējais bezdarba līmenis vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem bija 7,4 % – par 1,3 procentpunktiem zemāks nekā 2017. gadā un 2,2 procentpunktiem mazāks nekā 2016. gadā.

Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju skaits 2018. gada laikā ir samazinājies par 14,4 tūkstošiem jeb 0,7 %, sasniedzot 1,920 milj. iedzīvotāju. Laikposmā no 2010. gada līdz 2019. gada sākumam iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 200,5 tūkstošiem jeb 9,5 %.

2018. gadā laukos dzīvojošo skaits ir samazinājies par 4,9 tūkstošiem jeb 0,8 %, bet pilsētās dzīvojošo skaits – par 9,5 tūkstošiem jeb 0,7 %. 2018. gadā laukos dzīvojošo iedzīvotāju īpatsvars bija 31,5 %. Bezdarba līmenis vecumgrupā no 15 līdz 64 gadiem pilsētās 2018. gadā bija 7,1 % – par

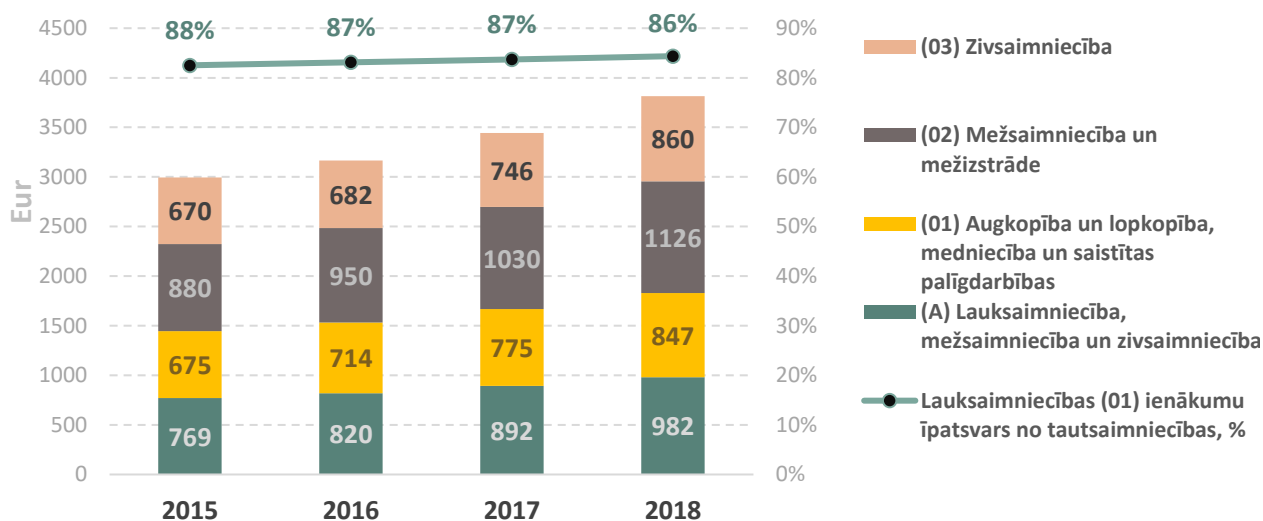
¹ 2016.–2018. gada dati var tikt precizēti atbilstoši CSP datu revīzijas politikai.

² 2019. gada aprīļa makroekonomiskais apskats "Latvijas makroekonomiskais apskats #72 | 2019-1"
https://www.em.gov.lv/nozares_politika/tautsaimniecibas_attistiba/latvijas_makroekonomiskais_apskats/.

1,1 procentpunktiem mazāk nekā 2017. gadā, savukārt laukos bezdarba līmenis samazinājās līdz 8,8 % un ir par 1,6 procentpunktiem mazāks nekā gadu iepriekš.

2018. gadā lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā kopā (NACE 2. red., A) nodarbināto vidējais skaits vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem bija 63,3 tūkstoši. Nodarbināto skaits augkopībā, lopkopībā un medniecībā (A01) samazinājās par 1,5 tūkstošiem jeb par 3,3 %, t.i., līdz 44,2 tūkst. nodarbināto. Augkopībā, lopkopībā un medniecībā (A01) nodarbināto īpatsvars no visa nodarbināto skaita valstī 2018. gadā veidoja 4,9 % – par 0,2 procentpunktiem mazāk nekā 2017. gadā.

Kopš 2010. gada mēneša vidējais bruto atalgojums valstī pakāpeniski turpina palielināties ik gadu vidēji par 46 EUR jeb 5,9%. 2018. gadā mēneša vidējā bruto darba samaksa salīdzinājumā ar 2017. gadu lauksaimniecībā (A01) palielinājās par 71 EUR jeb 9,2% un bija 847 eiro. Atalgojuma līmenis lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā (A) palielinājās par 90 EUR jeb 10,1 % un bija 982 eiro (sk. 1.1. att.).

1.1. attēls. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa pa darbības veidiem (NACE 2.red.) 2015.–2018. gadā

Avots: CSP

1.2. Lauksaimniecības ekonomiskās darbības raksturojums

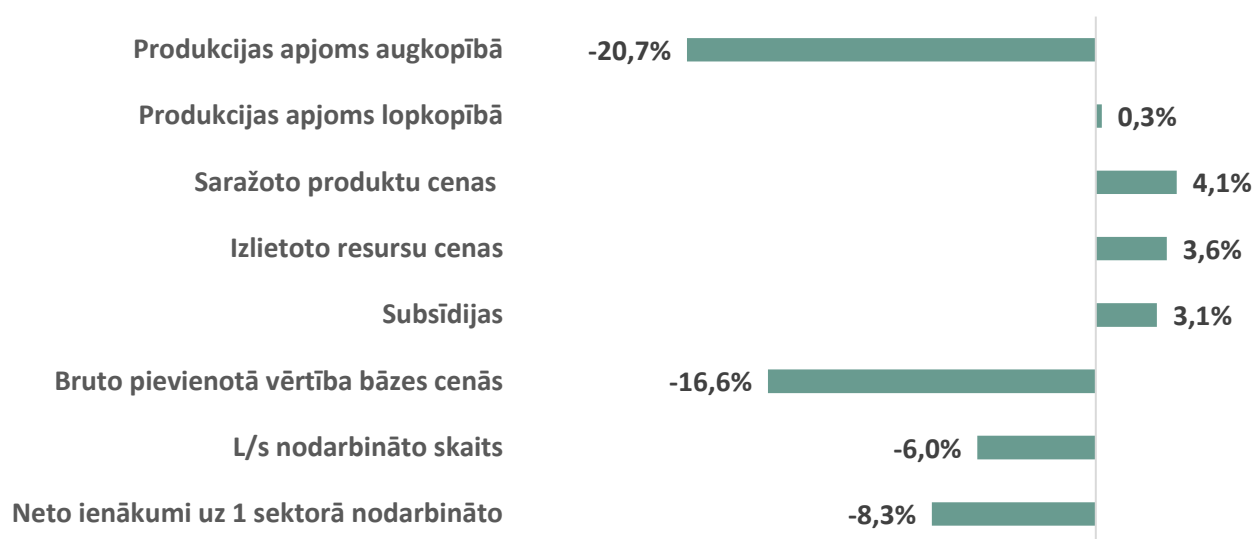
Apakšnodaļas informāciju sagatavojis Agroresursu un ekonomikas institūts. Lauksaimniecības sektora ekonomisko rādītāju analīze par 2018. gadu ir veikta, izmantojot LEK. Tas aptver visu lauksaimniecības sektoru kopumā, iekļaujot visas saimniecību kategorijas un lauksaimniecības darbības veidus, arī nelauksaimnieciskās blakusdarbības, ja par tām saimniecībā nav atsevišķas uzskaites.

Ienākumu novērtējums iegūts, apkopojot visa sektora datus par ražotās produkcijas apjomu, tās izlietojumu, cenām, atbalstu, ražošanas izmaksām un ienākumu pārdali. Galvenie izmantotie informācijas avoti ir CSP, SUDAT un LAD dati, un pēc nepieciešamības izdarīts to pārrēķins vai uz tiem balstīts novērtējums. Pēc datu precizēšanas korigēti iepriekšējo gadu rādītāji. Tā kā visa informācija par 2018. gadu vēl nav pilnībā pieejama, iegūtie rezultāti, īpaši par izmaksām, ir provizoriski.

Ienākumu analīzē atbilstoši ES lietotajai LEK metodikai tiek ņemta vērā galaprodukcija, kas no kopējās saražotās atšķiras ar to, ka tajā neietilpst atsevišķi izlietojuma veidi – galvenokārt patēriņš pašu saimniecībā tā paša produkta ražošanai, kā arī blakusprodukti u.c.

2018. gada rādītāju rezultāti lauksaimniecības sektorā liecina par būtisku ienākumu samazinājumu salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, kurā savukārt tika konstatēts nozīmīgs kāpums. Kā redzams no kopsavilkuma 1.2. attēlā, būtiskākais ienākumus samazinošais faktors bija produkcijas apjoma kritums augkopībā par 20,7 %. To izraisīja galveno augkopības kultūru mazā raža. Savukārt lopkopības produkcijas apjoma pieaugums ir nenozīmīgs – par 0,3 %. Cenu un subsīdiu izmaiņu ietekme šajā gadā nav bijusi vērojama. Nodarbināto skaits atbilstoši provizorisksam vērtējumam ir samazinājies

būtiski, tādēļ ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto mainījušies salīdzinoši mazāk (samazinājums par 8,3 %) nekā sektorā kopumā (sk. 1.2. att.).

1.2. attēls. Galveno sektora rādītāju izmaiņas 2018./2017. gadā

Avots: AREI (LEK)

Fiziskā apjoma izmaiņas

Augkopības apjoma izmaiņas ietekmēja gan grūtības ar ziemāju sēju 2017. gada rudenī, kad pārmērīgo nokrišņu un pārmitro lauku dēļ tika iesēts par 35 % mazāk ziemāju nekā iepriekš, gan būtisks vairāku citu nozīmīgu kultūru ražības kritums. Būtiskākais produkcijas apjoma samazinājums konstatēts kviešiem – par 33 %, rudziem – par 37 %, pākšaugiem – par 39 % un rapšiem – par 30 %. 2018. gada pavasarī novērotā sausuma ietekmē būtiski mazāk ievākts arī lopbarības kultūru (par 18 %) un dārzeņu (par 14 %). Savukārt atsevišķu kultūru kopražā, gluži pretēji, ir būtiski palielinājusies. Tie ir augļi un ogas (par 60 %), kā arī vasarāji – auzas (par 42 %) un mieži (par 27 %). Šādas izmaiņas saistītas ar sējumu struktūru, jo 2018. gadā graudaugu sējumu struktūrā vasarāju īpatsvars bija daudz lielāks nekā parasti.

Lopkopības nozarēs pēc iepriekšējā gada nozīmīgā kāpuma par 3,1 % 2018. gadā kopējais apjoms gandrīz nav mainījies. To negatīvi ietekmēja daļēji ar sausumu un lopbarības trūkumu saistītais samazinājums par 1,7 % piena ražošanā. No dominējošo produktu ražošanas veidiem ir samazinājusies arī olu ražošana (par 4 %), toties palielinājusies gaļas ražošana – liellopu gaļai par 5 % un cūkgaļai par 3,5 %. Pēc iepriekšējo gadu krituma ir palielinājusies medus (par 22 %) un kažokādu (par 16 %) ieguve. Savukārt aitu gaļas ražošana pēc līdzšinējā konsekventā palielinājuma ir samazinājusies par 3 %.

Cenu izmaiņas

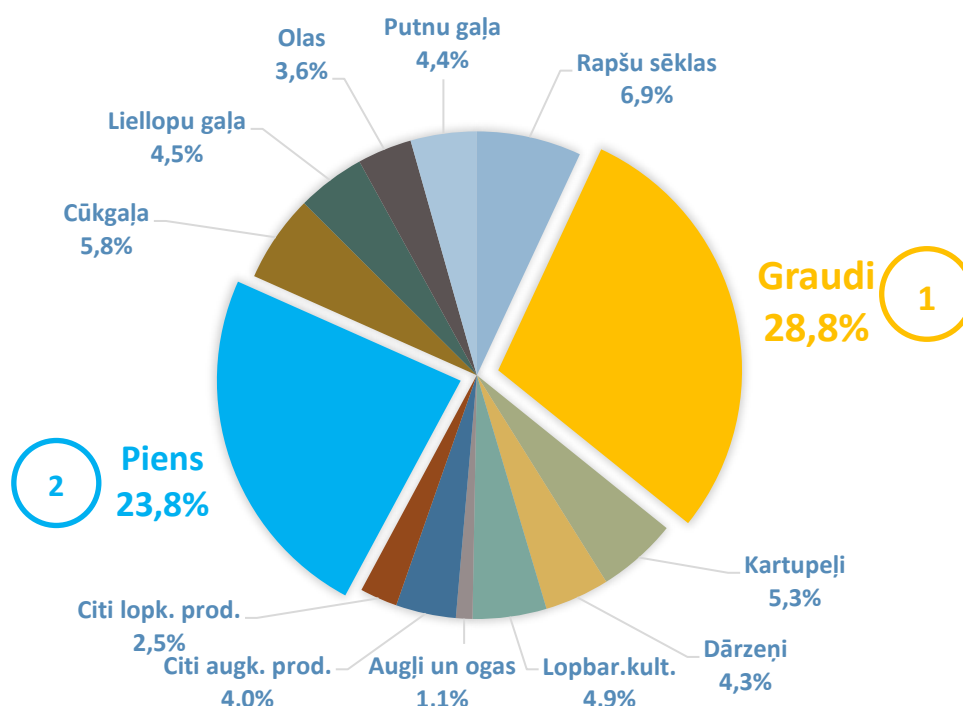
Cenu izmaiņām parasti mēdz būt pretēja tendence nekā apjoma izmaiņām, tādēļ saprotams, ka vidējās ražotāju cenas lauksaimniecības produktiem 2018. gadā ir palielinājušās. To sekmēja augkopības produktu cenu kāpums par 10,2 %. Šis faktors ir daļēji vājinājis ražības samazinājuma negatīvās sekas šajās nozarēs. Savukārt lopkopības produktiem vidējās cenas ir samazinājušās par 4,2 %. To galvenokārt noteica vidējās iepirkuma cenas būtisks samazinājums galvenajam lopkopības produktam pienam (par 7,4 %), kā arī cenas samazinājums cūkgaļai (par 8,7 %). Savukārt dažu citu lopkopības produktu vidējā cena ir palielinājusies, tostarp liellopu gaļai par 8,9 % un putnu gaļai par 4,4 %.

Arī augkopības produktiem cenu izmaiņu tendences ir atšķirīgas. Būtisks cenu palielinājums bijis graudaugiem (vidēji par 16,5 %) un pākšaugiem (par 16 %). Turpretī rapšu cena nedaudz – par 0,8 % –

samazinājusies. Šīm kultūrām cenu izmaiņas ne vienmēr ir saistītas ar ražas apjomu Latvijā, jo tās ietekmē starptautiskā tirdzniecība. Savukārt tiem produktiem, kas tiek patērēti galvenokārt vietējā tirgū, cenu izmaiņas ir ciešāk saistītas ar izaudzēto apjomu. Tādējādi vidējā cena dārzeņiem ir palielinājusies par 20 %, kartupeļiem – par 10 %, turpretī augļu un ogu cena samazinājusies par 9 %.

Produkcijas vērtība un struktūra

Kopējā lauksaimniecības preču izlaides vērtība bāzes cenās (ar produktu subsīdijām) 2018. gadā sasniedza 1153 milj. EUR, kas ir par 8 % mazāk nekā 2017. gadā un aptuveni tikpat, cik 2016. gadā. No kopējās vērtības 55 % veidoja augkopība un 4 % lopkopība. Augkopības īpatsvars produkcijas struktūrā 2018. gadā ir samazinājies par diviem procentpunktiem, un šāda tendence izpaudusies jau trešo gadu pēc kārtas. Šajā gadā tas galvenokārt saistīts ar augkopības produktu ražības izmaiņām, bet iepriekšējos gados lopkopībā bija novērota labvēlīgāka cenu dinamika nekā augkopībā. Galveno produktu īpatsvars kopējā gala produkcijas struktūrā 2018. gadā ir apkopots 1.3. attēlā.

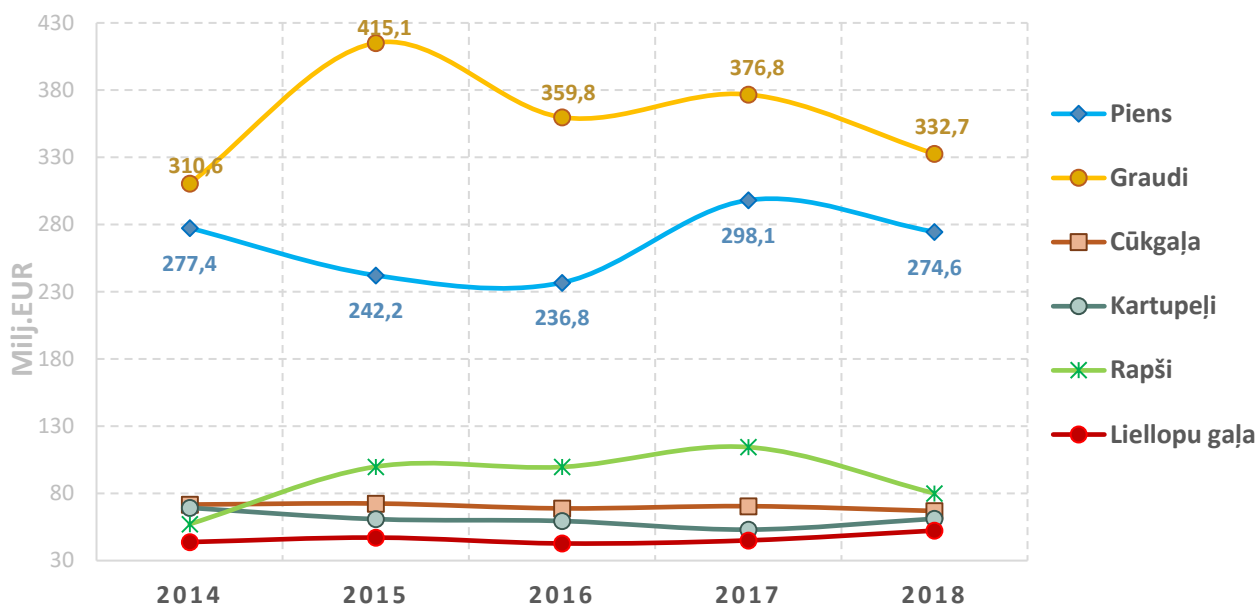

1.3. attēls. Lauksaimniecības preču galaprodukcijas struktūra 2018. gadā (bāzes cenās)

Avots: AREI (LEK)

Produktu struktūrā nozīmīgākās izmaiņas 2018. gadā ir vairāku augkopības kultūru īpatsvara samazinājumā: rapšiem par 2,1 procentpunktu, graudaugu par 1,1 procentpunktu., bet lopbarības kultūrām – par 0,9 procentpunktiem. Tādējādi vairākiem produktiem īpatsvars ir palielinājies: kartupeļiem – par 1,1 procentpunktu, liellopu gaļai – par 1,0 procentpunktu, putnu gaļai – par 0,6 procentpunktiem. Piena īpatsvars gandrīz nav mainījies.

Nozīmīgāko lauksaimniecības produkcijas veidu vērtības izmaiņas 2014.–2018. gadā atspoguļotas 1.4. attēlā. No tā redzams, ka 2018. gadā atšķirībā no iepriekšējā gada galveno produktu vērtība ir nozīmīgi samazinājusies, bet neliels vērtības kāpums no iekļautajiem produktiem ir tikai kartupeļiem un liellopu gaļai. Skatot vairāku gadu posmu, graudu un rapšu kopvērtība 2018. gadā bijusi mazākā kopš 2014. gada, savukārt pārējo produktu vērtība nav būtiski atšķirīga kā kopumā pēdējos gados.

1.4. attēls. Atsevišķu produktu vērtības dinamika 2014.–2018. gadā (bāzes cenās, milj. eiro)

Avots: AREI (LEK)

Resursu izmantošana

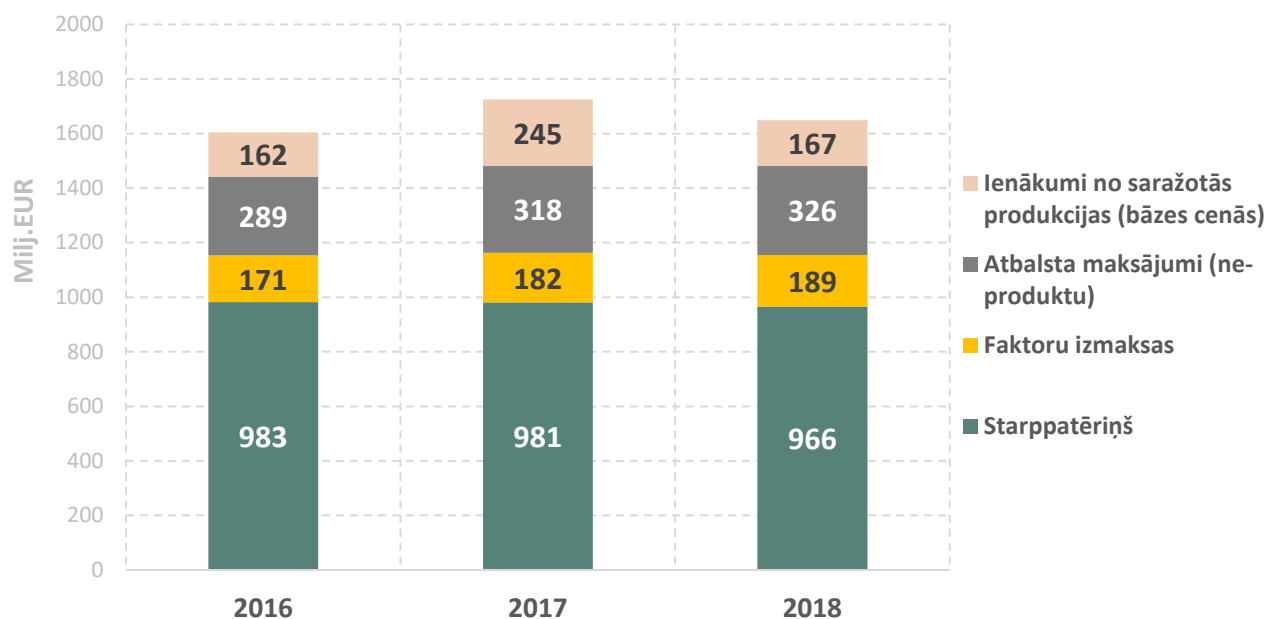
Ienākumi no lauksaimnieciskās darbības ir atkarīgi ne tikai no saražotās produkcijas vērtības un subsīdijām, bet tos nosaka arī ar ražošanu saistītās izmaksas, no kurām galvenās ir starppatēriņš.

1.5. attēlā parādīti, kā izlietoti ieņēmumi no lauksaimnieciskās darbības: cik lielu daļu veido starppatēriņš, faktoru izmaksas un lauksaimnieku ienākumi.

Kā redzams attēlā, 2018. gadā lauksaimnieku rīcībā esošie ienākumi (tos veido ienākumi no produkcijas un atbalsta maksājumi) pēc palielinājuma iepriekšējā gadā ir būtiski samazinājušies – par 69 milj. EUR jeb 12 %, tomēr tie par 9 % pārsniedz 2016. gada līmeni. Saņemto atbalsta maksājumu apmērs gan ir nedaudz palielinājies (par 3 %), bet ļoti strauji – par 32 % – ir kritušies ienākumi no saražotās produkcijas.

Izmaksu daļas (starppatēriņa) vērtība ir nedaudz samazinājusies par 2 %, jo saistībā ar ražotās produkcijas apjomu samazinājumu ir novērtēts, ka izlietoto resursu apjoms kļuvis par 5 % mazāks, toties to cenas ir palielinājušās. Arī šie dati ir tikai provizoriski. Tā kā resursu cenu kāpums kopumā ir mazāks nekā produkcijas cenām (attiecināmi par 3,6 % un 4,1 %), konstatēts neliels pozitīvs “cenu šķēru” efekts, kas mazinājis ienākumu kritumu. Pēc resursu cenu monitoringa datiem, 2018. gadā visvairāk palielinājās augu aizsardzības līdzekļu (par 14 %), energoresursu (par 10 %) un veterināro resursu (par 8 %) cena. Tas noteica nozīmīgu starppatēriņa cenu kāpumu gadā, kurā lauksaimnieku ieņēmumi būtiski samazinājās.

Samazinoties produkcijas vērtībai, starppatēriņa īpatsvars nozares izlaidē 2018. gadā ir nedaudz kāpis un veido 73 %. Salīdzinājumā ar vidējo līmeni ES Latvijā starppatēriņa īpatsvars produkcijas vērtībā ir augsts, jo ES vidēji tas stabili turas 60 % līmenī.

1.5. attēls. Izmaksu apmērs lauksaimniecības sektora ieņēmumos 2016.–2018. gadā

* Faktoru izmaksas ietver pamatlīdzekļu patēriņu, ar ražošanu saistītos nodokļus, zemes nomu un kredītprocentu maksājumus (no tiem atņemti netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi (NNFSP))

Avots: AREI (LEK)

Ienākumu struktūra liecina par subsīdiju īpatsvara palielināšanos tajos. Vēl 2015. gadā reālās lauksaimnieciskās darbības (produktu ražošanas) īpatsvars lauksaimniekiem veidoja gandrīz pusi no ienākumiem jeb 47 %, bet 2018. gadā tā bija vairs tikai trešdaļa jeb 33,8 %. Pārējo daļu veido atbalsta maksājumi, kas nav tieši saistīti ar konkrētu produktu ražošanu, lai gan prasa noteiktu nosacījumu izpildi.

Pievienotās vērtības un ienākumu izmaiņas

No lauksaimniecības nozares izlaides vērtības bāzes cenās atņemot starppatēriņa izmaksas, iegūta bruto pievienotā vērtība (BPV), kas 2018. gadam aprēķināta 356,1 milj. EUR apmērā. Tā ir par 17 % mazāka nekā 2017. gadā, tomēr pārsniedz 2016. gada vērtību. Lauksaimniecības nozares neto pievienotā vērtība faktorizmaksās (tā aprēķināta, bruto pievienotajai vērtībai pieskaitot subsīdijas (ES un valsts atbalstu), kas nav saistītas ar konkrētiem produktiem, bet atņemot nodokļus un pamatlīdzekļu nolietojumu) sasniegusi 529,4 milj. EUR (samazinājums pret 2017. gadu par 12 %).

No neto pievienotās vērtības faktorizmaksās atņemot ārējās izmaksas (kuras veido zemes noma un neto kredītprocentu maksājumi), aprēķināti bruto ienākumi no lauksaimniecības darbības 493 milj. EUR apmērā – tie ir par 12 % mazāki kā 2017. gadā, tomēr pārsniedz pārējo iepriekšējo gadu, izņemot 2015. gada, vērtības.

Ārējās izmaksās iekļautie kredītprocenti veido tikai daļu no faktiskajiem maksājumiem – no tiem ir atņemti NNFSP (netieši novērtētie finanšu starpniecības pakalpojumi), kuri saskaņā ar ES metodiku tiek iekļauti starppatēriņā kā finanšu sektora pakalpojumi citiem sektoriem. Turklāt no samaksātajiem ir atņemti saņemtie procenti par noguldījumiem. Kopējie procentu maksājumi, kurus lauksaimnieki maksā par kredītiem, novērtēti 24 milj. EUR apmērā (2017. gadā – 25,1 milj. EUR).

1.2. tabula

Lauksaimniecības ienākumu veidošanās svarīgākās pozīcijas 2016.–2018. gadā

Rādītājs	Vērtība			Izmaiņas (+/-)	
	2016.	2017.	2018 (p).	2017./2016.	2018./2017.
Augkopība	705,5	728,3	638,5	3%	-12%
Graudaugi	359,8	376,8	332,7	5%	-12%
Rapši	99,6	114,4	80,1	15%	-30%

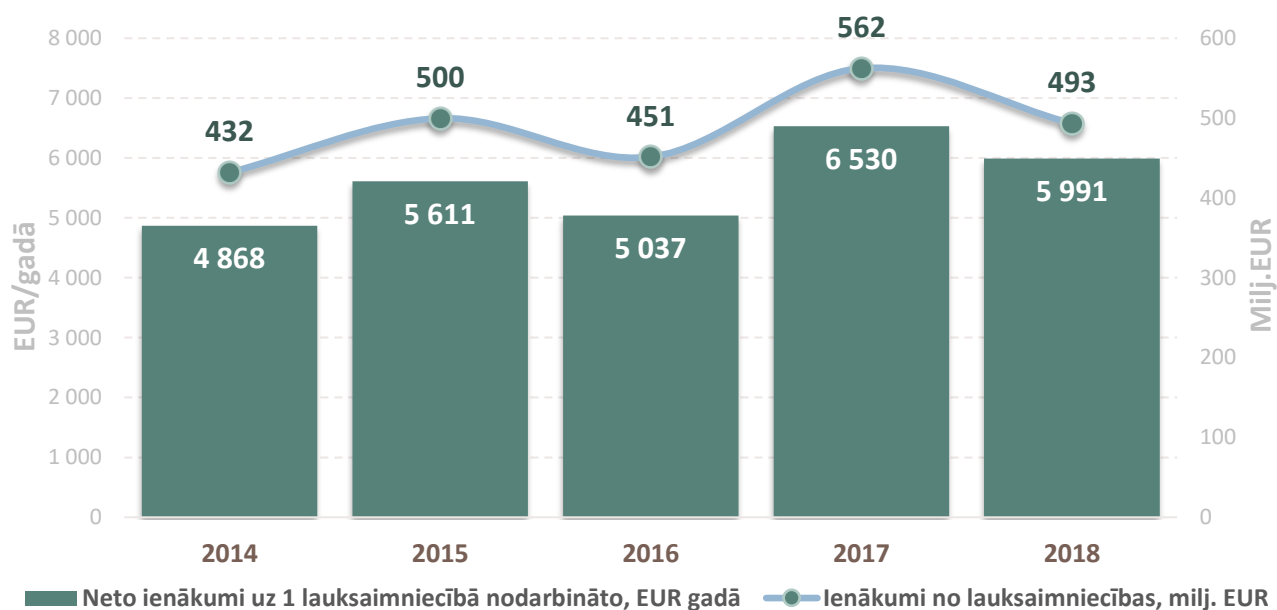
Lopbarības kultūras	81,8	73,2	56,5	-10%	-23%
Dārzeni	55,4	48,4	49,5	-13%	2%
Kartupeļi	59,4	53,1	61,1	-11%	15%
Augļi un ogas	9,8	8,8	12,6	-10%	42%
Citi augu produkti	39,7	53,7	46,0	36%	-14%
Lopkopība	456,1	531,4	514,8	17%	-3%
Piens	236,8	298,1	274,6	26%	-8%
Liellopi	42,7	45,0	52,3	5%	16%
Cūkas	68,8	70,5	66,9	2%	-5%
Mājputni	41,7	48,0	50,5	15%	5%
Olas	41,0	43,5	41,7	6%	-4%
Citi dzīvnieku produkti	25,0	26,2	28,7	5%	9%
Lauksaimniecības preču izlaide	1161,6	1259,7	1153,3	8%	-8%
t.sk. izlaide ražotāju cenās	1092,5	1208,3	1098,8	11%	-9%
ar produktiem saist. subsīdijas	69,1	51,4	54,4	-26%	6%
Pakalpojumi	45,7	30,1	29,3	-34%	-3%
Neatdalāmās blakusdarbības	108,3	117,5	139,2	8%	19%
Lauks. "nozares" izlaide	1315,5	1407,3	1321,8	7%	-6%
Starppatēriņš	982,6	980,5	965,7	0%	-2%
Bruto pievienotā vērtība	333,0	426,8	356,1	28%	-17%
Subsīdijas, nesadalītas pa produktiem	289,2	317,9	326,5	10%	3%
Ar ražošanu saistītie nodokļi	21,3	18,7	19,0	-12%	1%
Pamatlīdzekļu nolietojums	121,0	127,6	134,2	5%	5%
Neto pievienotā vērtība (faktorizmaksās)	479,8	598,4	529,4	25%	-12%
Ārējās izmaksas	28,4	36,0	36,1	27%	0%
Ienākumi no lauksaimn. darbības	451,4	562,5	493,2	25%	-12%
Nodokļi no ienākuma	67,4	74,6	72,3	11%	-3%
Algoto darbinieku ienākumi	100,8	101,1	105,7	0%	5%
Ģimenes darbaspēka ienākumi	283,3	386,8	315,2	37%	-18%
Nodarbināto skaits lauksaimniecībā, tūkst. pilnās gada darba vienības	76,3	74,7	70,3	-2%	-6%
Ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto, EUR gadā	5037	6530	5991	30%	-8%

Avots: AREI (LEK)

(p)-prognoze

Aprēķinātie neto ienākumi uz vienu lauksaimniecībā nodarbināto 2018. gadā ir 5991 EUR gadā jeb 500 EUR vidēji mēnesī – par 8% mazāk kā 2017. gadā, bet būtiski vairāk nekā iepriekšējos gados (sk. 1.6. att.). Vidējie ienākumi uz pilna laika nodarbināto ir aprēķināti, ievērtējot provizoriskās nodarbināto skaita pārmaiņas. Nodarbināto skaits pilna laika vienībās tiek iegūts no lauku saimniecību struktūras apsekojumiem. Lai iegūtu datus par periodu starp šiem gadiem, tiek izmantoti CSP darbaspēka apsekojuma dati, kā arī veikts novērtējums.

Novērtējot vairāku gadu rezultātus, redzams, ka vidējie lauksaimnieku ienākumi kopumā ir palielinās, četru gadu laikā (2014.–2018.) – par 23 %. Nozīmīgākie faktori, kas veicināja ienākumu kāpumu, bija darba produktivitātes pieaugums, kas ļauj saražot vairāk produkcijas, būtiski nepalielinot resursu patēriņu, kā arī subsīdiju palielinājums.

1.6. attēls. Ienākumi no lauksaimniecības 2013.–2018. gadā

Avots: AREI (LEK)

Tā kā Latvijā kopumā vidējā neto darba samaksa 2018. gadā sasniedza 742 EUR (CSP dati), vidējie lauksaimnieku ienākumi (rēķinot uz pilna laika nodarbināto) veidoja tikai 67 % no vidējās neto darba samaksas valstī (salīdzinājumam – 2017. gadā tie bija 80 %). Iepriekšējo gadu dati rāda, ka lauksaimnieku ienākumi attiecībā pret valstī vidējiem ir bijuši svārstīgi un pēc Latvijas iestāšanās ES visbiežāk atradušies 70–80 % robežās no tiem. Šos datus izvērtējot, jāņem vērā, ka lauksaimniecība ir nozare, kurā ir ļoti liela atšķirība starp ienākumiem dažādās saimniecībās: to galvenokārt nosaka saimniecības lielums, specializācija, ražošanas efektivitāte un pieeja tirgiem. Liela daļa nodarbināto strādā mazajās (pašpatēriņa un daļēja pašpatēriņa) saimniecībās, savukārt tirgum ražojošās saimniecībās lauksaimnieku ienākumi kopumā ir lielāki.

Aprēķins salīdzināmajās cenās

Izsakot rādītājus salīdzināmās iepriekšējā gada cenās (sk. 1.3. tab.), aprēķināts, ka 2018. gadā ienākumu samazinājums radies apjoma izmaiņu dēļ. Apjoma izmaiņu ietekmē ienākumi ir samazinājušies par 91,7 milj. EUR jeb par 16 %, savukārt produktu un resursu cenu izmaiņu dēļ tie palielinājušies par 9,6 milj. EUR par 2 %.

1.3. tabula

Apjoma un cenu izmaiņu ietekme uz lauksaimniecības rezultātiem 2018. gadā Latvijā

Rādītāji	2017. g. (milj. EUR)	2018. gada vērtība (milj. EUR)		Starpība 2018./17. (milj. EUR)			Apjoma indeksi	Cenu indeksi
	Faktiskajās cenās	2017. gada cenās	2018. gada cenās	Fakt. cenās	Salīdz. cenās	Cenu ietekme	2018/17	2018/17
L/s nozares izlaide (bāzes cenās)	1407,3	1267,4	1321,8	-85,5	-139,9	54,4	90,1%	104,3%
t.sk. izlaide ražotāju cenās	1355,9	1217,3	1267,4	-88,5	-138,6	50,0	89,8%	104,1%
produktu subsīdijas	51,4	50,1	54,4	3,0	-1,3	4,3	97,4%	108,7%
Starppatēriņš	980,5	932,3	965,7	-14,8	-48,3	33,4	95,1%	103,6%
Bruto pievienotā vērtība (bāzes cenās)	426,8	335,2	356,1	-70,7	-91,7	21,0	78,5%	106,3%
Faktoru izmaksas	182,3	182,3	189,3	7,1	0,0	7,1	100,0%	103,9%
Atbalsts (neproduktu)	317,9	317,9	326,5	8,5	0,0	8,5	100,0%	102,7%
Ienākumi l/s nozarē	562,5	470,8	493,2	-69,2	-91,7	22,4	83,7%	104,8%

Avots: AREI (LEK)

Papildus ienākumu kāpumu nodrošinājis ES un valsts atbalsta (subsīdiju) palielinājums par 12,8 milj. EUR. Lai gan dabisko apstākļu un tirgus situācijas ietekmē atsevišķu produktu (piena u.c.)

ražošanā 2018. gads lauksaimniekiem bija mazāk labvēlīgs nekā iepriekšējais, atbalsta maksājumu (subsīdiu) apmērs ir palielinājies lēnāk nekā citus gadus. Daļēji tas saistīts ar to, ka kompensācijas lauksaimniekiem, kas tika izmaksātas, lai kompensētu 2018. gada sausuma radītos zaudējumus, bija ievērojami mazākas nekā 2017. gadā izmaksātās kompensācijas par plūdu radītajiem postījumiem. Tādējādi kopumā cenu un subsīdiu izmaiņu dēļ ienākumi ir palielinājušies par 22,4 milj. EUR jeb 4,8 %, bet kopējais ienākumu samazinājums no lauksaimnieciskās darbības ir 69,3 milj. EUR jeb par 12,3 %. Jāpiebilst, ka šajā aprēķinā ietilpst tās subsīdijas, kas attiecas uz 2018. gadu, taču var tikt maksātas arī vēlāk. Šī iemesla dēļ dati par to apmēru ir orientējoši.

Salīdzinājums ar citām ES valstīm

Saskaņā ar *EUROSTAT* datiem (LEK 2. novērtējums), arī vairumā citu ES valstu, tāpat kā Latvijā, 2018. gadā ir konstatēts nozīmīgs lauksaimnieku ienākumu samazinājums. Vidēji ES–28 lauksaimnieku reālie ienākumi (indikators A) 2018. gadā ir par 3,8 % mazāki nekā gadu iepriekš. Latvijā saskaņā ar gada sākumā iesniegto novērtējumu reālo ienākumu kritums ir par 8,5 %. Tātad Latvijā ienākumu kritums ir nozīmīgāks nekā vidēji ES, tomēr dažās valstīs tas bijis krietni straujāks, īpaši Dānijā (par 46 %), Zviedrijā (par 33,5 %) un Lietuvā (par 31 %), kā arī Vācijā (par 23 %). Šīs valstis būtiski cieta no vasaras sausuma. Kopumā ienākumu samazinājums konstatēts 18 ES valstīs, tajā skaitā Igaunijā, kurā samazinājums temps par 7,8 % ir līdzīgs Latvijai. Savukārt astoņās valstīs ienākumi ir palielinājušies. Straujākais kāpums konstatēts Slovēnijā – par 24 %. Tas novērots arī Francijā, Somijā, Spānijā, Ungārijā u.c. valstīs.

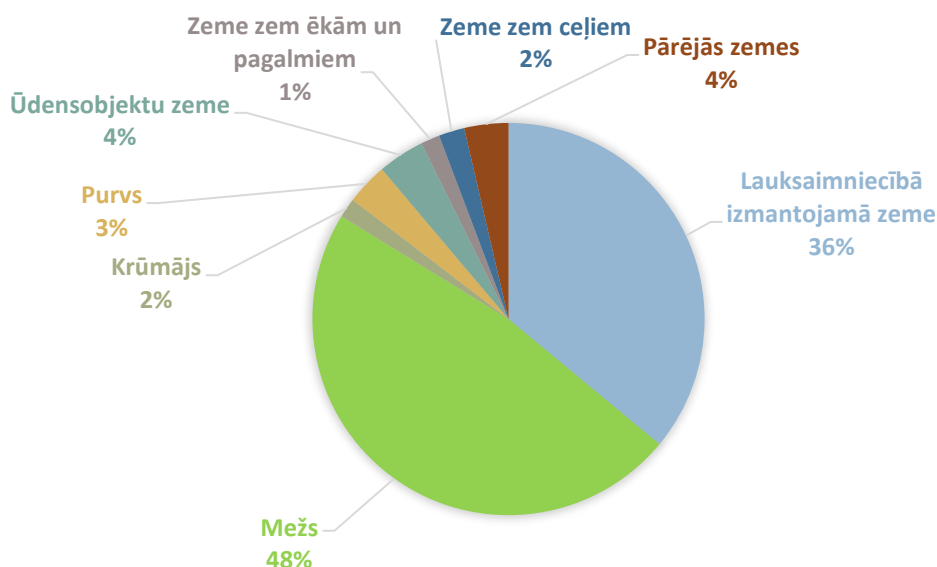
Vērtējot ikgadējās ienākumu izmaiņas, jāpiebilst, ka tajās liela ietekme ir nejaušiem faktoriem (laikapstākļiem, tirgus situācijai). Savukārt ilgākā laikposmā no 2010. līdz 2018. gadam, pēc *Eurostat* datiem, Latvijā lauksaimniecības ienākumu (indikatora A) pieaugums uz nodarbināto ir 26,4 %, kas tikai nedaudz pārsniedz ES-28 vidējo rādītāju 20,7 %. Kopumā starp 13 valstīm, kuras pievienojušās ES kopš 2004. gada, Latvijas rezultāts no izmaiņu viedokļa ir septītais labākais. Visstraujāk šajā laikā ienākumi kāpuši Bulgārijā (par 102 %) un Slovākijā (par 95 %). Straujāks kāpums nekā Latvijā bijis arī Ungārijā, Čehijā, Rumānijā un Kiprā. Turpretī Igaunijā ienākumu līmenis saglabājies 2010. gada līmenī, bet Lietuvā tas palielinājies ir tikai par 4 % (šajā valstī to galvenokārt ietekmējis straujais ienākumu kritums 2018. gadā, jo iepriekš pieaugums bija lielāks nekā Latvijā).

Salīdzinot vidējo lauksaimnieku ienākumu absolūtās vērtības, secināms, ka Latvija joprojām atrodas vienā no pēdējām vietām ES, apsteidzot vienīgi Rumāniju un Lietuvu. Nedaudz labāki rezultāti – par 5–7 % 2018. gadā – bijuši Horvātijā un Polijā. Savukārt vidējie ienākumi sektorā ES ir nepilnas trīs reizes lielāki nekā Latvijā un veido 16,7 tūkst. EUR gadā uz pilna laika nodarbināto. Lielākie ienākumi nekā pārējās ES valstīs ir Nīderlandē, kur tie 2,9 reizes pārsniedz ES vidējo rādītāju. Savukārt Igaunijas lauksaimnieku ienākumi vairāk nekā divas reizes pārsniedz Latvijas vidējo līmeni, bet atpaliek no ES vidējā par 26 %.

1.3. Lauksaimniecības zemes izmantošana

Valsts zemes dienesta dati

VZD apkopo statistikas datus par zemes vienībām atbilstoši nekustamā īpašuma lietošanas mērķim. Atbilstoši šiem datiem 2018. gadā LIZ Latvijā no visiem zemes lietojuma veidiem veidoja 36 % jeb 2,32 milj. ha (2016. gadā – 2,33 milj. ha) (sk. 1.7. att.).

1.7. attēls. Zemes sadalījums pa zemes lietošanas veidiem 2018. gadā

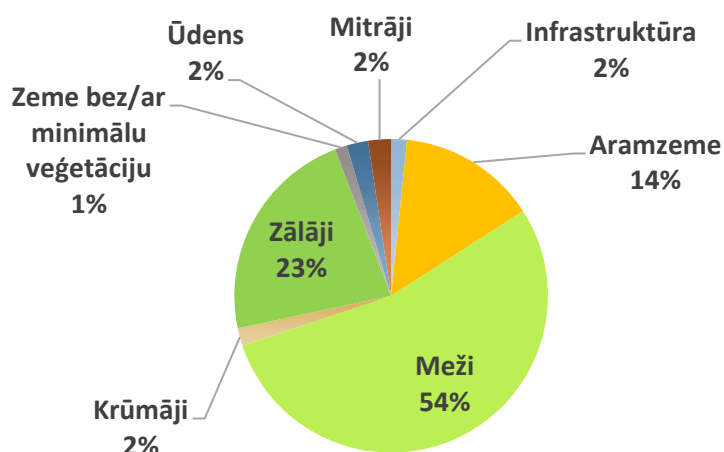
Avots: VZD

 LUCAS: zemes izmantošanas un zemes pārklājuma statistiskais apsekojums

Lai ES līmenī noteiktu izmaiņas zemes lietošanā, *EUROSTAT* ik pēc trim gadiem veic *LUCAS* apsekojumu, kura mērķis ir iegūt kvalitatīvus datus par zemes izmantošanu, pārklājumu un pārmaiņām, augkopības kultūru sējumu platību prognozes, kā arī vidi raksturojošu informāciju par ES dalībvalstīm kopumā. Šobrīd *EUROSTAT* datubāzē ir pieejama informācija par pēdējo apsekojumu par 2015. gadu. Nākamais *LUCAS* apsekojums plānots par 2018. gadu, un tā rezultāti būs pieejami 2019. gada 4. ceturksnī. Kopš 2012. gada *LUCAS* apsekojumā piedalās visas ES dalībvalstis.⁴

LUCAS apsekojums sniedz datus par novērojumiem vairāk nekā 330 000 punktos ES dalībvalstīs. *LUCAS* 2018. gada aptauja sākās martā un beidzās novembrī. *LUCAS* virtuālajā kartē pieejams statistikas atlasis.⁵

2015. gadā Latvijas teritorijas lielāko daļu aizņēma meži (54 %), zālāji (23 %) un aramzeme (14 %) (sk. 1.8. att.). Pārējos 9 % veido zeme ar minimālu veģetāciju vai bez tās, ūdens, mitrāji un infrastruktūra.

1.8. attēls. Zemes sadalījums pa zemes lietošanas veidiem Latvijā LUCAS apsekojuma laikā 2015. gadā

Avots: Eurostat

⁴Land cover/use statistics (LUCAS)Overview <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lucas>

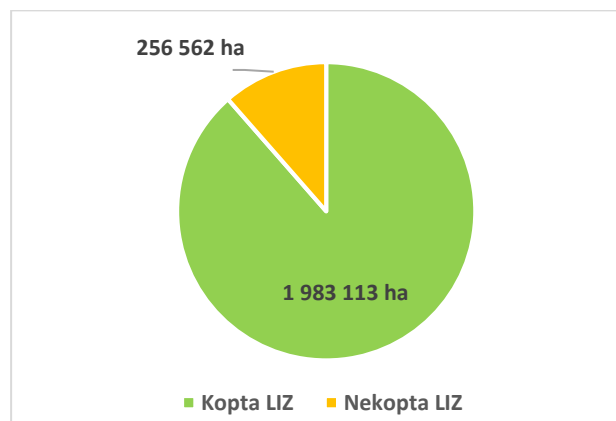
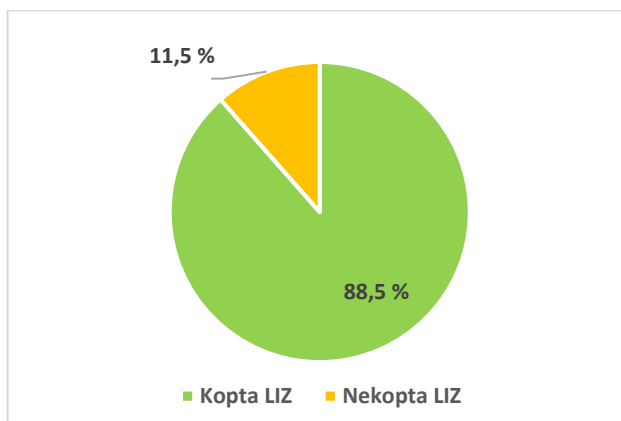
⁵ LUCAS virtuālais atlasis <https://ec.europa.eu/eurostat/web/lucas/lucas-photo-viewer>

LIZ apsaimniekošana

Lauku atbalsta dienests (LAD) 2018. gadā ir apsekojis LIZ platības. Zemes īpašniekam ir jāapstrādā vismaz 70 % no kadastrā esošās LIZ, lai tā tiktu uzskatīta par apstrādātu.

Ja 2018. gada datus salīdzina ar 2017. gada datiem, var secināt, ka 2018. gadā koptas lauksaimniecībā izmantojamās zemes apjoms visā valstī ir palielinājies par vairāk nekā 10 000 ha.

Ja LAD konstatē, ka LIZ ir neapstrādāta vai nekopta, tad vietējā pašvaldība piemēro nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmi 1,5 % apmērā un nodokļa kopsumma veido 3 %. Ja neapstrādātā LIZ ir pieteikta platību maksājumiem, tad atkarībā no LIZ apsekošanas rezultātiem tiek piemērots atbalsta apmēra samazinājums.

1.9. attēls. Lauksaimniecības zemes izmantošana 2018. gadā

Avots: LAD un ZM⁶

Ar 2018. gada lauksaimniecībā izmantojamās zemes apsekošanas rezultātiem var iepazīties LAD tīmekļvietnē tabulā http://www.lad.gov.lv/files/statistika_liz_kad_apsekšanas_tabula_2018.pdf, kā arī kartes formātā http://www.lad.gov.lv/files/statistika_2018_karte.pdf.

⁶Nekustamā īpašuma lietošanas mērķis – nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanas un kadastrālās vērtēšanas vajadzībām pašvaldības izpildinstitūcijas vai valsts institūcijas noteikts un apstiprināts nekustamā īpašuma atļautais izmantošanas veids atbilstoši pašvaldības teritorijas plānojumā atļautajai teritorijas izmantošanai un apstiprinātajiem apbūves noteikumiem.

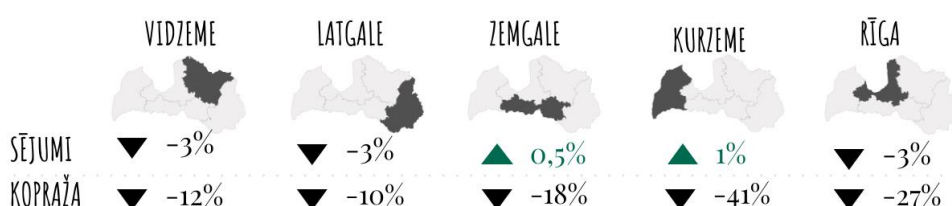
2. Lauksaimniecības nozaru attīstība

2.1. Kopsavilkums

Lauksaimniecības nozaru attīstība 2018

Graudkopība

2018. GADS BIJA LIELS PĀRBAUDĪJUMS LAUKSAIMNIEKIEM, JO LIELĀ KARSTUMA UN SAUSUMA DĒĻ SAMAZINĀJĀS GRAUDAUGU RAŽĪBA

Lopkopība

powered by
PIKTOCHART

Augkopība

Apakšnodaļas informāciju sagatavojis Agrolesursu un ekonomikas institūts. 2018. gads bija īsts pārbaudījumu gads lauksaimniekiem. Pārbaudījumi sākās jau 2017. gada rudenī, kad daudzviet pārmērīgā mitruma dēļ laukus nebija iespējams pienācīgi apstrādāt un tajos kvalitatīvi iesēt ziemājus. Graudu audzētāji situāciju cerēja glābt, sējot vasarājus.

Lauksaimniekus izaicinājumi gaidīja jau 2018. gada pavasarī. Daudziem lauksaimniekiem pērnais rudens ne vien radīja zaudējumus ražas novākšanā, bet tos atstāja arī bez iespējas sagatavot sēklas materiālu jaunajai sezonai vai arī to apjoms un kvalitāte nebija pietiekama. Rudens lietavas daļu sēklu

lauku neļāva novākt, un ziemas periodā, gatavojot sēklu sertifikācijai, tika konstatēts, ka sēklai ir sertificēšanai neatbilstoša kvalitāte, visbiežāk – samazināta dīdība.

2018. gadā graudaugi kopumā (ziemāji un vasarāji) tika audzēti nedaudz mazākā platībā nekā pērn – 690,9 tūkst. ha (2017. gadā – 703,5 tūkst. ha), bet ievērojams ražas kopējais samazinājums nelabvēlīgās sausās un karstās vasaras dēļ bija tieši vasarājiem. Vidējā graudaugu ražība nesasniedza 30 cnt/ha (29,8 cnt/ha), būdama mazākā pēdējo septiņu gadu laikā. Ziemāju īpatsvars graudu kopražā samazinājās par 20,9 % un sasniedza tikai 48,7 %.

Latvijā graudkopība ir viena no svarīgākajām lauksaimniecības nozarēm, kas nodrošina iedzīvotājus gan ar pārtiku, gan spēkbarību lopkopības nozarē. Bez graudiem pilnvērtīgi nevar pastāvēt gandrīz neviena lopkopības nozare. Pēdējā laikā graudkopības produkciju arvien biežāk sāk izmantot arī citās nozarēs, piemēram, enerģētikā.

Visu triju Baltijas valstu statistika par graudkopību liecina, ka lielākā graudaugu ražība un kopražā ir Lietuvā, tad seko Latvija un Igaunija.

2018. gads visā Latvijā bija raksturīgs ar ekstrēmu ilgstošu sausumu un karstumu. Vienlaikus salīdzinoši vēlais pavasaris, kad gandrīz nebija nopietnu salnu, nodrošināja kopražas pieaugumu gandrīz visiem augļu kokiem un ogulājiem. Ļoti bagātīga bija ābolu raža. To var izskaidrot ar ābeļu dziļāku sakņu sistēmu un piekļuvi mitrumam dziļākos slāņos. Salīdzinājumā ar 2017. gadu 2018. gadā ābolu raža bija gandrīz divas reizes lielāka. Problēmas radīja augļu vākšanas laiks, jo tas iestājās divas nedēļas agrāk nekā parasti un daudzu šķirņu augļi nogatavojās vienlaikus, tāpēc daļēji bija apgrūtināta to novākšana.

Latvijas augļu koku un ogulāju kopējā platība 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu palielinājās par 9,4 %, un šāda tendence novērojama jau četrus gadus.

2018. gada ilgstošais sausums nelabvēlīgi ietekmēja dārzeņu audzēšanu. Pērn tika izaudzēti 139,1 tūkst. tonnu dārzeņu (ieskaitot siltumnīcās izaudzētos), kas ir par 18,0 tūkst. tonnu jeb 11,5 % mazāk nekā 2017. gadā. Īpaši cieta atklātā lauka dārzeņi un platības, kurās nav iespējams nodrošināt laistīšanu.

2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu palielinājās par 92 ha ķiploku platība – no 511 līdz 603 ha. Salīdzinājumā ar 2015. gadu ķiploku platības ir pieaugušas vairāk nekā četras reizes. Lai gan ķiploku aizņemto platību ir kļuvis ievērojami vairāk, ar ķiploku ražību Latvijā pagaidām nevaram lepoties – tā vēl ir salīdzinoši maza un vidēji nepārsniedz 40 cnt/ha. Lai Latvijas tirgu varētu nodrošināt ar pašaudzētiem ķiplokiem, būtu intensīvi jāstrādā pie ražības palielināšanas. Lai iegūtu lielāku ražu, svarīgi ir ierobežot kaitīgos organismus, slimības un kaitēkļus.

Kā jau ierasts, dārzeņu audzēšanā dominē divi reģioni – Zemgales un Pierīgas reģions, jo saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās, un tas galvenokārt ir lielu pilsētu tuvums. Abos šajos reģionos kopā ir 74 % kopējo dārzeņu audzēšanas platību Latvijā.

Kartupeļu stādījumu platības katru gadu samazinās. Kopš 2004. gada kartupeļu stādījumu platība ir samazinājusies vairāk nekā uz pusi. Viens no iemesliem, kāpēc tas notiek, ir ēšanas paradumu maiņa: kartupeļus ēdienkartē nomaina citi produkti, jo labākā ekonomiskā situācijā cilvēki vairāk patērē dažādus citus produktus.

Kaut arī 2018. gada vasara bija sausa un karsta, kartupeļu raža bija lielāka un to kvalitāte labāka nekā iepriekšējā gadā. Pēc CSP datiem, lielākā un stabilākā kartupeļu raža 2018. gadā bija Pierīgas reģionā – 216 cnt/ha un Vidzemes reģionā – 215 cnt/ha, kas salīdzinājumā ar 2017. gadu bija attiecīgi par 15 un 32 cnt/ha vairāk.

Latvijā darbojas tikai divi lieli kartupeļu pārstrādātāji – SIA „Aloja Starkelsen”, kas ražo kartupeļu cieti, un AS “Latfood”, kas ražo kartupeļu čipsus. Esošie pārstrādes uzņēmumi ir izveidojuši savu saimniecību tīklu, kurās tiek audzētas to ražošanas procesam nepieciešamās kartupeļu šķirnes.

Minētie uzņēmumi iespēju robežās nodrošina arī konkrētā produkta ražošanai piemēroto šķirņu kartupeļu sēklkopību.

Salīdzinājumā ar 2017. gadu par 6,2 tūkst. hektāru jeb 5,3 % palielinājušās rapša sējumu platības. Rapša vidējā ražība no viena hektāra 2018. gadā bija tikai 18,6 cnt/ha, kas salīdzinājumā ar pērno gadu bija mazāka par 9,2 cnt/ha. Kā jau iepriekš minēts, 2017. gada augusta mēnesī sākās lielās rudens lietavas, kas apgrūtināja ziemas rapša sēju, tāpēc salīdzinājumā ar 2017. gadu 2018. gadā par 22,2 tūkst. ha ir palielinājusies vasaras rapša sējumu platība, savukārt par 15,9 tūkst. ha jeb 17,6 % samazinājusies ziemas rapša sējumu platība.

Lai pasargātu vasaras rapsi no kaitēkļu bojājumiem pavasarī, vasaras rapša sēkla tiek kodināta ar nenikotinoīdus saturošu kodni. Patlaban vidi aizstāvošās institūcijas un biškopji ir panākuši šo pesticīdu grupas lietošanas aizliegumu, tādēļ ļoti iespējams, ka vasaras rapša audzēšana kļūs ekonomiski neizdevīga. Lai aizstātu neonikotinoīdu grupas pesticīdus, zemnieki būs spiesti lietot citus pesticīdus, kas nav tik efektīvi, turklāt palielināsies arī nepieciešamo pesticīdu smidzināšanas reižu skaits, tā sadārdzinot produkcijas pašizmaksu.

Latvijā gandrīz pilnībā ir izzudusi šķiedras linu audzēšana, jo 2018. gadā šķiedras lini tika novākti tikai no 21 ha lielas platības.

Jaunie zemnieki linu audzēšanā diemžēl neiesaistās, jo šī kultūra ir ļoti prasīga un darbietilpīga, nepieciešami piemēroti meteoroloģiskie apstākļi audzēšanai un novākšanai, kā arī speciāla tehnika. Turklāt linu pārstrāde ir diezgan komplicēta. Lauksaimnieki labprātāk pāriet uz vieglāku kultūru – graudkopību, jo ir atbilstoša tehnika un lielāks devums pievienotajā vērtībā. Pirms gadiem piecpadsmit zemnieki varēja saņemt prāvas nacionālās subsīdijas, tāpēc linu sējumu platības nedaudz palielinājās, bet tas nedeveva gaidīto attīstību linu nozarē. Tagad speciāla valsts atbalsta linkopībai vairs nav un tas arī netiek plānots.

Elļas lini Latvijā aizņem nelielu platību, tomēr, ievērojot industrijas attīstības tendences pasaulē, šis kultūraugs uzskatāms par perspektīvu nākotnē, jo ir vieglāk audzējams un tā raža nav tik ļoti atkarīga no agroklimatiskajiem apstākļiem kā šķiedras liniem.

2018. gadā elļas lini tika novākti no 88 ha lielas platības, kas ir par 214 ha mazāk nekā 2017. gadā. Nav skaidrojuma 2017. gada elļas linu platību pieaugumam, bet viens no iemesliem varētu būt kultūraugu dažādošanas prasības ieviešana saistībā ar maksājumu par klimatu un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi (zaļināšanu).

Lai notiktu pārmaiņas un sāktos strauja linkopības, īpaši garšķiedras linu audzēšanas, attīstība, ir nepieciešama audzētāju un pārstrādātāju kooperācija, kā arī jaunāko zinātnes atziņu ieviešana ražošanā.

Kaņepju audzēšanas nozare Latvijā ir salīdzinoši jauna, un 2017. un 2018. gadā bija vērojama nozares attīstība. Joprojām trūkst jaudīgas pirmapstrādes rūpnīcas, kurā realizēt izaudzētos stiebrņus, bet patlaban ir vērojama uzņēmēju aktivitāte pārstrādes jomas sakārtošanā.

Kaņepju sējumu platības Latvijā 2018. gadā, pēc CSP datiem, salīdzinājumā ar 2017. gadu samazinājās par 151 ha. Liela daļa (apmēram 88 %) no platības tiek novāktas kaņepju riekstiņu ieguvei. Iegūtos riekstiņu pārstrādā dažādos pārtikas produktos, pēc kuriem ir liels pieprasījums Rietumeiropā.

Priecē fakts, ka no 2017. gada Latvijas augu šķirņu katalogā kā saglabājamā šķirne ir iekļauta šķirne 'Adzelveiņi', kuru plaši audzē Latvijas zemnieki.

2018. gadā 23. oktobrī noslēgts līgums starp Latvijas Valsts mežzinātnes institūtu "Silava" un Norvēģijas Karalistes lauksaimniecības un pārtikas ministriju par dažādu sēklas paraugu noguldīšanu Svalbāras Globālajā sēklu glabātavā. Svalbāras Globālajā sēklu glabātavā no Latvijas plānots ievietot 180 sēklu paraugu. Galvenokārt tie būs graudaugu, linu, pākšaugu un daudzgadīgo zālaugu sugu sēklu paraugi. Pirmos paraugus plānots nosūtīt 2019. gada nogalē.

Lopkopība

Apakšnodaļas informāciju sagatavojis Agroresursu un ekonomikas institūts. Kopumā 2018. gadā Latvijā samazinājies gan piena govju ganāmpulku, gan slaucamo govju skaits, kā arī kopējais saražotā piena apjoms. Daļai saimniecību bija grūtības pietiekamā apjomā savākt lopbarību, jo lielā daļā Latvijas bija ļoti mazs nokrišņu daudzums.

2018. gads nav bijis pārāk labvēlīgs arī cūkkopības nozares attīstībai. Joprojām lielākās problēmas radīja Āfrikas cūku mēra izplatība, liekot Latvijā ierobežot cūku un cūkgaļas tirdzniecību. 2018. gadā Āfrikas cūku mēris sevišķi stipri uzliesmoja Kurzemes reģionā, tāpēc tika likvidētas vairākas cūku audzēšanas saimniecības un liela daļa saimniecību tika iekļautas slimības apkarošanas zonā. Tāpat uz cūkkopības nozari nelabvēlīgu ietekmi ir atstājusi tirgus situācija ar lielām graudu cenām un mazo gaļas iepirkuma cenu.

Analizējot 2018. gada cūkkopības nozares datus pēc cūku audzēšanas saimniecību un cūku skaita izmaiņām, kopumā ir vērojama negatīva tendence – kopējais cūku saimniecību skaits ir samazinājies par 11 %, bet kopējais cūku skaits saimniecībās – par 5%. Kaut arī nozari jau vairākus gadus ietekmē neprognozējami nelabvēlīgie faktori, kas rada tiešus zaudējumus Latvijas cūkaudzētājiem, tā tomēr ir spējusi noturēties, turpina strādāt un Latvijas lauksaimniecības produkcijas tirgū nodrošināt lielāko saražotās gaļas produkcijas daļu valstī.

Latvijā gaļas liellopu nozares mērķis ir augstvērtīgas un kvalitatīvas liellopu gaļas ražošana, patērētāju nodrošināšana ar Latvijā audzētu liellopu gaļu, kā arī konkurētspējas un eksporta iespēju palielināšana. Liellopu gaļas ražošana Latvijā pakāpeniski attīstās. Efektīva saimniekošana ir iespējama lielajās saimniecībās, tāpēc tajās vērojams gaļas liellopu skaita pieaugums. Gaļas liellopu skaits palielinās, un uzlabojas to produktivitātes rādītāji. Gaļas liellopu nozare ir piemērota bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas ražošanai.

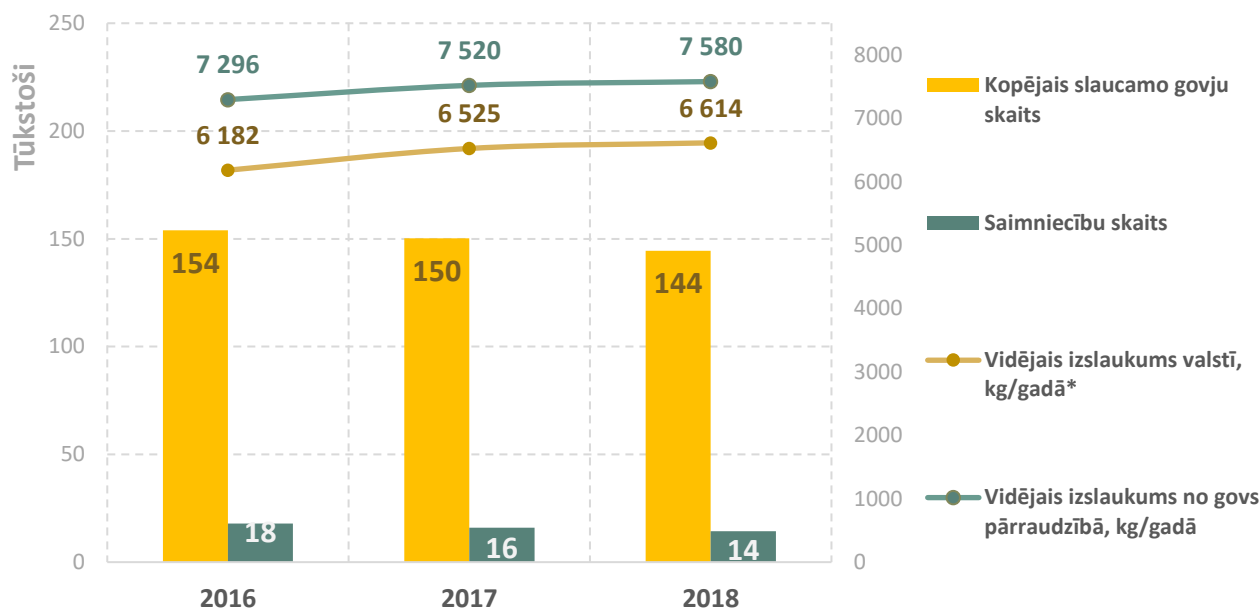
Aitkopības nozares mērķis ir izveidot stabilu aitū audzēšanas un pārstrādes nozari. Mērķtiecīga ciltsdarba rezultātā ir izdevies palielināt aitū māšu auglību, jēru saglabāšanu un ātraudzību, tāpēc ir jāturpina iesaņemtais darbs ciltsdarba jomā, lai nodrošinātu aitū audzētājus ar augstvērtīgu vaislas materiālu.

Kazkopības nozarei Latvijā nav tendences paplašināties. Ar kazas piena pārstrādi nodarbojas tikai viens uzņēmums, tāpēc lielākajai daļai kazkopības saimniecību īpašnieku pašiem jāspēj ne tikai saražot pienu, bet arī pārstrādāt un pārdot savu saražoto produkciju. Šāda situācija neveicina jaunu saimniecību veidošanos un jaunu cilvēku ienākšanu nozarē.

Zirgkopības nozarē 2018. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu būtiskas pārmaiņas nav notikušas un ir vērojama gan zirgu saimniecību (10 %), gan zirgu skaita (5 %) samazināšanās tendence. Latvijā visvairāk audzētie ir Latvijas šķirnes sporta un braucamā tipa zirgi, no kuriem tiek izaudzēti gan augstas klases sporta zirgi, gan zirgi jātnieku apmācībai sporta skolās un amatieriem. Populāra ir zirgu izmantošana sociālajā rehabilitācijā, izglītojošos pasākumos, tūrismā, atpūtā un robežsardzē. Nozare veicina dabiskās ainavas uzturēšanu un tradicionālā lauku dzīvesveida saglabāšanu, kā arī palīdz uzturēt sociālo vidi un infrastruktūru. Zirgkopības nozares piedāvājums iedzīvotājiem dod iespēju aktīvi atpūsties un uzturēt veselīgu dzīvesveidu.

2.2. Piena un piena produktu ražošana

Pēc LDC datiem, 2018. gadā turpinājās gan saimniecību skaita, gan slaucamo govju skaita samazināšanās: kopējais saimniecību skaits ar slaucamām govīm 2018. gadā samazinājies par 10,4 % un kopējais slaucamo govju skaits – par 3,9 % (sk. 2.1. att.). 2018. gadā dzīvnieku reģistrā reģistrētas 144 427 slaucamās govīs. Salīdzinājumā ar 2017. gadu vidējais izslaukums no govīm valstī 2018. gadā palielinājies par 1,4 % un sasniedza 6614 kg.

2.1. attēls. Slaucamo govju skaita un vidējā izslaukuma dinamika Latvijā 2016.–2018. gadā (LDC dati 01.01.*)

* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu

Avots: LDC, *CSP

91,1 % saimniecību Latvijā ir mazās saimniecības ar 1–19 govīm, tomēr šajās saimniecībās tiek turēti tikai 32,2 % visu govju (sk. 2.1. tab.). Procentuāli visvairāk (20,2 %) govju tiek turētas lielās saimniecībās, kurās ir vismaz 300 govju. Vidējais govju skaits ganāmpulkā 2018. gadā bija 10,1 gov.

2.1. tabula

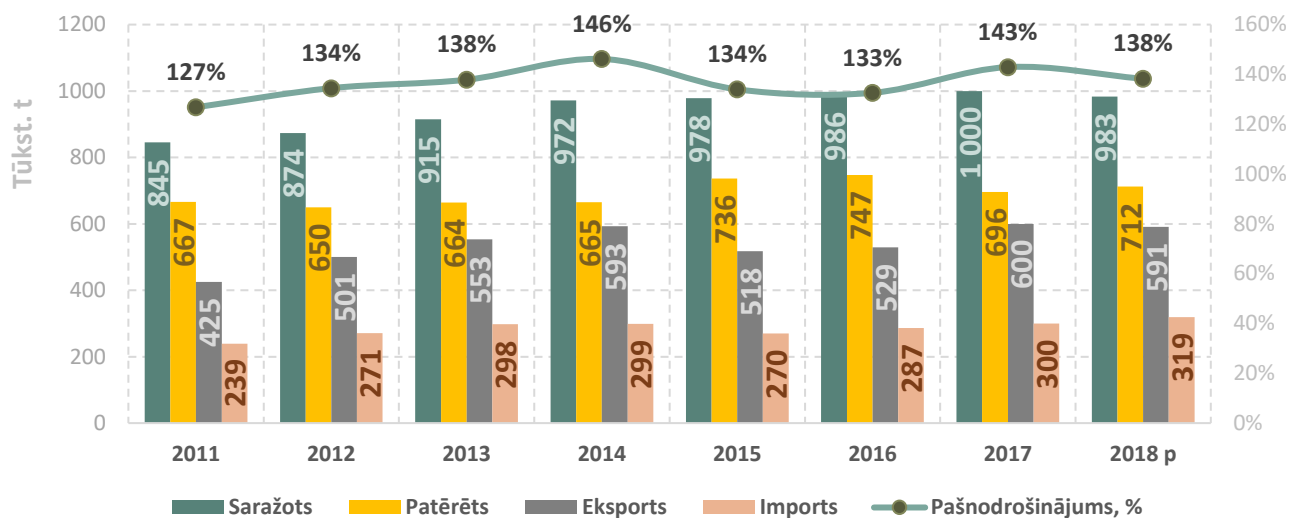
Saimniecību sadalījums pēc slaucamo govju skaita (LDC dati 01.01.*)

Gads	2016.				2017.				2018.			
Slaucamo govju skaits saimniecībā	Saimniecības ar atbilstošo govju skaitu		Slaukamās govīs grupā		Saimniecības ar atbilstošo govju skaitu		Slaukamās govīs grupā		Saimniecības ar atbilstošo govju skaitu		Slaukamās govīs grupā	
Rādītājs/grupējums	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
1	8 028	44,8	8 028	5,2	6 913	43,2	6 913	4,6	5 929	41,3	5 929	4,1
2	2 889	16,1	5 778	3,8	2 547	15,9	5 094	3,4	2 255	15,7	4 510	3,1
3–5	2 536	14,2	9 400	6,1	2 293	14,3	8 567	5,7	2 109	14,7	7 937	5,5
6–9	1 641	9,2	11 897	7,7	1 555	9,7	11 306	7,5	1 489	10,4	10 846	7,5
10–19	1 435	8,0	19 312	12,5	1 360	8,5	18 269	12,2	1 290	9,0	17 316	12,0
20–29	453	2,5	10 858	7,1	427	2,7	10 263	6,8	389	2,7	9 261	6,4
30–49	397	2,2	15 052	9,8	383	2,4	14 531	9,7	386	2,7	14 586	10,1
50–99	307	1,7	20 748	13,5	307	1,9	20 818	13,9	287	2,0	19 501	13,5
100–199	125	0,7	17 008	11,0	120	0,8	16 436	10,9	123	0,9	17 185	11,9
200–299	40	0,2	9 862	6,4	41	0,3	9 947	6,6	33	0,2	8 117	5,6
> =300	49	0,3	25 984	16,9	50	0,3	28 137	18,7	50	0,3	29 239	20,2
Kopā:	17 900	100	153 927	100	15 996	100	150 281	100	14 340	100	144 427	100

* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu

Avots: LDC

Analizējot piena un piena produktu bilances rādītājus (sk. 2.2. att.), konstatējams, ka piena, tostarp kazas piena, ražošana 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu ir samazinājusies par 1,7 %, bet patēriņš pieaudzis par 2,3 %. Eksporta apjoms ir samazinājies par 1,5 %, bet imports palielinājies par 6,6 %. Pašnodrošinājums ar pienu un piena produktiem 2018. gadā ir samazinājies par 5 procentpunktiem.

p – prognoze

2.2. attēls. Piena un piena produktu ražošanas un patēriņa balance 2011.–2018. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Latvijā piena lopkopībā darbojas divas šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijas: Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība un Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācija.

Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienības sastāvā piensaimniecības jomā 2018. gadā darbojās 27 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības. Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienības speciālisti 2018. gadā ciltsgrāmatā ierakstīja 26 263 piena šķirņu dzīvniekus. Lineāri novērtētas 36 227 piena šķirņu govīs, kā arī novērtētas 646 pārbaudes bulļu meitas. Šķirnes dzīvnieku tirdzniecībai sagatavoti 635 sertifikāti. Vaislinieku un vaislas materiāla izmantošanai izsniegti vai pagarināti sertifikāti 266 vaisliniekiem. 2018. gadā pēc DNS pārbaudīta izcelsmes ticamība (no mātes puses) 50 ciltsgrāmatā ierakstītiem piena šķirņu dzīvniekiem. Neatbilstība konstatēta divos gadījumos. Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība 2018. gadā organizēja divus seminārus piena un gaļas šķirnes govju vērtēšanas ekspertiem. Tāpat organizēti četri dzīvnieku ģenētiskās kvalitātes popularizēšanas pasākumi. Sagatavots ziņojums konferencei Vācijā par Latvijas Brūnās govju šķirnes iekļaušanu Eiropas sarkano šķirņu govju novērtēšanas programmā pēc genoma. Organizācijas speciālisti piedalījās arī kvalifikācijas kursos Lielbritānijā par govju eksterjeru – tajos uzsvārs tika likts uz govju gaitas pazīmi.

Latvijas Holšteinas šķirnes lopu audzētāju asociācijas (turpmāk – Holšteinas asociācija) sastāvā 2018. gadā darbojās 16 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecību. Holšteinas asociācija 2018. gadā ciltsgrāmatā ierakstīja 9171 govīs, no kurām 7701 govīs ir Holšteinas šķirnes. 2018. gadā izsniegti 346 izcelsmes sertifikāti dzīvnieku eksportam, pārsvarā uz Poliju. 2018. gadā Holšteinas asociācija Holšteinas šķirnes vaisliniekiem izsniegusi 43 jaunus sertifikātus izmantošanai un pagarinājusi 15 sertifikātu termiņu. Papildus 2018. gadā sertificēts viens Švices šķirnes vaislinieks. 2018. gadā pāru atlase veikta divos ganāmpulkos. Lineāri novērtētas 13 085 govīs.

Holšteinas asociācijas speciālisti 2018. gadā devās pieredzes apmaiņas braucienā uz Īrijas Holšteinfrižu asociāciju, kā arī uz Igauniju, lai apmeklētu Igaunijas dzīvnieku audzētāju asociācijas organizēto govju izstādi. 2018. gada vasarā Holšteinas asociācija organizēja pirmo Holšteinas šķirnes dzīvnieku izstādi. Astoni jaunieši, kuru sniegums dzīvnieku izstādīšanā tika novērtēts visaugstāk, tika apbalvoti ar braucienu uz Eiropas jauno piensaimnieku skolu Beļģijā, savukārt oktobrī četri jaunieši piedalījās jauno piensaimnieku sacensībās Itālijā. Septembrī četri Holšteinas asociācijas pārstāvji piedalījās Eiropas Holšteinas šķirnes govju tiesnešu skolā, kur tika apgūta govju izstāžu tiesāšana. Tāpat Holšteinas asociācija

2018. gadā organizēja pieredzes apmaiņas braucienu uz divām saimniecībām, kurās nesen uzceltas jaunas dzīvnieku novietnes.

2018. gadā ir samazinājies pārraudzībā esošo govju skaits, tomēr pārraudzībā kopumā bija 85,5 % no visām slaucamajām govīm, un tas ir ļoti labs rādītājs. Pārraudzībā esošo govju produktivitāte 2018. gadā nedaudz paaugstinājusies, un izslaukums salīdzinājumā ar 2018. gadu palielinājies par 60 kg jeb 0,8 % (sk. 2.2. tab.).

2.2. tabula

Govju ganāmpulku kvalitāte 2016.–2018. gadā

Rādītāji	2016.	2017.	2018.
Govju skaits pārraudzībā, tūkst.	128,1	128,2	123,5
Vidējais izslaukums no govīm kg/gadā*	6182	6525	6614
Vidējais izslaukums no govīm pārraudzībā kg/gadā	7296	7520	7580
Piena tauki govīm pārraudzībā %	4,16	4,15	4,07
Piena olbaltums govīm pārraudzībā %	3,35	3,37	3,32

Avots: LDC, *CSP

Pārraudzības rezultāti liecina, ka vislielākais izslaukums ir Holšteinas šķirnes govīm, tomēr šīm govīm salīdzinājumā ar citu šķirņu govīm ir zemāks piena tauku un olbaltumvielu procents (sk. 2.3. tab.).

2.3. tabula

Pārraudzībā esošo dažādo šķirņu govju produktivitāte standartlaktācijā 2016.–2018. gadā

Rādītājs	Slēgto laktāciju skaits			Izslaukums no govīm, kg gadā			Piena olbaltums, %			Piena tauki, %		
Govju šķirne/gads	2016.	2017.	2018.	2016.	2017.	2018.	2016.	2017.	2018.	2016.	2017.	2018.
Latvijas brūnā	30867	26675	22948	6453	6518	6609	3,36	3,37	3,36	4,36	4,34	4,34
Holšteinas melnraibā	44057	44457	45283	8029	8240	8542	3,24	3,25	3,24	3,99	3,97	3,94
Angleras	419	354	317	6570	6713	6798	3,30	3,34	3,35	4,39	4,41	4,37
Dānijas sarkanā	2398	2337	2093	6702	6740	6898	3,40	3,41	3,39	4,42	4,42	4,41
Zviedrijas sarkanraibā	688	628	527	6661	6716	6790	3,35	3,37	3,36	4,41	4,44	4,45
Holšteinas sarkanraibā	9384	10446	11220	7054	7167	7351	3,33	3,35	3,34	4,25	4,24	4,22
Latvijas zilā	366	314	292	5269	5346	5202	3,35	3,35	3,35	4,26	4,28	4,26

Avots: LDC

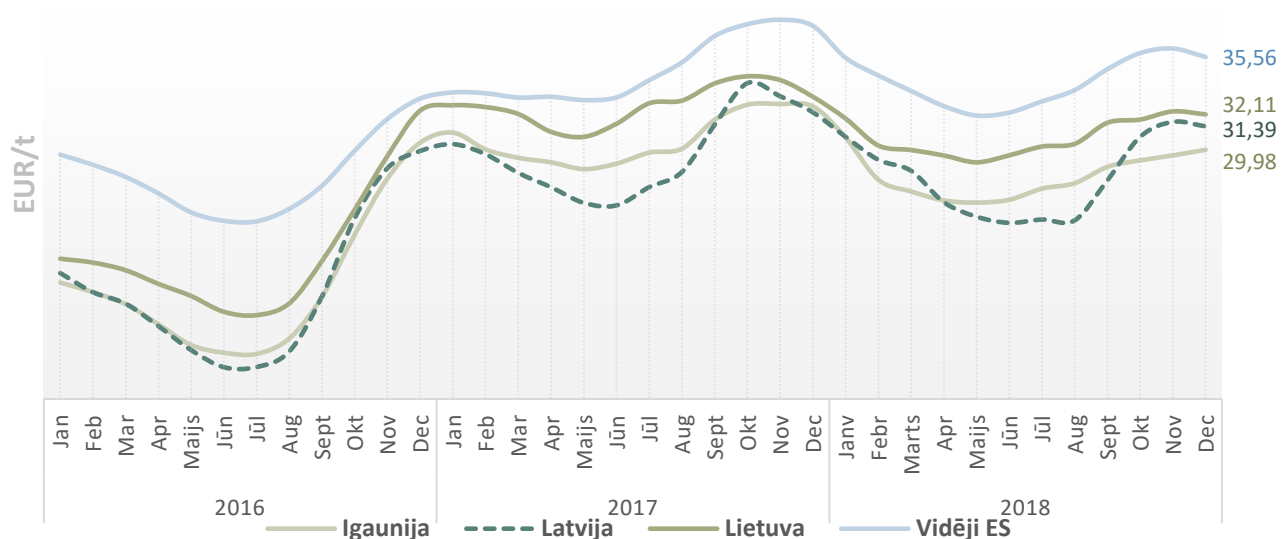
2018. gadā labākajā pārraudzības ganāmpulkā vidēji no govīm slaukts vairāk nekā 15 000 kg piena, vēl divos ganāmpulkos vidējais izslaukums no govīm pārsniedzis 14 000 kg. Labākās sarkano šķirņu govīm izslaukums pārsniedz 16 000 kg laktācijā, bet labāko Holšteinas šķirnes govju ražība – pat 23 000 kg.

Cenas

Pārskata periodā no 2016. līdz 2018. gadam piena iepirkuma cena Latvijā un arī pārējās ES dalībvalstīs kopumā ir palielinājusies, tomēr ar atšķirīgām tendencēm atsevišķos laikposmos (sk. 2.3. att.). Līdz 2016. gada vidum piena iepirkuma cena vēl pazeminājās, joprojām izjūtot Krievijas importa embargo un tā izraisīto globālās piena pārprodukcijas negatīvo ietekmi un arī importa apjoma samazinājumu Ķīnā. Savukārt 2016. gada otrajā pusgadā bija vērojams būtisks piena iepirkuma cenu kāpums. Arī 2017. gadā piena iepirkuma cena kopumā palielinājās, kaut arī piedzīvoja sezonālu kritumu vasaras mēnešos, turklāt 2017. gada oktobrī cena sasniedza augstāko līmeni pārskata perioda laikā. Piena iepirkuma cenu palielināšanos ietekmēja ražošanas apjoma samazināšanās, pielāgojoties tirgus pieprasījuma līmenim, kā arī pieprasījuma atjaunošanās Āzijas tirgū, īpaši Ķīnā.

Pēc Eiropas Komisijas datiem, laikā no 2016. gada janvāra līdz 2018. gada decembrim piena iepirkuma cena Latvijā ir pieaugusi par 36 %. Savukārt 2018. gadā no janvāra līdz decembrim piena iepirkuma cena Latvijā samazinājās par 2 %.

ES vidējā piena iepirkuma cena pārskata periodā no 2016. gada janvāra līdz 2018. gada decembrim pieauga par 20 %, savukārt 2018. gadā no janvāra līdz decembrim piena iepirkuma cena stagnēja, saglabājot nemainīgu līmeni.

2.3. attēls. Piena un piena produktu iepirkuma cenas Latvijā 2016.–2018. gadā

Avots: Eiropas Komisija

Pēc CSP datiem, vidējā piena iepirkuma cena Latvijā 2018. gadā bija 283,37 EUR/t jeb par 32 % augstāka nekā 2016. gadā, bet par 7,4 % zemāka nekā 2017. gadā.

Piena iepirkums 2018. gadā Latvijā sasniedza 780,6 tūkst. tonnu – par 4,1 % mazāk nekā 2016. gadā un par 4,0 % mazāk nekā 2017. gadā.

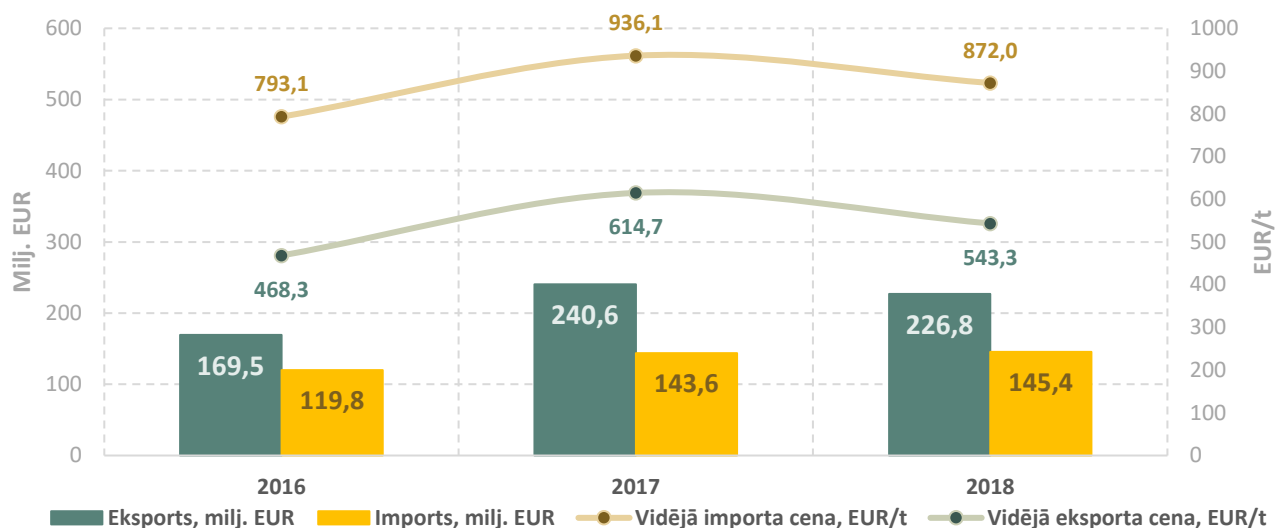
Ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējā tirdzniecībā ar pienu un piena produktiem laikposmā no 2016. līdz 2018. gadam bija vērojams kāpums ar izteiktu eksporta plūsmas pastiprināšanos 2017. gadā (sk. 2.4. att.).

Kopumā pārskata periodā piena un piena produktu eksporta vērtība pieauga par 34 %, bet salīdzinājumā ar 2017. gadu bija vērojams eksporta vērtības samazinājums par 6 %.

Savukārt piena un piena produktu importa vērtība laikā no 2016. līdz 2018. gadam pieaugusi par 21 %, bet pēdējo divu gadu laikā – par 1 %.

2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu samazinājušās eksporta un importa vidējās cenas: eksporta vidējā cena samazinājusies par 12 %, bet importa vidējā cena – par 7 %. Pārskata periodā kopumā no 2016. līdz 2018. gadam eksporta vidējā cena ir pieaugusi par 16 %, bet importa vidējā cena samazinājusies par 10 %.

2.4. attēls. Piena un piena produktu eksports un imports Latvijā 2016.–2018. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

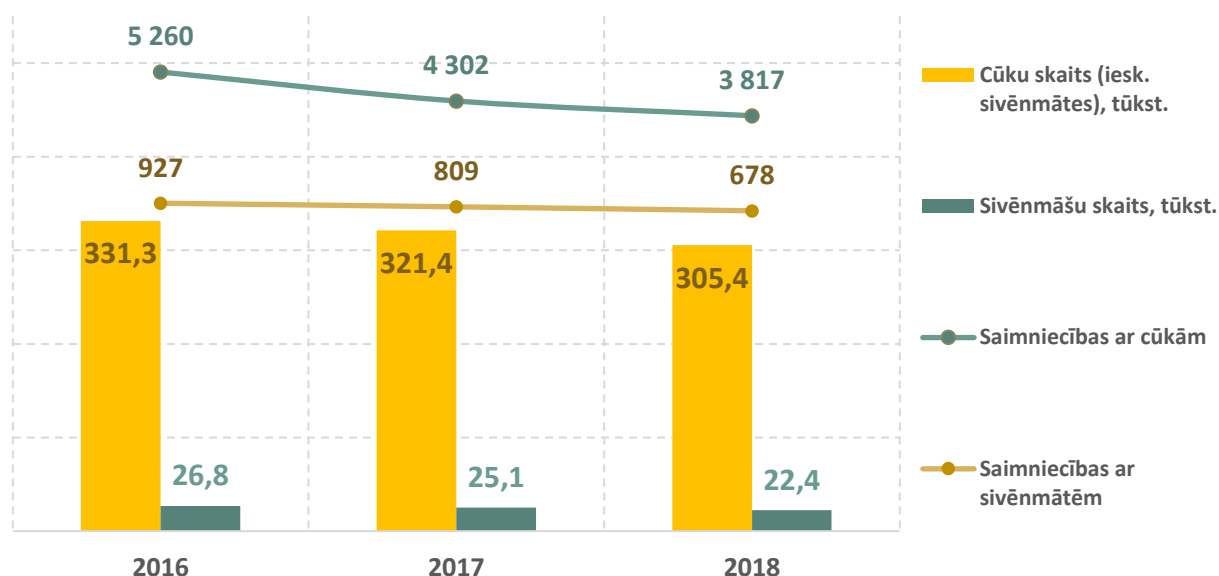
Lielākā daļa Latvijas piena produktu tiek eksportēti uz ES dalībvalstīm (91 % vērtības izteiksmē 2018. gadā, 87 % 2017. gadā un 83 % 2016. gadā). Tāpat arī piens un piena produkti gandrīz pilnībā tiek importēti no ES dalībvalstīm (2018. gadā 99,60 %, 2017. gadā 99,65 %, 2016. gadā 99,75 %).

Lielāko īpatsvaru piena un to produktu eksportā veido **piens un krējums**. 2018. gadā piena un krējuma kopējais eksports no Latvijas sasniedza 345,83 tūkst. tonnas un 109,4 milj. EUR vērtību jeb 48 % no kopējās Latvijas piena un piena produktu eksporta vērtības. Piena un krējuma eksports no Latvijas pārskata periodā no 2016. gada līdz 2018. gadam pieaudzis par 50 % vērtības izteiksmē un par 21 % apjoma izteiksmē. Tradicionāli otra svarīgākā piena produktu eksporta grupa ir **sieri un biezpiens** – to eksporta apjoms bija 26,21 tūkst. tonnu un vērtība 83,5 milj. EUR 2018. gadā, veidojot 37 % no Latvijas piena produktu kopējās eksporta vērtības. Siera un biezpiena eksportu no Latvijas pārskata periodā izdevies kāpināt par 65 % vērtības izteiksmē un par 43 % apjoma izteiksmē. Savukārt **piena pulveru un iebiezināta piena** eksports pārskata periodā ir samazinājies – vērtības izteiksmē par 35 % un apjoma izteiksmē par 18 %. **Sviesta** eksports pārskata periodā samazinājās par 58 % vērtības izteiksmē un par 78 % apjoma izteiksmē, bet **sūkalu un sūkalu pulvera** eksports vērtības izteiksmē ir samazinājies par 2 % un apjoma izteiksmē pat par 21%.

Piena un piena produktu nozares lielākā importa produktu grupa savukārt ir **sieri un biezpiens** ar 16,0 tūkst. tonnu lielu apjomu un 54,2 milj. EUR vērtību 2018. gadā, veidojot 37 % no kopējās piena un piena produktu importa vērtības Latvijā. Siera un biezpiena imports Latvijā pārskata periodā pieauga par 18 % vērtības izteiksmē, bet apjoma izteiksmē – par 8 %. Savukārt pēc vērtības otras lielākās piena produktu importa grupas – **piena un krējuma** – imports 2018. gadā sasniedza 117,2 tūkst. tonnu apjomu un 48 milj. EUR vērtību, veidojot 33 % no kopējās piena un piena produktu importa vērtības Latvijā. Piena un krējuma imports Latvijā pārskata periodā vērtības izteiksmē palielinājies par 30 %, bet apjoma izteiksmē – par 6 %. **Sviesta** imports pārskata periodā pieaudzis par 59 % apjoma izteiksmē un par 132 % vērtības izteiksmē, 2018. gadā sasniedzot 17,8 milj. EUR vērtību. Vēl liels kāpums pārskata periodā bija vērojams **sūkalu un sūkalu pulvera** importā: apjomam pieaugot par 114 %, vērtība ir palielinājusies par 17%.

2.3. Cūkgaļas ražošana

Salīdzinot 2018. gada cūkkopības nozares datus ar 2017. gada datiem, jākonstatē, ka kopējais cūku skaits ir samazinājies par 5 %, bet cūku saimniecību skaits par – 11 % (sk. 2.5. att.).

2.5. attēls. Cūku un saimniecību kopējais skaits 2016.–2018. gadā (LDC dati 01.01.*)

* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu

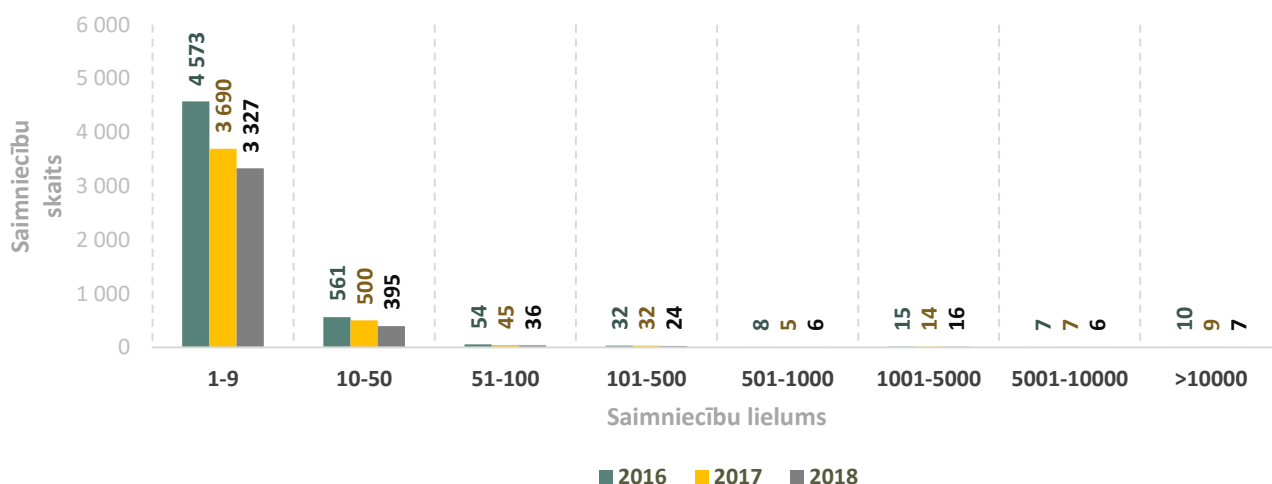
Avots: LDC

Izvērtējot 2018. gada datus par cūku audzēšanas saimniecību skaitu un to sadalījumu pēc audzējamo cūku skaita (sk. 2.6. un 2.7. att.), vērojama negatīva tendence, jo ir samazinājies gan cūku saimniecību, gan cūku skaits.

Analizējot 2018. gada datus un salīdzinot tos ar 2017. gada datiem, var konstatēt, ka cūku saimniecību un cūku skaits palielinājies tikai divās saimniecību grupās: saimniecību grupā ar 501–1000 cūkām dzīvnieku skaits palielinājies par 20 % un saimniecību skaits – par 8 %, bet saimniecību grupā ar 1001–5000 cūkām cūku skaits pieaudzis par 14 % un saimniecību skaits – par 32 % (sk. 2.6. att.).

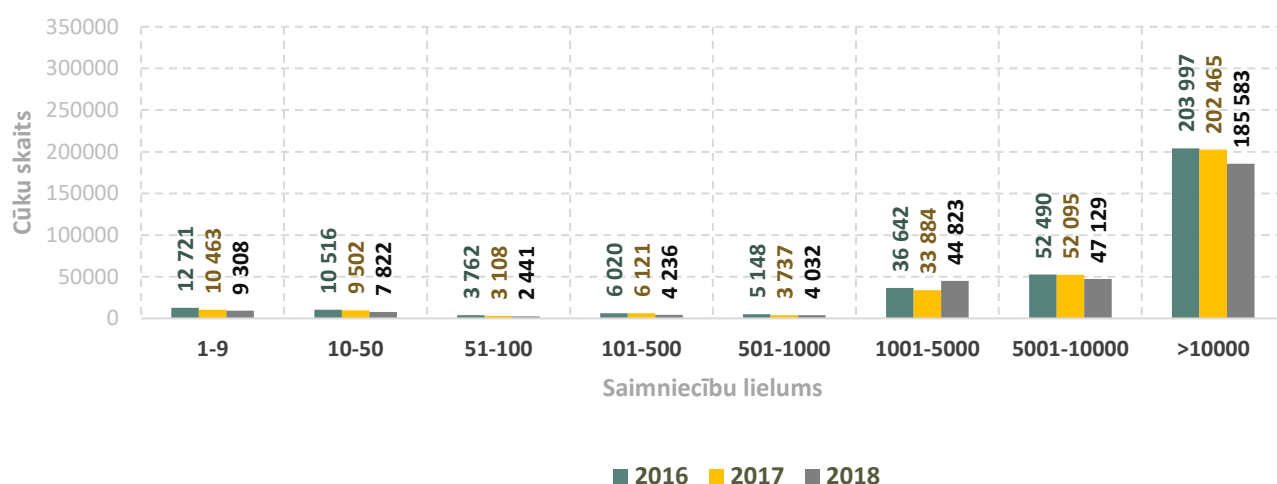
Pārējās saimniecību grupās ir vērojama gan cūku saimniecību, gan cūku skaita samazināšanās. Vismazākais saimniecību skaita un cūku skaita samazinājums ir to saimniecību grupā, kurās tur 1–9 cūkas – attiecīgi par 9 un 11 %. Vislielākais samazinājums ir to saimniecību grupās, kurās tur 101–500 cūku (par 25 % mazāk saimniecību un par 38 % mazāk cūku tajās), kā arī to saimniecību grupā, kurās tur 51–100 cūku (saimniecību skaits samazinājies par 20 % un cūku skaits – par 21 %). Līdzīgs samazinājums ir to saimniecību grupā, kurās tiek turētas 10 līdz 50 cūku, saimniecību skaitam samazinoties par 21 % un cūku skaitam – par 18 %.

Pārējās saimniecību grupās saimniecību skaits vidēji ir samazinājies par 15 %, bet cūku skaits par – 9 %.

2.6. attēls. Saimniecību sadalījums pēc cūku skaita pa grupām 2016.–2018. gadā (LDC dati 01.01.*)

* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu
Avots: LDC

2.7. attēls. Cūku skaits dažāda lieluma saimniecībās 2016.–2018. gadā (LDC dati 01.01.*)

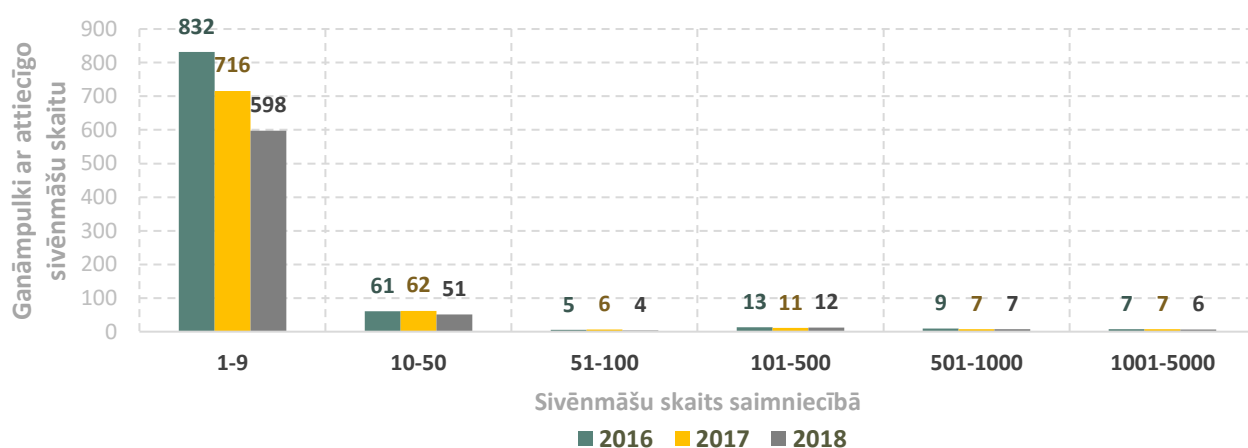
* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu
Avots: LDC

Analizējot 2018. gada datus par sivēnmāšu saimniecību grupām un salīdzinot tos ar 2017. gada datiem, ir vērojama sivēnmāšu saimniecību (par 16 %) un sivēnmāšu skaita (par 10 %) samazināšanās.

Par 9 % ir samazinājies to saimniecību skaits, kurās tur 101–500 sivēnmātes, toties sivēnmāšu skaits tajās pieaudzis par 14 %. Savukārt to saimniecību grupā, kurās tur 501 līdz 1000 sivēnmātes, saimniecību skaits ir palicis nemainīgs, bet sivēnmāšu skaits tajās ir samazinājies par 9 %.

Vislielākais saimniecību un sivēnmāšu skaita samazinājums 2018. gadā ir vērojams to saimniecību grupā, kurās tur 51–100 sivēnmātes, saimniecību skaitam samazinoties par 33 % un sivēnmāšu skaitam – par 10 %.

Arī saimniecību grupās ar 1–9 sivēnmātēm un ar 10–50 sivēnmātēm ir vērojams gan saimniecību skaita samazinājums attiecīgi par 16 un 17 %, gan sivēnmāšu skaita samazinājums attiecīgi par 9 un 13 %. Līdzīgs saimniecību (par 14 %) un sivēnmāšu skaita (16 %) samazinājums ir vērojams to saimniecību grupā, kurās tur 1001 līdz 5000 sivēnmātes (sk. 2.8. att.).

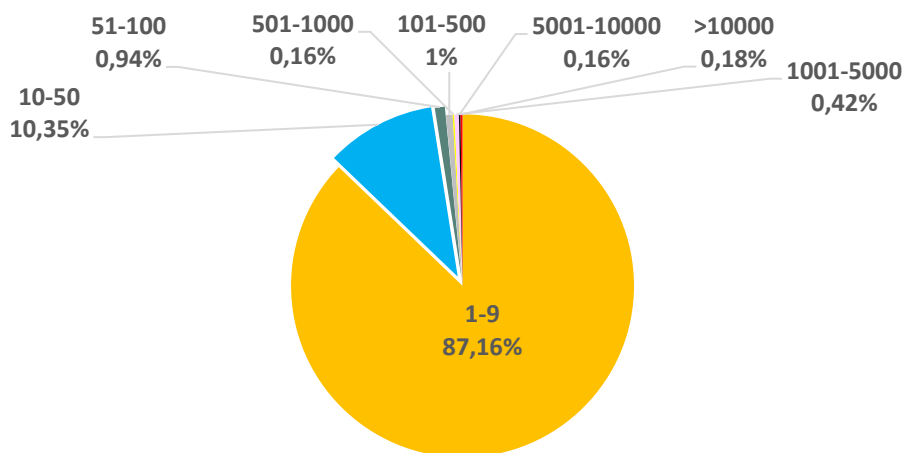

2.8. attēls. Saimniecību sadalījums pēc sivēnmāšu skaita grupās 2016.–2018. gadā (LDC dati 01.01.*)

* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu
Avots: LDC

Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem arī 2018. gadā cūkkopības nozarē būtiskas strukturālās pārmaiņas saimniecību grupās nav notikušas. Lielāko saimniecību daļu joprojām veido mazās saimniecības ar 1 līdz 100 cūkām – 98,4 %, bet lielo saimniecību ar 101 un vairāk cūkām kopumā ir

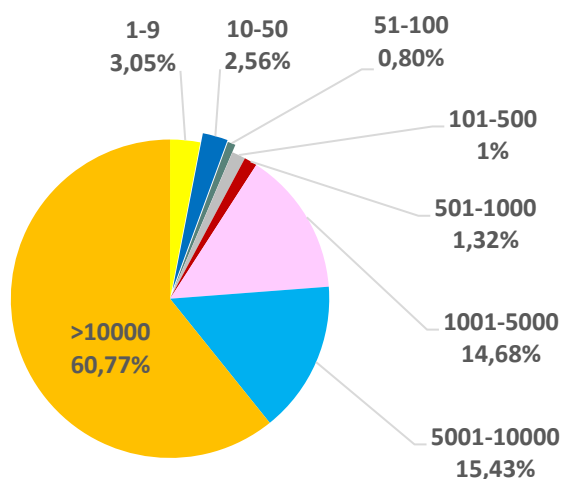
tikai 1,6 %. Savukārt visvairāk cūku (93,6 %) tiek audzēts to saimniecību grupā, kurās tur vismaz 101 cūku, bet mazajās saimniecībās ar 1 līdz 100 cūkām tiek audzēti tikai 6,4 % cūku (sk. 2.9. un 2.10. att.).

2.9. attēls. Saimniecību īpatsvars ar attiecīgo cūku skaitu 2018. gadā (LDC dati 01.01.*)

* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu

Avots: LDC

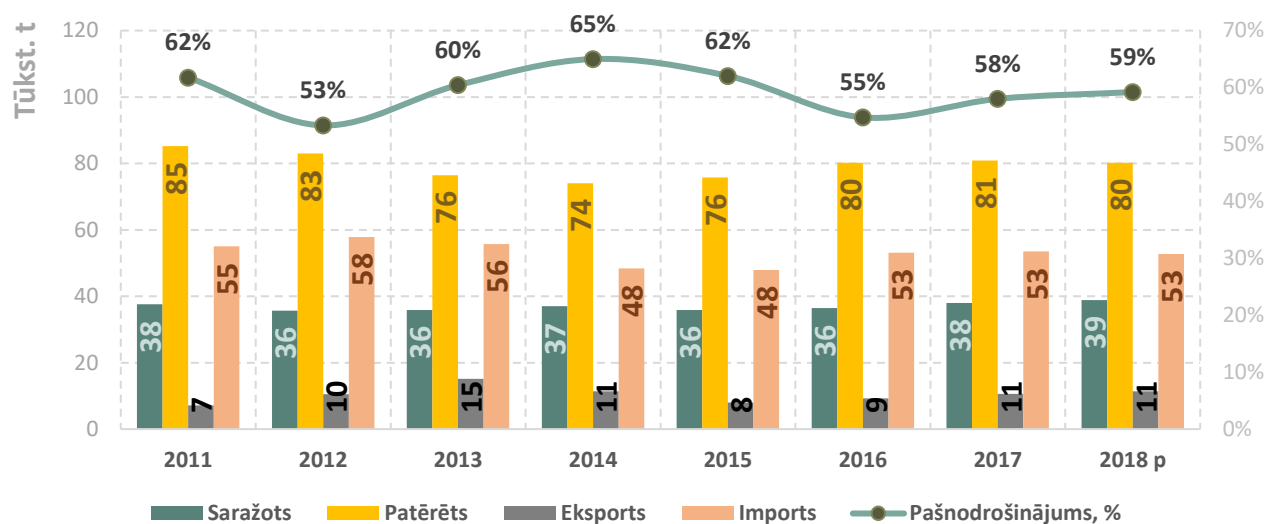

2.10. attēls. Cūku īpatsvars atbilstošā lieluma saimniecībās 2018. gadā (LDC dati 01.01.*)

* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu

Avots: LDC

2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu cūkgaļas un tās produktu ražošanas apjoms ir palielinājies par 2,3 %, bet patēriņš samazinājies par 0,9 %. Bija vērojams izteikts cūkgaļas eksporta palielinājums – par 8,1 %, savukārt imports samazinājās par 1,3 %. Pašnodrošinājums ar cūkgaļu un tās produktiem 2018. gadā palielinājās par vienu procentpunktu (sk. 2.11. att.).

p – prognoze

2.11. attēls. Cūkgaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa balance 2011.– 2018. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Latvijā ciltsdarba pasākumus cūkkopības nozarē koordinē divas atzītas šķirnes cūku audzētāju organizācijas SIA “Cūku ciltsdarba centrs” un SIA “Agrosels” (turpmāk – organizācijas). Organizācijām ir izveidojusies laba savstarpējā sadarbība, tās īsteno Latvijā audzēto šķirnes un krustojuma cūku audzēšanas programmas, kā arī sniedz ciltsdarba pakalpojumus šķirnes cūku audzētājiem. SIA “Cūku ciltsdarba centrs” īsteno arī Latvijas baltās cūku šķirnes saglabāšanas programmu.

Cūku audzēšanas programmas īstenošanas mērķis ir maksimāli izmantot dzīvnieku potenciālo ražotspēju, uzlabot cūku pamata populāciju ekonomiski nozīmīgās īpašības un izaudzēt kvalitatīvu vaislas materiālu. Cūkkopībā nozīmīgs ir selekcijas darbs: izmantojot kvalitatīvākus vaislas dzīvniekus, palielinās cūkkopības saimniecību efektivitāte un samazinās ražošanas izmaksas. Latvijā pārsvarā tiek audzētas Landrases un Jorkšīras šķirnes cūkas un krustojuma cūkas, mazākā daudzumā tiek audzētas Pjetrenas un Djurokas šķirnes cūkas. 2018. gadā šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecības statusu ir ieguvušas 11 cūku audzētāju saimniecības, savukārt pārraudzībā šajā gadā bija 73 saimniecības ar 22 533 sivēnmātēm.

Pēc pārraudzības datiem, 2018. gadā Landrases šķirnes un Jorkšīras šķirnes sivēnmātēm vidējie auglības rādītāji ir līdzīgi – attiecīgi 13,3 un 13,6 sivēni metienā, arī pēc gadā iegūto sivēnu skaita abu šķirņu sivēnmātēm bija līdzīgs rezultāts – attiecīgi 23,9 un 23,6 sivēni. 2018. gadā sivēnmāšu auglība salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu Landrases cūkām ir pazeminājusies par 1,3, bet Jorkšīras šķirnes cūkām – par 2,1 sivēnu metienā.

Pēc 2018. gada jauncūku testa rezultātiem, Landrases šķirnes dzīvnieki 100 kg dzīvmasu sasniedz 164 dienās, to speķa biezums ir 8,6 mm, liesās gaļas īpatsvars ķermenī – 62,1 %, un jauncūku dzīvmasas pieaugums testā ir 836 g diennaktī. Jorkšīras šķirnes jauncūkas 100 kg dzīvmasu sasniedz 164 dienās, to speķa biezums ir 8,6 mm, liesās gaļas īpatsvars kautķermeņos ir 61,5 %, un dzīvmasas pieaugums testā ir 821 g diennaktī. Salīdzinājumā ar 2017. gadu jauncūkām abās šķirņu grupās 2018. gadā ir pazeminājušies rādītāji attiecībā uz vecumu, kurā tās sasniedz 100 kg dzīvmasu.

2018. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu testētajām jauncūkām liesās gaļas īpatsvars kautķermenī ir mainījies minimāli: Landrases šķirnes cūkām tas ir palielinājies par 0,3 %, bet Jorkšīras šķirnes cūkām samazinājies par 0,2 %. Savukārt jauncūku dzīvmasas pieaugums diennaktī testa laikā ir samazinājies abu šķirņu grupās (sk. 2.4. tab.).

Latvijā audzēto Landrases un Jorkšīras šķirnes cūku kvalitātes rādītāji 2017.–2018. gadā

Cūku šķirne	Sivēnmāšu auglība, sivēnu skaits metienā		Gadā iegūto sivēnu skaits no sivēnmātes		Jauncūku vecums dienās, tām sasniedzot 100 kg		Jauncūku spēka biezums, mm		Jauncūku liesās gaļas iznākums,%		Jauncūku diennakts pieaugums (dzīvmasas pieaugums testa laikā), g	
	2017.	2018.	2017.	2018.	2017.	2018.	2017.	2018.	2017.	2018.	2017.	2018.
Gads												
Landrases	13,3	13,3	24,9	23,6	162	164,1	8,9	8,6	61,9	62,1	861	836
Jorkšīras	13,6	13,6	26	23,9	160	164,4	8,7	8,6	61,6	61,5	872	821

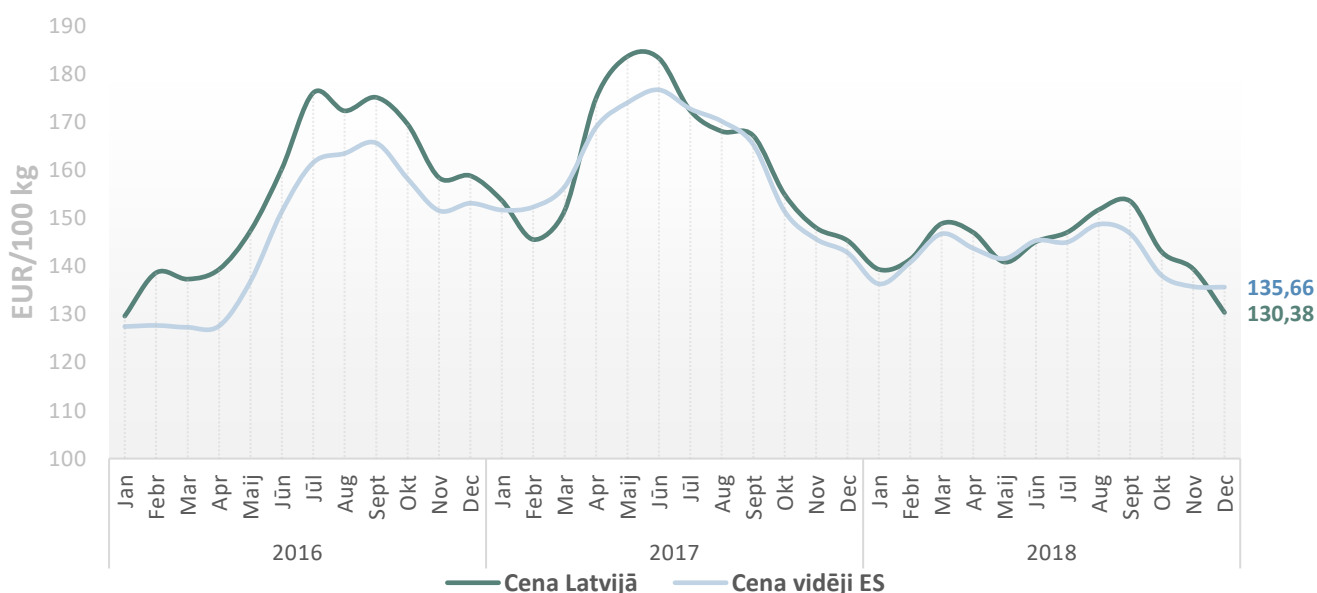
Avots: SIA "Cūku ciltsdarba centrs"

Latvijā audzēto cūku ciltsdarba programmā organizācijas ir izvirzījušas trīs galvenos uzdevumus – kāpināt sivēnmāšu reprodukcijas spēju, uzlabot cūku ātraudzību un uzlabot kautķermeņu audu sastāvu. Izvērtējot 2018. gadā paveikto, ir redzams, ka darbs pie izvirzīto uzdevumu sasniegšanas vēl ir jāturpina.

Organizāciju speciālisti piedalījās LCAA rīkotajos zināšanu pārnese pasākumos "Ikdienas darba organizēšana cūkkopībā" un "Inovāciju praktiskais pielietojums cūkkopībā", pasākuma "Lauki ienāk pilsēta 2018" Cūkgaļas kvalitātes dienā un Eiropas cūku audzētāju kongresā (Šveicē). Organizācijas sadarbībā ar LCAA organizēja semināru "Latvijas cūkkopības selekcijas attīstība un mērķi nākotnē", kurā cūku audzētāji tika informēti par šķirnes cūku selekcijas organizāciju darbu un grozījumiem normatīvajos aktos par ciltsdarbu.

Cenas

Cūkgaļas iepirkuma cenu tendence laikposmā no 2016. līdz 2018. gadam kopumā bijusi viļņveidīga ar cenu palielinājumu 2016. gadā un 2017. gada pirmajā pusgadā un lejupslīdi 2017. gada otrajā pusgadā. 2018. gadā cenas vairs nesasniedza iepriekšējo gadu līmeni un palika zemas. 2018. gadā cūkgaļas iepirkuma cena samazinājās visā ES, arī Latvijā. Latvijā cūkgaļas iepirkuma cena būtiski nokritās zem pašizmaksas līmeņa (t.i., zem 170 EUR/100 kg). Kopš 2017. gada jūnija cūkgaļas cena Latvijā samazinājusies par 29 %, 2018. gada decembrī sasniedzot zemāko punktu – 130,38 EUR/100 kg.

2.12. attēls. Cūkgaļas iepirkuma cenas Latvijā un pārējā ES 2016.–2018. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

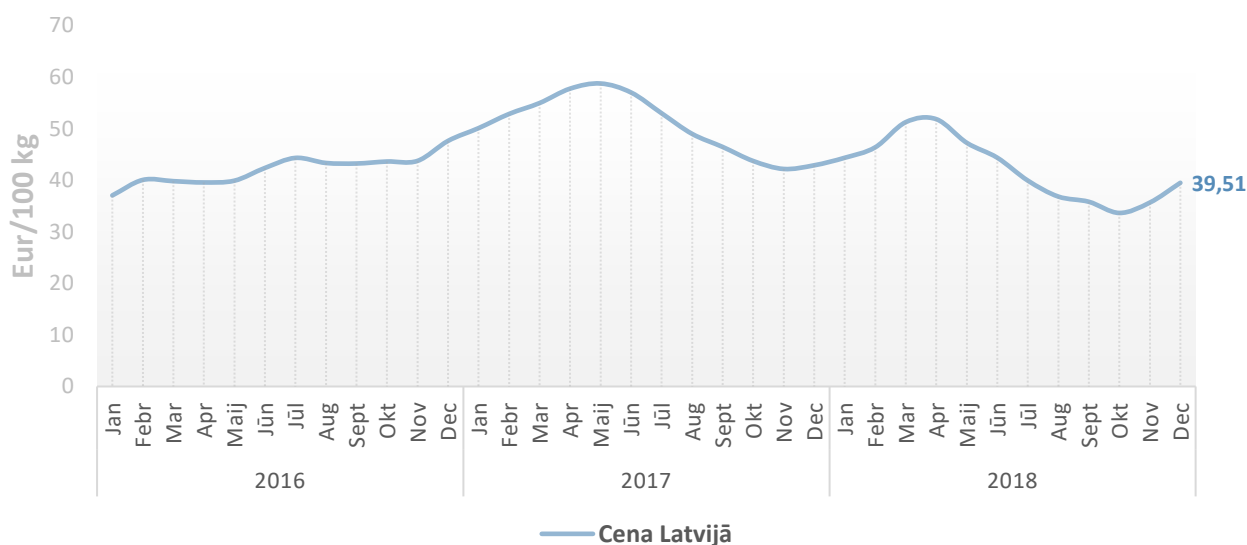
Cūkgaļas iepirkuma cena Latvijā pārskata periodā no 2016. gada janvāra līdz 2018. gada decembrim ir palielinājusies par 0,6 %, bet 2018. gadā no janvāra līdz decembrim cena samazinājās

par 6,4 %. Savukārt ES cūkgaļas iepirkuma cena no 2016. gada janvāra līdz 2018. gada decembrim palielinājās par 6,4 %, bet 2018. gadā no janvāra līdz decembrim samazinājās par 0,5 % (2.12. attēls).

2016. gadā un 2017. gada pirmajā pusgadā cūkgaļas cenas palielinājumu veicināja cūkgaļas pieprasījums ārējos tirgos (Āzijas reģionā, īpaši Ķīnā), pozitīvi ietekmējot ES tirgu kopumā. Savukārt 2018. gadā ES cūkgaļas tirgū izveidojās pārprodukcija, ko izraisīja gaļas ražošanas pieaugums un vienlaikus eksporta samazinājums uz Ķīnu, kas bija lielākais ES cūkgaļas eksporta galamērķis. Rezultātā cenas samazinājās gan ES, gan Latvijā.

Cūkkopības nozari laikā no 2016. līdz 2018. gadam negatīvi ietekmēja Āfrikas cūku mēris (ĀCM), kura dēļ bija ieviesti dažādi tirdzniecības ierobežojumi.

Līdz ar kritisko situāciju cūkgaļas nozarē svārstīgas ir bijušas arī dzīvu sivēnu cenas ES. Sivēnu cenas lēnu augšupeju piedzīvoja gandrīz visu 2016. gadu un turpināja palielināties līdz 2017. gada pirmajam pusgamam. Pēc 2017. gada jūnija cenas piedzīvoja lejupslīdi, un 2018. gada rudenī tās bija zemākās 2016.–2018. gada periodā, sasniedzot 33,66 EUR/100 kg 2018. gada oktobrī.

2.13. attēls. Dzīvu sivēnu iepirkuma cenas Latvijā 2016.–2018. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

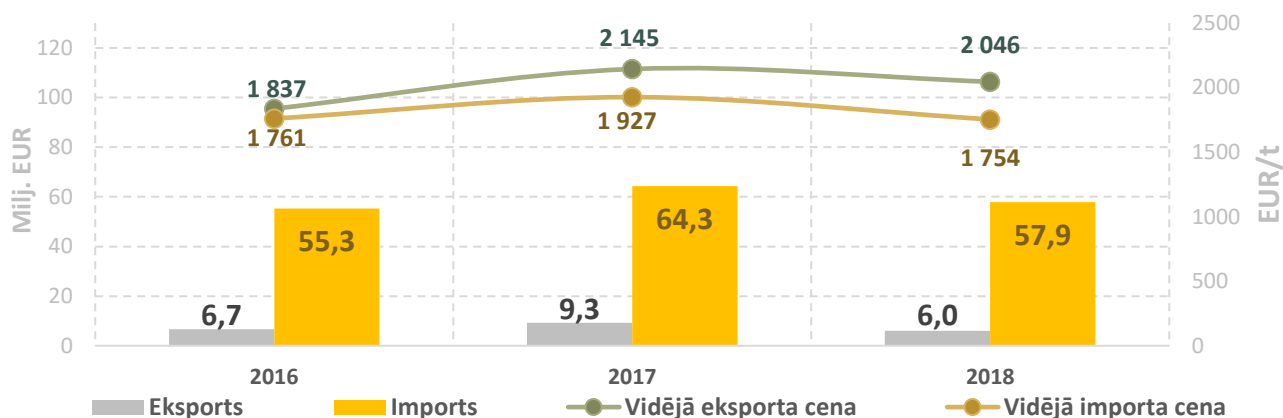
ES vidējā dzīvo sivēnu cena no 2016. gada janvāra līdz 2018. gada decembrim kopumā ir palielinājusies par 6,6 %, bet 2018. gadā no janvāra līdz decembrim samazinājusies par 10,9 % (2.13. attēls).

Latvijā sivēnu cenas netiek reģistrētas.

Ārējā tirdzniecība

Latvija ir cūkgaļas neto importētāja un eksportē tikai nelielu gaļas daudzumu. Pēdējā gada laikā Latvijas cūkgaļas eksporta vērtība ir samazinājusies, sasniedzot 5,98 milj. EUR. Salīdzinājumā ar 2016. gadu eksporta vērtība ir samazinājusies par 10,2 %, bet 2018. gadā atšķirībā no 2017. gada tā ir samazinājusies par 35,6 %. Vidējā cūkgaļas eksporta cena pārskata periodā kopumā ir palielinājusies par 11,3 %, taču pēdējo divu gadu periodā tā ir samazinājusies par 4,6 %.

Pārskata periodā ir samazinājusies arī cūkgaļas importa vērtība, kas bija palielinājusies 2017. gadā. Atšķirībā no 2017. gada importa vērtība 2018. gadā ir samazinājusies par 9 %. Vidējā importa cena pārskata periodā kopumā ir samazinājusies par 0,4 % (2.14. attēls).

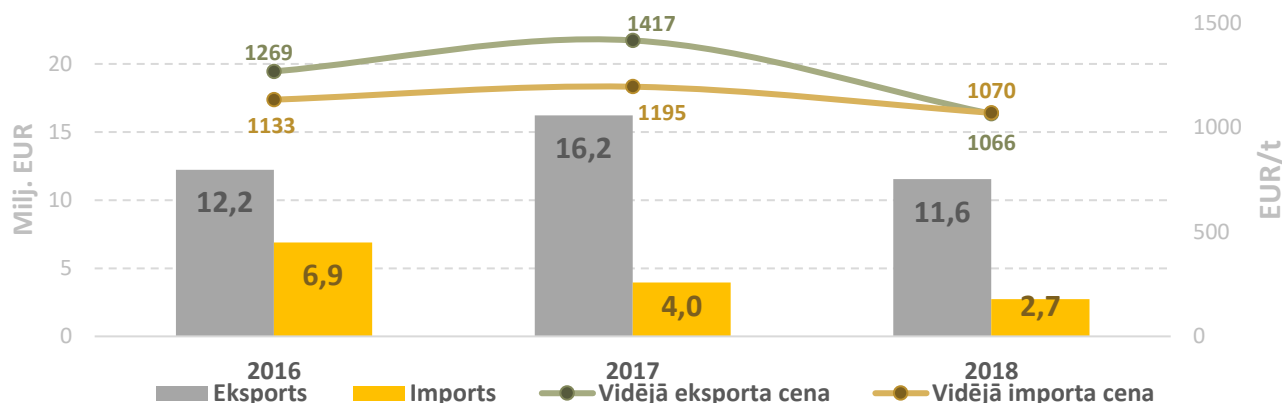

2.14. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas kūkgaļas eksports un imports Latvijā 2016.–2018. gadā

Avots: ZM pēcEurostat

2018. gadā dzīvu cūku eksporta rādītāji samazinājās. Dzīvu cūku eksporta kritums ir novērojams kopš 2012. gada marta, kad Krievija noteica dzīvu cūku importa aizliegumu no ES dalībvalstīm, turklāt korekcijas ieviesa pasākumi pret ĀCM saistībā ar dzīvnieku pārvietošanas ierobežojumiem. Šie apstākļi noteica to, ka Latvijas cūkaudzētāju eksporta iespējas ir ierobežotas. Salīdzinājumā ar 2017. gadu 2018. gadā dzīvu cūku eksporta vērtība ir kritusies par 28,4 %. Savukārt 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu bija novērojums eksporta palielinājums (+ 32,8 %) (2.15. attēls).

Līdz ar eksporta vērtības kritumu 2018. gadā ir samazinājusies dzīvu cūku vidējā eksporta cena, kopumā par 16 % pārskata periodā.

2.15. attēls. Dzīvu cūku eksports un imports 2016.–2018. gadā

Avots: ZM pēcEurostat

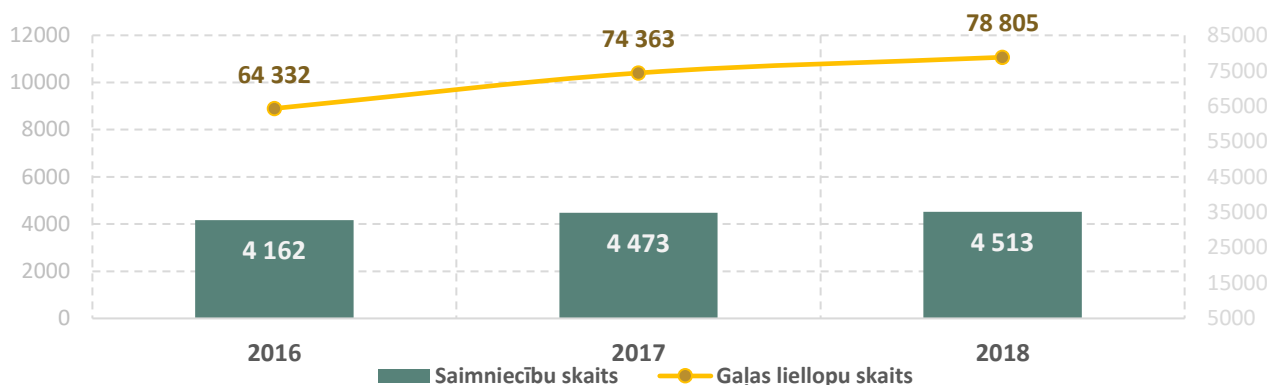
Arī dzīvu cūku importa vērtība pārskata periodā ir kritusies par 60,8 %, un pēdējo divu gadu laikā tā ir samazinājusies par 32,5 %. Jāpiebilst, ka cūkas tiek importētas gandrīz tikai kaušanai. Vidējā importa cena 2018. gadā samazinājusies par 10,4 % (5,5 % samazinājums laikā no 2016. līdz 2018. gadam).

2.4. Liellopu gaļas ražošana

Latvijā gaļas liellopu nozares galvenais mērķis ir augstvērtīgas un kvalitatīvas liellopu gaļas ražošana, patērētāju nodrošināšana ar Latvijā audzētu gaļas liellopu gaļu, kā arī konkurētspējas un eksporta iespēju palielināšana.

Pēc Lauksaimniecības datu centra datiem, dzīvnieku reģistrā 2018. gadā bija reģistrētas 20 138 saimniecības ar 395 370 liellopiem, kas ir par 2,5 % liellopu mazāk nekā 2017. gadā.

No kopējā liellopu skaita 2018. gadā dzīvnieku reģistrā bija reģistrēti 78 805 gaļas liellopi (tīršķirnes un gaļas krustojumu liellopi), kas ir par 6,0 % vairāk nekā iepriekšējā gadā (sk. 2.16. att.).

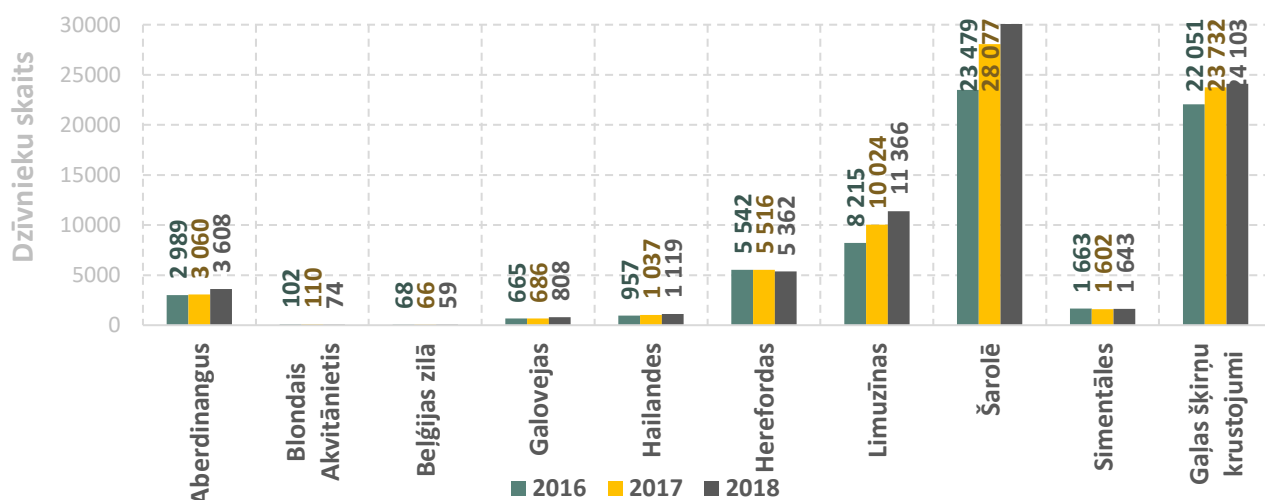

2.16. attēls. Gaļas liellopu saimniecību un dzīvnieku (tīršķirnes un gaļas krustojumu liellopu) skaits 2016.–2018. gadā (LDC dati 31.12.*)

* LDC 31.12.2016. dati par 2016. gadu, 31.12.2017. dati par 2017. gadu un 31.12.2018. dati par 2018. gadu

Avots: LDC

Ar katru gadu palielinās gaļas šķirņu krustojumu un tādu specializēto gaļas šķirnes liellopu kā Šarolē un Limuzīnas skaits. No piena un gaļas šķirņu liellopiem Latvijā visvairāk tiek audzēti Simentāles šķirnes liellopi (sk. 2.17. att.). Analizējot 2.17. attēla datus, var secināt, ka 2018. gadā Latvijā visvairāk tika audzēti Šarolē šķirnes liellopi, kuru skaits salīdzinājumā ar 2017. gadu ir palielinājies par 8,2 % (sk. 2.17. att.).

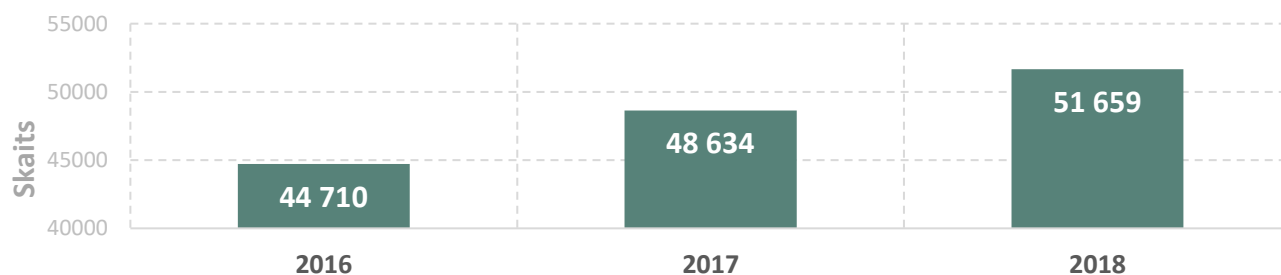

2.17. attēls. Gaļas liellopu skaita izmaiņas pa šķirnēm 2016.–2018. gadā (LDC dati 01.01.*)

* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu

Avots: LDC

Zīdītājgovju skaits katru gadu palielinās. 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu zīdītājgovju skaits ir palielinājies par 6,2 % (sk. 2.18. att.).

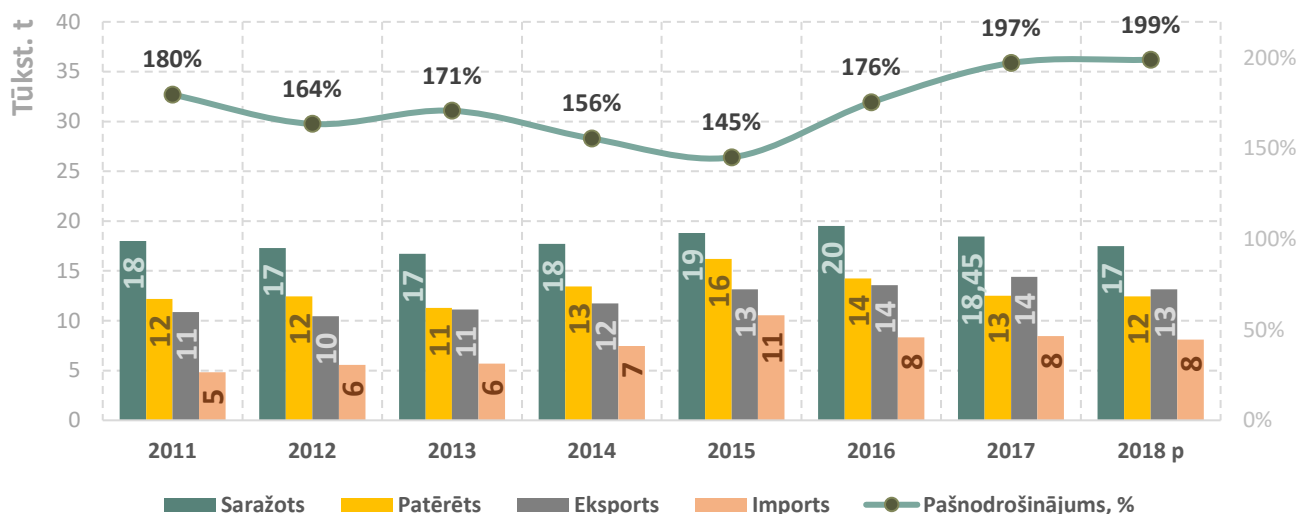
2.18. attēls. Zīdītājgovju skaits 2016.–2018. gadā (LDC dati 01.01.*)

* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu

Avots: LDC

Minētie dati liecina, ka Latvijā pakāpeniski palielinās gan saimniecību, gan tajās turēto gaļas šķirnes liellopu un zīdītājgovju skaits. Tas nozīmē, ka par liellopu gaļas ražošanas nozari attīstās.

2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu liellopu gaļas un tās produktu ražošanas samazinājās par 5,3 %, patēriņš – par 0,6 %, imports – par 4,2 %, bet eksports – par 8,7 %. Pašnodrošinājums ir pieaudzis par 2 procentpunktiem (sk. 2.19. att.).

p – prognoze

2.19. attēls. Liellopu gaļas un tās produktu ražošanas un patēriņa balance 2011.–2018. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Gaļas šķirņu liellopu ciltsdarbu valstī 2018. gadā koordinēja LGLA un Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība.

LGLA 2018. gadā sadarbojās ar 47 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecībām un trijām šķirnes dzīvnieku audzēšanas kandidātsaimniecībām. LGLA speciālisti 2018. gadā sagatavoja un izsniedza 518 šķirnes dzīvnieku sertifikātu, sertificēja 905 vaisliniekus un ciltsgrāmatā ierakstīja 5879 šķirnes dzīvniekus. Kā katru gadu, arī 2018. gadā LGLA speciālisti atlasīja dažādu šķirņu gaļas liellopu vaislas dzīvniekus Vācijā un Lietuvā. LGLA pārstāvji 2018. gadā apmeklēja starptautisko gaļas šķirņu liellopu vaislinieku izsoli Vācijā, kur tika atlasīti kvalitatīvi vaislas jaunbulļi. Apmeklētas Lietuvas gaļas liellopu audzēšanas saimniecības un lauksaimniecības izstāde Lietuvā, kā arī vaislas bulļu izsole Igaunijā.

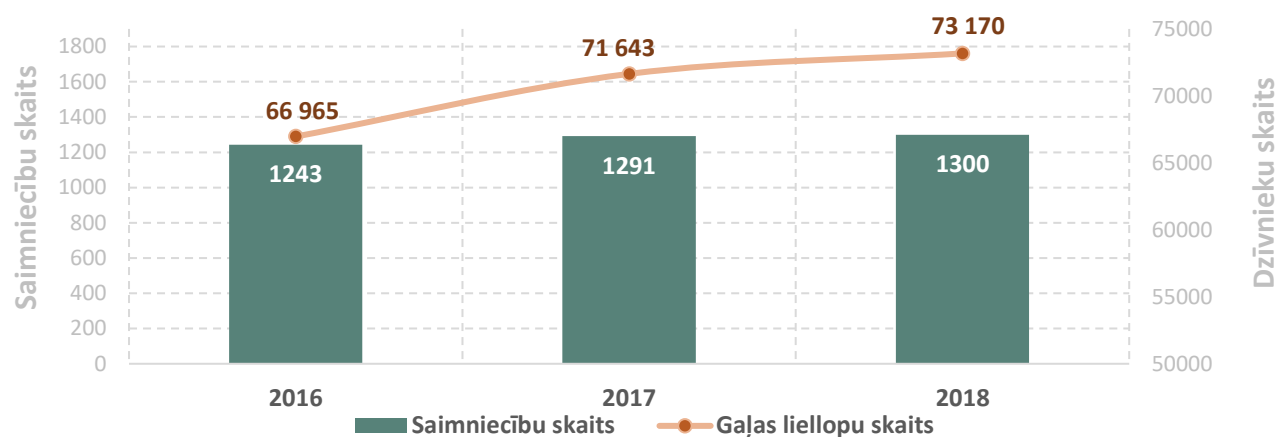
LGLA ir piedalījies Rānavas izstāžu kompleksā rīkotajās lauksaimniecības un tehnikas izstādēs pavasarī un rudenī. Sadarbībā ar Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienību 2018. gada 27. jūlijā Vecaucē tika noorganizēts pasākums “Govju svētki”. Pasākuma laikā tika demonstrēti dažādu šķirņu vaislas dzīvnieki. Tika rīkoti semināri par ciltsdarba sasniegumiem gaļas liellopu audzēšanas nozarē, par aktualitātēm tiesību aktos un par jauno Dzīvnieku audzēšanas regulu, kā arī par gaļas liellopu ganāmpulkus apdraudošām slimībām un veterināro situāciju Latvijā.

Sadarbībā ar Liellopu izsoļu namu 2018. gada 18. maijā tika noorganizēta pirmā vaislas jaunbulļu izsole, kuras laikā tika izsolīti Šarolē un Limuzīnas šķirnes jaunbulļi.

Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība 2018. gadā sniedza ciltsdarba pakalpojumus 46 šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecībām un četrām šķirnes dzīvnieku audzēšanas kandidātsaimniecībām. Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienības speciālisti 2018. gadā ciltsgrāmatā ierakstīja 4017 gaļas šķirnes dzīvnieku, sagatavoja un izsniedza 548 šķirnes dzīvnieku sertifikātus, kā arī kopā ar šķirnes dzīvnieku audzēšanas saimniecību speciālistiem sagatavoja ganāmpulku izkopšanas plānu. Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība noorganizēja divus seminārus gaļas šķirnes govju ekspertiem, kā arī četrus dzīvnieku darbības un ģenētiskās kvalitātes popularizēšanas pasākumus, kuros saimniecības demonstrēja jaunākos sasniegumus gaļas šķirņu audzēšanā.

2018. gadā gaļas liellopu audzētāji turpināja sadarbību ar Šveices partneriem projektā “Baltic Grassland-Beef”, kas ir kopprojekts ar Lietuvas un Igaunijas gaļas liellopu audzētāju organizācijām un Šveices uzņēmumu VIANCO.

2018. gadā ar gaļas liellopu pārraudzību nodarbojās 1300 saimniecību (sk. 2.20. att.) – par deviņām saimniecībām vairāk nekā 2017. gadā. Pārraudzībā esošās saimniecībās gaļas liellopu skaits 2018. gadā ir palielinājies par 2,1 % salīdzinājumā ar 2017. gadu.

2.20. attēls. Pārraudzībā esošo saimniecību un gaļas liellopu skaits pa gadiem

Avots: LDC

Analizējot 2.5. tabulā sniegtos pārraudzības datus, var secināt, ka 2018. gadā vislielākais dzimšanas svārs no pārraudzībā esošajām gaļas liellopu šķirnēm ir Šarolē un Blondais Akvītānietis šķirnes dzīvniekiem, attiecīgi 41,5 un 41,0 kg. Vislielākais atšķiršanas svārs 2018. gadā salīdzinājumā ar pārējām šķirnēm ir Blondais Akvītānietis šķirnes dzīvniekiem – 310,0 kg.

2.5. tabula

Svēršanas rezultāti gaļas liellopu pārraudzības ganāmpulkos pa gadiem

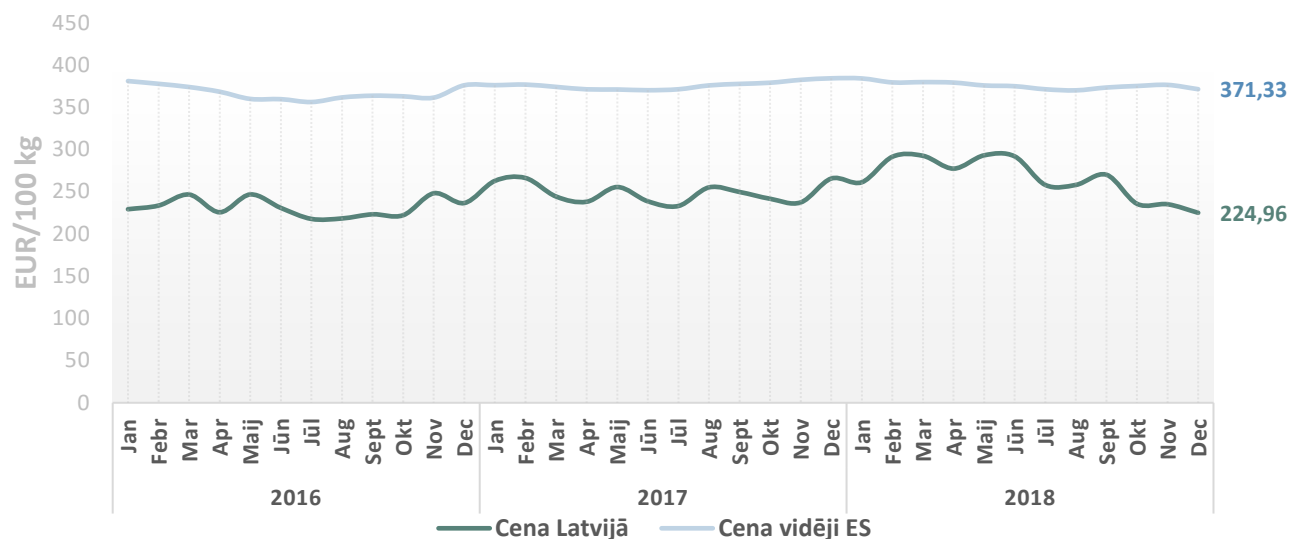
Šķirne	Dzimšanas svārs, kg			Atšķiršanas vecums, dienas			Atšķiršanas svārs, kg (korigētais)			Gada svārs, kg (korigētais)		
	2016.	2017.	2018.	2016.	2017.	2018.	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Gads												
Aberdinangus	36,9	36,8	36,5	207	202	184	236,5	253,2	259,9	321,7	354,4	329,3
Belģijas zilā	42,5	38,3	36,7	182	214	222	226,7	252,2	241,5	466,9	409,2	398,7
Blondais akvītānietis	43,7	41,4	41,0	218	202	227	243,6	250,0	310,0	356,1	427,6	404,3
Aubrak	–	29,5	26,8	–	–	231	–	–	125,8	–	232,6	–
Deksteras	31,0	31,9	29,8	207	226	206	223,1	198,4	185,1	239,9	270,6	291,6
Galovejas	29,3	28,9	27,6	209	217	206	185,6	170,6	182,0	245,9	248,3	255,1
Hailandes	39,2	38,9	38,6	211	212	212	242,3	238,7	249,8	324,6	332,9	333,7
Herefordas	39,3	39,5	39,3	207	209	206	255,6	250,1	247,6	344,5	348,8	343,2
Limuzīnas	42,0	41,6	40,8	243	166	172	258,6	200,2	268,1	–	–	308,9
Saleras	39,3	39,4	39,0	212	207	209	273,7	267,2	267,8	358,0	388,9	387,0
Simentāles	41,9	41,8	41,5	209	211	210	267,2	261,8	255,3	364,0	367,5	368,6
Šarolē	38,9	–	–	217	197		264,7	239,0		–	377,0	
Tiroles pelēkā	39,9	39,7	39,1	209	209	207	259,1	250,4	250,9	348,0	349,4	345,2
Gaļas šķirņu krustojumi	39,0	39,3	36,4	206	205	205	257,2	253,7	253,8	345,7	339,4	339,1
Vidēji:	28,2	27,3		155	141	213	175,2	162,4	247,9	206,8	234,0	349,0

Avots: LDC

Kopumā var secināt, ka ciltsdarba pasākumi gaļas šķirņu liellopu ganāmpulkos ir bijuši veiksmīgi, jo turpina palielināties gan pārraudzībā esošo saimniecību, gan dzīvnieku skaits un uzlabojas to produktivitātes rādītāji.

Cenas

Liellopu gaļas iepirkuma cenas Latvijā parasti ir mazākas nekā ES – tas izskaidrojams ar specializācijas līmeni liellopu gaļas ražošanā, kas Latvijā ir ievērojami zemāks nekā ES kopumā. Taču cenu tendence Latvijā kopumā attīstījās līdzīgi Eiropas cenu tendencei. 2016. gadā cenu lejupslīde daļēji skaidrojama ar saspringto tirgus situāciju piena nozarē. Savukārt 2017. gadā bija labs liellopu gaļas eksports un ražošanas saglabājās iepriekšējā gada līmenī. 2018. gada pirmajā pusgadā cenas bija kāpušas, bet otrajā pusgadā piedzīvoja lejupslīdi. Jāpiebilst, ka Latvijā cenu svārstības ir izteiktākas nekā vidēji ES.

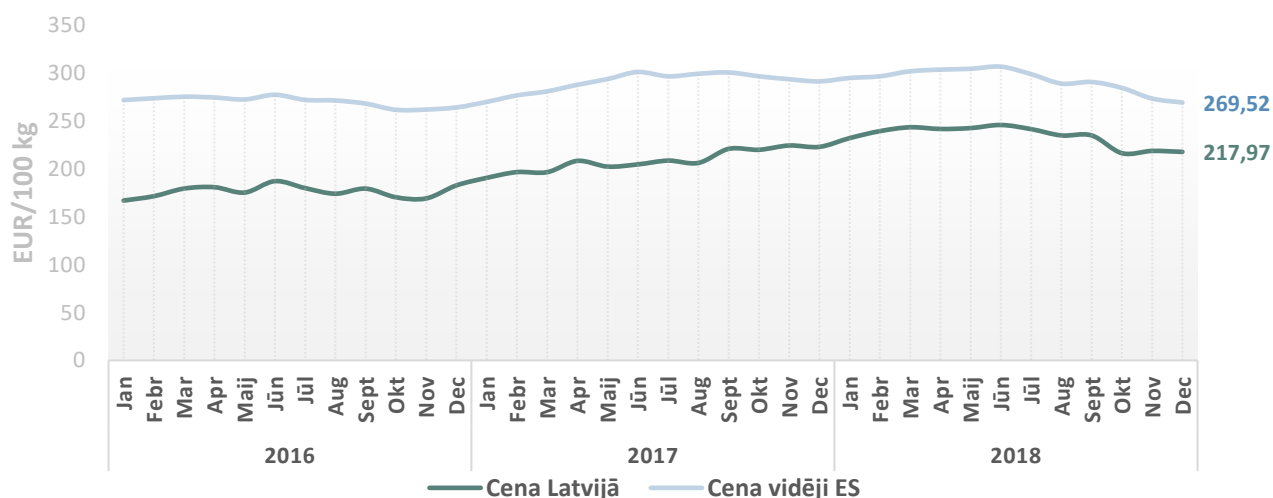

2.21. attēls. A kategorijas (bulļu) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un pārējā ES 2016.–2018. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

A kategorijas jeb bulļu liemeņu cena Latvijā pārskata periodā no 2016. gada janvāra līdz 2018. gada decembrim ir samazinājusies par 1,9 % un 2018. gadā no janvāra līdz decembrim cena – par 13,9 %. Savukārt ES vidējā bulļu liemeņu cena no 2016. gada janvāra līdz 2018. gada decembrim samazinājās par 2,5 %, bet 2018. gadā no janvāra līdz decembrim – par 3,3 % (2.22. attēls).

Turpretī D kategorijas jeb govju liemeņu cena Latvijā pārskata periodā no 2016. gada janvāra līdz 2018. gada decembrim ir pieaugusi par 30,5 %, bet 2018. gadā no janvāra līdz decembrim samazinājusies par 6,2 %. Savukārt ES vidējā govju liemeņu cena no 2016. gada janvāra līdz 2018. gada decembrim kopumā ir samazinājusies par 1 % un 2018. gadā no janvāra līdz decembrim – par 8,7 % (2.22. att.).

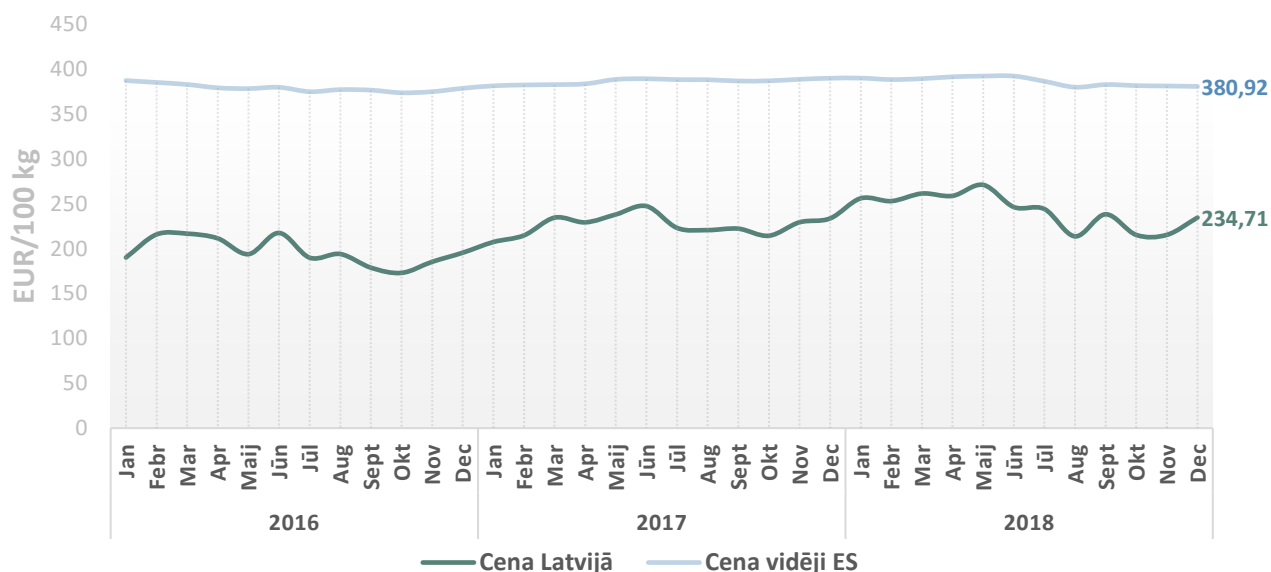

2.22. attēls. D kategorijas (govju) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un pārējā ES 2016.–2018. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

E kategorijas jeb telišu liemeņu cena Latvijā pārskata perioda no 2016. gada janvāra līdz 2018. gada decembrim ir pieaugusi par 23,4 %, bet 2018. gadā no janvāra līdz decembrim samazinājusies par

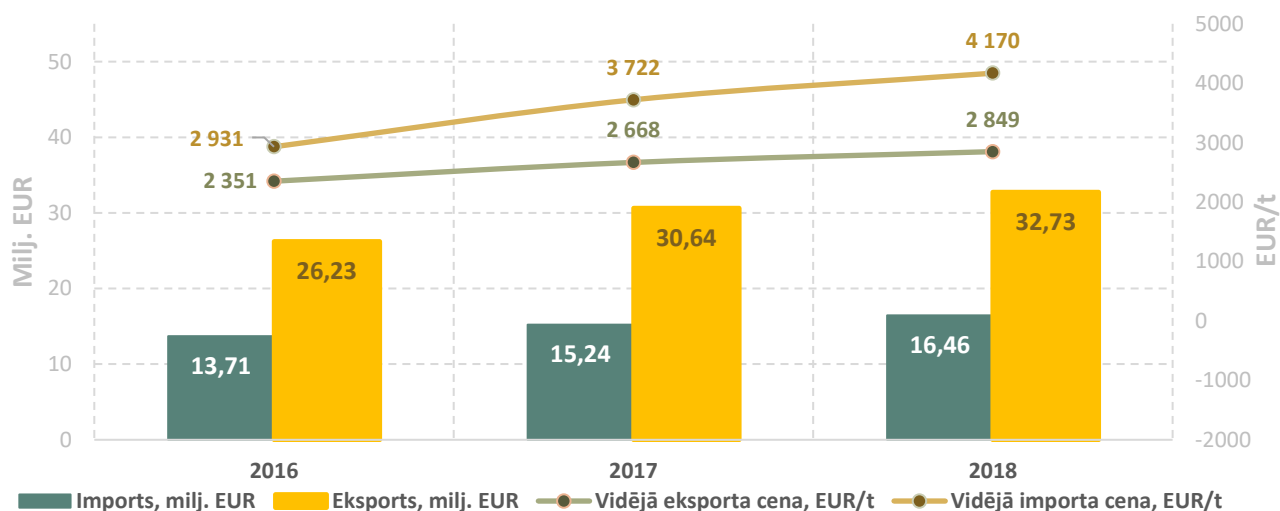
8,4 %. Savukārt ES vidējā telišu liemeņu cena no 2016. gada janvāra līdz 2018. gada decembrim kopumā bija samazinājusies par 1,7 %, bet 2018. gadā no janvāra līdz decembrim – par 2,4 % (2.23. att.).

2.23. attēls. E kategorijas (telišu) liemeņu iepirkuma cenas Latvijā un pārējā ES 2016.–2018. gadā, EUR/100 kg
Avots: Eiropas Komisija

Ārējā tirdzniecība

Latvijas liellopu gaļas tirdzniecības balance ir pozitīva. No 2016. gada līdz 2018. gadam bija vērojams eksporta vērtības pieaugums. Līdzīga tendence saskatāma arī importa plūsmas attīstībā – tā 2018. gadā bija palielinājusies un vērtības ziņā saglabājusies augstāka nekā 2017. gadā. Procentuālā izteiksmē liellopu gaļas eksporta vērtība 2017. gadu salīdzinājumā ar 2016. gadu pieaugusi par 16 % un importa vērtība – par 11,1 %. Savukārt 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu eksporta vērtība pieaugusi par 6,8 %, bet importa vērtība – par 8 % (2.24. att.).

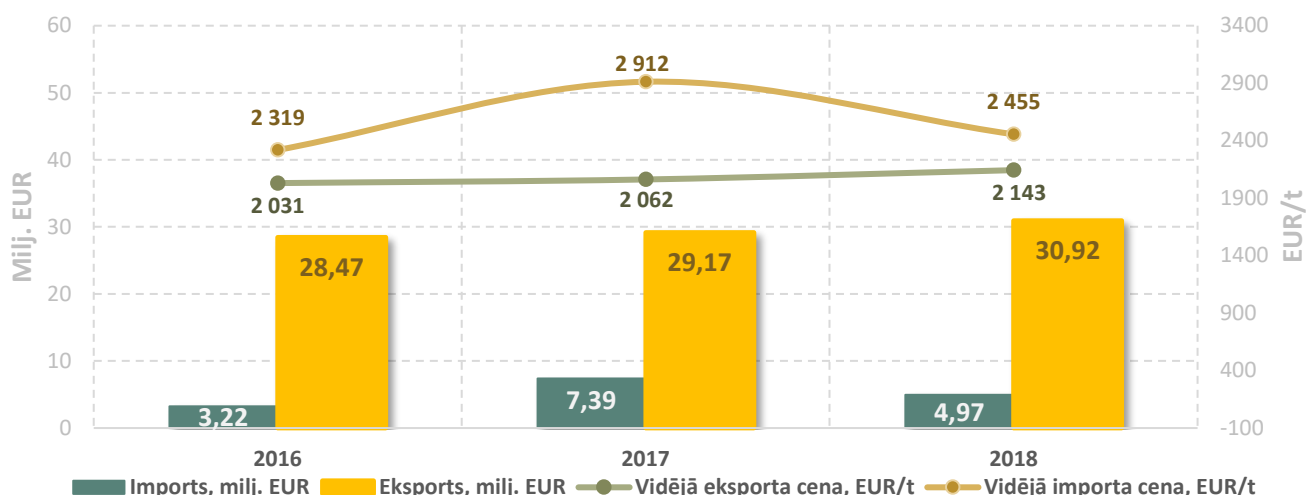

2.24. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas liellopu gaļas eksports un imports Latvijā 2016.–2018. gadā
Avots: ZM pēc Eurostat

2018. gada laikā dzīvo liellopu vidējā eksporta cena atšķirībā no 2017. gada ir palielinājusies par 6,8 %, bet importa cena – par 12 %. 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu vidējā eksporta cena palielinājusies par 13,4 % un vidējā importa cena – par 27 %.

Dzīvi liellopi Latvijā tiek importēti maz – to atspoguļo arī liellopu importa vērtība, kas vēsturiski ir diezgan zema. Laikposmā no 2016. līdz 2018. gadam liellopu eksporta vērtība pieaugusi par 8,6 %.

Eksporta vērtības pieaugums 2018. gadā, tāpat kā 2017. gadā, galvenokārt skaidrojams ar eksporta palielināšanos uz ES valstīm, kā arī uz Turciju (2.25. att.).

2.25. attēls. Dzīvu liellopu eksports un imports Latvijā 2016.–2018. gadā

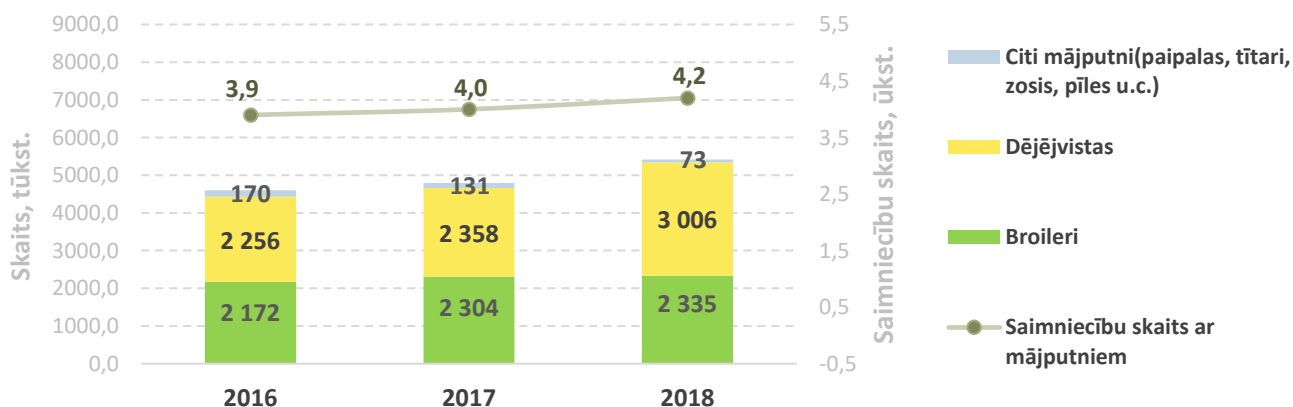
Avots: ZM pēc Eurostat

Dzīvo lopu vidējā eksporta cena no 2016. līdz 2018. gadam ir palielinājusies par 5,5 %. Daļēji tas skaidrojams ar to, ka attīstās eksporta tirgi un pieprasījums pēc dzīviem liellopiem saglabājas labs. Arī dzīvo lopu vidējā importa cena piedzīvojusi kāpumu par 5,9 %.

2.5. Olu un putnu gaļas ražošana

Rūpnieciskai putnkopībai Latvijā ir jau aptuveni 45 gadu ilga vēsture. Putnkopība ir stabilizējusies un ir viena no retajām nozarēm, kurā ar salīdzinoši mazu sākuma kapitālu ir iespējams uzsākt savu mazo uzņēmējdarbību. VPieprasījums pēc putnkopības produkcijas joprojām pārsniedz piedāvājumu, īpaši pēc laukos brīvos turēšanas apstākļos audzētas putnu gaļas un olām. Putnkopības nozare ir perspektīva, un tai ir papildnozares potenciāls gandrīz jebkurā lauku saimniecībā.

Mājputni Latvijā tiek audzēti gan lielos putnu audzēšanas uzņēmumos ar intensīvu ražošanu, gan nelielās zemnieku saimniecībās, kuras darbojas gan pēc konvencionālās, gan arī pēc bioloģiskās lauksaimniecības saimniekošanas sistēmu noteikumiem. Līdz ar dējējvistām un broileriem Latvijā tiek audzētas arī citu mājputnu sugas – paipalas, tītari, strausi, pīles, zosis, pērļu vistiņas – gan olu, gan gaļas ieguvei. Turklāt, liekot lietā radošu pieeju, lietderīgi tiek izmantoti arī citi mājputnu audzēšanas blakusprodukti kosmētikas, rotaslietu un dažādu aksesuāru izgatavošanā. LDC dati liecina, ka Latvijā audzēto mājputnu skaits katru gadu palielinās. Kopējais reģistrēto mājputnu skaits 2018. gadā bija 5 414,2 miljoni. Salīdzinājumā ar 2017. gadu šis skaits palielinājās par 12,9 %. (Sk. 2.26. att.)

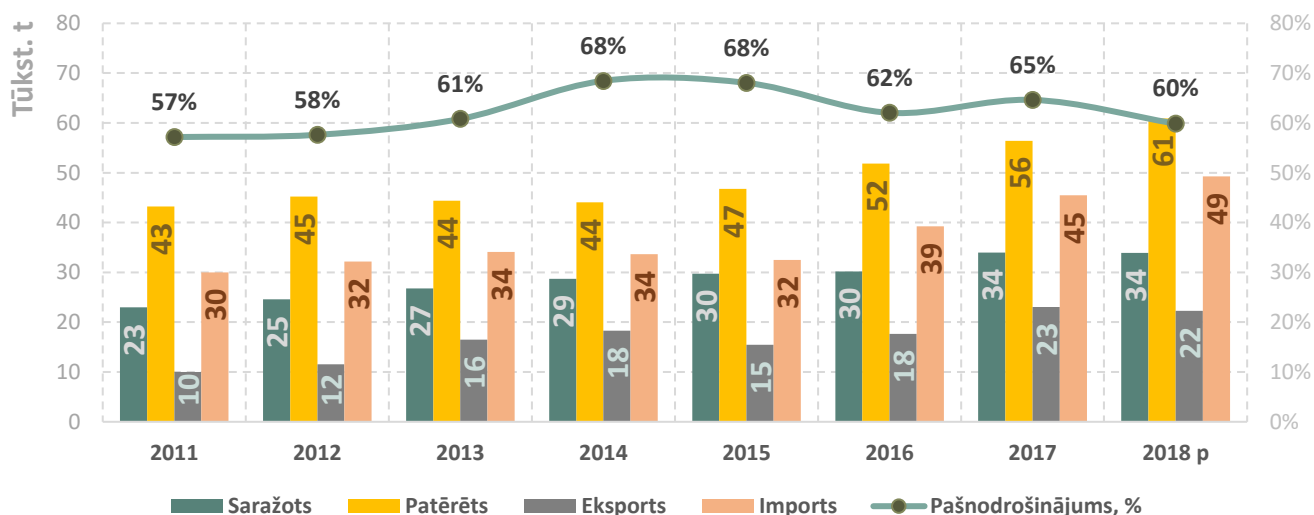
2.26. attēls. Saimniecību ar mājputniem un mājputnu skaits 2016.–2018. gadā (LDC dati 01.01.*)

* LDC dati par 2016. gadu uz 01.01.2017, par 2017. gadu uz 01.01.2018, par 2018. gadu uz 01.01.2019

Avots: LDC

Analizējot LDC datus pa atsevišķām mājputnu sugām, var redzēt, ka 2018. gadā par 27,5 % palielinājās dējējvistu skaits, bet broileru skaits – par 1,3 %. To saimniecību skaits, kurās tur mājputnus, 2018. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinājās par 5 %. Broileru un dējējvistu skaita kāpums ir saistīts ar Latvijas lielāko olu un olu produktu ražotāju ieguldījumiem ražotņu modernizācijā un paplašināšanā, kā arī ar jaunu saimniecību rašanos. Tas liecina par tradicionālo putnkopības produktu – vistu olu un gaļas – ražošanas stabilu attīstību.

2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu mājputnu gaļas un gaļas produktu ražošana ir samazinājusies par 0,3 %, bet patēriņš pieaudzis par 7,9 %. Par 8,4 % kāpis arī imports un par 3,3 % samazinājies eksports. Pašnodrošinājums samazinājies par 5 procentpunktiem (sk. 2.27. att.).

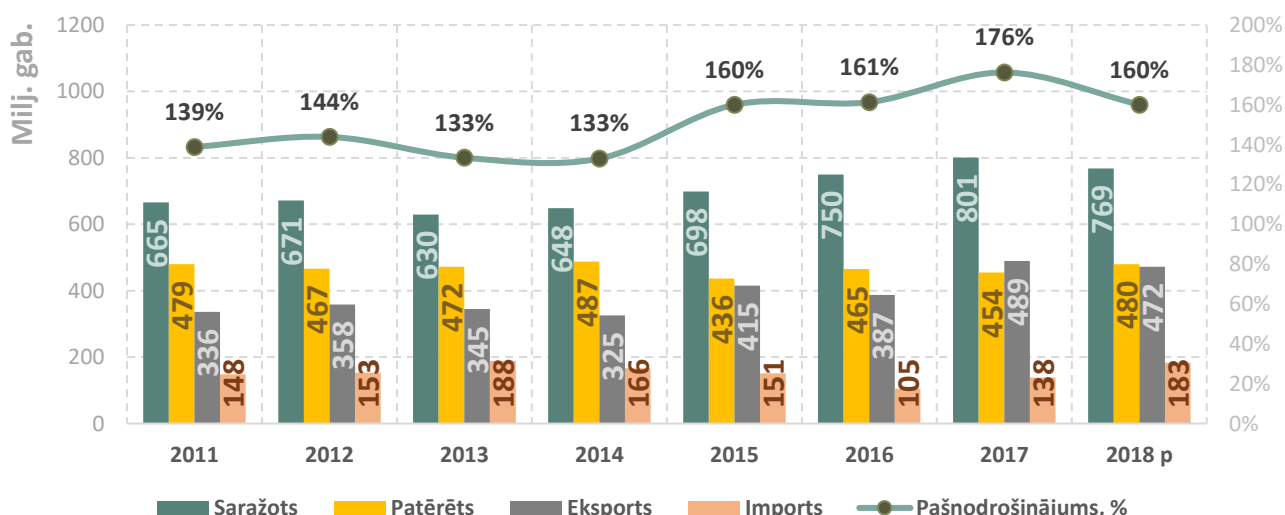

p – prognoze

2.27. attēls. Mājputnu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa balance 2011.–2018. gadā

Avots: LAD

2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu olu un olu produktu ražošana ir samazinājusies par 4 %, bet patēriņš pieaudzis par 5,7 %, savukārt eksports samazinājies par 3,6 %, bet imports palielinājies par 32,2 %, jo 2018. gadā aptuveni 50 milj. olu importēja Ukraina, kurai tika piešķirtas lielākas kvotas. Pašnodrošinājums ir samazinājies par 16 procentpunktiem (sk. 2.28. att.).

p – prognoze

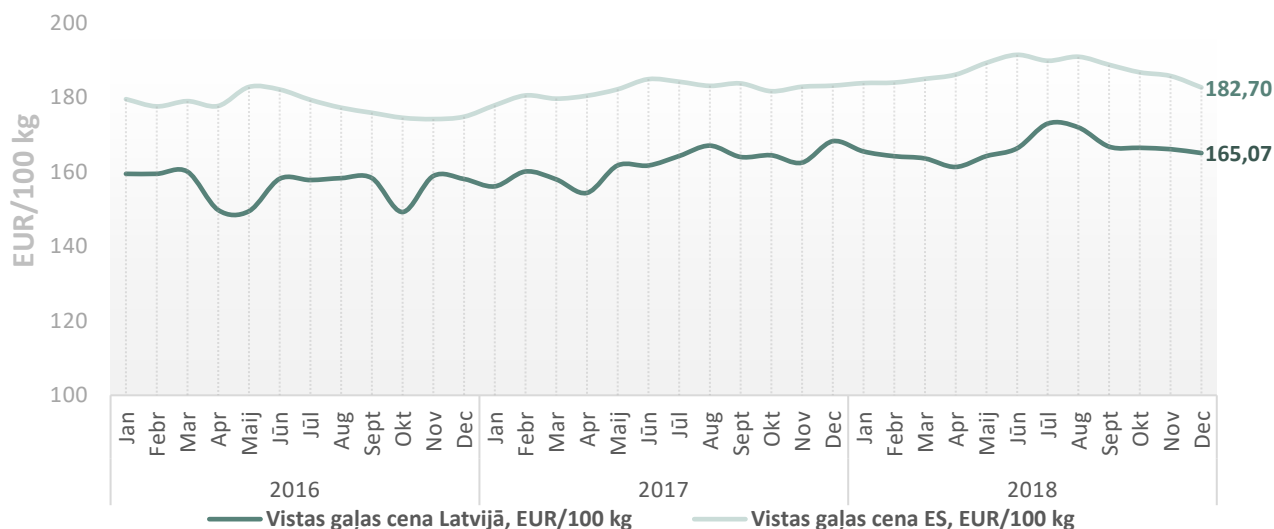
2.28. attēls. Olu un olu produktu ražošanas un patēriņa balance 2011.–2018. gadā

Avots: LAD

Putnu gaļas cenas

Putnu gaļas vidējās iepirkuma cenas pārskata periodā no 2016. līdz 2018. gadam kopumā bijušas diezgan stabilas, t.i., bez būtiskām svārstībām (sk. 2.29. att.). Pieauguma tendence bija vērojama putnu gaļas iepirkuma cenās 2017. gadā. 2018. gadā neliels cenu pieaugums bija jūlija un augusta mēnešos, bet pēc tam cenas samazinājās līdz gada sākumā esošajam cenu līmenim.

Latvijā putnu gaļas cena pārskata periodā no 2016. gada janvāra līdz 2018. gada decembrim ir palielinājusies par 4 %, savukārt 2018. gadā no janvāra līdz decembrim cena būtiski nemainījās. ES vidējā putnu gaļas iepirkuma cena no 2016. gada janvāra līdz 2018. gada decembrim kopumā palielinājās par 2 %, taču 2018. gadā no janvāra līdz decembrim samazinājās par 1 %.

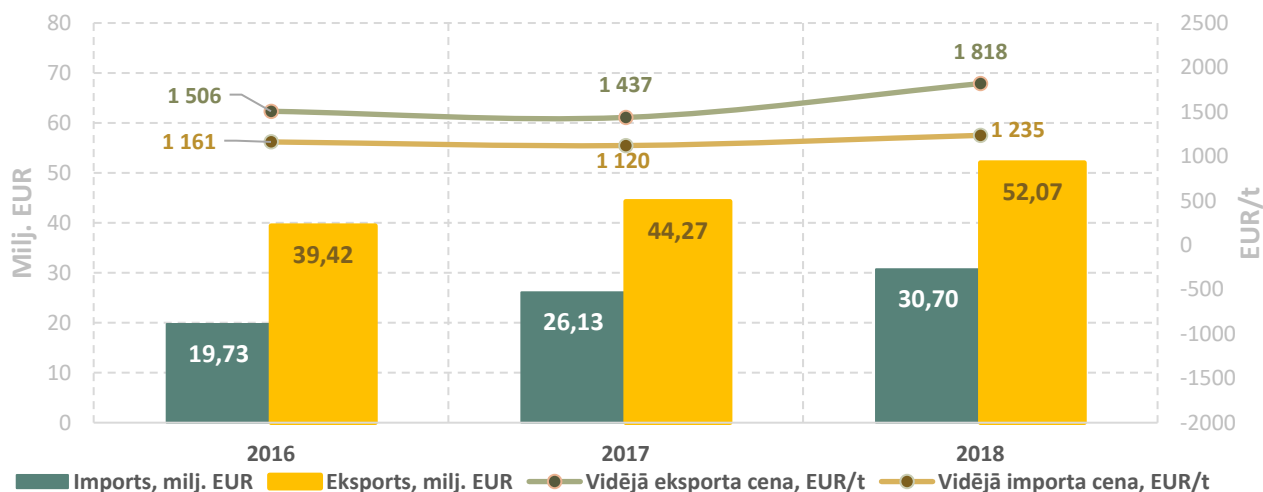
2.29. attēls. Vistas gaļas iepirkuma cenas Latvijā un pārējā ES 2016.–2018. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija, AREI

Putnu gaļas ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējās tirdzniecības balance svaigai, atdzesētai un saldētai putnu gaļai pārskata periodā ir saglabājusies negatīva, taču eksporta plūsmā bijis vērojams ikgadējs vērtības pieaugums, kas ļāva nedaudz uzlabot tirdzniecības bilanci (2.30. attēls).

Pārskata periodā no 2016. gada līdz 2018. gadam putnu gaļas eksporta vērtība Latvijā kopumā pieaugusi par 55,8 %, bet importa vērtība – par 32,2 %. Savukārt 2018. gadā atšķirībā no 2017. gada gan putnu gaļas eksporta, gan importa vērtība Latvijā palielinājās par 17,6 %.

2.30. attēls. Svaigas, atdzesētas un saldētas putnu gaļas eksports un imports 2016.–2018. gadā

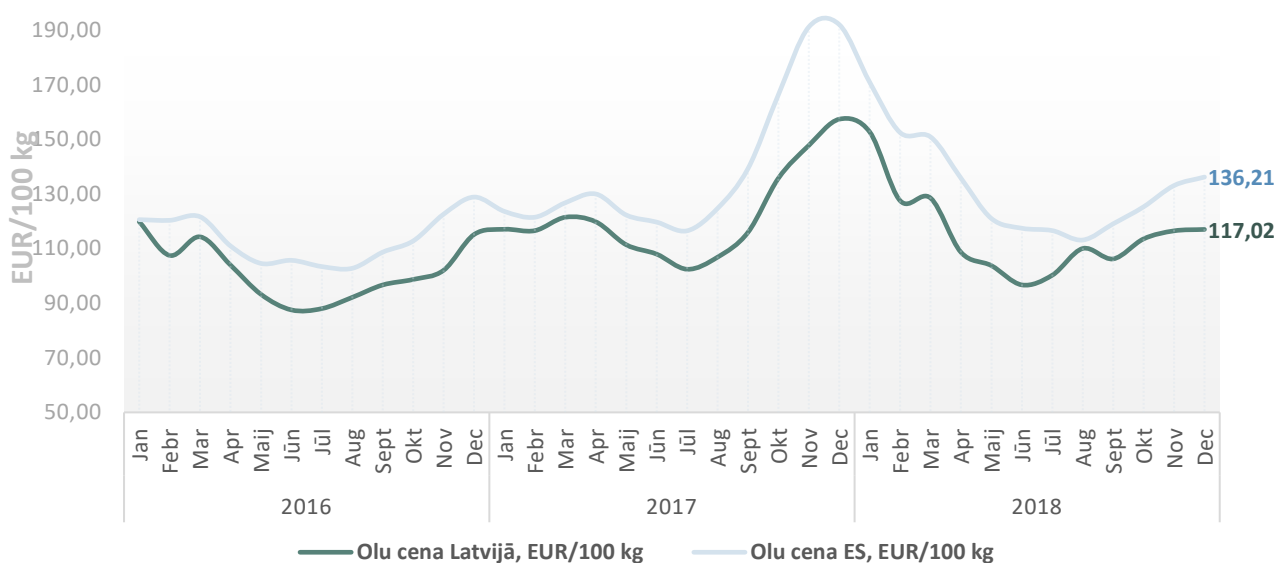
Avots: ZM pēc Eurostat

Putnu gaļas vidējā importa cena pārskata periodā ir palielinājusies par 6,3 %, savukārt vidējā eksporta cena – par 20,7 %.

Olu cenas

Olu cenās pārskata periodā no 2016. gada līdz 2018. gadam būtiskākā iezīme bija straujš pieaugums 2017. gada otrajā pusgadā (sk. 2.31. att.). To, domājams, var skaidrot ar putnu gripas izplatības, kā arī apkarošanas un preventīvo pasākumu ietekmi ES.

Olu cena Latvijā pārskata periodā no 2016. gada janvāra līdz 2018. gada decembrim ir samazinājusies par 2 %, bet 2018. gadā no janvāra līdz decembrim – par 23 %. Savukārt ES vidējā olu cena no 2016. gada janvāra līdz 2018. gada decembrim pieauga par 13 %, bet 2018. gadā no janvāra līdz decembrim samazinājās par 20 %.

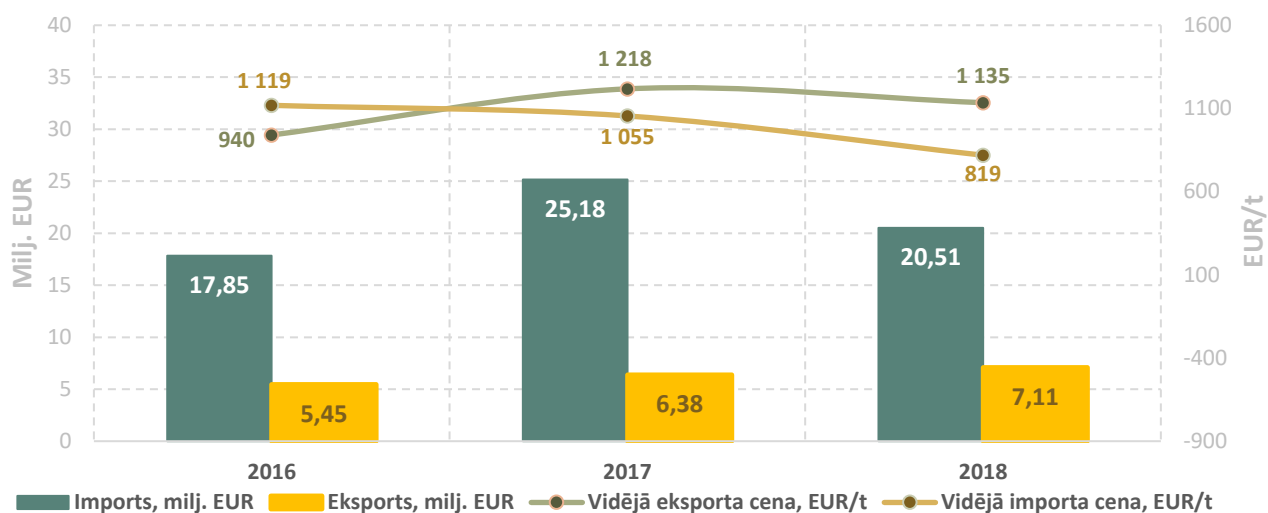
2.31. attēls. Olu cenas Latvijā un pārējā ES 2016.–2018. gadā, EUR/100 kg

Avots: Eiropas Komisija

Olu ārējā tirdzniecība

Latvijas ārējās tirdzniecības balance olu sektorā pārskata periodā no 2016. gada līdz 2018. gadam saglabājās pozitīva. Zemākie rādītāji gan importa, gan eksporta plūsmā bija 2016. gadā, savukārt 2017. gadā bija vērojams diezgan būtisks tirdzniecības pieaugums. 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu olu eksports samazinājās, bet olu imports turpināja palielināties (sk. 2.32. att.).

No 2016. līdz 2018. gadam Latvijas olu eksporta vērtība palielinājās par 14,5 %, bet importa vērtība – par 31,4 %. Savukārt 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu olu eksporta vērtība samazinājās par 18,6 %, bet importa vērtība palielinājās par 10,9 %.

2.32. attēls. Olu eksports un imports 2016.–2018. gadā

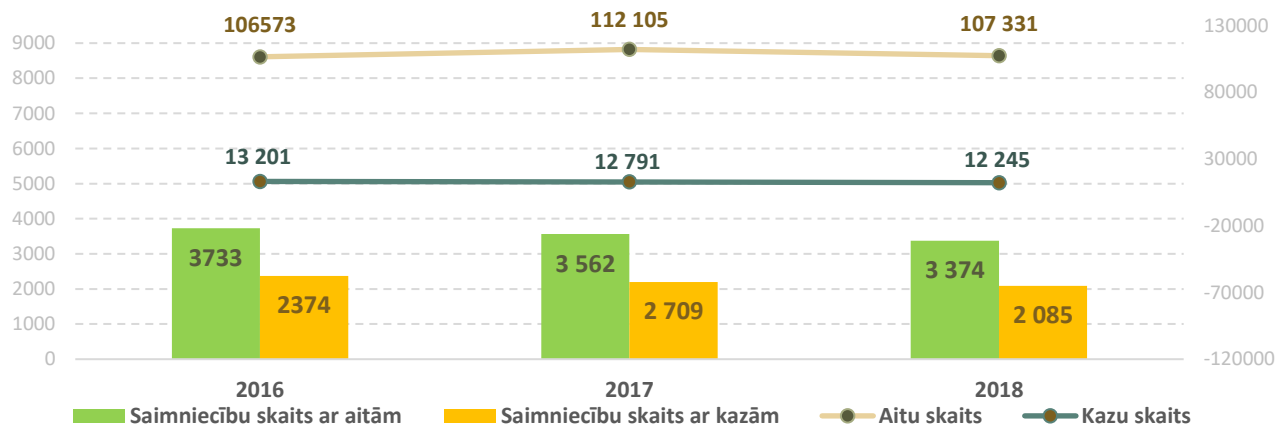
Avots: ZM pēc Eurostat

Olu vidējā importa cena pārskata periodā ir samazinājusies par 26,8 %, savukārt vidējā eksporta cena palielinājusies par 20,7 %.

2.6. Aitkopības un kazkopības nozaru attīstība

Analizējot 2018. gada datus par aitkopības nozari, var secināt, ka salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir samazinājies gan aitkopības saimniecību skaits (par 5,3 %), gan pašu aitū skaits (par 4,3 %) (sk. 2.33. att.).

Kazkopības nozarē saimniecību un dzīvnieku skaits joprojām ir mazs, un pēdējos gados tam ir tendence samazināties vēl vairāk. 2018. gadā dzīvnieku reģistrā bija reģistrētas 12 245 kazas – par 4,3 % mazāk nekā 2017. gadā (sk. 2.33. att.). Arī kazkopības saimniecību skaitam ir tendence samazināties: 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu to bija par 5,2 % mazāk.

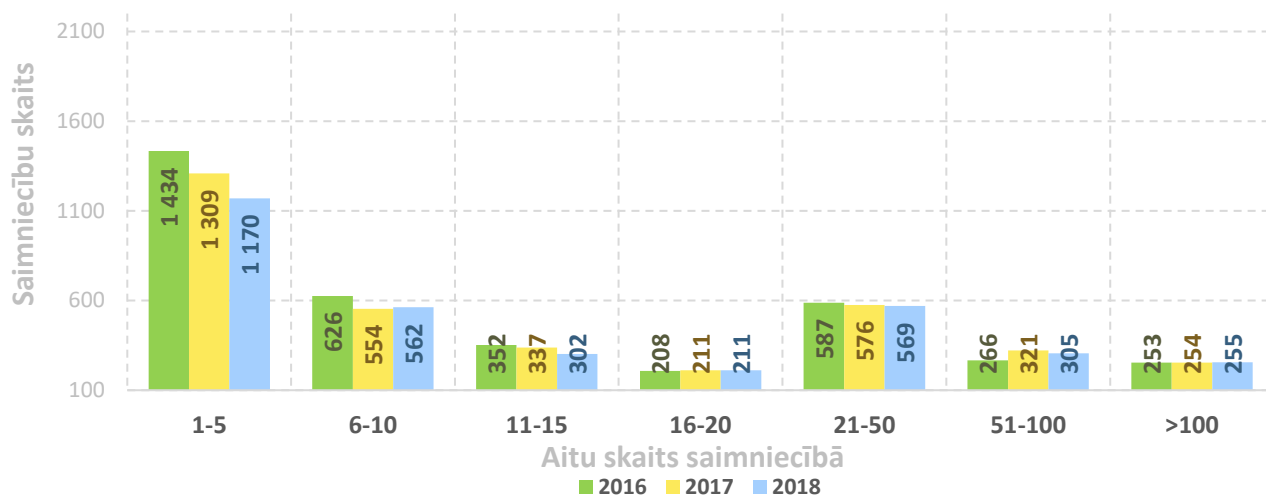

2.33. attēls. Aitu un kazu saimniecību un to dzīvnieku skaits 2016.–2018. gadā (LDC dati 31.12.*)

* LDC 31.12.2016. dati par 2016. gadu, 31.12.2017. dati par 2017. gadu un 31.12.2018. dati par 2018. gadu

Avots: LDC

Analizējot 2.34. attēlā redzamo aitū saimniecību struktūru, var secināt, ka pēdējo gadu laikā turpina palielināties to saimniecību skaits, kurās tur 100 un vairāk aitū. Savukārt mazo saimniecību skaits samazinās, bet tās veido lielāko īpatsvaru no kopējā saimniecību skaita. 2018. gadā 51,3 % no kopējā reģistrēto saimniecību skaita bija saimniecības ar 1 līdz 10 aitām.

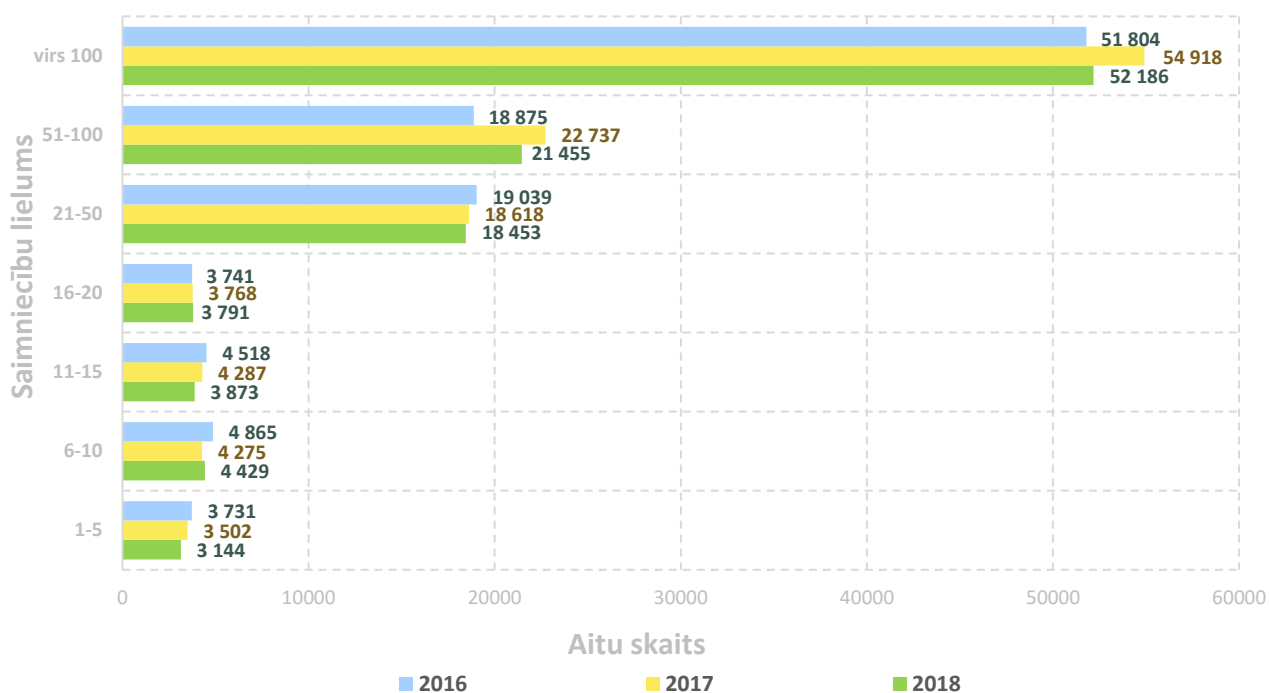

2.34. attēls. Saimniecību skaita sadalījums pēc aitu skaita 2016.–2018. gadā (LDC dati 01.01.*)

* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu

Avots: LDC

Analizējot 3.35. attēla datus par aitu kopskaita sadalījumu pēc to skaita saimniecībās, var secināt, ka 2018. gadā turpināja samazināties aitu skaits saimniecībās ar 1 līdz 5 aitām (par 10,2 %). Visvairāk aitu – 48,6 % no kopējā aitu skaita – 2018. gadā bija saimniecībās, kurās tur vismaz 100 aitu. Šie dati liecina, ka aitkopības nozarē turpina samazināties to saimniecības skaits, kurās tur maz aitu, bet veidojas saimniecības ar lielu aitu skaitu.

2.35. attēls. Aitu sadalījums pēc to skaita saimniecībā 2016.–2018. gadā (LDC dati 01.01.*)

* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu

Avots: LDC

Kazkopības nozarē ir daudz mazo saimniecību ar 1–10 kazām – 90,4 %, taču šajās saimniecībās turēto kazu skaits salīdzinoši nav tik liels – 44,1 % (sk. 2.6. tab.). 42,4 % kazu tiek turētas saimniecībās, kurās ir vismaz 21 kaza. Vidējais kazu skaits saimniecībā 2018. gadā bija 5,9 kazas.

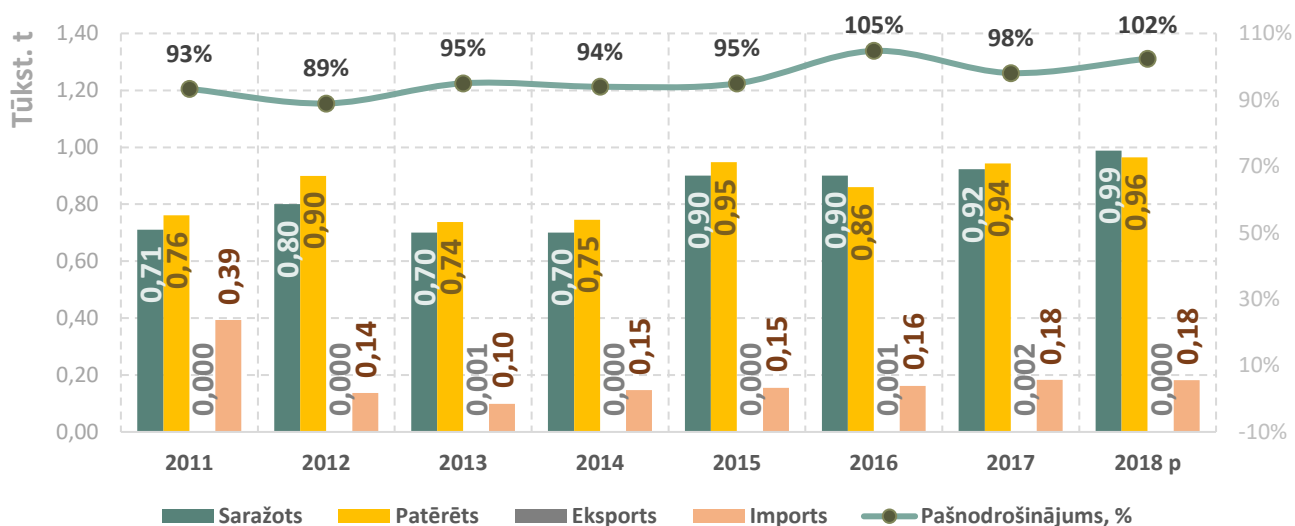
Saimniecību sadalījums pēc kazu skaita un kazu skaits attiecīgajās saimniecībās (LDC dati 01.01.*)

Slaucamo kazu skaits saimniecībā	2016.				2017.				2018.			
	Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits		Saimniecības ar attiecīgo kazu skaitu		Kazu skaits	
	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%	Skaits	%
1–5	1854	78,1	4058	30,7	1724	78,4	3703	29,0	1607	77,1	3348	27,3
6–10	318	13,4	2351	17,8	263	12,0	1950	15,2	278	13,3	2056	16,8
11–15	87	3,7	1086	8,2	93	4,2	1170	9,1	78	3,7	983	8,0
16–20	34	1,4	592	4,5	44	2,0	788	6,2	38	1,8	670	5,5
21–50	53	2,2	1685	12,8	44	2,0	1248	9,8	57	2,7	1786	14,6
51–100	17	0,7	1209	9,2	18	0,8	1240	9,7	15	0,7	1054	8,6
> 100	11	0,5	2220	16,8	14	0,6	2692	21,0	12	0,6	2348	19,2
Kopā:	2 374	100	13 201	100	2 200	100	12 791	100	2 085	100	12 245	100

* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu

Avots: LDC

2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu aitu un kazu gaļas ražošana ir pieaugusi par 7 %, bet patēriņš – par 2,3 %. Ārējā tirdzniecībā imports samazinājās par 0,5 %. Pašnodrošinājums ar aitu un kazu gaļu 2018. gadā pieauga par 4 procentpunktiem (sk. 2.36. att.).

p – prognoze

2.36. attēls. Aitu un kazu gaļas un gaļas produktu ražošanas un patēriņa balance 2011.–2018. gadā

Avots: LAD

Ciltsdarbs

Aitkopības nozarē ciltsdarbu koordinē biedrība “Latvijas Aitu audzētāju asociācija” (turpmāk – biedrība). Aitkopības ciltsdarba mērķu sasniegšanai tiek īstenotas ciltsdarba programmas Latvijas tumšgalves, Vācijas Merino vietējās, Dorperas, Sufolkas un Romanovas aitu šķirnēm. Visu īstenoto ciltsdarba programmu galvenais mērķis ir veidot auglīgus, no Maedi-Visna slimības brīvus, pret skrepi slimību rezistentus tīršķirnes aitu ganāmpulkus.

2018. gadā biedrība turpināja uzsāktu vaislas teķu pārbaudi pēc pēcnācēju kvalitātes kontrolnobaršanas stacijā. Tajā pēc pēcnācēju kvalitātes 2018. gadā novērtēti 18 Latvijas tumšgalves šķirnes teķi. Visu pārbaudes laikā nobaroto jēru vidējais dzīvmasas pieaugums diennaktī bija 350,2 grami, kas Latvijas tumšgalves šķirnei ir labs rezultāts. Kontrolnobaršanas stacijā tika novērtēts arī viens Vācijas Merino vietējās šķirnes teķis, kura nobarotā jēra vidējais dzīvmasas pieaugums diennaktī bija 448,9 grami. 2018. gadā vaislas teķi tika izaudzēti šķirnes aitu audzēšanas saimniecībās.

Biedrība noorganizēja pasākumu “Aitu dienas 2018” stacijā “Klimpas” un Brīvdabas muzejā ar dzīvnieku izstādi, kā arī semināru teķu izsoles kontrolnobaršanas stacijā. Ciltsdarbā iesaistītās personas ir cēlušas savu kvalifikāciju. Sadarbībā ar Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centru

sarīkots demonstrējums un fermu dienas pasākums. Sadarbībā ar Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centru un Latvijas Lauksaimniecības universitāti noorganizēti profesionālās pilnveides kursi aitu ēdināšanā un aitu audzēšanā, kā arī gaļas šķirņu aitu vērtēšanas mācības, kuras vadīja Francijas *Il-de-France* šķirnes audzētāju asociācijas vadītājs. Biedrības speciālisti piedalījās Lietuvas un Igaunijas rīkotajos pasākumos, kā arī speciālisti lasīja lekcijas Lietuvas aitu audzētājiem.

Biedrības speciālisti 2018. gadā sagatavoja un izsniedza 159 izcelsmes sertifikātus pārdošanai sagatavotām aitām un teķiem, kā arī ciltsgrāmatā ierakstīja 3173 aitas un teķus. Ar šķirnes materiāla pavairošanu 2018. gadā nodarbojās 39 saimniecības, no kurām vienā tiek audzētas Vācijas Merino vietējās šķirnes aitas un vienā – Dorperas šķirnes aitas, bet pārējās – Latvijas tumšgalves šķirnes aitas.

2018. gadā ar aitu pārraudzību nodarbojās 124 saimniecības. 2.7. tabulā redzams, ka pārraudzībā bija 5293 vaislas aitu mātes un 286 vaislas teķi.

2.7. tabula

Vērtēto aitu skaits 2017./2018.pārraudzības gadā

Ganāmpulku grupa	Jēri		Vaislai audzējamie dzīvnieki		Pieaugušie dzīvnieki	
	S	V	S	V	S	V
Šķirnes	2923	2779	749	38	3145	106
Pārējās	1817	1716	208	2	2148	180
Kopā	4740	4495	957	40	5293	286

s – aita

v – teķis

Avots: LDC

Analizējot 2.8. tabulu, kurā atspoguļoti vaislai audzējamo aitu attīstību raksturojošie rādītāji, var redzēt, ka 2018. gadā saimniecībās, kas nodarbojas ar Latvijas tumšgalves šķirnes aitu audzēšanu, bija 855 aitas ar vidējo dzīvmasu 54,0 kg un teķi ar vidējo dzīvmasu 72,1 kg. Saimniecībās, kas nodarbojas ar Vācijas merino vietējās šķirnes aitu audzēšanu, bija 102 aitas ar vidējo dzīvmasu 59,3 kg un teķi ar vidējo dzīvmasu 76,8 kg.

2.8. tabula

Vaislai audzējamo aitu attīstību raksturojošie rādītāji 2017./2018.gadā

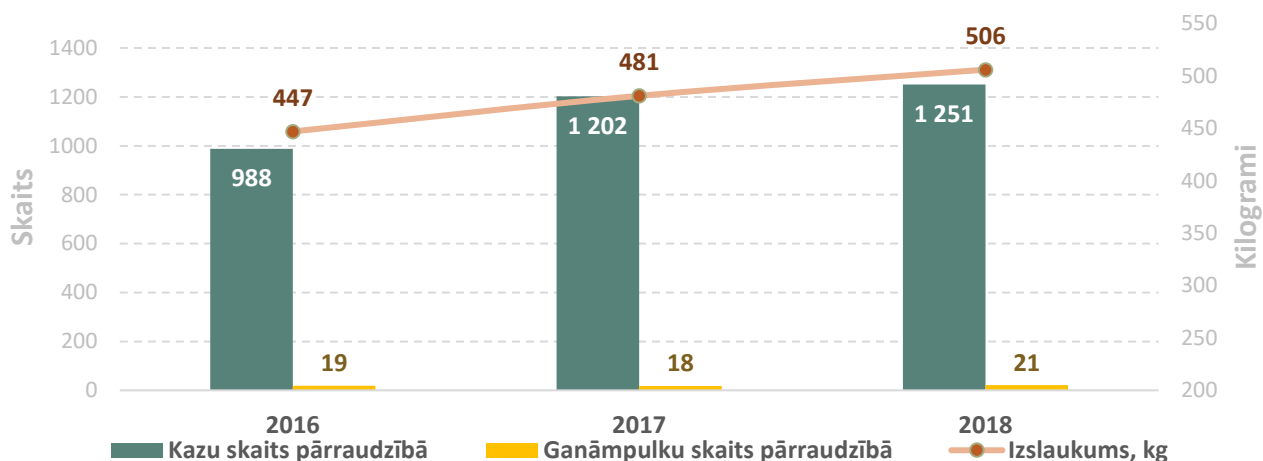
Rādītājs	LT		VMV		Kopā	
	aitas	teķi	aitas	teķi	aitas	teķi
Dzīvnieku skaits	855	36	102	4	957	40
Dzīvmasa gada vecumā, kg	54,0	72,1	59,3	76,8	54,5	72,6

Avots: LDC

Pēc LDC datiem, pārraudzībā esošo aitu māšu vidējā auglība 2018. gadā bija 1,70 jēri metienā. Aitkopības nozarē ar mērķtiecīgu ciltsdarbu ir izdevies kāpināt aitu māšu auglību, uzlabot jēru izaudzēšanu un palielināt audzējamo aitu un teķu dzīvmasu.

Ar kazu ciltsdarbu Latvijā nodarbojas Latvijas kazkopības biedrība (turpmāk – kazkopības biedrība). Tā 2018. gadā ciltsdarbs tika veikts astoņās piena šķirnes kazu audzēšanas saimniecībās un vienā gaļas šķirnes kazu audzēšanas saimniecībā. Ciltsgrāmatā 2018. gadā uzņemti 497 dzīvnieki. Kazkopības biedrība 2018. gadā sertificēja 22 piena šķirņu vaislas āžus (četrus Alpu kazas āžu bioproduktu, divus Latvijas vietējās šķirnes āžus un 13 Zānes šķirnes āžus, tajā skaitā divus Zānes šķirnes āžu bioproduktu). Kazkopības biedrība organizēja pasākumus, kas saistīti ar ciltsdarba popularizēšanu un speciālistu kvalifikācijas celšanu: “Kazu dienas 2018”, semināru par kazu mākslīgo apsēklošanu, pieredzes apmaiņas pasākumu ar Somijas kazu audzētājiem. Kazkopības biedrības speciālisti arī piedalījās Dānijā notiekošā pasākumā par būru kazu šķirni.

Pārraudzībā esošo kazu saimniecību skaits pēdējos gados saglabājas stabils. Pārraudzībā esošo kazu skaits 2018. gadā ir nedaudz palielinājies (sk. 2.37. att.). 2018. gadā pārraudzībā bija 1251 kaza (10,2 % no visām kazām). Vidējais izslaukums no vienas kazas pēdējos pāris gados atkal nedaudz palielinās, un 2018. gadā tas bija 506 kg, tomēr šis rādītājs joprojām ir diezgan zems.

2.37. attēls. Pārraudzībā esošo kazu, saimniecību skaita un izslaukuma dinamika 2016.–2018. gadā

Avots: LDC

Dati par kazu piena tauku un olbaltumvielu saturu apkopoti 2.9. tabulā. Pēdējos gados vērojama piena kvalitātes rādītājus pasliktināšanās, tāpēc piena kazu audzētājiem ir jādomā par to, kā kazām nodrošināt sabalansētu ēdināšanu, kā arī par tāda vaislas materiāla izvēli, kas ļauj ne tikai palielināt izslaukumu, bet arī noteiktā līmenī noturēt piena kvalitātes rādītājus.

2.9. tabula

Kazu piena tauku satura un olbaltumvielu satura dinamika Latvijā 2016.–2018. gadā

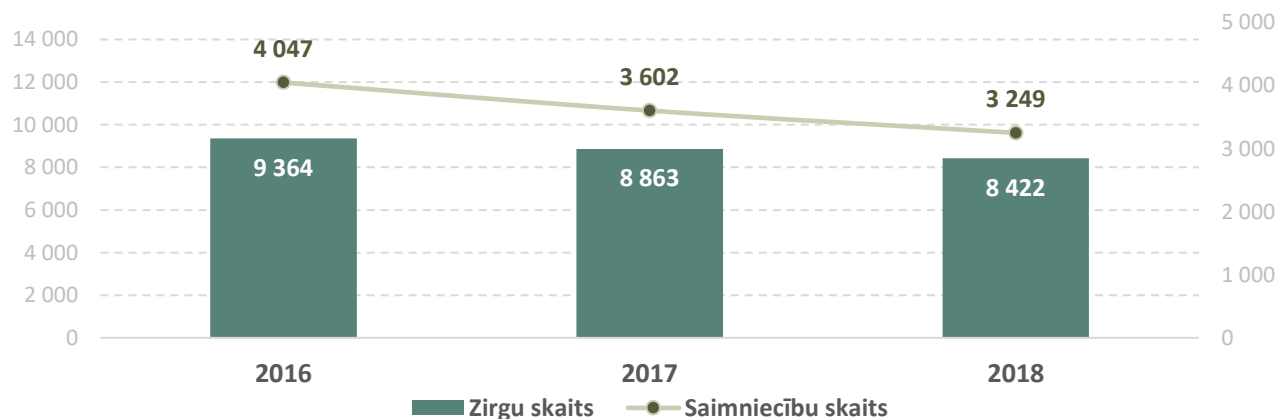
Rādītājs/gads	2016.	2017.	2018.
Tauku saturs,%	4,25	3,95	3,83
Olbaltumvielu saturs,%	3,20	3,16	3,12

Avots: LDC

Gaļas šķirņu kazu audzēšana Latvijā pēdējos gados ir stabila, taču tai nav tendences paplašināties. 2018. gadā Latvijā reģistrētas 189 būru šķirnes gaļas kazas. Gaļas šķirņu kazu pārraudzība notiek septiņās saimniecībās, un darbojas arī viena šķirnes būru kazu saimniecība.

2.7. Zirgkopība

Zirgkopības nozarē 2018. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo 2017. gadu ir vērojama gan zirgkopības saimniecību, gan zirgu skaita samazināšanās tendence. Pēc LDC datiem, 2018.gadā bija reģistrētas 3249 zirgkopības saimniecības ar 8422 zirgiem. Izvērtējot esošo situāciju zirgkopības nozarē, katru gadu ir vērojama kopējā zirgu skaita un saimniecību skaita samazināšanās. Atšķirībā no iepriekšējā gada 2018. gadā kopējais zirgu skaits ir samazinājies par 5 %, bet saimniecību skaits – par 10 % (sk. 2.38. att.).

2.38. attēls. Zirgu un zirgkopības saimniecību skaits 2015.–2018. gadā (LDC dati 01.01.*)

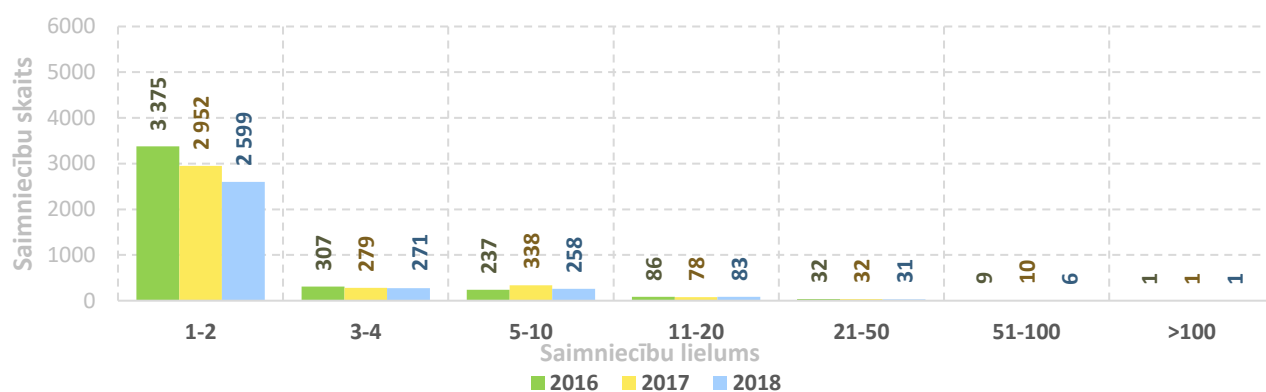
* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu

Avots: LDC

Analizējot 2018. gada datus pa zirgu saimniecību grupām, būtiskas pārmaiņas nav konstatējamas, jo saimniecību struktūra nav mainījusies un lielāko saimniecību daļu (80 %) joprojām veido mazās saimniecības ar 1–2 zirgiem (sk. 2.39. att.).

Salīdzinot 2018. gada datus ar 2017. gada datiem, tikai saimniecību grupā ar 11–20 zirgiem ir vērojams gan saimniecību (par 6 %), gan zirgu (par 8 %) skaita pieaugums. Savukārt to saimniecību grupā, kurās tur 100 vai vairāk zirgu, saimniecību skaits ir palicis nemainīgs, bet zirgu skaits pieaudzis par 10 %. Saimniecību grupā ar 21–50 zirgiem saimniecību skaits ir samazinājies par 3 %, bet zirgu skaits tajās palielinājies par 4 %.

Vislielākais saimniecību un zirgu skaita samazinājums 2018. gadā bijis to saimniecību grupā, kurās tur 51 līdz 100 zirgu (par 40 % samazinājies gan saimniecību, gan zirgu skaits), un to saimniecību grupā, kurās tur 5–10 zirgus (attiecīgi par 23 un 14 %). Savukārt saimniecību grupā ar 1–2 zirgiem par 11 % ir samazinājies gan saimniecību, gan zirgu skaits. Vismazākais saimniecību un zirgu skaita samazinājums 2018. gadā ir vērojams saimniecību grupā ar 3 līdz 4 zirgiem – attiecīgi 3 un 1 %.

2.39. attēls. Saimniecību sadalījums pēc zirgu skaita pa grupām 2016.–2018. gadā (LDC dati 01.01.*)

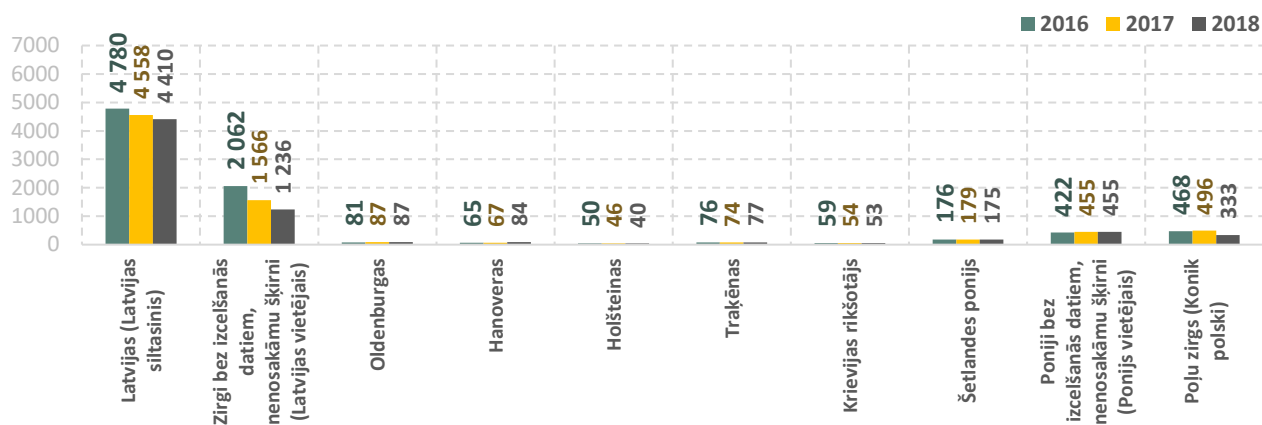
* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu

Avots: LDC

Ciltsdarbs

Zirgu ciltsdarbu Latvijā koordinē divas šķirnes dzīvnieku audzētāju biedrības – “Latvijas zirgaudzētāju biedrība” un “Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija” (turpmāk – biedrības). Biedrības zirgu audzētājiem sniedz ar ciltsdarbu saistītus pakalpojumus, kārtā ciltsgrāmatu un organizē zirgu darbības vērtēšanu, apmācību zirgu audzēšanā, izstādes un sacensības. 2018. gadā pārraudzībā bija 431 zirgkopības saimniecība ar 3589 zirgiem.

Latvijā visvairāk audzēti ir Latvijas šķirnes sporta un braucamā tipa zirgi, no kuriem tiek izaudzēti gan augstas klases sporta zirgi, gan zirgi jātnieku apmācībai sporta skolās un amatieriem. Latvijas šķirnes sporta tipa zirgi tiek izmantoti klasiskajos sporta veidos – iejādē, konkūrā un trīscīņā, savukārt Latvijas braucamā tipa zirgi ir universāli, jo tos var izmantot bērnu apmācībā, lauku tūrismā, pajūgu braukšanā un jātnieku sportā. Latvijā kopumā tiek audzētas 77 zirgu šķirnes, populārākās no tām ir Latvijas siltasiņu šķirnes sporta un braucamā tipa zirgi, Oldenburgas, Hanoveras, Traķēnas, Krievijas rikšotāji, Holšteinas, Poļu zirgi un poniju zirgu šķirnes. Salīdzinoši lielā skaitā tiek audzēti Latvijas vietējie zirgi bez izcelšanās datiem (sk. 2.40. att.)

2.40. attēls. Zirgu skaits pa šķirnēm 2016.–2018. gadā (LDC dati 01.01.*)

* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu

Avots: LDC

Latvijā zirgu audzētāji selekcijas darbam galvenokārt izmanto Latvijas šķirnes zirgus. Latvijas braucamā tipa zirgi tiek saglabāti kā ģenētiskais resurss, bet sporta tipa zirgi attīstīti atbilstoši starptautiskā sporta tirgus tendencēm.

Īstenojot audzēšanas programmu, zirgu sporta īpašību uzlabošanai tika importēti Hanoveres, Holšteinas, Vestfāles, Dānijas siltasiņu, Zviedrijas siltasiņu u. c. vaislinieki. Latvijā audzēto sporta zirgu konkurētspējas uzlabošanai starptautiskajā tirgū zirgu audzētājiem jāstrādā pie augstvērtīgu pēcnācēju iegūšanas. Ciltsdarba jānodrošina vērtīgāko ķevju izlase un to lecināšanai jāizmanto augstvērtīgi tīršķirnes vaislinieki.

2018. gadā biedrības ir organizējušas ciltsdarba speciālistu kvalifikācijas celšanas seminārus un apmācību zirgu vērtēšanas ekspertiem. Semināros ir piedalījušies lektori un zirgkopības eksperti no Bulgārijas, Latvijas, Lietuvas, Nīderlandes, Slovēnijas un Vācijas.

Latvijas zirgaudzētāju biedrība ir rīkojusi seminārus iejādes tiesnešiem, pajūgu braukšanas treneriem un tiesnešiem, kā arī semināru sporta zirgu ēdināšanā. Seminārus vadīja zirgkopības eksperti no Latvijas, Vācijas, Polijas, Slovēnijas, Nīderlandes un Bulgārijas. Latvijas zirgaudzētāju biedrība sadarbībā ar Latvijas jātnieku federāciju ik gadu organizē Rīgas pasaules kausa posmu jāšanas sacensībās, kurās ir iespēja novērtēt Latvijas labāko zirgu sniegumu.

2018. gadā Latvijas šķirnes zirgu audzētāju asociācija piedalījies Latvijas zirgu šķirnes popularizēšanas pasākumos Latvijas novados un Rīgas svētku laikā.

2.8. Graudu ražošana

2017. gada nogale un 2018. gada pavasaris un vasara bija liels pārbaudījums graudkopjiem. 2017. gada rudens lietavas ļoti apgrūtināja ražas novākšanu, īpaši Latgales un Vidzemes reģionā. Tāpat 2017. gada rudenī lielā mitruma dēļ tika apgrūtināta ziemāju sēja. Daudzi zemnieki ziemājus vispār nevarēja iesēt, un, ja arī iesēja, tad daļa no sējumiem aizgāja bojā jau rudenī.

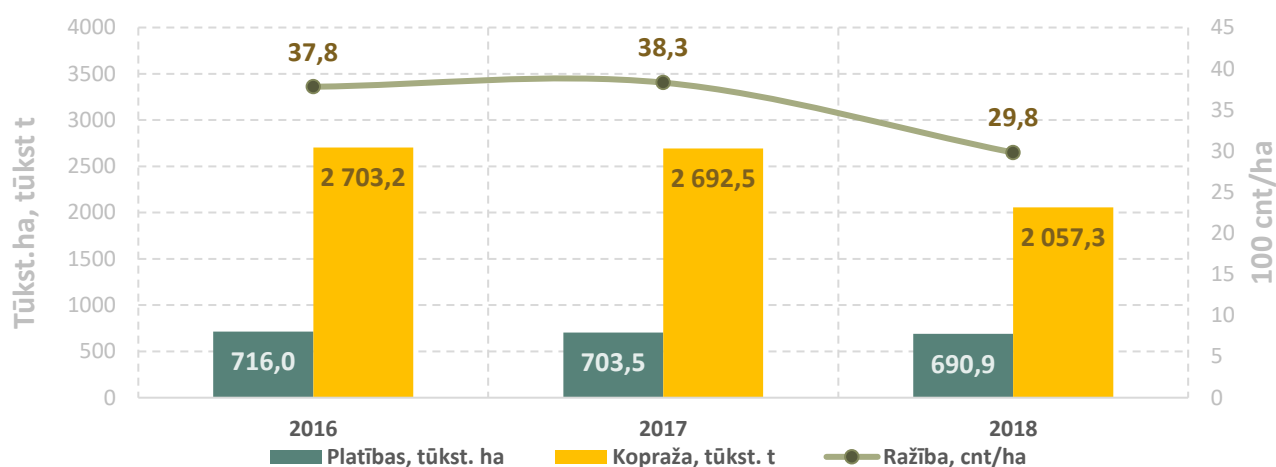
Latgales un Vidzemes saimnieki ir piedzīvojuši divus smagus gadus pēc kārtas. 2018. gadā bija otra pēc kārtas sliktākā graudu ražas sezona. Īpaši no sausuma un karstuma šajā vasarā cieta Kurzemes graudkopji. Lai gan 2017. gadā Latvijā izauga labu graudu raža, augusta un septembra lietavu dēļ nebija iespējams novākt kvalitatīvu ražu. Savukārt 2018. gadā ilgstošā sausuma un karstuma dēļ vidējā graudu raža bija tikai 29,8 cnt/ha – mazākā pēdējo septiņu gadu laikā.

Kopumā ražas kvalitāte bija ļoti laba, ar daudz lielāku pārtikas graudu īpatsvaru nekā gadu iepriekš. Ziemas kviešiem, ko sāka kult jau jūlijā, bija mazāk proteīna un lipekļa. Turpretī vasaras kviešos bija ļoti daudz proteīna (pat 16–18 %), bet Latgalē bija problēmas ar to tilpummasu un dažos gadījumos arī ar zemu krišanas skaitli, kas skaidrojams ar atzalinajiem sējumiem, kad stiebra ziedkopā neattīstās graudi, proti, kad galvenais ražojošais stiebris vai stiebri ir sasnieguši noteiktu gatavības pakāpi, no cerošanas mezgla tiek dzīti jauni dzinumi, kuru attīstība ievērojami atpaliek no galvenajiem stiebriem.

Tas mēdz notikt sausos gados, kad pēc ilga sausuma perioda atsakās lietavas – tad augš it kā atdzīvojas un dzen jaunus stiebrus: galvenais stiebris jau būtu kuļams, bet vēlākie dzinumi ir tik tikko izveidojuši graudus.

Miežu tilpummasa vidēji atbilda eksporta prasībām, bet gandrīz nemaz nebija iesala kvalitātes miežu, jo proteīna daudzums pārsniedza noteikto maksimālo robežu. Rudziem bija daudz pārtikas kvalitātes graudu ar augstu krišanas skaitli, jo ražas novākšana sākās agri, stiebri sausuma dēļ nebija gari un veldres bija maz. Rudzu ziedēšanas laikā bija sauss, tāpēc arī melno graudu problēma bija mazāka. Auzu kvalitāte 2018. gadā bija sliktāka nekā iepriekšējos gados. Auzām svarīgākais rādītājs ir tilpummasa, tas, cik lieli ir graudi, bet sausuma dēļ tie bija diezgan sīki.

Latvijā ražas samazinājumu ietekmēja ne tikai 2018. gada sausie un karstie laikapstākļi vien. Zemniekiem lielu postu nodarīja jau pieminētās 2017. gada ilgstošās rudens lietavas, kad pārmērīgā mitruma dēļ daudzviet laukus nebija iespējams pienācīgi apstrādāt un kvalitatīvi iesēt ziemājus. Graudaudzētāji situāciju cerēja glābt, sējot vasarājus. Tādējādi 2018. gadā graudi kopumā (ziemāji un vasarāji) tika audzēti nedaudz mazākā platībā – 690,9 tūkst. ha (2017. gadā – 703,5 tūkst. ha), bet nelabvēlīgās sausās un karstās vasaras dēļ ievērojams bija vasarāju ražas kopējais samazinājums.

2.41. attēls. Graudu platība, kopražas un ražība Latvijā 2016.–2018. gadā

Avots: CSP

Aplūkojot 2.41. attēlu, redzams, ka 2018. gadā vērojama visu triju galveno rādītāju (platības, ražības, kopražas) samazinājums. Tā iemesli daļēji jau minēti iepriekš. Turklāt daļa platību, kurās augi pārziemojot bija gājuši bojā pilnībā vai bija ievērojami samazināts pārziemojošo augu skaitu uz m², tā arī netika pārsētas, tāpēc raža bija mazāka. Tam bija savs objektīvais iemesls – trūka kvalitatīvas vasarāju sēklas vai arī tās cena bija ļoti liela, tāpēc zemnieki samierinājās ar mazāku ražu.

Ņemot vērā 2018. gada agro graudaugu novākšanas laiku un labvēlīgos rudens apstākļus ziemāju sējai, ar optimismu var cerēt, ka 2019. gadā graudaugu aizņemtā platība sasniegs vismaz 2016.–2017. gada graudaugu sējumu platību lielumu vai pat to pārsniegs.

Ar graudaugu audzēšanu 2018. gadā kopā nodarbojās 20 316 saimniecību (sk. 2.10. tab.) – par 1477 saimniecībām mazāk nekā 2017. gadā. Salīdzinājumā ar 2016. gadu par 2770 ir kļuvis mazāk to saimniecību skaits, kuras nodarbojas ar graudu audzēšanu. Šobrīd nav objektīva skaidrojuma, ar ko pamatojams graudkopības saimniecību skaita samazinājums, bet viens no iemesliem varētu būt mazo saimniecību (līdz 10 un 20 ha) skaita samazinājums: to skaits kopā ir samazinājies par 1507. Kopumā ņemot, tā ir pozitīva tendence, jo graudaugu ražošanas mazās platībās visbiežāk ir nerentabla, arī raža šajās mazajās saimniecībās, vērtējot piecu gadu datus, ir gandrīz 3–4 reizes mazāka nekā specializētajās graudaugu saimniecībās. Izņēmums ir 2018. gads, kad mazajās saimniecībās graudu raža bija līdzvērtīgas vidēja lieluma graudu audzēšanas saimniecībām, īpaši neatpaliekot arī no specializētajām lielajām graudaugu saimniecībām. Tam ir tikai viens izskaidrojums – sausajā un karstajā vasarā slāpekļa papildmēslojumu gandrīz nebija iespējams iedot, tāpēc arī saimniecībās ar

labu tehnisko nodrošinājumu ir vērojams ievērojams ražas samazinājums no 50,5 cnt/ha 2017. gadā līdz 34,8 cnt/ha 2018. gadā.

2018. gadā gandrīz nemainīga ir palikusi vislielāko saimniecību grupa: tā papildinājusies tikai ar divām saimniecībām, kas apsaimnieko vairāk nekā 300 ha, un kopumā to bija 512. Nelielas izmaiņas ir vērojamas vidējo lielo graudkopības saimniecību (200,1–300 ha) grupā: salīdzinājumā ar 2017. gadu to skaits samazinājies no 317 līdz 285. Vērtējot tikai 2018. gadu, ir grūti dot objektīvu vērtējumu par visu saimniecību skaita pārmaiņām. Iemeslu var būt ļoti daudz, piemēram, pavasarī pietrūka vasarāju sēklu, tāpēc platības tika apsētas nevis ar graudaugiem, bet ar citu kultūraugu.

2018. gadā saimniecībās, kurās graudaugu sējumu platību aizņēma vairāk nekā 300 hektāru (45,1 % no graudaugu sējumiem valstī), vidējā ražība sasniedza 34,8 centnerus no viena hektāra – par 16,7 % vairāk nekā valstī vidēji kopumā.

2.10. tabula

Saimniecību grupējums pēc graudaugu sējumu platības 2018. gadā

Platība, ha	Saimniecības ar graudaugu sējumiem, skaits	Saimniecības ar graudaugu sējumiem, %	Sējumu platība, hektāri	Sējumu platība, %	Vidējā ražība no 1 ha, cnt
Līdz 10,0	13 679	67,3	41 330	6,0	24,7
10,1–20,0	2 041	10,0	25 264	3,7	24,8
20,1–50,0	2 012	9,9	64 516	9,3	22,2
50,1–100,0	1 051	5,2	73 996	10,7	23,7
100,1–150,0	459	2,3	56 114	8,1	27,0
150,1–200,0	277	1,4	48 124	7,0	28,5
200,1–300,0	285	1,4	69 939	10,1	28,8
> 300,1	512	2,5	311 557	45,1	34,8
PAVISAM	20 316	100	690 840	100	29,8

Avots: CSP

To saimniecību skaits, kurās tika iegūta lielāka raža nekā 50,0 cnt/ha, pārsvarā ir atkarīgs no vidējās graudaugu ražības valstī kopumā, jo, samazinoties tai, samazinās arī to saimniecību skaits, kurās tiek iegūta liela raža. 2016. gadā vidējā ražība Latvijā bija 37,8 cnt/ha un šādu saimniecību (ar vidējo ražību virs 50,0 cnt/ha) bija 641. Savukārt 2017. gads bija otrs ražīgākais gads pēdējā desmitgadē un attiecīgo saimniecību skaits palielinājās līdz 1351 saimniecībai, turpretī 2018. gadā bija mazākā ražība un arī saimniecību skaits samazinājās līdz 375 (sk. 2.11. tab.). Kā liecina iepriekšējo gadu pieredze, vidējās un lielajās specializētajās graudaugu audzēšanas saimniecībās iegūst arī lielākas ražas. Specializētās graudaugu saimniecības strādā, t graudu ražošanā izmantojointensīvā tipa graudaugu šķirnes, tās atbilstoši mēslo un īsteno nepieciešamo augu aizsardzības pasākumus nezāļu, slimību un kaitēkļu apkarošanā. Lai samazinātu graudu ražošanas izmaksas, arvien vairāk kļūst to saimniecību, kurās tiek izmantotas jaunākās novatoriskās tehnoloģijas, piemēram, aktīvā optiskā sensoru sistēma slāpekļa minerālmēsliem palīdz ekonomiskāk lietot minerālmēslojumu.

Kā jau iepriekš minēts, kopējo graudaugu ražību 2018. gadā ietekmēja virkne faktoru – nelabvēlīgi laikapstākļi rudens sējas laikā, sauss pavasaris, ilgstošs sausums un karstums, kvalitatīvas vasarāju sēklas trūkums, apgrūtināta papildmēslošana utt. Rezultātā daudzās saimniecībās graudu raža nepārsniedza 20–30 cnt/ha. Kopumā Latvijā tādu saimniecību bija 60 %, un tas ir gandrīz divreiz vairāk nekā 2017. gadā.

2.11. tabula

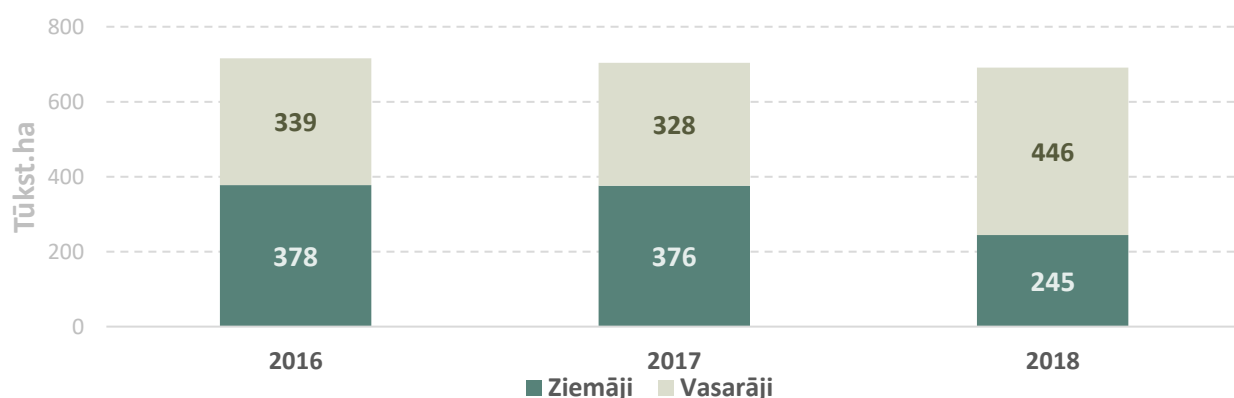
Saimniecību grupējums pēc graudaugu ražības 2017.–2018. gadā

Ražība no 1 ha, cnt	Saimniecības ar graudaugu sējumiem				Platība			
	Skaits		%		Ha		%	
	2017.	2018.	2017.	2018.	2017.	2018.	2017.	2018.
līdz 20,0	8871	11630	40,7	57,2	120638	208676	17,1	30,2
20,1–30,0	6587	6234	30,1	30,7	115791	205756	16,5	29,8
30,1–40,0	3518	1635	16,1	8,0	117384	143064	16,7	20,7
40,1–50,0	1486	442	6,8	2,2	114121	64719	16,2	9,4

50,1 un vairāk	1351	375	6,2	1,9	235564	68625	33,5	9,9
Kopā:	21793	20316	100,0	100,0	703498	690840	100,0	100,0

Avots: CSP

2018. gadā graudaugi aizņēma 690,9 tūkst. ha jeb 57,2 % no sējumu kopplatības – tas ir 2015. gada līmenī. Ja vērtējam pēc graudaugu kopplatības, ir vērojams neliels platību samazinājums – 1,8 % salīdzinājumā ar 2017. gadu, bet tam ir objektīvi iemesli, kas minēti iepriekš. 2.42. attēlā dotie dati par ziemāju un vasarāju sējumu platībām, ļauj secināt, ka 2018. gadā vasarāji aizņēma ievērojami lielāku platību nekā ziemāji. Parasti ziemāji ir aptuveni 55 %, bet vasarāji – 45 %. 2018. gadā ziemāju bija tikai 35,4 %, turpretī vasarāju – 64,6 %. Šāda attiecība parasti ir novērojama gadus, kad notiek dabas kataklizmas, kas skar ziemājus. Līdzīga situācija bija 2014. gadā. Kā zināms, 2013./2014. gada ziemā izsala 118,1 tūkst. ha jeb 36 % iesēto ziemāju. 2014. gada pavasarī izsalušās ziemāju un izsalušās rapša platības galvenokārt tika pārsētas ar vasarājiem, un tas tad arī nodrošināja lielo vasarāju platību pieaugumu 2014. gadā.

2.42. attēls Ziemāju un vasarāju sējumu platība 2016.–2018. gadā Latvijā, tūkst. ha

Avots: CSP

Kopējā graudaugu platību sējumu struktūrā (sk. 2.12. tab.) lielākā platība (~ 46–47 %) katru gadu parasti tiek apsēta ar ziemas kviešiem. Izņēmums bija 2018. gads, kad ziemas kvieši iepriekšminēto apstākļu dēļ aizņēma tikai 31,1 %. Būtībā platību samazinājums bija vērojams visām ziemāju kultūrām. Izņēmums bija ziemas mieži, bet to platību īpatsvars kopējā graudaugu sējumu struktūrā ir nenozīmīgs un veido tikai 0,5 %.

Lai gan graudaugu raža 2018. gadā kopumā bija ievērojami mazāka nekā gadu iepriekš, ziemājiem tā tomēr bija lielāka nekā vasarājiem, vislielākā ziemas kviešiem – 41,7 cnt/ha un ziemas rudziem – 37,2 cnt/ha. Salīdzinājumā ar 2017. gadu ziemas kviešu ražība kritās par nepilniem 10 cnt/ha. No vasarājiem 2018. gadā lielākā raža arī bija kviešiem – 26,1 cnt/ha.

Pēc graudaugu sugu daudzveidības, kā jau pēdējos gadus ierasts, aptuveni divas trešdaļas graudaugu sējumu platības aizņem gan ziemas, gan vasaras kvieši – 60,7 %. 2018. gadā vislielākais platību pieaugums bija vasaras kviešiem – par 64,4 tūkst. ha, vasaras miežiem – 38,3 tūkst. ha un auzām – 19,6 tūkst. ha. 2017. gadā ievērojami palielinājās griķu platības, saniedzot 30,9 tūkst. ha, bet 2018. gadā tās samazinājās par 10 %. Pārējām vasarāju graudaugu sugām izmaiņas nav nozīmīgas. Daži zemnieki mēģina sēt vasaras rudzus, bet kopējā graudaugu platību struktūrā to platība pagaidām vēl ir nenozīmīga.

2.12. tabula

Apsētās graudaugu platības 2017.–2018. gada ražai Latvijā

Graudaugu suga	Apsētā platība, 2017		Apsētā platība, 2018		Apsētās platības izmaiņas 2018. gadā pret 2017. gadu,
	tūkst. ha	% no kopējās graudaugu platības	tūkst. ha	% no kopējās graudaugu platības	

					%
Rudzi	34,0	4,8	22,0	3,2	-1,6
Ziemas kvieši	331,2	47,1	215,1	31,1	-16,0
Ziemas mieži	3,3	0,5	3,7	0,5	0,0
Tritikāle	7,0	1,0	3,7	0,5	-0,5
Vasaras kvieši	140,4	20,0	204,8	29,6	9,6
Vasaras mieži	78,2	11,1	116,5	16,9	5,8
Auzas	70,9	10,1	90,5	13,1	3,0
Vasaras tritikāle	1,5	0,2	0,8	0,2	0,0
Vārpaugu mists	0,8	0,1	0,5	0,1	0,0
Vārpaugu un pākšaugu mists	5,3	0,8	5,4	0,8	0,0
Griķi	30,9	4,3	27,9	4,0	-0,3
kopā	703,5	100,0	690,9	100,0	-

Avots: CSP

Starp reģioniem (sk. 2.13. tab.), kā jau ierasts, lielākais graudaugu audzēšanas reģions Latvijā ir Zemgales reģions, kurā tiek audzēti 28,6 % visu graudaugu. Tas ir par 0,7 % vairāk nekā 2017. gadā. Par 0,5 % vērojams arī platību pieaugums Kurzemes reģionā, bet pārējos reģionos platības nedaudz samazinājušās. Kā jau pierasts, vidējā ražība Zemgales reģionā ir lielāka nekā pārējos reģionos, vidēji sasniedzot gandrīz 40,5 cnt/ha. Kopražas saražošanā lielākais devums bijis Zemgales un Kurzemes reģionam – kopumā 59,2 % no kopražas.

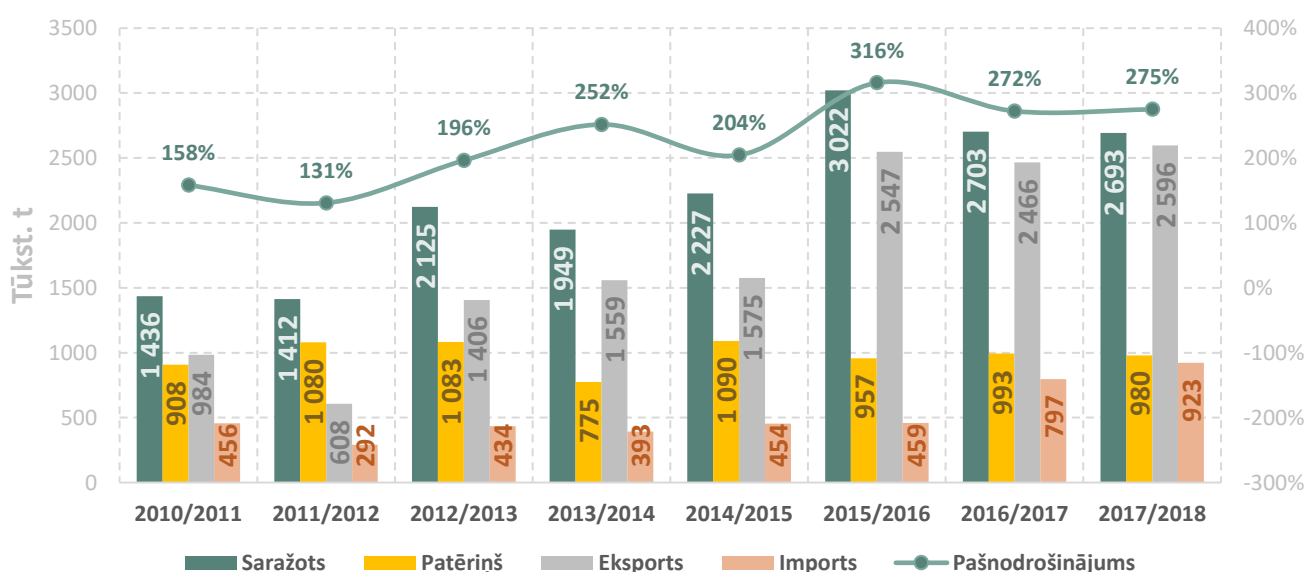
2.13. tabula

Graudaugu sējumu platība, kopražs un vidējā ražība reģionos 2018. gadā

Reģions	Sējumu platība		Kopražs		Ražība, t/ha
	tūkst. ha	%	tūkst. t	%	
Pierīgas reģions	85,1	12,3	257,1	12,5	30,2
Vidzemes reģions	114,5	16,6	311,1	15,1	27,2
Kurzemes reģions	166,2	24,0	418,2	20,3	25,2
Zemgales reģions	197,5	28,6	799,4	38,9	40,5
Latgales reģions	127,6	18,5	271,5	13,2	21,3
Latvijā:	690,9	100,0	2057,3	100,0	29,8

Avots: CSP

2017./2018. ražas gada graudu un graudaugu bilanci (sk. 2.43. att.) redzams, ka ražošanas apjoms ir samazinājies par 0,4 % un patēriņš – par 1,4 %, bet imports palielinājies par 16 % un eksports – par 5 %, savukārt pašnodrošinājums pieaudzis par trim procentpunktiem.

2.43. attēls. Graudu un graudaugu produktu ražošanas un patēriņa balance 2010./2011.–2017./2018. ražas gadā

Avots: LAD

Labības sēklaudzēšana

Atbilstošu šķirņu izvēlei un agrotehnikai ir izšķiroša nozīme lielas un stabilas ražas iegūšanā. Ja tiek sētas sertificētas sēklas, kuru kvalitāte ir pārbaudīta, šķirne pilnībā izpauž savas ražošanas iespējas un nodrošina augstas kvalitātes konkurētspējīgu produkciju.

Labības sēklaudzēšanas platības valstī turpina palielināties. 2018. gadā VAAD atzītā labības sēklaudzēšanas platība valstī sasniedza 10 936 ha, un kopš 2017. gada tā ir palielinājusies par 1 % jeb par 96 ha. Labības sēklaudzēšanas platību stabils palielinājums ir vērojams kopš 2015. gada. Visticamāk, to ir sekmējis brīvprātīgs saistītais atbalsts par platību, kurā tiek saražota sertificēta labības sēkla. Brīvprātīgs saistītais atbalsts paredzēts kviešu, rudzu, tritikāles, miežu, auzu un griķu sertificētu sēklu ražošanai.

2018. gadā ir palielinājušās vasaras kviešu (par 9 %) un vasaras miežu (par 5%) sēklaudzēšanas platības salīdzinājumā ar 2017. gadu. Arī auzu sēklaudzēšanas platības turpina palielināties – 2018. gadā tās ir palielinājušās par 39 %, sasniedzot 1837 ha, kas ir par 515 ha vairāk nekā 2017. gadā. Auzu sēklaudzēšanas platību palielināšanās, visticamāk, ir skaidrojama ar pieprasījumu tirgū pēc dažādiem auzu pārstrādes produktiem. Savukārt griķu sēklaudzēšanas platības 2018. gadā ir samazinājušās par 54 % salīdzinājumā ar 2017. gadu, kad tie aizņēma 443 ha, savukārt 2018. gadā – vairs tikai 203 ha.

Ziemāju sēklaudzēšanas platības 2018. gadā ir samazinājušās. Ļoti straujš kritums novērojams ziemas tritikāles sēklaudzēšanas platībās. 2018. gadā tas bija 45 ha, kas ir par četrām reizēm mazāk nekā 2017. gadā. Arī ziemas kviešu platības samazinājušās par 12 % salīdzinājumā ar 2017. gada platībām, 2018. gadā aizņemot 3338 ha. Rudzu sēklaudzēšanas platības 2018. gadā samazinājušās par 11 ha un aizņēma 199 ha, kas ir par 5 % mazāk nekā 2017. gadā. Ziemāju sēklaudzēšanas platību samazinājums valstī skaidrojams ar 2017. gada rudens plūdiem, kad nebija iespējams novākt daļu platību, kā arī apsēt jaunas.

2018. gadā pēc vairāku gadu pārtraukuma sāka audzēt ziemas miežus, un to sēklaudzēšanas platības sasniedza 37 ha. Tika audzēja divas ziemas miežu šķirnes – ‘KWS Kosmos’ (5 ha) un ‘KWS Meridian’ (32 ha).

2017. gadā pirmo reizi Latvijā sēklaudzēšanai tika audzēta jauna labības suga – velna auza (*Avena strigosa* Schreb.). 2017. gadā tika audzēta šķirne ‘Luxurial’, savukārt 2018. gadā – šķirni ‘Mora’ 58 ha lielā platībā, kas ir par 47 % vairāk nekā iepriekš.

2018. gadā vasarāju sēklaudzēšanas platībās ir palielinājusies šķirņu daudzveidība. Kopumā tika audzētas 25 vasaras miežu šķirnes (no tām 13 šķirnes selekcionētas Latvijā), 24 vasaras kviešu šķirnes (no tām divas šķirnes ‘Robijs’ un ‘Uffo’ selekcionētas Latvijā) un 12 auzu šķirnes (no tām divas šķirnes ‘Laima’ un ‘Stendes Darta (Darta)’ selekcionētas Latvijā). Visu griķu sēklaudzēšanas platību aizņēma viena Latvijā selekcionēta griķu šķirne ‘Aiva’.

Izvērtējot konkrētu šķirņu sēklaudzēšanas platības, jāsecina, ka vislielākajā vasaras miežu platībā – 306 ha jeb 13 % no vasaras miežu sēklaudzēšanas kopplatības – tika audzēta šķirne ‘Kristaps’, otra lielākā sēklaudzēšanas platība bija šķirnei ‘Quench’ (2209 ha jeb 8,8 % no vasaras miežu sēklaudzēšanas kopplatības). Tāpat kā 2017. gadā, arī 2018. gadā vislielāko vasaras kviešu sēklaudzēšanas platību aizņēma šķirne ‘Taifun’ (598 ha jeb 21 %) un šķirne ‘Uffo’ ar 292 ha jeb 10 % no vasaras kviešu sēklaudzēšanas kopplatības. Tāpat kā 2017. gadā, arī 2018. gadā vislielāko sēklaudzēšanas platību aizņēma auzu šķirne ‘Laima’ ar 609 ha jeb 33 % no auzu sēklaudzēšanas kopplatības.

Ziemāju sēklaudzēšanas platībās tika audzēta 21 ziemas kviešu šķirne – no tām trīs šķirnes ‘Edvins’, ‘Fredis’ un ‘Talsis’ selekcionētas Latvijā. Vislielākajā platībā tika audzēta ziemas kviešu šķirne ‘Edvins’ (831 ha jeb 25 % no visiem audzētajiem ziemas kviešiem) un otra vairāk audzētā šķirne bija ‘Skagen’, kas aizņēma 807 ha jeb 24 % no ziemas kviešu sēklaudzēšanas kopplatības. Tika audzēja divas rudzu

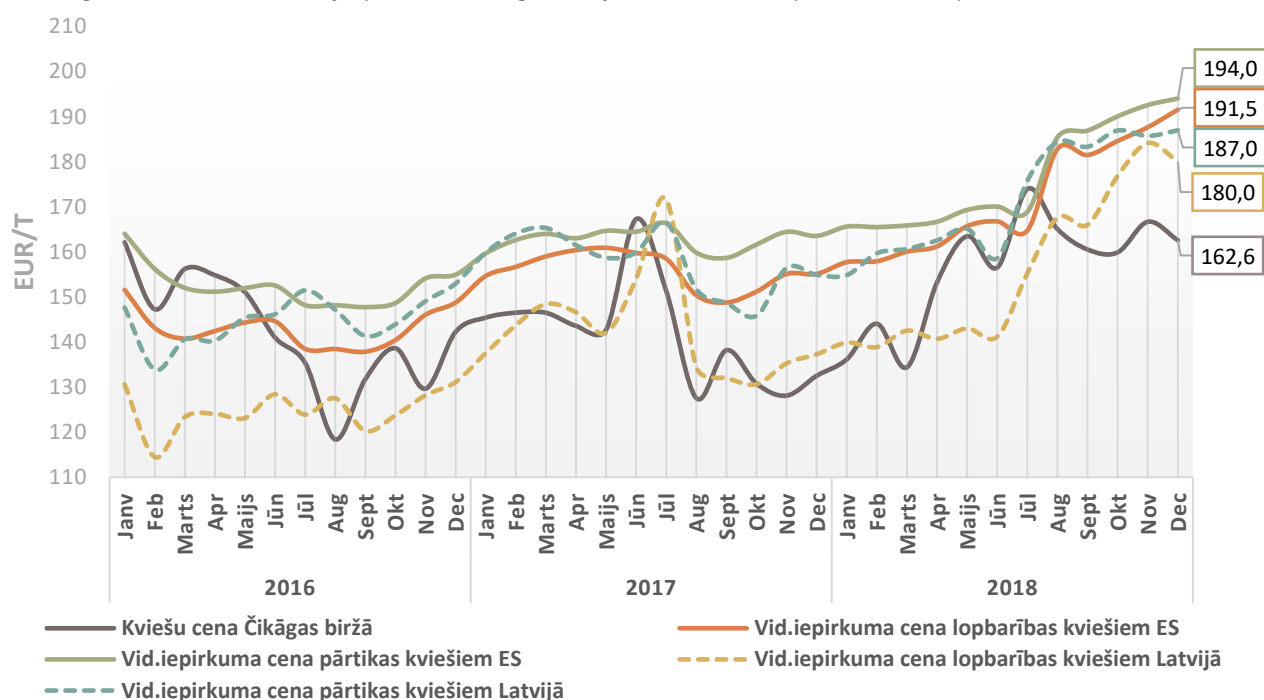
šķirnes – ‘Dankowskie Opal’ un Latvijā selekcionētā ‘Kaupo’. Tāpat kā 2017. gadā, arī 2018. gadā šķirne ‘Kaupo’ aizņēma lielāko platību – 187 ha jeb 93 % no rudzu sēklaudzēšanas kopplatības.

2018. gadā tika iegūtas 10 733 tonnas sertificētas ziemāju labības sēklas – par 966 tonnām mazāk nekā 2017. gadā. 2017. gada rudens ārkārtas laikapstākļi – lietavas un plūdi – ir ietekmējuši 2018. gada sēklu ieguves apjomu un sējumu struktūru. Turpretī 2018. gadā bija novērojama otra laikapstākļu galējība – liels karstums, kas varētu atstāt ietekmi uz 2019. gada labības ražu.

Cenas

Pārskata periodā no 2016. līdz 2018. gadam graudu cenas pasaulē un ES, arī Latvijā, bijušas izteikti svārstīgas. Vidējā pārtikas kviešu iepirkuma cena Latvijā svārstījās no 134 EUR/t 2016. gada februārī līdz 187 EUR/t 2018. gada decembrī, savukārt lopbarības kviešiem – no 115 EUR/t 2016. gada februārī līdz 184 EUR/t 2018. gada novembrī.

2018. gadā vidējā pārtikas un lopbarības kviešu iepirkuma cena ES, arī Latvijā, bija augstāka nekā 2016. un 2017. gadā. Graudu cenu kāpums Čikāgas biržā, ES un Latvijā bija novērojams kopš 2017. gada otrā pusgada, un būtiskāks iepirkuma cenas pieaugums bija lopbarības, nevis pārtikas kviešiem. 2017. gada oktobrī lopbarības kviešu vidējā iepirkuma cena Latvijā bija 131 EUR/t, savukārt 2018. gada decembrī tā bija par 38 % augstāka jeb 180 EUR/t (sk. 2.44. att.).

2.44. attēls. Kviešu iepirkuma cena ES, Latvijā un Čikāgas biržā 2016.–2018. gadā

Avots: Eiropas Komisija, Čikāgas birža

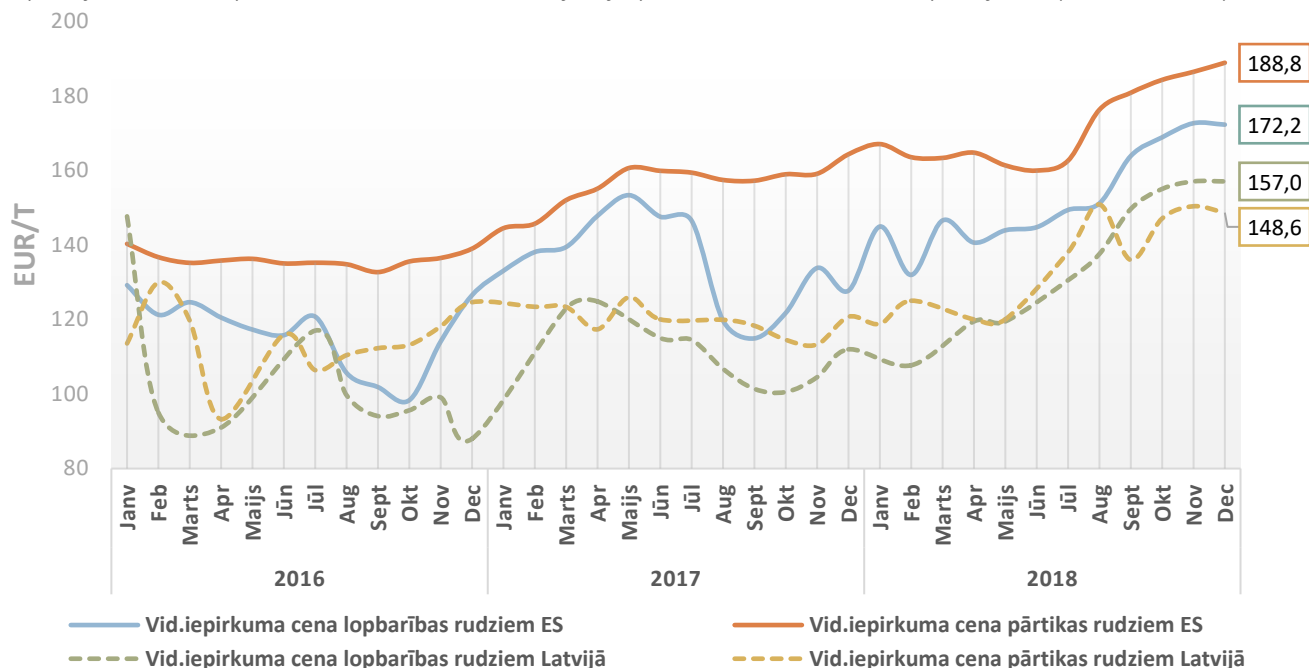
Lopbarības kviešu vidējās iepirkuma cenas līmenis Latvijā vidēji bijis par 9 % zemāks nekā pārējā ES, vērtējot trīs gadu periodu. Savukārt pārtikas kviešu vidējās iepirkuma cenas atšķirība starp citām ES valstīm un Latviju ir mazāk izteikta – laikā no 2016. līdz 2018. gadam pārtikas kviešu cena Latvijā bija vidēji par 3 % zemāka nekā pārējā ES.

Pārskata periodā no 2016. līdz 2018. gadam arī rudzu cena Latvijā un pārējā ES bijusi svārstīga. Pārtikas rudzu vidējā iepirkuma cena Latvijā svārstījās no 93 EUR/t 2016. gada aprīlī līdz 151 EUR/t 2018. gada augustā, savukārt lopbarības rudziem – no 88 EUR/t 2016. gada decembrī līdz 157 EUR/t 2018. gada decembrī. Zemākā lopbarības rudzu iepirkuma cena ES bija 2016. gada oktobrī (98 EUR/t), un augstākā – 173 EUR/t – tā bija 2018. gada novembrī. Pārtikas rudzu vidējā iepirkuma cena ES bija ar daudz mazākām svārstībām, bet ar izteiktu kāpuma tendenci.

2018. gadā pārtikas un lopbarības rudzu vidējā iepirkuma cena Latvijā un pārējā ES bija augstāka par šo graudu vidējā iepirkuma cenu 2016. un 2017. gadā. Tāpat kā ar lopbarības kviešiem, arī

būtiskāks iepirkuma cenas kāpums bija novērojams lopbarības, nevis pārtikas rudziem, tāpēc 2018. gada nogalē Latvijā pārtikas rudzu vidējā iepirkuma cena bija zemāka nekā lopbarības rudziem.

Pārskata periodā pārtikas rudzu iepirkuma cenu līmenis Latvijā vidēji bija par 21 % zemāks nekā pārējā ES, bet lopbarības rudziem tas vidēji bija par 13 % zemāks nekā pārējā ES (sk. 2.45. att.).

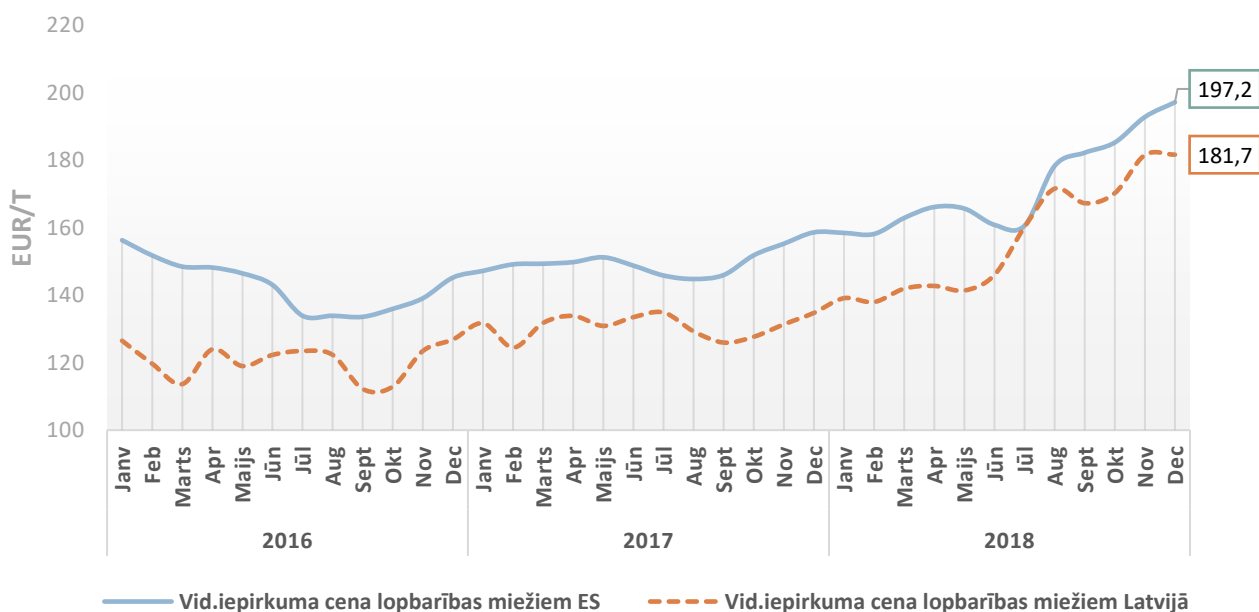

2.45. attēls. Pārtikas un lopbarības rudzu iepirkuma cena Latvijā un ES 2016.–2018. gadā

Avots: Eiropas Komisija

Tāpat kā kviešiem un rudziem, arī miežiem vidējā iepirkuma cena ES, tostarp Latvijā, 2017. gada otrajā pusgadā sāka izteikti palielināties, 2018. gada decembrī sasniedzot augstāko cenu trīs gadu periodā.

Saglabājās arī tendence, ka šo graudu vidējā iepirkuma cena pārējā ES ir lielāka nekā Latvijā: pārskata periodā no 2016. līdz 2018. gadam lopbarības miežu cena pārējā ES bija vidēji par 12 % augstāka nekā lopbarības miežu cena Latvijā (sk. 2.46. att.).

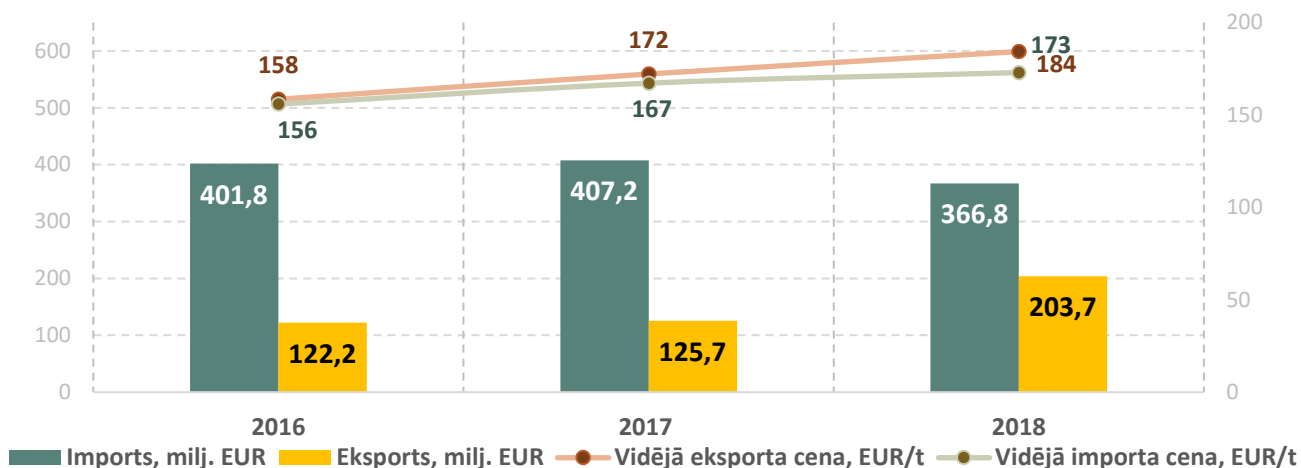
2.46. attēls. Lopbarības miežu iepirkuma cena ES un Latvijā 2016.–2018. gadā

Avots: Eiropas Komisija

Ārējā tirdzniecība

Nemot vērā 2018. gada graudu kopražas samazinājumu Latvijā, graudu kopējais eksports vērtības izteiksmē 2018. gadā samazinājās par 40 milj. EUR jeb 10 % salīdzinājumā ar 2017. gadu, savukārt to imports palielinājās par 78 milj. EUR jeb 62 %.

Gan graudu vidējā importa cena, gan to vidējā eksporta cena 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu palielinājās. 2018. gadā graudu vidējā importa cena salīdzinājumā ar 2017. gadu pieauga par 3 %, savukārt eksporta vērtība – par 7 % (sk. 2.47. att.).

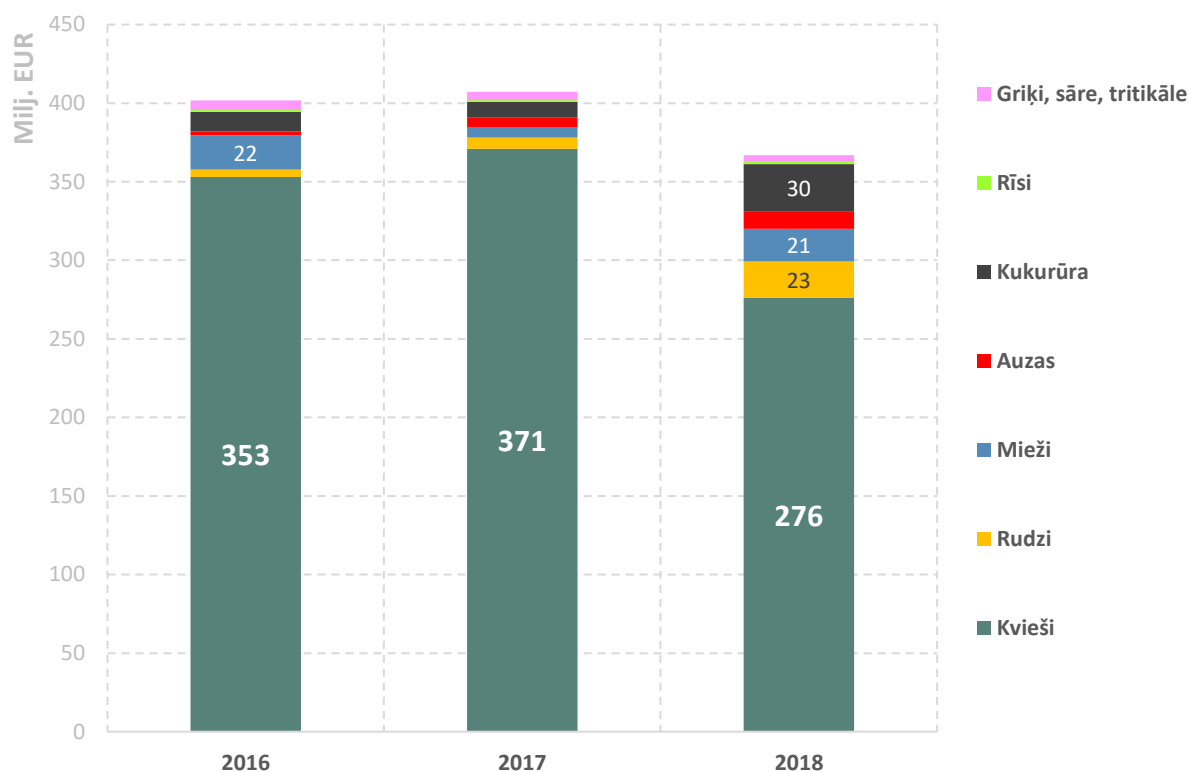

2.47. attēls. Graudaugu eksports un imports Latvijā 2016.–2018. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Tradicionāli nozīmīgāko daļu Latvijas graudu eksportā un importā veido kvieši. 2018. gadā tie veidoja 75 % no kopumā eksportētajiem un 60 % no importētajiem graudiem. Otra nozīmīgākā eksportētā un importētā graudaugu kultūra 2018. gadā bija kukurūza – 8 % no kopējās graudaugu eksporta vērtības un 17 % no kopējās importa vērtības.

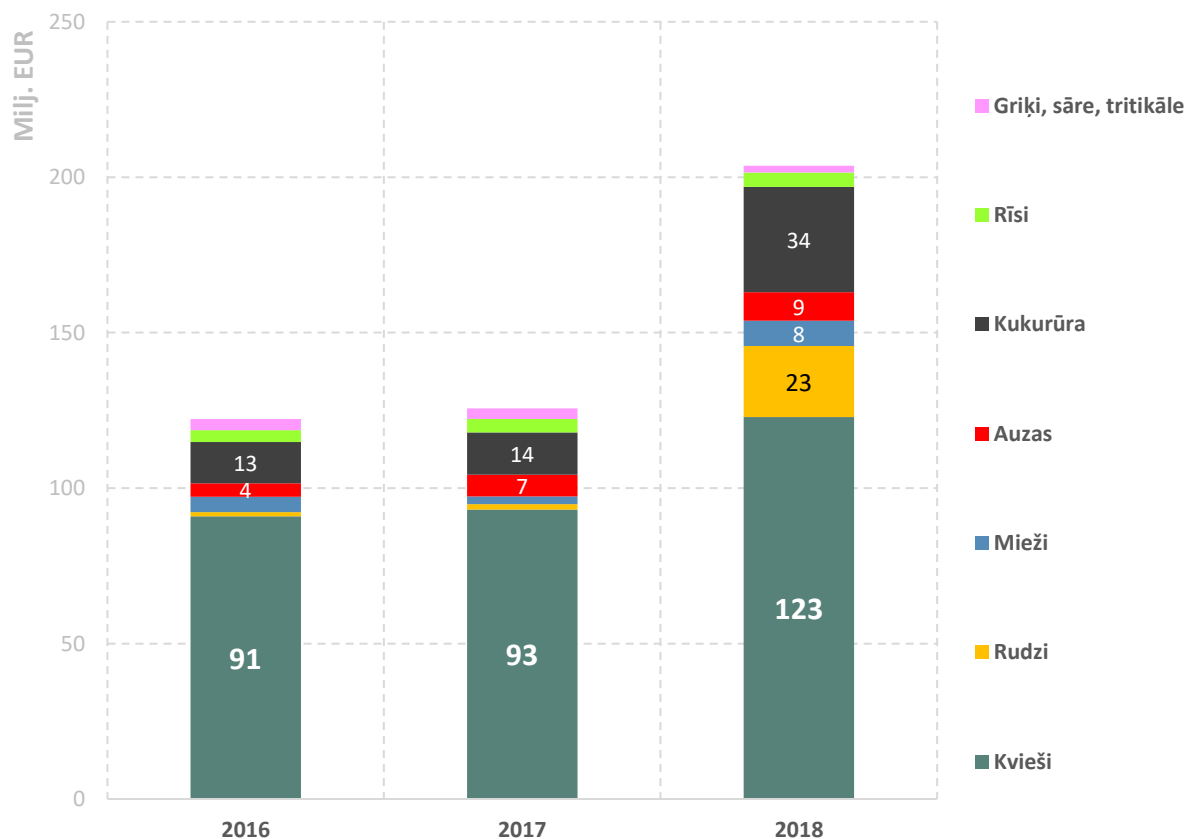
2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu eksports vērtības izteiksmē palielinājās visām graudaugu kultūrām, izņemot kviešus un griķus. Visbūtiskāko eksporta kāpumu piedzīvoja rudzi un mieži, kas 2018. gadā tika eksportēti attiecīgi par 16 milj. EUR un 14 milj. EUR vairāk nekā 2017. gadā. Kviešu eksports 2018. gadā piedzīvoja būtisku samazinājumu – par 95 milj. EUR jeb 25 % salīdzinājumā ar 2017. gadu (sk. 2.48. att.).

2.48. attēls. Graudu eksports Latvijā sadalījumā pa graudaugu kultūrām 2016.–2018. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu kviešu imports vērtības izteiksmē palielinājās par 30 milj. EUR jeb 32 %. 2018. gadā būtiski palielinājās arī rudzu, miežu, auzu un kukurūzas imports (sk. 2.49. att.).

2.49. attēls. Graudu imports Latvijā sadalījumā pa graudaugu kultūrām 2016.–2018. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

2.9. Augļu un dārzeņu ražošana

2018. gadam visā Latvijā bija raksturīgs ekstrēms sausums un karstums, bet augļu un ogu raža gandrīz visur bija bagātīga. To var izskaidrot ar koku dziļāku sakņu sistēmu un piekļuvi mitrumam dziļākos slāņos. Salīdzinājumā ar 2017. gadu 2018. gadā ābolu raža bija par 86 % lielāka, un arī ziemas šķirņu augļus siltums ietekmēja pozitīvi – tie pārsvarā izauga lieli un labi krāsojās, kā arī bija ar augstu šķīstošās sausas saturu. Problēmas radīja augļu vākšanas laika noteikšana, jo tas iestājās divas nedēļas agrāk nekā parasti, un daudzu šķirņu augļi nogatavojās vienlaikus, tāpēc to novākšana bija daļēji apgrūtināta. Nelabvēlīgo laikapstākļu dēļ dārzeņu raža 2018. gadā bija par 11,5 % mazāka nekā 2017. gadā.

Augļu koki un ogulāji

Latvijas augļu koku un ogulāju kopējā platība 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu palielinājās par 9,4 %, un šāda tendence novērojama jau četrus gadus (sk. 2.15. tab.). Tiesa, par 1 % samazinājās augļu koku platības, toties par 19 % palielinājās ogulāju platības.

2.15. tabula

Augļu koku un ogulāju stādījumu platība 2014.–2018.gadā, ha

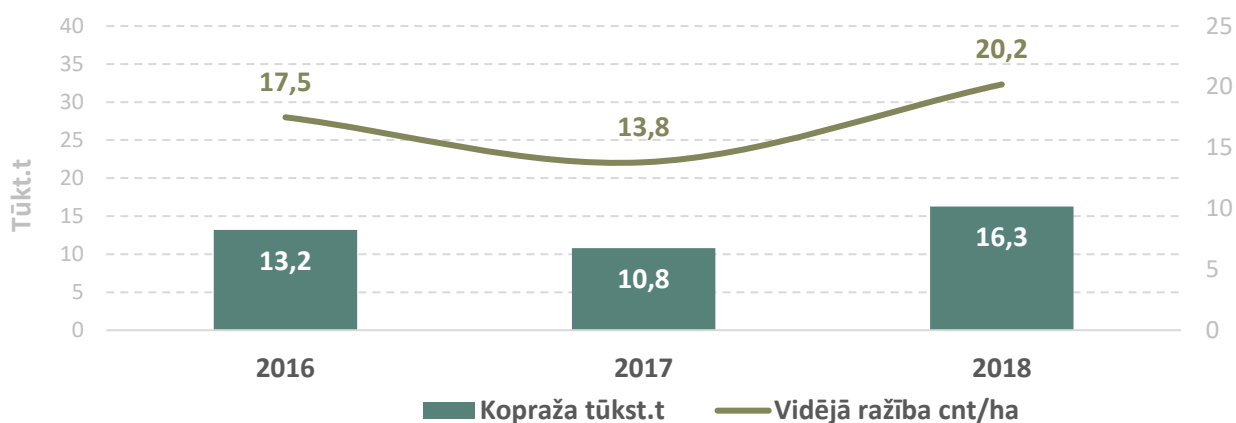
Augļu koki un ogulāji/gads	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Kopā augļu koki un ogulāji	6480	6927	7614	7858	8594
Ābeles	3636	3862	3950	3751	3750
Bumbieres	252	181	180	230	224
Plūmes	175	110	113	102	93
Ķirši	184	155	160	164	144
Jāņogas, upenes	635	753	944	1102*	1374*
Avenes	233	220	230	220	228
Ērkšķogas	47	43	43	44	50
Zemenes	481	499	515	518	542
Aronijas	82	80	94	95	110
Smiltsērķšķi	400	563	811	962	1125
Krūmcidonijas	116	200	275	326	468
Krūmmellenes	239	261	299	344	486

Avots: CSP

* Upenes: 2017. g. – 1010 ha, 2018. g. – 1260 ha

No ogulājiem 2018. gadā vislielāko platību aizņēma upenes un jāņogas, un salīdzinājumā ar 2017. gadu šo ogulāju stādījumu platība palielinājās par 24,7 %: upeņu platības par 250 ha un jāņogu platība par 2 ha. Palielinājās arī smiltsērķšķu (par 163 ha) un krūmcidoniju (par 142 ha) platības.

Ogulāju platības palielinājums ir saistīts ar pieaugošu pieprasījumu pēc to pārstrādes produktiem. Vietējie mājražotāji cenšas vairāk pievērsties pārstrādei, jo tā dod papildu ieņēmumus, bet lielle ražotāji un pārstrādes uzņēmumi palielina ražošanas apjomu. Pircējiem tiek piedāvāti dažādi pārstrādes produkti – biezsulas, džemi, sīrupi, želejkonfektes, nektāri un ievārījumi. Vīlinājums audzēt upenes, smiltsērķšķus vai cidonijas ir saistīts ar garantētu noietu un nepārtraukti augošu pieprasījumu pēc tiem. Turklāt smiltsērķšķiem nav ražošanas cikliskuma kā, piemēram, ābelēm.

2.50. attēls. Latvijas augļu koku un ogulāju kopraža un ražība 2016.–2018. gadā

Avots: CSP

No kopražas viedokļa stabilā līderpozīcijā joprojām ir āboli – 2018. gadā to kopraža bija 85,4 % (16 282 tonnas) no visas augļu un ogu kopražas.

2.16. tabula

Galveno augļu un ogu kopraža 2014.–2018. gadā, t

Augļi un ogas/gads	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Āboli	9623	7815	9854	7464	13 913
Bumbieri	214	451	365	431	421
Plūmes	109	152	104	58	95
Ķirši	95	81	84	53	73
Jāņogas, upenes	292	598	488	417	523
Zemenes	904	1343	1130	1370	1257

Avots: CSP

Augļu koku un ogulāju pavairojamais materiāls

Tā kā Latvijā ir pieejams plašs augļu koku un ogulāju šķirņu klāsts, no kurām daļa tiek audzētas komerciāliem mērķiem, bet daļa – nelielā apjomā pārsvarā mazdārziņu vajadzībām, 2018. gadā tika izdarīti grozījumi Ministru kabineta 2017. gada 7. februāra noteikumos Nr. 76 “Augļu koku un ogulāju pavairošanas materiāla atbilstības kritēriju un aprites noteikumi”, tos papildinot ar jaunu terminu “šķirne ģenētiskās daudzveidības saglabāšanai”.

Šķirne ģenētiskās daudzveidības saglabāšanai ir šķirne, ko piegādātājs audzē un tirgo personām, kuras to izmanto personīgām vajadzībām, kas nav iekļauta Augļu koku un ogulāju šķirņu sarakstā un ko atļauts tirgot tikai Latvijas teritorijā. Šķirņu ģenētiskās daudzveidības saglabāšanai pavairošanas materiālam piemēro standarta materiālām noteiktās prasības.

Tirdzniecības vietā, kurā tiek tirgota šķirne ģenētiskās daudzveidības saglabāšanai, tāpat kā līdz šim, ir jābūt pieejamam šīs šķirnes aprakstam, kas uzrādāms pēc dienesta vai pircēja pieprasījuma. Par šķirnes aprakstu ir atbildīgs pats tirgotājs, un tirgotājs arī atbild par attiecīgās šķirnes atbilstību šķirnes aprakstam.

Latvijā ir atļauts tirgot šķirnes, kas ir iekļautas Augļu koku un ogulāju šķirņu sarakstā (arī citu ES dalībvalstu sarakstos un Eiropas Kopējā augļu koku un ogulāju šķirņu sarakstā) vai kvalificējamās kā tādas šķirnes ģenētiskās daudzveidības saglabāšanai, kas šķirņu sarakstā nav jāiekļauj.

Tika izdarīti grozījumi arī Ministru kabineta 2017. gada 3. janvāra noteikumos Nr. 16 “Augļu koku un ogulāju šķirņu saraksta veidošanas noteikumi”. Šie noteikumi papildināti ar normu, ka šķirnes aprakstam turpmāk jānorāda šķirnes apraksta sagatavotājs. Ja šķirnes aprakstu nav sagatavojuši zinātnieki, kas specializējušies dārzkopībā, personai, kas audzē un vēlas tirgot šķirnes pavairošanas materiālu, šķirnes apraksts ir jāaskaņo ar zinātnisko institūciju, kas specializējusies dārzkopības nozarē. Saskaņotājs no dārzkopības zinātniskās institūcijas apliecina to, ka šķirnes apraksts ir saskaņots un atbilst noteikumu prasībām.

Dārzenkopība

2018. gada ilgstošais sausums nelabvēlīgi ietekmēja dārzeņu audzēšanu: tika izaudzēts 139,1 tūkst. tonnu dārzeņu (arī siltumnīcās) – par 18,0 tūkst. tonnu jeb 11,5 % mazāk nekā 2017. gadā.

Lai gan atklātā lauka dārzeņu platības palielinājās par 0,2 tūkst. hektāru, iegūtā raža samazinājās par 18,0 tūkst. tonnu jeb 12,4 %. To vidējā ražība samazinājās no 182 cnt/ha 2017. gadā līdz 155 cnt/ha 2018. gadā. Siltumnīcās, tāpat kā gadu iepriekš, tika izaudzēti 11,4 tūkst. tonnu dārzeņu.

2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu par 92 ha ir palielinājusies ķiploku aizņemtā platība – no 511 līdz 603 ha. Tā kā pagaidām ķiploku ražība Latvijā ir salīdzinoši maza un nepārsniedz vidēji četras tonnas no hektāra (2017. g. – 36,9 cnt/ha, bet 2018. g. – 18,7 cnt/ha), intensīvi jāstrādā pie ražības palielināšanas, lai Latvijas tirgu varētu nodrošināt ar pašaudzētiem ķiplokiem.

Kaut arī galda biešu platībām vairākus gadus bija tendence samazināties, tad 2018. gadā to platība salīdzinājumā ar 2017. gadu palielinājās par 11 %.

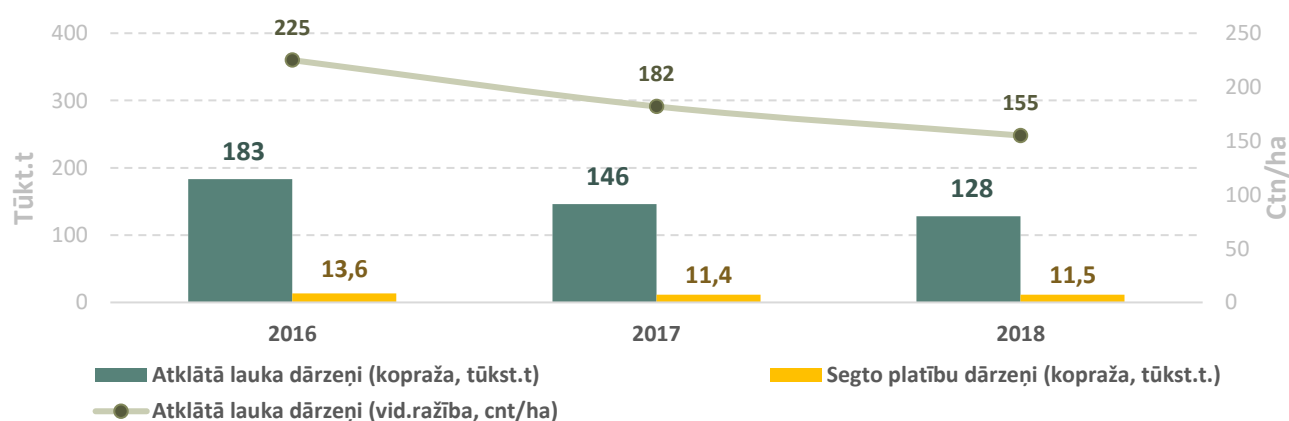
2.17. tabula

Atklātā lauka dārzeņu platība un siltumnīcu izmantojamā platība 2014.–2018. gadā, ha

Rādītāji	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Atklātā lauka platība	8231	8085	8135	8019	8248
Kāposti	2428	2751	2221	1897	1844
t. sk. ziedkāposti	301	186	135	251	249
Puravi	77	51	29	66	63
Salāti	44	93	15	41	37
Sīpoli lociņiem	50	75	82	116	102
Gurķi	109	127	138	185	175
Tomāti	3	4	5	1	1
Galda bietes	1244	1115	1073	735	817
Burkāni	1471	942	1462	1485	1470
Sīpoli	1158	919	829	1182	1152
Ķiploki	139	151	179	511	603
Mārrutki	14	78	124	6	10
Kabači un ķirbji	354	543	747	617	604
Pārējie dārzeņi	839	1050	1096	926	1121
Siltumnīcu platība	64,7	61,8	57,9	46,3	45,8
t. sk.					
stikla siltumnīcu	33,6	40,1	41,6	35,1	35,2
plēves siltumnīcu	31,1	21,7	16,3	11,2	10,6

Avots: CSP

Latvijas atklātā lauka dārzeņu kopraža 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu samazinājās par 12,4 %.

2.51. attēls. Atklāta lauka un siltumnīcu dārzeņu kopraža un ražība 2016.–2018. gadā

Avots: CSP

Lai gan 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu siltumnīcu segto (apsildāmo) platība palielinājās par 1000 m², dārzeņu kopraža bija tikai par 0,4 % lielāka. Siltumnīcās tika izaudzēts 11,5 tūkst. tonnu dārzeņu.

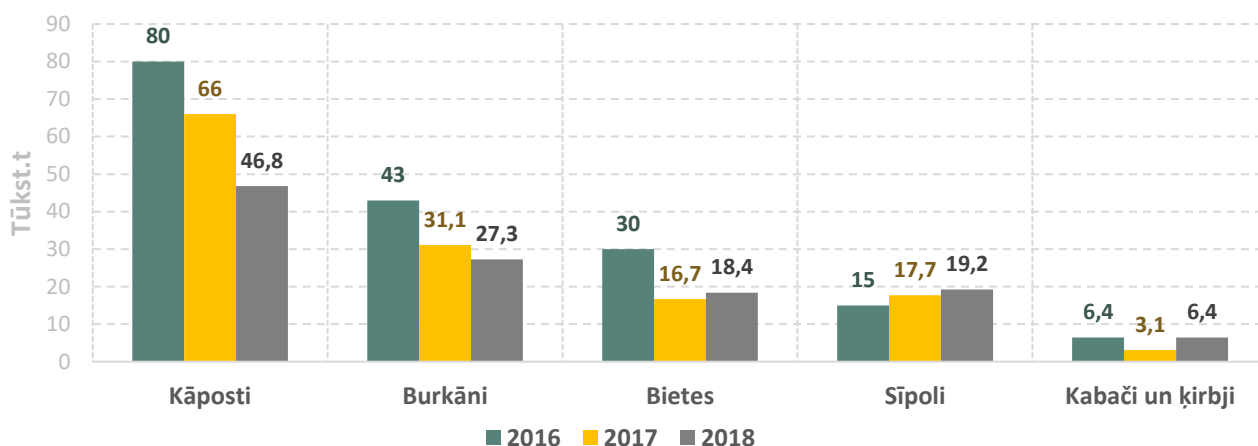
Latvijā joprojām nozīmīgāko daļu no siltumnīcu segto platību dārzeņu kopražas veidoja gurķi (52,5 % 2018. gadā). Iepriekšējos trīs gadus tomātu kopražai bija tendence samazināties, turpretī 2018. gadā tomātu kopraža pieauga par 106 t. (Sk. 2.18. tab.)

2.18. tabula

Dārzeņu kopraža siltumnīcās tonnās 2016.–2018. gadā			
Dārzeni/gads	2016.	2017.	2018.
Tomāti	5807	5067	5173
Gurķi	7109	5758	6039
Salāti	546	91	82
Pārējie dārzeni	181	552	216

Avots: CSP

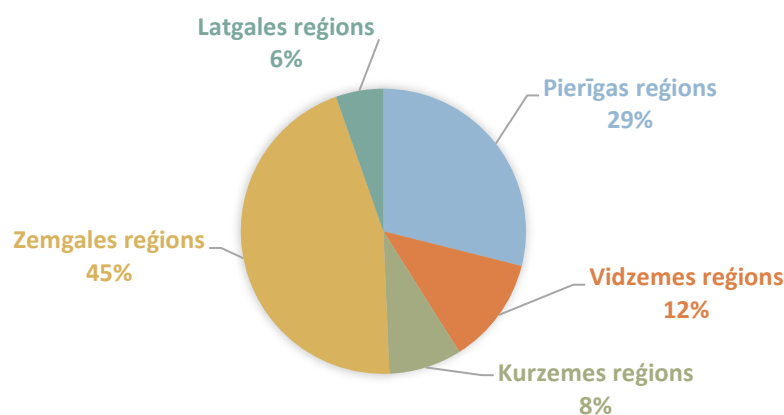
2018. gadā lielākais īpatsvars atklātā lauku dārzeņu kopražā (127,5 tūkst. t 2018. gadā) bija kāpostiem (36,7 %), burkāniem (21,4 %), sīpoliem (15,0 %) un bietēm (14,4 %) (sk. 52. att.).

2.52. attēls. Galveno atklātās platībās audzēto dārzeņu kopraža 2016.–2018. gadā

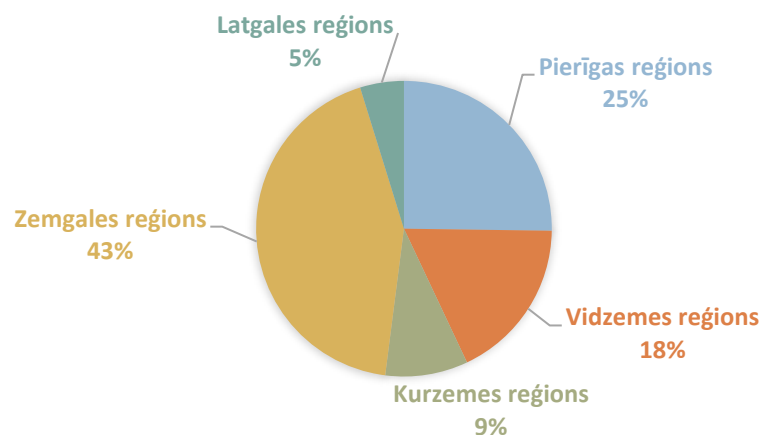
Avots: CSP

Apkopojot datus par atklātā lauka dārzeņu platībām pa reģioniem (sk. 2.53. att.), redzams, ka dominē Zemgales un Pierīgas reģions, jo saimniecību specializāciju nosaka noieta tirgus vietas atrašanās lielo pilsētu tuvumā. Šāda tendence novērojama jau iepriekšējos trīs gadus, tāpēc arī lielākā dārzeņu kopraža 2018. gadā bija Zemgales reģionā (sk. 2.54. att.).

2.53. attēls. Atklātā lauka dārzeņu platība pa reģioniem 2018. gadā

Avots: CSP

2.54. attēls. Atklātā lauka dārzeņu kopraža pa reģioniem 2018. gadā

Avots: CSP

Dārzenkopība un augļkopība ir vienas no efektīvākajām lauksaimniecības nozarēm Latvijā, ja rēķina pēc ienākumiem uz vienu lauksaimniecībā apstrādātās platības vienību.

Ienākumiem augļkopības un dārzenkopības nozarē ir tendence samazināties, jo trūkst darbaspēka, palielinās resursu cena, kā arī produkcijas pašizmaksa, un tas atstāj ievērojamu ietekmi uz ražošanas apjomu un kultūraugu platību. Augļu un dārzeņu audzēšanā, sevišķi to novākšanā, tiek ieguldīts liels roku darbs, tāpēc šīs nozares tieši ietekmē darbaspēka izmaksu palielināšanās. Lauksaimniekiem arvien vairāk jādomā par darba efektivitātes palielināšanu, izmaksu samazināšanu un pārdomātu audzēšanas tehnoloģiju izmantošanu.

Joprojām aktuāla ir dārzkopju un augļkopju audzētāju kooperācija un pārorientēšanās uz eksportu, bet to neļauj izmaksu palielināšanās par produkcijas uzglabāšanu. Problēma ir tā, ka ar audzēšanu lielākoties nodarbojas individuālas saimniecības un tām nav ne labu pagrabu, ne saldētavu, kas nepieciešamas, lai produkciju uzglabātu eksportam. Ar pašreizējām elektrības cenām uzturēt saldētavas ir ļoti dārgi, tāpēc daudzi audzētāji neriskē ražot lielu apjomu.

Ārējā tirdzniecība

Dārzeņu tirdzniecības apgrozījums 2018. gadā (92,9 milj. EUR) bija par 7 % lielāks nekā iepriekšējā gadā. Eksports palielinājās par 11,4 %, imports – par 5,7 %. Ārējās tirdzniecības negatīvais saldo salīdzinājumā ar 2016. gadu ir pieaudzis par 21 %, samazinoties par 38 milj. EUR.

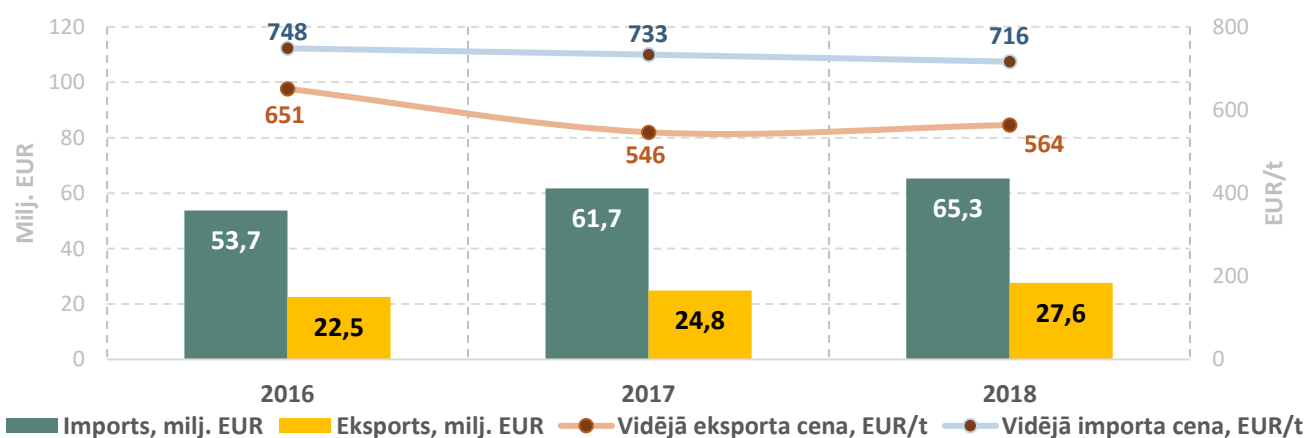
Dārzeņu eksportā 2018. gadā turpināja dominēt **tomāti** – to kopējais eksports no Latvijas sasniedza 4,2 tūkst. tonnas un 7,3 milj. EUR jeb 26 % no eksporta kopējās vērtības. Tomātu eksports no Latvijas pārskata periodā no 2016. līdz 2018. gadam palielinājies par 27 % vērtības izteiksmē un par 37 % apjoma izteiksmē. Otra svarīgākā eskorta grupa 2018. gadā bija **pākšu dārzeņi**, kuru eksporta apjoms bija 25 tūkst. tonnu un vērtība – 5,5 milj. EUR, veidojot 20 % no Latvijas dārzeņu kopējās eksporta vērtības. **Augu vai augu daļu** eksportu no Latvijas pārskata periodā izdevies kāpināt par 40 % vērtības izteiksmē un par 39 % apjoma izteiksmē. Arī **gurķu** eksports no Latvijas pārskata periodā ik gadu turpina palielināties – vērtības izteiksmē par 38 % un apjoma izteiksmē par 15 %, 2018. gadā sasniedzot 1,3 tūkst. tonnas un 1,6 milj. EUR jeb 6 % no kopējās dārzeņu eksporta vērtības. **Burkānu** eksports pārskata periodā pieaudzis par 168 % vērtības izteiksmē un par 54 % apjoma izteiksmē, 2018. gadā sasniedzot 1,3 tūkst. tonnas un 1,6 milj. EUR vērtību, veidojot 6 % no kopējās dārzeņu eksporta vērtības Latvijā. Tāpat pārskata periodā palielinājies **sīpolu** eksports – vērtības izteiksmē par 80 % un apjoma izteiksmē par 124 %, sasniedzot 4 % no kopējās dārzeņu eksporta vērtības Latvijā.

Dārzeņu nozares lielākā importa grupa ir **tomāti** ar 19,7 tūkst. tonnu lielu apjomu un 24,4 milj. EUR vērtību 2018. gadā, veidojot 37 % no importa kopējās vērtības. Tomātu imports Latvijā pārskata periodā pieauga par 21 % vērtības izteiksmē, bet apjoma izteiksmē par 12 %. Savukārt pēc vērtības

otras lielākās dārzeņu importa grupas **gurķu** imports 2018. gadā sasniedza 6,3 tūkst. tonnu apjomu un 6,9 milj. EUR vērtību, veidojot 11 % no kopējās dārzeņu importa vērtības Latvijā. Gurķu imports Latvijā pārskata periodā vērtības izteiksmē palielinājies par 30 %, bet apjoma izteiksmē – par 13 %. **Burkānu** imports pārskata periodā pieaudzis par 34 % apjoma izteiksmē un par 60 % vērtības izteiksmē, 2018. gadā sasniedzot 4,9 milj. EUR vērtību un 10,4 tūkst. tonnu lielu apjomu. **Pākšu dārzeņu** piensums kopējā eksportā sveidoja 19,7 tūkst. tonnas un 3,9 milj. EUR vērtību jeb 7 % no kopējās dārzeņu eksporta vērtības. Mazāk dārzeņu importa kopapjomu papildināja augi vai augu daļas (6 % no importa kopapjoma vērtības), salāti (6 %), sakņu dārzeni (4%), puķkāposti (3 %), galviņsalāti (3 %), galviņkāposti (3 %), ķiploki (2 %) un kolrābji (2 %). Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu importa kopējā vērtība pieaugusi gurķiem, burkāniem, sīpoliem, pākšu dāržiem, zirņiem, salātiem, sakņu dāržiem un kolrābjiem. Savukārt importēto dārzeņu struktūrā samazinājies ķiploku, tomātu, puķkāpostu un galviņsalātu īpatsvars.

Pārskata periodā no 2016. līdz 2018. gadam dārzeņu **importa vidējā cena** turpināja samazināties, 2018. gadā sasniedzot zemāko vērtību 716 EUR/t – par 4 % mazāk nekā 2016. gadā un par 2 % mazāk nekā 2017. gadā. 2018. gadā dārzeņu **eksporta vidējai cenai** Latvijā novērota pozitīva tendence – kāpums par 3 % salīdzinājumā ar 2017. gadu. Pārskata periodā eksporta vidējā cena gan ir samazinājusies par 13 %, 2018. gadā veidojot 563,7 EUR/t (sk. 2.55. att.).

Latvijai nozīmīgākās ārējās tirdzniecības partneres bija ES valstis, kuru īpatsvars veidoja 85 % no ārējā tirdzniecības apgrozījuma. Palielinājies ir NVS valstu īpatsvars no 4,7 % 2017. gadā līdz 5,2 % 2018. gadā. Svarīgākās partnervalstis ir Igaunija (39 % no eksporta kopējās vērtības), Ēģipte (20 %), Lietuva (18 %), Krievija (7 %), Spānija (5 %) un Vācija (4 %). 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu vairāk ticis eksportēts uz Spāniju (par 754 %, sasniedzot 1,3 milj. EUR), Igauniju (par 13 %, sasniedzot 11 milj. EUR) un Vāciju (580 %, sasniedzot 0,9 milj. EUR). Latvijas uzņēmēji ieguvuši jaunus dārzeņu eksporta tirgus Šveicē, Beļģijā un ASV.

2.55. attēls. Svaigu dārzeņu imports un eksports Latvijā 2016.–2018. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Latvijai raksturīgo augļu un ogu tirdzniecības apgrozījums 2018. gadā (44,2 milj. EUR) bija par 5,2 % mazāks nekā iepriekšējā gadā. Eksports palielinājās par 10,7 %, turpretī imports samazinājās par 11,6 %. Ārējās tirdzniecības negatīvais saldo salīdzinājumā ar 2016. gadu ir pieaudzis par 35,7 %, nokrītot līdz 15 milj. EUR.

Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksportā 2018. gadā turpināja dominēt **mellenes** ar 1,3 tūkst. tonnām un 4,5 milj. EUR jeb 31 % no kopējās Latvijas eksporta vērtības. Melleņu eksports no Latvijas pārskata periodā no 2016. līdz 2018. gadam pieaudzis par 31 % vērtības izteiksmē, bet kļuvis par 41 % mazāks apjoma izteiksmē. Otra svarīgākā Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta grupa ir **āboli**, kuru eksporta apjoms bija 4,5 tūkst. tonnu un vērtība 3,2 milj. EUR 2018. gadā, veidojot 22 % no Latvijai raksturīgo augļu un ogu kopējās eksporta vērtības. Ābolu eksports no Latvijas pārskata periodā sarucis par 13 % vērtības izteiksmē un par 48 % apjoma izteiksmē. Trešā lielākā Latvijai raksturīgo augļu un

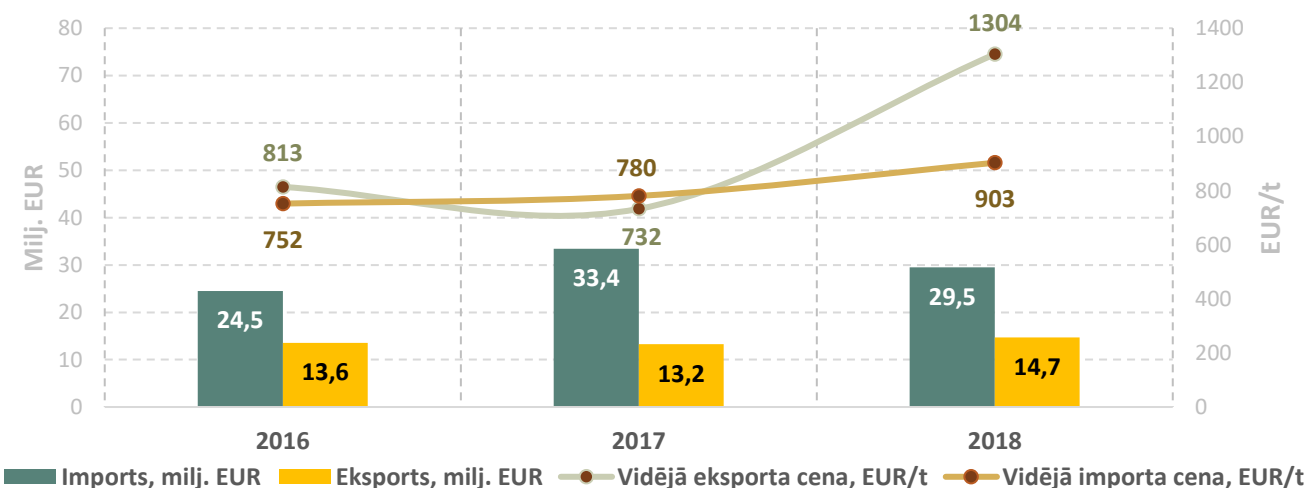
ogu eksporta grupa ir **bumbieri**. 2018. gadā bumbieru kopējais eksports no Latvijas sasniedza 2,5 tūkst. tonnas un 2,3 milj. EUR vērtību jeb 16 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta vērtības. Bumbieru eksports no Latvijas pārskata periodā pieaudzis par 12 % vērtības izteiksmē, bet par 14 % sarucis apjoma izteiksmē. Savukārt **brūkleņu** eksports pārskata periodā ir sarucis – vērtības izteiksmē par 10 % un apjoma izteiksmē par 16 %, un 2018. gadā bija 0,9 tūkst. tonnu un 1,9 milj. EUR vērtības izteiksmē. Mazāk Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta kopapjomu papildina arī plūmes (5 % no eksporta kopējās vērtības), ķirši (5 %), zemenes (3 %), lieloģu dzērvenes (2 %), melleņu ģints ogas (2 %) un avenas (1 %). Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu par 11 % pieaugusi melleņu, brūkleņu, bumbieru, lieloģu dzērveņu un aveņu eksporta kopējā vērtība.

Importēto Latvijai raksturīgo augļu un ogu grupu struktūrā 2018. gada lielāko grupu veido **āboli** ar 16,2 tūkst. tonnu lielu apjomu un 10,0 milj. EUR vērtību jeb 34 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu importa vērtības. Ābolu imports Latvijā pārskata periodā pieauga par 40 % vērtības izteiksmē un par 2 % apjoma izteiksmē. Otra lielākā augļu un ogu grupa bija **bumbieri** ar 8,8 tūkst. tonnu un 6,4 milj. EUR vērtību jeb 22 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu eksporta vērtības 2018. gadā. Bumbieru eksports no Latvijas pārskata periodā palielinājies par 3 %, bet apjoms samazinājies par 10 %. Trešā lielākā augļu un ogu grupa – **mellenes**. To imports 2018. gadā sasniedza 0,5 tūkst. tonnu apjomu un 3,3 milj. EUR vērtību, veidojot 11 % no kopējās Latvijai raksturīgo augļu un ogu importa vērtības Latvijā. Latvijai raksturīgo augļu un ogu kopējo importa vērtību papildina zemenes (10 % no eksporta kopējās vērtības), ķirši (8 %), plūmes (6 %), brūklenes (3 %), avenas (3 %), cidonijas (1 %), kazenēs (1 %), melleņu ģints ogas (1 %), lieloģu dzērvenes (1 %) un skābie ķirši (1 %).

Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu līdz ar ābolu, bumbieru, brūkleņu, plūmju un aveņu importa vērtības kritumu par 12 % samazinājusies importa kopējā vērtība. Lai gan 2018. gadā kopējā importa vērtība ir samazinājusies, kāpumu ir pieredzējusi melleņu, ķiršu, cidoniju, kazeņu, melleņu ģints ogu, lieloģu dzērveņu un skābo ķiršu vērtība.

Pārskata periodā Latvijai raksturīgo augļu un dārzeņu importa vidējā cena kopš 2016. gada turpina palielināties un 2018. gadā sasniedza augstāko vērtību – 903 EUR/t, kas ir par 20 % vairāk nekā 2016. gadā. 2018. gadā eksporta cena piedzīvoja 60 % kāpumu, sasniedzot pēdējo trīs gadu augstāko punktu – 1304 EUR/t (sk. 2.56. att.).

Latvijas ārējā tirdzniecības nozīmīgākās partneres bija ES valstis, kuru īpatsvars sasniedza 95 % no ārējā tirdzniecības apgrozījuma. NVS valstu īpatsvars samazinājies (no 10,1% 2017. gadā līdz 4,6 % 2018. gadā). Svarīgākās partnervalstis – Igaunija (63 % no eksporta kopējās vērtības), Lietuva (19 %), Zviedrija (5 %), Itālija (4 %) un Nīderlande (3 %). 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu par 15 % palielinājies eksports uz Igauniju, savukārt samazinājies uz Lietuvu (par 5 %), Kazahstānu (par 12 %) un Igauniju (par 3 %).

2.56. attēls. Svaigu augļu imports un eksports Latvijā 2016.–2018. gadā

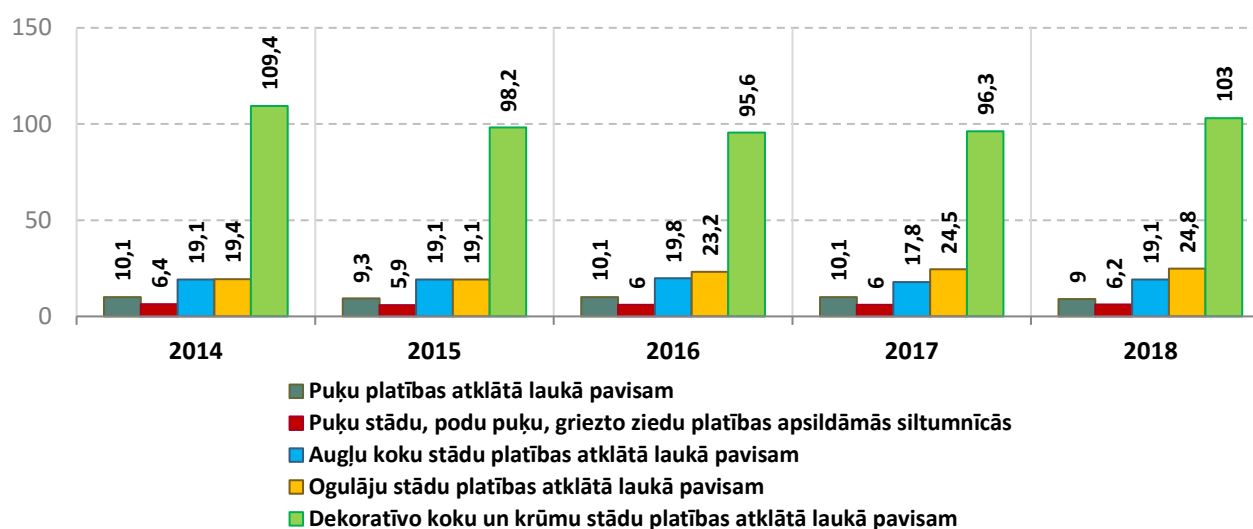
Avots: ZM pēc Eurostat

2.10. Puķu, augļu koku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādījumu platības

2018. gadā puķu, augļu koku un ogulāju, dekoratīvo koku un krūmu stādu kopējā platība bija 170,2 ha. Tātad salīdzinājumā ar 2017. gadu šī platība ir palielinājusies par 6,6 ha (2016. gadā – 163 ha, 2017. gadā – 163,6 ha) (sk. 2.57. att.).

Pārdoto puķu dēstu daudzums palielinājās arī 2018. gadā – par 14,1 % vairāk nekā 2017. gadā, un šāda tendence novērojama jau vairāk nekā piecus gadus.

No 2018. gadā no kopējā pārdotā puķu dēstu daudzuma 80,5 % bija viengadīgās puķes, 9,3 % – divgadīgās un 10,2% – ziemcietes (līdzīgi kā 2017. gadā – attiecīgi 74,9 %, 9,4 % un 15,7 %), jo viengadīgās jeb vasaras puķes lieliski noder audzēšanai gan dobēs, gan iekāmos traukos un balkonu kastēs un katru gadu ir iespējams izvēlēties citādas krāsas un formas ziedus.

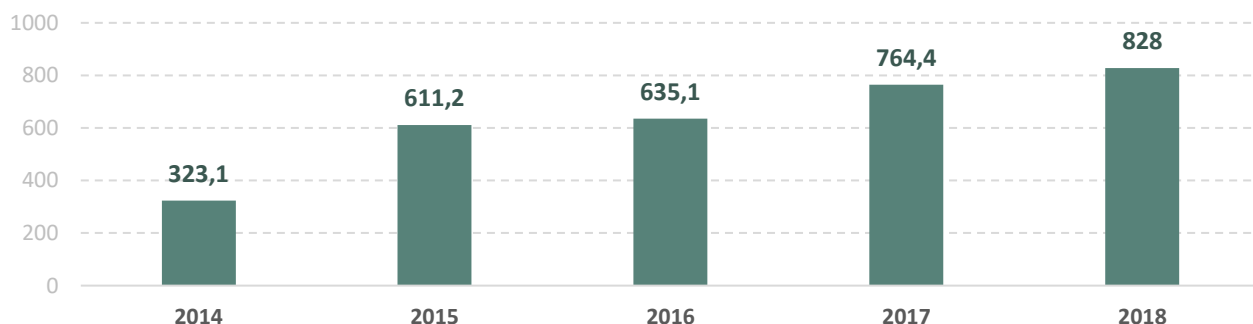

2.57. attēls. Puķu, ogulāju, augļu un dekoratīvo koku un krūmu stādu audzēšanas platības (ha) 2018.gadā

Avots: CSP

Pārdoto augļu koku un ogulāju stādu daudzums katru gadu palielinās, arī 2018. gadā pārdoto stādu daudzums palielinājās par 8,3 % (sk. 2.58. att.).

Kā katru gadu, arī 2018. gadā visvairāk tika pārdoti upeņu stādi – 430,2 tūkst. stādu (2016. g. – 192,8 tūkst., 2017. g. – 410,8 tūkst. stādu) jeb 52 % no gadā no kopējā pārdotā augļu koku un ogulāju stādu daudzuma.

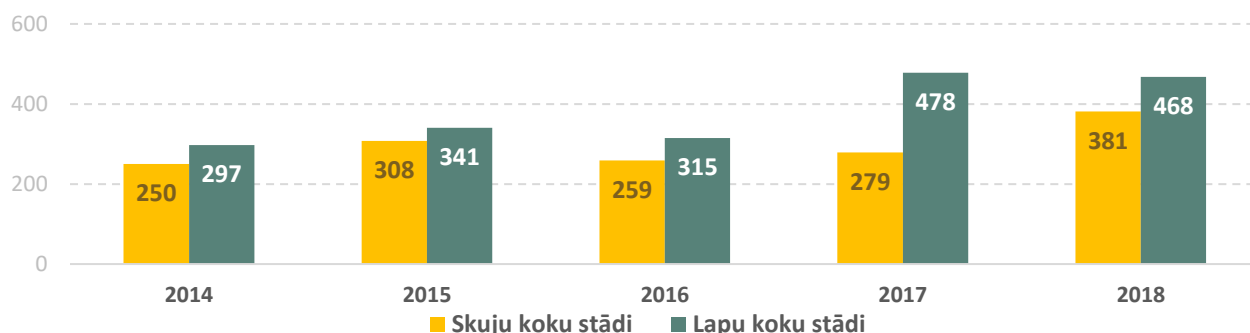

2.58. attēls. Pārdoto augļu koku un ogulāju stādu daudzums (tūkst. gab.)

Avots: CSP

Kopējais dekoratīvo koku un krūmu stādu pārdotais daudzums palielinājās par 12,2 % (sk. 2.59. att.). 55,1 % no pārdotajiem koku stādiem bija lapu koku stādi, bet 44,9 % – skuju koku stādi, un šāda tendence novērojama jau vairākus gadus.

2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu lapu koku un krūmu dekoratīvo koku stādu pārdotais daudzums samazinājās par 2,1 %. Savukārt pārdotais skuju koku stādu daudzums 2018. gadā palielinājās par 36,6 % un šāda tendence novērojama jau trešo gadu.

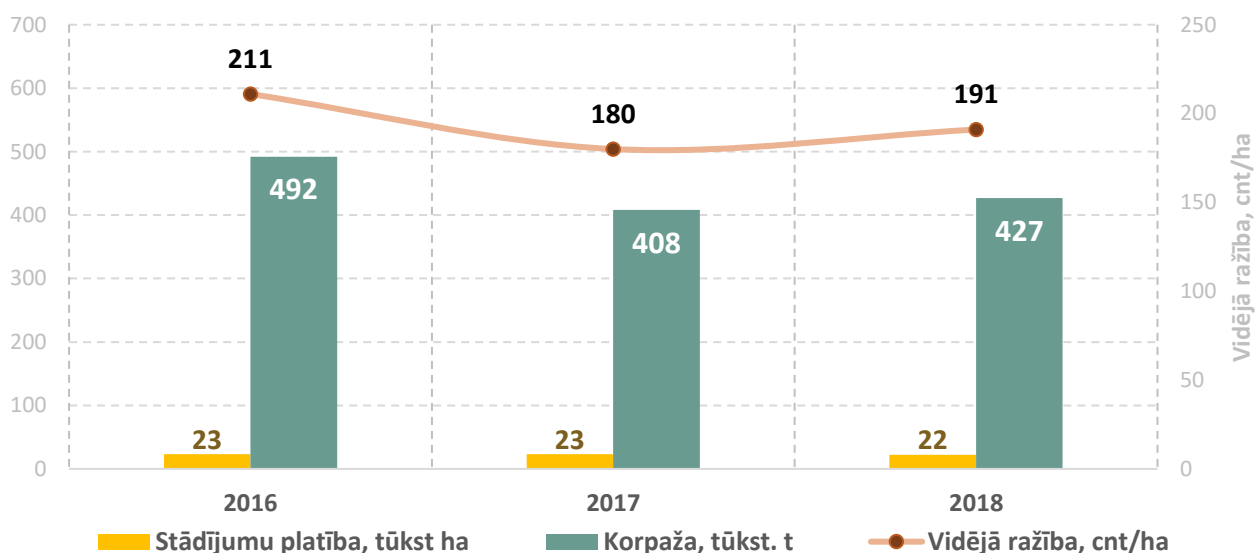

2.59. attēls. Dekoratīvo skuju un lapu koku stādu pārdošana (tūkst. gab.)

Avots: CSP

2.11. Kartupeļu ražošana

Kartupeļu stādījumu platības katru gadu samazinās – kopš 2004. gada tās samazinājušās vairāk nekā uz pusi. Stādījumu platības 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu samazinājās par 0,4 tūkst. hektāru jeb 1,7 %, tomēr kartupeļu kopražs palielinājās par 4,6 %, vidējai ražībai no viena hektāra 2018. gadā sasniedzot 191 centneru (sk. 2.60. att.). Viens no iemesliem tam, kāpēc kartupeļu stādījumu platības ik gadu samazinās, ir tas, ka kartupeļi ir resursietilpīga kultūra un to audzēšanai nepieciešams liels degvielas un darbaspēka patēriņš. Kopējās kartupeļu platības samazinās arī tādēļ, ka mazie un vidējie kartupeļu audzētāji tos audzē mazāk, jo netiek garantēta stabila produkcijas realizācija, turklāt maza ražošanas apjoma dēļ tie nespēj konkurēt tirgū. Noteiktu ietekmi atstāj arī ēšanas paradumu maiņa: kartupeļus ēdienkartē nomaina citi produkti – labākā ekonomiskā situācijā cilvēki vairāk patērē dažādus citus produktus.

2.60. attēls. Kartupeļu stādījumu platība, kopražs un ražība Latvijā 2016.–2018. gadā

Avots: CSP

Kaut arī 2018. gada vasara bija sausa, kartupeļu raža bija lielāka un to kvalitāte bija labāka nekā 2017. gadā.

Apkopojot datus par kartupeļu stādījumu platībām pa reģioniem (sk. 2.19. tab.), redzams, ka 2018. gadā lielākā kartupeļu platība – 7528 ha – tradicionāli reģistrēta Zemgales reģionā.

Kartupeļu stādījumu platība un ražība reģionos 2016.–2018. gadā

Reģions	2016.			2017.			2018.		
	Platība, ha	Ražība, cnt no ha	Kopraža, t	Platība, ha	Ražība, cnt no ha	Kopraža, t	Platība, ha	Ražība, cnt no ha	Kopraža, t
Pierīgas	4951	238	117 704	4733	201	95 306	4669	216	100 803
Vidzemes	3061	212	64 806	3981	183	72 877	3473	215	74 557
Kurzemes	3468	176	61 130	2914	184	53 525	2718	190	51 688
Zemgales	7950	231	183 930	7025	217	152 405	7528	180	135 338
Latgales	3866	165	63 997	4044	85	34 206	3917	165	64 513
Kopā	23 297	211	491 567	22 697	180	408 319	22 304	191	426 899

Avots: CSP

Pēc CSP datiem, lielākā un stabilākā kartupeļu ražība 2018. gadā bija Pierīgas (216 cnt/ha) un Vidzemes (215 cnt/ha) reģionā. Salīdzinājumā ar 2017. gadu tas bija attiecīgi par 15 un 32 cnt/ha vairāk.

Kartupeļu kopraža 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu palielinājās par 18 580 tonnām jeb 4,5 %. Vislielākā kartupeļu kopraža bija Zemgales reģionā – 135 338 tonnas – un Pierīgā – 100 803 tonnas, un kopumā tā ir vairāk nekā puse no Latvijā izaudzētiem kartupeļiem.

Kartupeļu pārstrāde

Latvijā ir divi lieli kartupeļu pārstrādes uzņēmumi: SIA “Aloja Starkelsen” ražo kartupeļu cieti, bet AS “Latfood” – kartupeļu čipsus.

Uzņēmums SIA “Aloja Starkelsen” papildus parastajai cietei ražo arī bioloģisko cieti un ir viens no lielākajiem bioloģiskās cietes ražotājiem ES pēc ražošanas apjoma. Kartupeļu cietes ražošanā tiek izmantotas kartupeļu šķirnes ar lielu cietes saturu. Uzņēmuma SIA “Aloja Starkelsen” 2018. gadā pārstrādātais kartupeļu daudzums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir ievērojami palielinājies – par 4574 tonnām jeb 37,2 %.

Kartupeļu cietes ražošana 2016.–2018. gadā

Tirdzniecības gads	2016.	2017.	2018.
Pārstrādātais kartupeļu daudzums, t	13 457	12 305	16 879
Saražotais kartupeļu cietes daudzums, t	2981	2545	3529
Vidējais cietes saturs kartupeļos, %	17,5	19,7	20,1

Avots: CSP; SIA „Aloja Starkelsen”

Palielinoties pārstrādāto kartupeļu daudzumam, arī saražotais kartupeļu cietes daudzums ir ievērojami pieaudzis – par 38,7 %. Ja rēķina saražoto cietes apjomu no viena hektāra, tas ir bijis aptuveni 3,7 t/ha – par 0,4 t/ha vairāk nekā 2017. gadā. Vidējais cietes daudzums kartupeļos bija 20,1 % – par 0,4 % vairāk nekā 2017. gadā (sk. 2.20. tab.).

Latvijā 2018. gadā ar cietes kartupeļu audzēšanu nodarbojās 147 audzētāji – gandrīz par trešdaļu vairāk nekā 2017. gadā (sk. 2.21. tab.). Katru gadu kļūst vairāk to saimniecību, kurās cietes kartupeļi tiek audzēti gan pēc bioloģiskās lauksaimniecības, gan pēc integrētās audzēšanas metodes.

Cietes kartupeļu kopējā platība 2018. gadā bija 918 hektāri, tajā skaitā aptuveni 433 hektāros kartupeļi tika audzēti, izmantojot bioloģiskās lauksaimniecības metodes, un tas ir par 89 hektāriem vairāk nekā 2017. gadā. Vidējā cietes kartupeļu ražība 2017. gadā bija 18,4 tonnas no hektāra – par 1,7 tonnām vairāk nekā iepriekšējā gadā. Kartupeļu ražība ir atkarīga no daudziem faktoriem: galvenie ir sēklas kvalitāte un agroklimatiskie apstākļi aktīvajā kartupeļu augšanas laikā. Kartupeļu raža atšķirība atkarībā no to audzēšanas veida – bioloģiski vai integrēti – ir nebūtiska: integrēti audzētiem kartupeļiem – tikai par 0,2 t/ha lielāka. Tātad bioloģiskajā lauksaimniecībā, gudri un rūpīgi strādājot, var panākt līdzvērtīgus rezultātus.

Cietes kartupeļu audzēšana Latvijā 2016.–2018. gadā

Rādītāji	2016.	2017.	2018.
Platība, ha	572	739	918
t.sk. bioloģiski	191	344	433
t.sk. integrēti	381	395	485
Vidējā ražība, t/ha	23,5	16,7	18,4
t.sk. bioloģiski	19,0	11,2	18,3
t.sk. integrēti	25,8	21,4	18,5
Audzētāju skaits	96	101	147
t.sk. bioloģiski	57	59	92
t.sk. integrēti	39	42	55

Avots: SIA "Aloja Starkelsen"

Uzņēmums "Latfood" 2018. gadā čipsu pārstrādē pieņēma 15,7 tūkst. tonnu "Ādažu čipsu" ražošanai audzētus kartupeļus – būtībā 2017. gada līmenī. Kartupeļi čipsu ražošanai tiek audzēti 636 ha lielā platībā, 2018. gadā – par 30 ha mazāk nekā iepriekšējā gadā (sk. 2.21. tab.). 2018. gadā bija raksturīgs izteikts sausums visā Eiropā un kartupeļiem bija sīkāki bumbuļi. Ņemot vērā sausuma radītos zaudējumus, uzņēmumā tika pieņemts lēmums samazināt pārstrādei pieņemamo kartupeļu izmēru no 38 uz 35 mm. Tas daudziem zemniekiem (atkarībā no šķirnes) palielināja ienākumus par apmēram 5–10 %. Visas platības tika novāktas, kartupeļu kvalitāte bija laba, īpaši laba bija čipsu cepšanās krāsa, kas iepriekšējos gadus dažām šķirnēm bija problemātiska.

Kartupeļu audzētāju saimniecību skaits, kopējā platība un izaudzētais kartupeļu apjoms čipsu ražošanai 2016.–2018. gadā

Rādītāji	2016.	2017.	2018.
Saimniecību skaits	25	25	20
Platība, ha	620	666	636
Pārstrādei pieņemtais kartupeļu daudzums (tonnas)	15 108	15 240	15 724

Avots: SIA „Latfood”

Uzņēmums 2018. gadā bija noslēdzis piegādes līgumus ar 20 saimniecībām. Par katru šķirni tiek slēgts atsevišķs piegādes līgums, jo katrai audzētajai šķirnei ir raksturīgas savas audzēšanas nianšes un līdz ar to – arī iepirkuma cena. Čipsu ražošanai uzņēmums "Latfood" iepika kartupeļu šķirnes 'Lady Claire' (37 %), 'Lady Rosetta' (7 %), 'Kiebitz' (22 %), 'Verdi' (28 %), 'Bonus' (4 %) un citas (2 %). Salīdzinājumā ar 2017. gadu par 5 % ir palielinājies šķirnes 'Lady Claire' un par 4 % samazinājies 'Lady Rosetta' audzēšanas apjoms. Nelielās platībās (7 ha) tika audzētas šķirnes ar zilu un sarkanu mīkstumu jauna produkta – krāsaino čipsu – ražošanai. Tika saražots plānotais apjoms, un iegūta pirmā pieredze šo šķirņu audzēšanā, jo tām ir specifiskas prasības un tās ir grūtāk izaudzējamas.

Pēc šķirņu izmēģinājumu rezultātu izvērtēšanas tika izdalītas divas jaunas šķirnes – 'Beo' un 'Corsica', kuras 2019. gadā plānots audzēt lielākās platībās.

Kartupeļu sēklaudzēšana

Kartupeļi ir plaši audzēta laukaugu kultūra Latvijā. Svarīgi ir izvēlēties kvalitatīvu un pārbaudītu kartupeļu sēklas materiālu, lai iegūtu lielu kartupeļu ražu.

Kartupeļu bumbuļi ir īpaši uzņēmīgi pret dažādām slimībām, kaitēkļiem un vīrusiem. Īstenotie kartupeļu gaišās gredzenpuves apkarošanas un izplatības ierobežošanas pasākumi valstī pēdējos gados ir samazinājuši kartupeļu platības, kas inficētas ar gaišo gredzenpuvi.

Pēc VAAD datiem, 2018. gadā tika konstatēti četri kartupeļu gaišās gredzenpuves perēkļi. Savukārt 2017. un 2016. gadā – trīs. Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem konstatēto gadījumu skaits samazinās, piemēram, 2015. gadā konstatēti septiņi perēkļi, 2014. gadā – 17 perēkļi.

Kartupeļu sēklaufzēšanas platības pēdējos gados palielinās: līdz 2013. gadam kopējā stādījumu platība bija līdz 286 ha, bet 2018. gadā tā sasniedza 424 ha. Audzēto šķirņu skaits salīdzinājumā ar 2017. gadu no 54 šķirnēm palielinājies par 9 jaunām šķirnēm, sasniedzot 63 šķirnes, tajā skaitā 13 Latvijā selekcionētas šķirnes. Latvijā selekcionētām šķirnēm nākušas klāt divas jaunas šķirnes – ‘Jogla’ (cietes kartupeļu šķirne) un ‘Rigonda’ (galda kartupeļu šķirne). No visas kartupeļu sēklaufzēšanas platības Latvijā selekcionētās šķirnes 2018. gadā aizņēma 11 %. No kopējās Latvijā selekcionēto šķirņu stādījumu platības (48 ha) pirmsbāzes kategorijas sēklu (PB1-PB4) ieguvei audzētie stādījumi aizņēma 21 ha jeb 44 %. No Latvijā selekcionētām šķirnēm lielākās platībās tika audzētas galda kartupeļu šķirnes ‘Imanta’ (15 %) un ‘Prelma’ (12 %), kā arī cietes kartupeļu šķirne ‘Brasla’ (12 %).

Kopējās sēklaufzēšanas platībās lielāko īpatsvaru veidoja no citām Eiropas valstīm ievestās šķirnes – galda kartupeļu šķirne ‘Wega’ (18 %) un cietes kartupeļu šķirne ‘Kuras’ (10 %). Lielākās kartupeļu sēklaufzēšanas platības 2018. gadā aizņēma sertificētas kategorijas (A un B) sēklas kartupeļi – 394 ha, kas veido aptuveni 93 % no kopējās kartupeļu sēklaufzēšanas platības.

2018. gadā tika izdarīti grozījumi Ministru kabineta 2016. gada 5. janvāra noteikumos Nr. 12 "Kartupeļu sēklaufzēšanas un sēklas kartupeļu tirdzniecības noteikumi". Noteikumos precizēti kvalitātes rādītāji sēklas kartupeļu partijām, kā arī kartupeļu kvalitātes noteikšanas metodika. Tāpat noteikumos paredzēts, ka sēklaufzētājam jānodrošina piemēroti apstākļi, lai dienesta inspektors varētu noteikt (novērtēt) sēklu parauga kvalitātes rādītājus. Potenciālajiem sēklaufzētājiem, kas reģistrēsies Sēklaufzētāju un sēklu tirgotāju reģistrā dienests, vairs arī netiek izsniegta reģistrācijas apliecība, bet gan paziņots lēmums par personas reģistrāciju reģistrā.

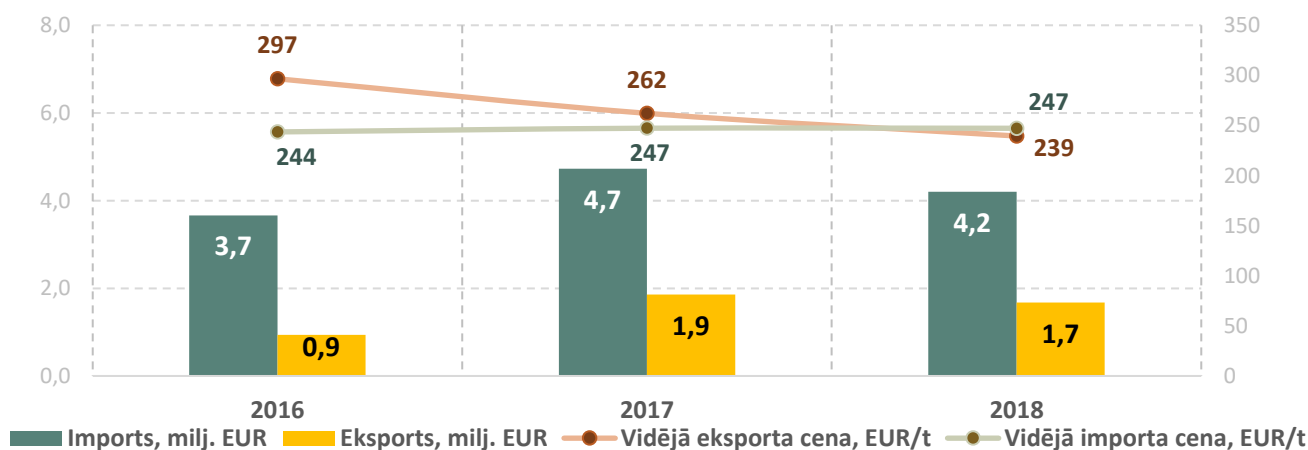
Ārējā tirdzniecība

Kartupeļu ārējās tirdzniecības apgrozījums 2018. gadā (5,88 milj. EUR) bija par 10,8 % mazāks nekā iepriekšējā gadā. Eksports kritās par 9,7 %, imports – 11,2 %. Ārējās tirdzniecības negatīvais saldo salīdzinājumā ar 2016. gadu samazinājies par 7,4 %.

Pārskata periodā no 2016. līdz 2018. gadam kartupeļu importa dinamika bijusi svārstīga, 2018. gadā sasniedzot 4,2 milj. EUR jeb par 14,7 % vairāk nekā 2016. gadā (sk. 2.58. att.).

Latvijā 2018. gadā kartupeļi tika importēti tikai no ES valstīm – Lietuvas (29 % no kopējās importa vērtības), Igaunijas (18 %), Zviedrijas (17 %), Polijas (13 %) un Vācijas (7 %) u.c.

Arī kartupeļu eksporta tendence pārskata periodā no 2016. līdz 2018. gadam bijusi svārstīga, 2017. gadā sasniedzot augstāko kartupeļu eksporta vērtību un pēc tam nedaudz krītoties. Kopš 2016. gada eksporta vērtība ir pieaugusi par 78,7 %, sasniedzot 1,68 milj. EUR 2018. gadā. 99,7 % no kopumā eksportētajiem kartupeļiem tiek realizēti ES iekšējā tirgū – Igaunijā (56 % no kopējās eksporta vērtības), Lietuvā (33 %), Čehijā (8 %) u.c.

2.61. attēls. Kartupeļu (izņemot sēklas kartupeļu) imports un eksports Latvijā 2016.–2018. gadā

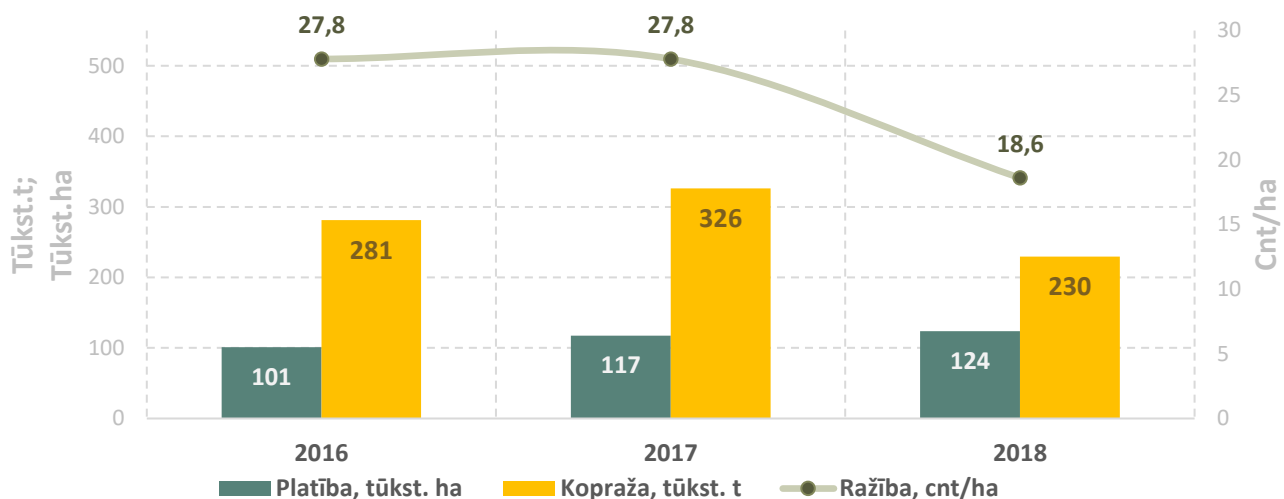
Avots: ZM pēc Eurostat

2.12. Eļļas augu un šķiedraugu ražošana

Rapsis

Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu par 6,2 tūkst. hektāru jeb 5,3 % palielinājusies rapša sējuma platība. Rapša vidējā ražība no viena hektāra 2018. gadā bija tikai 18,6 cnt/ha, kas salīdzinājumā ar 2017. gadu bija par 9,2 cnt/ha mazāk.

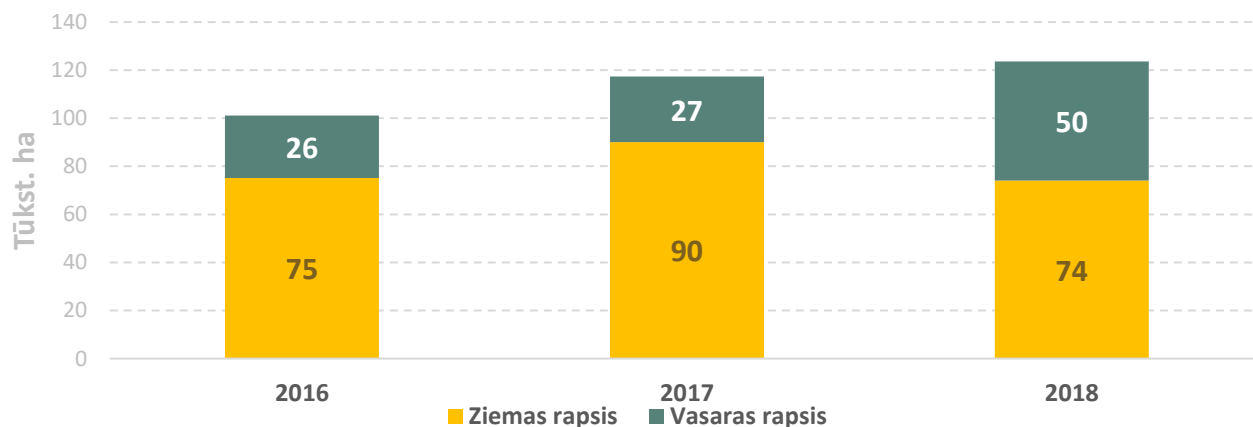
Rapša kopražs 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu samazinājās par 96,6 tūkst. tonnām jeb 29,6 % (sk. 2.62. att.). 2017. gadā ziemas rapša kopražs bija 281,9 tūkst. t jeb 86,4 %, savukārt 2018. gadā – 147,5 tūkst. t jeb 64 %. Vasaras rapša kopražs 2017. gadā bija 44,3 tūkst. t jeb 13,6 %, bet 2018. gadā – 82,1 tūkst. t jeb 36 %.

2.62. attēls. Rapšu sējumu platība, kopražs un ražība 2016.–2018. gadā

Avots: CSP

Salīdzinājumā ar 2017. gadu 2018. gadā par 22,2 tūkst. ha ir palielinājusies vasaras rapša sējumu platība, bet par 15,9 tūkst. ha jeb 17,6 % samazinājusies ziemas rapša sējumu platība (sk. 2.63. att.).

2.63. attēls. Rapša sējumu platība 2016.–2018. gadā

Avots: CSP

Vasaras rapša sējumu platības 2018. gadā palielinājās uz ziemas rapša sējuma platību rēķina, jo 2017. gada nelabvēlīgo rudens laikapstākļu dēļ tās izslīka un slikti pārziemoja. Savukārt sausais laiks 2018. gada pavasarī un karstā vasara būtiski ietekmēja gan vasaras, gan ziemas rapšu ražību, tāpēc rapšu kopražs kritās par 30 %.

Lai gan 2013. gadā Eiropas Komisija ir aizliegusi rapša audzēšanā izmantot bišu bojāeajā vainotos neonicotinoīdu grupas pesticīdus, vasaras rapša platībām pēdējos trīs gadus ir bijusi tendence palielināties, tāpēc ka Latvijas un dažu citu valstu lauksaimnieki bija izcīnījuši speciālas atļaujas vasaras rapša sējai izmantot ar neonicotinoīdu grupas pesticīdiem kodinātu vasaras rapša sēklu.

Patlaban vidi aizstāvošās institūcijas un biškopji vēlas, lai šie pesticīdi tiktu pilnībā aizliegti. Ja tiks pieņemts lēmums pilnībā aizliegt nenikotinoīdu grupas pesticīdu lietošanu, tad, visticamāk, vasaras rapša audzēšana kļūs ekonomiski neizdevīga. Lai aizstātu neonikotinoīdu grupas pesticīdus, zemnieki būs spiesti lietot citus pesticīdus, kas nav tik efektīvi, turklāt palielināsies arī nepieciešamo pesticīdu smidzināšanas reižu skaits, tā sadārdzinot produkcijas pašizmaksu.

Šķiedras lini

Latvijā jau aptuveni desmit gadus šķiedras linu audzēšana nav populāra un to platības ik gadu samazinās. 2018. gadā šķiedras lini tika novākti no 21 ha lielas platības, kas ir par 17 ha mazāk nekā 2017. gadā (sk. 2.23. tab.).

Pēdējos trīs gados (2016.–2018.) novāktās šķiedras linu platības ir robežās no 21 līdz 60 ha. Nelielais linu audzēšanas apjoms ir skaidrojams ar to, ka kultūra ir ļoti prasīga, darbietilpīga un linu novākšanai ir nepieciešama specifiska novākšanas tehnika, turklāt linu ražību ietekmē meteoroloģiskie apstākļi. Arī linu novākšanas tehnika lielākoties ir gan fiziski, gan morāli novecojusi. Lai sāktos pārmaiņas un garšķiedras linu nozares attīstība, ir nepieciešama audzētāju un pārstrādātāju kooperācija, kā arī jaunāko zinātnes atziņu ieviešana ražošanā.

2.23. tabula

Šķiedras linu ražošanas rādītāji 2016.–2018. gadā

Rādītāji	2016	2017	2018
Novāktā platība (ha)	60	38	21
Šķiedras linu kopražā (tonnas)	263	164	45
Šķiedras linu stiebrņu ražība (cnt/ha)	43,8	43,2	21,4

Avots: CSP

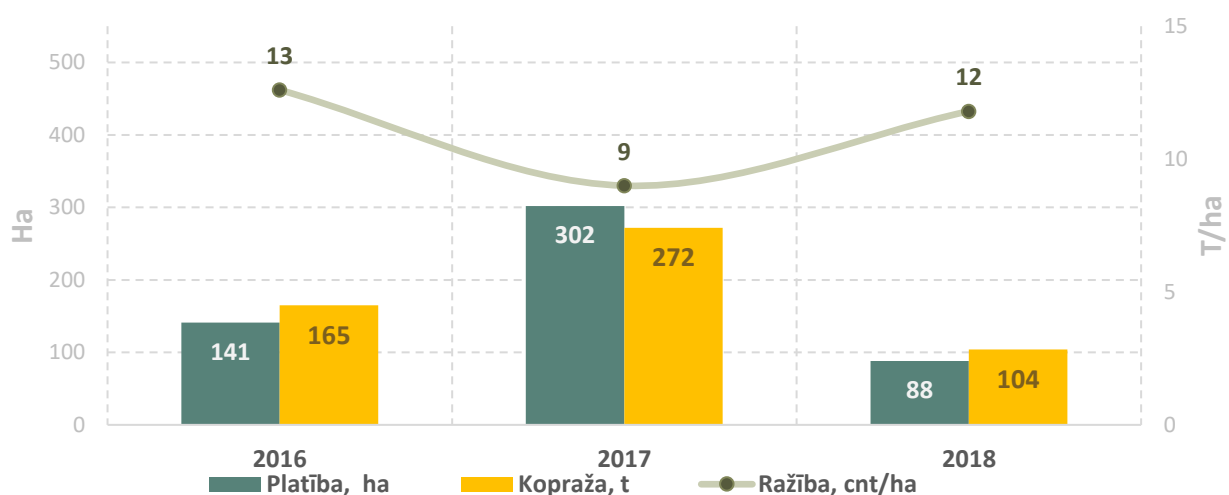
Ar šķiedras linkopību pārsvarā nodarbojās lauksaimnieki Latgalē. Šīs lauksaimniecības nozares atgriešanos aprītē kavē finansiālā atbalsta trūkums, arī nomas zemes atrašana. Jaunie zemnieki linu audzēšanā diemžēl neiesaistās, jo šī kultūra ir ļoti prasīga un darbietilpīga, nepieciešami ideāli meteoroloģiskie apstākļi audzēšanai un novākšanai, kā arī speciāla tehnika. Turklāt linu pārstrāde ir diezgan komplicēta, un lauksaimnieki labprātāk pāriet uz vieglāku kultūru – graudkopību, jo ir atbilstīga tehnika un lielāks devums pievienotajā vērtībā. Tomēr pieprasījums pēc dabiskiem materiāliem pasaulē palielinās, un Latvijā jau ir linkopības tradīcijas, turklāt šī kultūra ir konkurētspējīga.

Eļļas lini

Eļļas lini Latvijā aizņem nelielu platību, tomēr, ievērojot industrijas attīstības tendences pasaulē, šis kultūraugs uzskatāms par perspektīvu nākotnē, jo ir vieglāk audzējams un tā raža nav tik ļoti atkarīga no agroklimatiskajiem apstākļiem kā šķiedras liniem.

2018. gadā eļļas lini tika novākti no 88 ha lielas platības, kas ir par 214 ha mazāk nekā 2017. gadā. Nav skaidrojuma 2017. gada eļļas linu platību pieaugumam, bet viens no iemesliem varētu būt zaļināšanas pasākumu ieviešana, kad par vienu no audzējamajiem kultūraugiem, lai izpildītu kultūraugu dažādošanas prasības, tika izvēlēti eļļas lini.

Eļļas lini uzskatāmi par perspektīvu kultūraugu, jo pieprasījums pēc to produkcijas Eiropā un kopumā pasaulē ir liels.

2.64. attēls. Eļļas linu apsētā platība, kopraža un ražība 2016.–2018. gadā

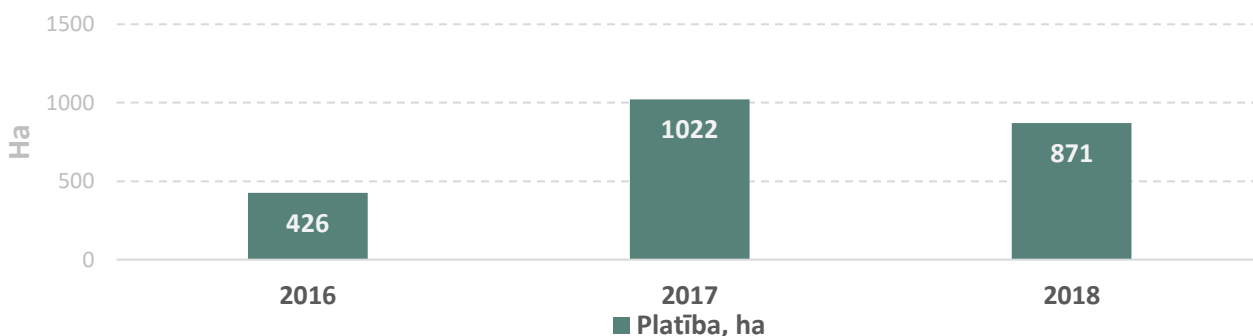
Avots: CSP

Pašlaik Latvijā gan eļļas, gan šķiedras ieguvei tiek audzētas Rietumeiropas valstīs selekcionētas linu šķirnes, kas Latvijas augsnes un klimatiskajos apstākļos nenodrošina stabilu linu salmiņu un sēklas ražu. Rietumeiropas šķirnes ienākas pārāk vēlu, un mūsu klimatiskajos apstākļos nav iespējams iegūt kvalitatīvu linu šķiedru. Kvalitatīvu stiebrīņu iegūšanā liela nozīme ir agrāk novācamām šķirnēm ar īsāku veģetācijas periodu, kad ir novākšanai labvēlīgāki laikapstākļi. Darbs pie linu selekcijas Latgales lauksaimniecības zinātnes centrā ir atjaunots kopš 20. gs. deviņdesmito gadu vidus. Visus šos gadus selekcionāri aktīvi ir iesaistījušies šķiedras un eļļas linu ģenētisko resursu repatriācijā, pavairošanā, izpētē, saglabāšanā, uzturot Latvijā vienīgo šķiedras un eļļas linu kolekciju. Darbs pie jaunu linu šķirņu izveides ir ilglaicīgs un darbietilpīgs un prasa uzcītīgu selekcionāru darbu daudzu gadu garumā. Latvijā ir izveidota jauna linu šķirne 'Vilani', kas ir piemērota Latvijas augsnes un klimatiskajiem apstākļiem, – tas ir viens no priekšnoteikumiem linu nozares attīstībai Latvijā.

Kaņepes

Kaņepju audzēšanas nozare Latvijā ir salīdzinoši jauna, un 2017. un 2018. gadā bija vērojama nozares attīstība. Joprojām trūkst pirmapstrādes rūpnīcas, kurā realizēt izaudzētos stiebrīņus, bet patlaban ir vērojama uzņēmēju aktivitāte pārstrādes jomas sakārtošanā.

Kaņepju sējumu platības Latvijā 2018. gadā, pēc CSP datiem, salīdzinājumā ar 2017. gadu samazinājās par 151 ha jeb 14,8 % (sk. 2.65. att.). Kaņepes pārsvarā (765 ha jeb 88 % no kopējās platības) tika novāktas sēklu ieguvei.

2.65. attēls. Kaņepju sējumu platība Latvijā 2016.–2018. gadā

Avots: CSP

Kaņepju platību palielinājums ir skaidrojams ar to, ka šajā uzņēmējdarbības veidā iesaistās arvien jauni investori, kas lielākoties attīsta kaņepju riekstiņu un salmiņu pārstrādi. Tas liecina, ka Latvijā varētu plašāk attīstīties kaņepju audzēšana, jo ES palielinās pieprasījums pēc kaņepju eļļas un

dabīgajām šķiedrām, kuras izmanto kā kompozītmateriālus, papīrrūpniecībā, pārtikā, mašīnbūvē un daudzās citās jomās.

Eļļas un šķiedraugu sēklaudzēšana

2018. gadā turpinājās iepriekšējā gadā uzsāktā sojas un balto sinepju audzēšana sēklas ieguvei: sojas sēklaudzēšanas platības (41 ha) aizņēma šķirne ‘Laulema’ sertificētas kategorijas (C1) sēklas ieguvei. Tas ir divreiz vairāk nekā 2017. gadā, kad tika audzēta šīs šķirnes bāzes kategorijas (B) sēkla 17 ha platībā. 2018. gadā vēl lielāku platību – 142 ha – aizņēma balto sinepju šķirne ‘Litember’ sertificētas kategorijas (C) sēklas ieguvei. Savukārt 2017. gadā balto sinepju šķirnes ‘Signal’ sertificētas kategorijas (C) sēklas tika audzētas 5,8 ha platībā. Pārējo eļļas augu un šķiedraugu sugu sēklaudzēšana Latvijā nenotiek, un sertificēta sēkla tika ieviesta galvenokārt no ES dalībvalstīm.

2018. gadā tika izdarīti grozījumi Ministru kabineta 2010. gada 13. aprīļa noteikumos Nr. 352 “Eļļas augu un šķiedraugu sēklaudzēšanas un sēklu tirdzniecības noteikumi”, svītrojot prasības miega magoņu sēklaudzēšanai, kā arī par sēklu sertifikāta derīguma termiņa norādīšanu. Grozījumos precizēti nosacījumi kaitīgajiem organismiem sojas sēklaudzēšanas laukos, precizētas prasības kaņepju audzēšanai atbilstoši normatīvajiem aktiem par narkotisko un psihotropo vielu un zāļu likumīgās aprites kārtību, sertifikācijas kārtība sēklām ar pazeminātu dīgtspēju, kā arī prasības sēklu pirkšanai, pirms saņemt sēklu kvalitātes apliecinājošos dokumentus.

2.13. Biškopība

Biškopības nozare Latvijā ir viena no senākajām, tā ir tradīcijām bagāta nodarbošanās un viena no mūsdienu lauksaimnieciskās ražošanas nozarēm. Biškopībā specializējušies lauksaimnieki un biškopji amatieri kopj bišu saimes, iegūst biškopības produkciju, kā arī sniedz apputeksnēšanas pakalpojumus, t.i., izvietota bišu saimes pie lauksaimniecības kultūraugu laukiem šo augu apputeksnēšanai.

LBB 2019. gada februārī veiktajā biškopju aptaujā tika noskaidrots, ka biškopības nozarē darbojas pieredzējuši biškopji, t.i., aptuveni trešdaļai biškopju 10–29 gadu ilga pieredze, un aptuveni piektdaļai biškopju tā ir ilgāka par 30 gadiem. Biškopji saimnieko gan ar bioloģisko, gan ar konvencionālo metodēm, un 22 % gadījumos bišu saimes tiek “izvestas ganībās” – stropi tiek pārvietoti jeb aizvesti no novietnes uz piemēram, mežu vai uz rapša lauku vai kādu citu lauku, kur tās ievāc nektāru. Tā ir atzinīgi vērtējama prakse. Tāpat aptaujas rezultāti rāda, ka tiek izmantotas jaunākās tehnoloģijas un aprīkojums un labiekārtotas medus pirmsapstrādes telpas.

Latvijā biškopībā tiek izmantotas Rietumu medus bites (*Apis mellifera* L.) dažādu pasugu bišu saimes. Populārākās ir Krainas (*A. m. carnica*) un Itālijas (*A. m. ligustica*) pasugas un šo pasugu krustojumi. Pēdējā laikā lielu popularitāti Latvijas biškopju vidū izpelnījušās arī Bakfāstas bites, ko iegūst, savstarpēji krustojot vairāku pasugu medus bites. Medus bite *Apis mellifera* ir viens no galvenajiem kukaiņiem apputeksnētājiem, un šo bišu nozīme lauksaimniecības kultūraugu apputeksnēšanā bieži vien ir neaizstājama.

Latvijas ģeogrāfiskais stāvoklis ir labvēlīgs augstvērtīga medus iegūšanai. Mērenā klimata zonas jaukto koku meži, kas mijas ar plašiem siliem, dabiskajām un palieņu pļavām, krūmājiem, purviem un virsājiem, ir lieliska nektāraugu mājvieta. Nektāraugu daudzveidība un tā kvalitāte ir galvenais priekšnosacījums ievāktā medus kvalitātei. Turklāt ziemeļu reģionos, arī Latvijā, nektāraugu īsajā ziedēšanas laikā nektārs izdalās vairāk koncentrēts un bagātāks ar bioloģiski aktīvām vielām nekā dienvidu reģionos.

Valstī palielinoties lauksaimnieciskās ražošanas apjomam, īpaši intensīvai konvencionālai lauksaimniecībai, samazinās biškopībai labvēlīgas teritorijas un nektāraugu daudzums, bet palielinās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platība un augu piesārņojums ar pesticīdu atliekvielām. Intensīvā lauksaimniecība veicina nabadzīgu agrocenožu veidošanos, turklāt plašā lauksaimniecības ķīmikāliju lietošana negatīvi ietekmē biocenozes daudzveidību, arī dabisko apputeksnētāju

populācijas. Tas būtiski palielina biškopju pārraudzīto bišu saimju nozīmi ne tikai kultūraugu apputeksnēšanā, bet arī visas ekosistēmas dzīvotspējas uzturēšanā kopumā.

Lielākais apdraudējums bišu saimēm ir arī bišu parazīts (*Varroa destructor*) jeb varroze, jo Rietumu medus bites *Apis mellifera* pasugām, ar kurām dravo Latvijas biškopji, nav rezistences pret šo parazītu, tāpēc biškopja neaprūpēta un neārstēta bišu saime mūsu klimatiskajos apstākļos aiziet bojā 1–2 gadu laikā. *Varroa* ērce kalpo kā vektors bišu vīrus slimību ierosinātāju pārnēsāšanā. Pētījumi liecina, ka parazīta kritiskie sliekšņi arvien samazinās, un tam par iemeslu ir bišu slimības ierosinātārvīrusu izplatība un to virulence, tādēļ biškopībā palielinās bišu saimes kopšanas izdevumi un darba laika patēriņš, turklāt saimju apkope prasa specifiskas zināšanas. Šie apstākļi, kā arī ārstniecības līdzekļu iegāde un saimju samazinātā produktivitāte palielina produkcijas pašizmaksu un samazina profesionālo biškopju ienākumus, tomēr biškopība tik un tā kļūst aizvien populārāka, palielinās biškopju amatieru skaits, par profesionālajiem biškopjiem kļūst arī gados jaunāki cilvēki, un saglabājas biškopības attīstībai labvēlīgas iezīmes.

Pēc Lauksaimniecības datu centra (LDC) sniegtās informācijas, 2018. gadā bija reģistrēti 3160 biškopji ar 102 782 bišu saimēm. Salīdzinājumā ar 2017. gadu ir palielinājies gan biškopju (par 7,2 %) skaits, gan bišu saimju (6,8 %) skaits (sk. 2.66. att.).

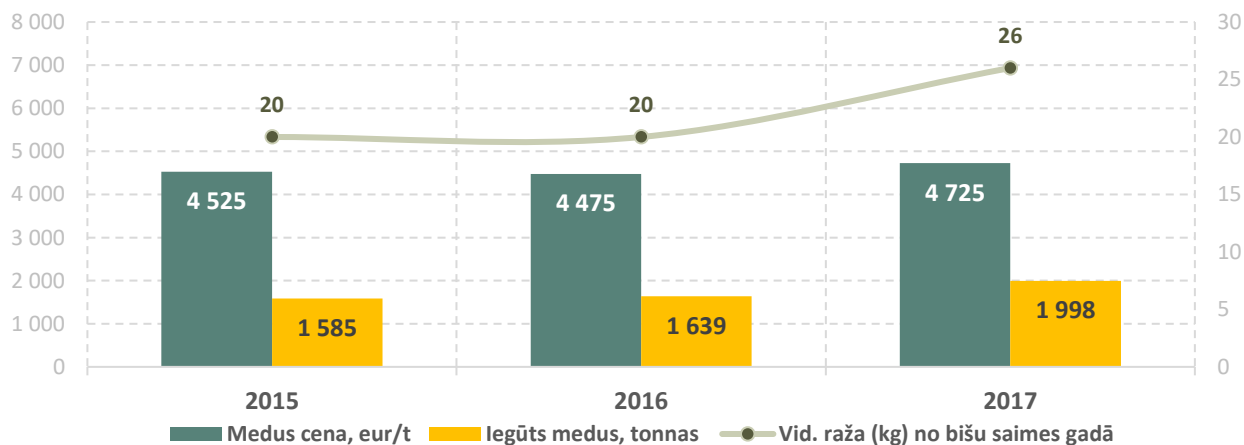

2.66. attēls. Novietņu un tajās turēto bišu saimju skaits (LDC 01.01. dati*)

* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu

Avots: LDC

2017. gadā tika saražotas 1639 tonnas, bet 2018. gadā – 1998 tonnas medus. Analizējot 2.67. attēlā atspoguļotos datus, var secināt, ka iegūtā medus daudzums salīdzinājumā ar 2017. gadu ir palielinājies par 21,9 %. Pēc CSP datiem, medus vidējā cena 2018. gadā bija 4725 EUR par tonnu – par 5,6 % vairāk nekā iepriekšējā gadā.

2.67. attēls. Saražotā medus daudzums, cena un vidējā raža 2016.–2018. gadā

Avots: CSP, LBB

LBB veiktās aptaujas rezultāti liecina, ka no valstī kopējā biškopju skaita katrs biškapis savā dravā no bišu saimēm ievāc dažādu ziedu medu: 20 % liepziedu medu, 19 % griķu medu, 14 % rapša medu un 11 % viršu un cita veida medu. Tirdzniecībā tiek piedāvāts dažāda veida saražotais medus, piemēram, izsviestais medus (98 %), šūnu medus (29 %), krēmveida medus (17 %), spiestais medus (9 %) un kupažēts medus (3 %).

Biškopībā saražotā produkcija ir medus, ziedputekšņi, bišu maize, propoliss, bišu vasks un bišu māšu peru piens (sk. 2.24. tab.).

2.24. tabula

Biškopības saražotā produkcija		
Rādītāji	2016.	2018.
Vasks (tikai apmaiņai pret mākslīgām šūnām)	80,2 %	n.a.
Vasks (svēcēm, kosmētikai)	32,7 %	n.a.
Propoliss	49,6 %	45 %
Bišu maize	49,4 %	49 %
Ziedputekšņi	31,3 %	27 %
Peru pieniņš	1,9 %	1 %
Citi	5,6 %	4 %

Avots: LBB

Papildus jau minētajiem biškopības produktiem nozarē tiek ražotas arī bišu mātes un bišu saimes, kuras tiek realizētas nozares iekšējo vajadzību apmierināšanai (sk. 2.25. tab.).

2.25. tabula

Biškopības nozarē papildus saražotā un pārdotā produkcija		
Rādītāji	2016.	2018.
Atdaleņi	50,8 %	57,4 %
Bišu mātes	36,4 %	25,9 %
Bišu saimes	27,3 %	32,4 %
Rāmīši (apkāres)	16,7 %	11,1 %
Šūnas	15,9 %	12,0 %
Cita veida produkcija	26,5 %	27,8 %

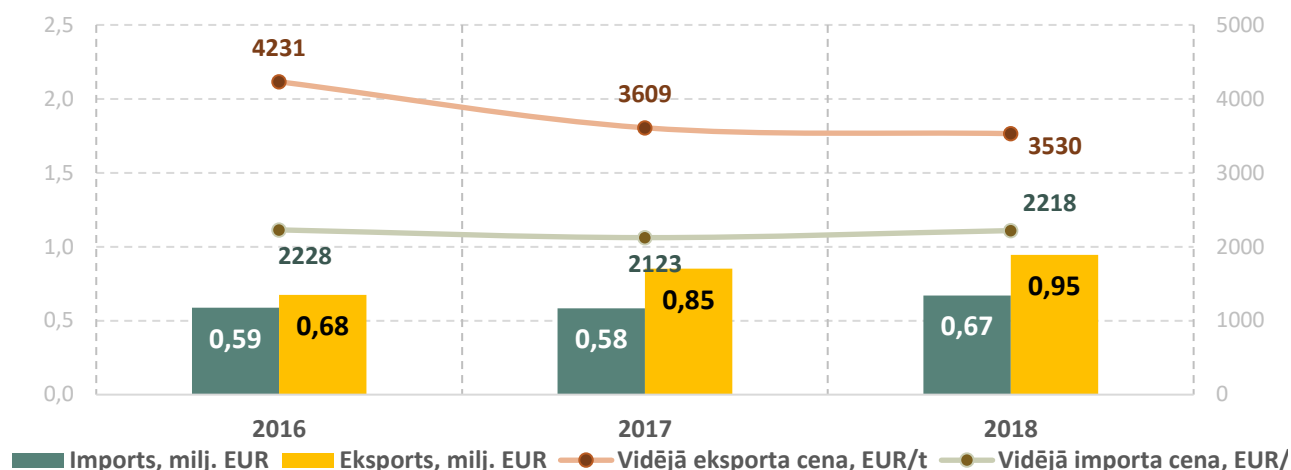
Avots: LBB

Latvijas biškopji prot saražot kvalitatīvu produkciju, taču medus ražošanā saskatāmas papildu iespējas gan ražības celšanā, gan produkcijas veidu dažādošanā, piemēram, attīstot monoflorā medus ražošanu. Lielāko daļu saražotās produkcijas biškopji realizē tiešā pārdošanā patērētājiem un vairumtirdzniecībā, bet daļa tiek realizēta mazumtirdzniecības uzņēmumiem (veikaliem) un pārtikas ražotājiem (konitorejām u.c.) un eksportēta.

Mainoties tirgus situācijai, biškopības sektorā ir vērojama jauna tendence – apiterapijas attīstība. Apiterapija ir bišu ražoto produktu izmantošana cilvēka veselības saglabāšanā un dažādu slimību ārstēšanā. Medus ražotāji kļūst profesionālāki, palielinās medus vairumtirdzniecības apjoms, un lielie ražotāji ar saražoto produkciju neapdraud mazo saimniecību biškopju izmantoto tirgus nišu – tiešo pārdošanu patērētājiem. Iepērkot medu vai to produkciju, nepieciešams veicināt savstarpējo kooperāciju, lai palielinātu nozares konkurētspēju, kā arī paplašināt biškopības produkcijas īpatsvaru tirdzniecības tīklos gan vietējā, gan ārzemju tirgū.

Ārējā tirdzniecība

Laikposmā no 2016. līdz 2018. gadam Latvijai bija negatīva medus tirdzniecības bilance, kaut arī gan importa, gan eksporta plūsmā bija vērojams kāpums, un augstākie eksporta rādītāji tika sasniegti 2018. gadā (sk. 2.68. att.).

2.68. attēls. Medus eksports un imports Latvijā 2016.–2018. gadā

Avots: ZM pēc Eurostat

Medus eksporta vērtība pārskata periodā palielinājās par 17 %, bet importa vērtība saruka par 1 %. Medus eksporta vidējā cena 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu ir palielinājusies par 19 %, savukārt medus importa vidējā cena samazinājusies par 9 %.

2018. gadā medus galvenokārt eksportēts uz Igauniju (53 % no kopējā medus eksporta apjoma vērtības), Kanādu (17 %), Lietuvu (17 %) un ASV (2 %). Medus importētājvalstis bija Lietuva (36 % no kopējā medus importa apjoma vērtības), Polija (29 %), Ķīna (27 %) u.c.

2.14. Netradicionālās lauksaimniecības nozares

Netradicionālās lauksaimniecības nozares arvien vairāk nostiprina savas pozīcijas laukos. Dažādojot savu lauksaimniecisko ražošanu, uzņēmīgi lauksaimnieki rada jaunas darbavietas, kā arī sekmē ienākumu palielināšanos. Par netradicionālajām lauksaimniecības nozarēm tiek uzskatītas truškopība, kažokzvēru audzēšana, strausu audzēšana, savvaļas dzīvnieku audzēšana nožogotā teritorijā, kā arī vīngliemežu un slieku audzēšana.

Kažokzvēru audzēšana

Kažokzvēru audzēšanai Latvijā ir savas tradīcijas, kas aizsākās pagājušā gadsimta sākumā. Pirmās specializētās zvērsaimniecības “Gauja” un “Jugla” tika dibinātas 1945. gadā.

Latvijā ir visi priekšnoteikumi konkurētspējīgas produkcijas ražošanai: četri gadalaiki, kas veicina pareizu mata augšanu, un izmantojamā barības bāze – 3. kategorijas blakusprodukti no vietējiem ražošanas uzņēmumiem.

Kažokzvēru audzētājus Latvijā pārstāv LZAA ar deviņiem biedriem. No tiem sešām saimniecībām ir piešķirts šķirnes dzīvnieku audzētāju statuss. LZAA darbības galvenie pamatvirzieni ir tirgus izpēte, ciltsdarbs un pārraudzība, dzīvnieku labturības prasību ievērošanas uzraudzība un pilnveidošana, profesionālās izglītības un kvalifikācijas paaugstināšanas nodrošināšana, dažādu normatīvo dokumentu vai to projektu sagatavošana, kā arī asociācijas dalībnieku juridiskā un informatīvā apkalpošana, reklāmas, mārketinga un konsultatīvie pakalpojumi.

LZAA ir Eiropas Zvērkopju asociācijas dalībniece. Tas ļauj izmantot pārējo dalībvalstu kažokzvēru audzētāju pieredzi, un, ja nepieciešams, tiek garantēta palīdzība praktisku un arī ar normatīvajiem aktiem saistītu jautājumu risināšanā gan Latvijas, gan ES līmenī.

Latvijas kažokzvēru audzētāji aktīvi seko nozares attīstībai un iesaistās tās pilnveidošanā. Fermu speciālisti regulāri pilnveido un pielieto praksē zināšanas un prasmes par jaunākajām prasībām un zinātniskajiem pētījumiem kažokzvēru fizioloģijā, labturībā, barošanā, aprūpē un ārstēšanā. LZAA biedri sadarbojas ar Eiropas un Krievijas zinātniskajiem institūtiem un akadēmijām, kuras specializējas

veterinārmedicinā, zootehnikā un kažokzvēru labturībā. LZAA kopīgi ar saimniecību vadošajiem speciālistiem turpina ciltsdarba programmas īstenošanas darbu.

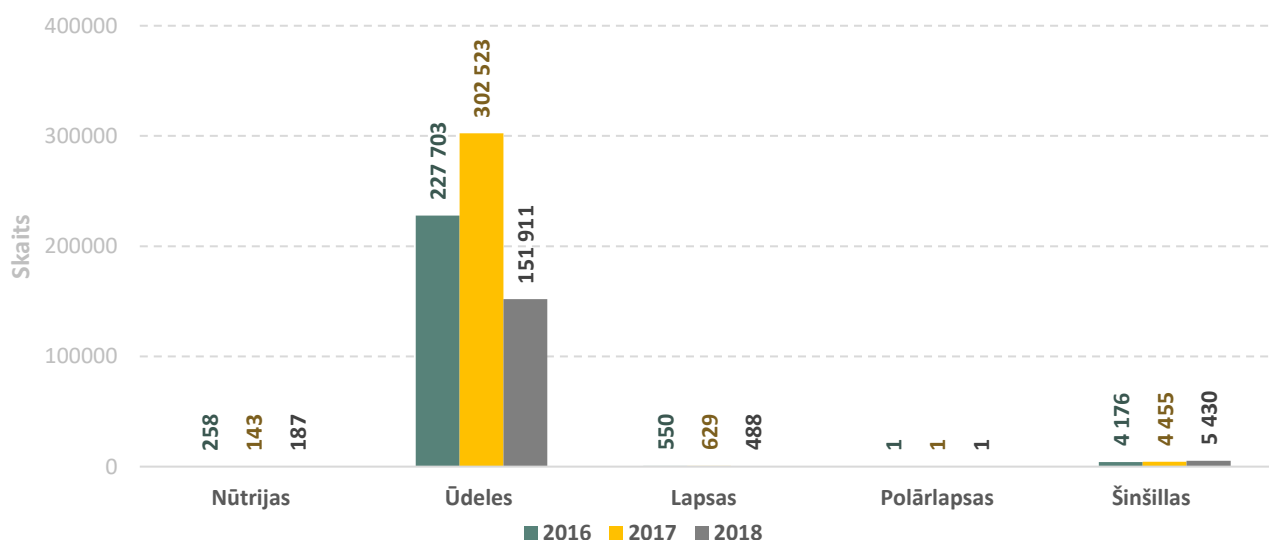
Latvijas kažokzvēru audzēšanas saimniecībās tiek audzētas divu veidu kažokzvēru sugas – ūdeles un sudrablapsas. Pārsvārā dominē ūdeļu audzēšana, un tikai divās saimniecībās tiek audzētas sudrablapsas.

LZAA sastāvā esošajās šķirnes kažokzvēru audzēšanas saimniecībās 2018. gadā ir bonitētas un atstātas vaislai 73 775 ūdeles (1. un 2. klase) un 388 lapsas (1. un 2. klase). Iepriekšējos piecos gados kažokzvēru audzētāju saimniecības ir uzlabojušas savu esošo šķirnes saimniecības ganāmpulkus, ievēdot kvalitatīvu vaislas materiālu no Dānijas, Polijas un Lietuvas, tāpēc Latvijas saimniecībās galvenokārt ir ganāmpulki ar skandināvu tipa īsā apmatojuma ūdelēm. Pašlaik Latvijas iekšējā tirgū tiek realizēti vidēji ap 2 % kažokādu izstrādājumu, pārējie 98 % saražoto kažokādu tiek realizētas starptautiskajās ādu izsolēs (Dānijā, Somijā), kur ir augstas kvalitātes prasības.

Kažokzvēru audzēšanā lielākoties tiek izmantota tikai Latvijā ražota produkcija – pārtikā neizmantojamie zivju atkritumi, pārtikai nederīgie gaļas subprodukti un Latvijas zemnieku audzētie graudi, tāpēc nozare ir ievērojams atbalsts Latvijas lauksaimniecībai un tās produkcijas noietam. Ražošana ir ekoloģiski tīra un nepiesārņo dabu. Saimniecības lielu savas peļņas daļu iegulda fermu modernizēšanā un dzīvnieku labturības uzlabošanā, jo tikai tā iespējams konkurēt ar pārējiem Eiropas valstu zvēraudzētājiem. Beidzoties pārejas periodam, saimniecības atbilstoši ES rekomendācijām un MK noteikumiem ir nomainījušas būrus dzīvnieku turēšanai. Pašlaik saimniecības piedalās Eiropas programmā *Welfare*, kurā, pamatojoties uz 56 dažādiem kritērijiem, tiek vērtēta kažokzvēru labturība.

Saimniecību ieguldītais darbs ganāmpulka izkopšanā un ādu pirmapstrādē ir ļāvis palielināt kažokādu izmēru un kvalitāti, tomēr, lai uzturētu nozares rentabilitāti un sekmīgi spētu konkurēt pasaules tirgū, ir jāturpina darbs pie ganāmpulka genofonda uzlabošanas.

Ilgstoši zemās cenas un saražoto kažokādu pārprodukcijas dēļ 2018. gada beigās Latvijā, tāpat kā citur pasaulē, saruka kažokzvēru skaits. Analizējot 2.69. attēla datus, var secināt, ka 2018. gadā LDC reģistrēto ūdeļu un lapsu skaits samazinājās attiecīgi par 49,8 un 22,4 %. Savukārt šinšillu daudzums palielinājās par 21,9 %, bet nutriju – par 30,7 %.

2.69. attēls. Izaudzēto kažokzvēru skaits 2016.–2018. gadā (LDC dati 01.01.*)

* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu

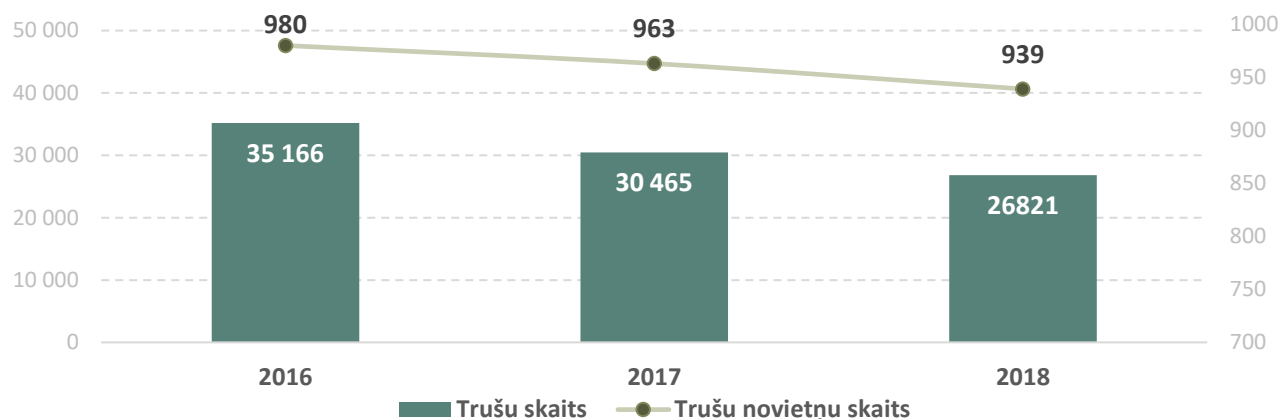
Avots: LDC

Truškopības nozare

Netradicionālo lauksaimniecības nozaru pulkā truškopība ir neliela, bet stabila nozare, kas, par spīti kāpumiem un kritumiem, turpina pastāvēt.

Šajā nozarē ir ātra aprite, tiek iegūta augstvērtīga gaļa un ādiņas, turklāt nozare aktīvi darbojas un reklamējas tūrisma jomā. Latvijā tiek audzēti galvenokārt gaļas šķirnes truši, kā arī truši, kas ir dekoratīvie mājas mīldzīvnieki. Kā zināms, tieši truša gaļa satur visvairāk olbaltumvielu, bet mazāk tauku un holesterīna, tāpēc tā ir sevišķi piemērota bērniem un cilvēkiem, kas dod priekšroku veselīgam uzturam. Nozares mērķis ir veicināt truškopības izaugsmi augstvērtīgas produkcijas, galvenokārt gaļas, ieguvei un realizācijai, dodot lauksaimniecības produktu ražotājiem lielisku nišu papildienākumu gūšanai un tā sekmējot Latvijas lauksaimniecības attīstību kopumā.

Kā liecina 2.70. attēlā atspoguļotie dati, 2018. gadā Latvijā audzēto trušu skaits samazinājās par 12 % un bija 26,8 tūkstoši. Arī novietņu skaits, kurās tiek audzēti truši, 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu samazinājās par 2,5 %.

2.70. attēls. Novietņu un tajās audzēto trušu skaits 2016.–2018. gadā (LDC 01.01. dati*)

* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu

Avots: LDC

Daudzās saimniecībās trušu audzēšana ir izvēlēta kā papildnozare tradicionālajām lauksaimniecības nozarēm vai arī truši tiek audzēti tikai pašpatēriņam. Lai nodrošinātu tirgu ar kvalitatīvu trušu gaļu, ir nepieciešams palielināt komerciālo ganāmpulku skaitu. Truškopības attīstībā jāorientējas galvenokārt uz ātraudzīgām gaļas trušu šķirnēm kvalitatīvas jauntrušu gaļas ieguvei ar pēc iespējas lielāku kautiznākumu, kā arī ģenētiski augstvērtīga tīršķirnes vaislas materiāla audzēšanu un konkurētspējas palielināšanu vietējā un ārējā tirgū.

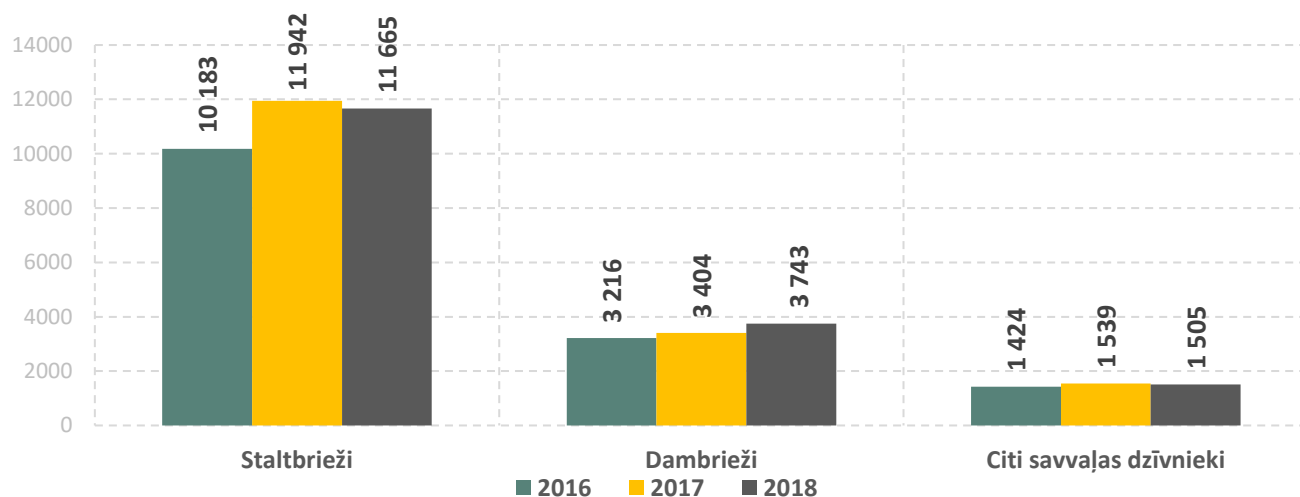
Truškopju intereses Latvijā pārstāv divas nevalstiskās organizācijas – Latvijas sīkdzīvnieku audzētāju biedrība “Trusis un citi” un Latvijas šķirnes trušu audzētāju asociācija. Abas organizācijas ir izstrādājušas un īsteno audzēšanas programmu truškopībā. Tās mērķis ir izkopt un palielināt šķirnes trušu ganāmpulkus, kā arī uzlabot saimnieciski derīgās īpašības, kas raksturīgas attiecīgajai populācijai. Organizācijas sadarbībā ar LLKC organizē apmācības kursus pārraugiem un dažādus mācību un izglītojošus seminārus visiem, kurus interesē truškopība, tā sekmējot zināšanu paplašināšanu par truškopību un iepazīstinot interesentus par iespēju sākt trušu audzēšanu.

Katru gadu Latvijas trušaudzētāji ir plaši pārstāvēti izstādēs Ķīpsalā un Skonto hallē – starptautiskajā mājdzīvnieku un zooindustrijas izstādē “PETEXPO”, starptautiskajā lauksaimniecības, dārzkopības, mežsaimniecības izstādē “NATURE EXPO” un starptautiskajā mājdzīvnieku un zooindustrijas izstādē “ZOOEXPO”. Lai popularizētu truškopības nozari, arī Latvijas novados 2018. gadā tika organizēti dažādi pasākumi: trušu izstāde-gadatirgus Straupē un Ventavā, kā arī šķirnes trušu izstāde Talsu novada Vandzenē. 2018. gadā šķirnes trušu audzētāji ar izaudzētajiem dzīvniekiem piedalījās arī Eiropas valstu rīkotajās sīkdzīvnieku izstādēs Lietuvā, Polijā un Eiropas sīkdzīvnieku izstādē Dānijā, kur Latvija tika pārstāvēta ar 117 trušiem. Sadarbībā ar biedrību “Latvijas mazpulki” turpinājās projekts “Trušmīļu skola 2018”, kurā piedalījās 15 bērnu un jaunieši no 10 līdz 18 gadiem visā Latvijā. Mazpulcēniem tika novadīts seminārs un praktiskā nodarbība par šķirnes trušu audzēšanu, ēdināšanu un labturību. Kopš 2000. gada Latvijas trušaudzētāji ir pārstāvēti Eiropas sīkdzīvnieku audzētāju asociācijā kā balsttiesīgs biedrs.

Savvaļas dzīvnieku audzēšana

Par atzītu un nozīmīgu augstas rentabilitātes netradicionālās lauksaimniecības nozari Latvijā kļuvusi savvaļas dzīvnieku audzēšana slēgtās platībās. Savvaļas dzīvnieku audzēšana sekmē mazvērtīgo zemju izmantošanu lauksaimniecībā, veicina tūrisma attīstību un nodarbinātības palielināšanu, piedāvā iegūto gaļu un ragus vietējā tirgū un eksportam. Latvijā saimniecības ir orientētas galvenokārt uz dzīvnieku selekciju un vaislas dzīvnieku tirdzniecību, papildieņēmumus gūstot no komercmedību organizēšanas, tūrisma un briežu gaļas ražošanas. Latvijā pārsvarā tiek audzēti staltbrieži un dambrieži, kā arī citu sugu savvaļas dzīvnieki – stirnas, lamas, alpakas, mežacūkas, mufloni un kamieļi. Briežu audzēšanu koordinē biedrība “Bioloģisko lauksaimnieku un savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija” (BLSDA), kas tika nodibināta 2000. gada 8. martā (līdz 2015. gada 30. decembrim biedrības nosaukums bija “Savvaļas dzīvnieku audzētāju asociācija”). Asociācija ir izstrādājusi un īsteno audzēšanas programmas staltbriežiem un dambriežiem, lai izkoptu dzīvniekus ar labu ātraudzību, lielu ragu masu un atbilstošu ragu formu, pareizu eksterjeru, kā arī iegūtu augstvērtīgus vaislas dzīvniekus.

2018. gadā Latvijā bija reģistrētas 202 savvaļas dzīvnieku novietnes, t.i., par 6,9 % vairāk nekā 2017. gadā. Kopumā 2018. gadā tajās tika turēti 16 913 savvaļas dzīvnieku, un salīdzinājumā ar 2017. gadu to skaits ir palielinājās par 0,17 %. Analizējot dzīvnieku skaita izmaiņas pa sugām, var secināt, ka 2018. gadā ir pieaudzis dambriežu skaits – par 9,9 %, savukārt staltbriežu un citu savvaļas dzīvnieku grupā vērojams samazinājums attiecīgi par 2,3 un 2,2 % (sk. 2.71. att.).

2.71. attēls. Savvaļas dzīvnieku skaits pa sugām 2016.–2018. gadā (LDC dati 01.01.*)

* LDC 01.01.2017. dati par 2016. gadu, 01.01.2018. dati par 2017. gadu un 01.01.2019. dati par 2018. gadu

Avots: LDC

Kā katru gadu, arī 2018. gadā BLSDA organizēja starptautisku pasākumu “Staltbriežu un dambriežu vaislas buļļu novērtēšana un ģenētiskās kvalitātes noteikšana”. Tā mērķis un uzdevums bija novērtēt un noteikt ģenētisko kvalitāti Latvijas ciltsdarba saimniecībās audzētiem vaislas buļļiem, salīdzināt to ar citās ES valstīs sasniegtajiem rezultātiem, popularizēt briežkopības nozari Latvijā, kā arī veicināt briežkopības produkcijas eksportu. Pasākumā piedalījās 73 dalībnieki no 12 valstīm – Latvijas, Lietuvas, Igaunijas, Baltkrievijas, Polijas, Krievijas, Ukrainas, Slovākijas, Austrijas, Čehijas, Spānijas un Austrālijas. Pasākuma vajadzībām uz norises vietu tika atvesti dzīvnieki un dzīvnieku ragi. Novērtēšanas paraugdemonstrējumus uz lauka sertificētu vērtētāju vadībā tika novērtēti eksponētie staltbrieži. Šāda veida pasākums dod iespēju noskaidrot vadošās briežaudzēšanas saimniecības Latvijā un kaimiņvalstīs, un tā galvenais mērķis ir dzīvnieku ciltsvērtības noteikšana, kas dod iespēju demonstrēt Latvijas saimniecību sasniegumus vietējā un starptautiskā līmenī staltbriežu un dambriežu ciltsdarbā. Ar pasākumu tiek popularizētas gan Latvijas saimniecības, kurās notiek ciltsdarbs, gan Latvijā selekcionēti staltbrieži un dambrieži, kā arī veicināts Latvijā selekcionētu vaislas briežu eksports.

2018. gada jūlijā BLSDA organizēja starptautisku zinātniski praktisko konferenci “Teorētiskie un praktiskie aspekti veiksmīgai briežkopībai”. Pasākumā piedalījās 65 dalībnieki no deviņām valstīm – Latvijas, Lietuvas, Igaunijas, Krievijas, Baltkrievijas, Ukrainas, Spānijas, Austrālijas un Polijas. Pasākumā gan uzstājās vadošie Eiropas briežaudzēšanas speciālisti, kas lasīja lekcijas filogeogrāfijā un modernajā ģenētikā, vadīja prezentācijas. Lauka praktiskajos demonstrējumos un praktiskās nodarbības savvaļas dzīvnieku dārzu nožogojuma uzstādīšanā, gan arī piedalījās PVD speciālisti ar teorētiskām un praktiskām nodarbībām pēckaušanas pārbaudē un paraugdemonstrējumos dzīvnieku vērtēšanai uz lauka. Šāds pasākums nodrošina Latvijas šķirnes briežaudzētāju kvalifikācijas celšanu atbilstoši nozares tendencēm.

2018. gadā turpinājās iepriekšējos gados uzsāktā staltbriežu izcelsmes novērtēšana ar DNS analīzēm. DNS analīzes tika veiktas vairāk nekā 600 vaislas dzīvniekiem no piecām šķirnes saimniecībām un ietvēra paternitātes un maternitātes rādītājus, asinības kompozīciju, tuvradniecības indeksu un ģenētiskās radniecības matricas (GRM) noteikšanu. DNS analīzes veica Jaunzēlandes uzņēmums “AgResearch”.

Strausu audzēšana

Strausu audzēšana kā netradicionālā lauksaimniecības nozare Latvijā strauji sāka attīstīties no 2003. gada, bet 2008. gadā, sākoties ekonomiskajai krīzei, to saimniecību daudzums, kurās audzē strausus, strauji saruka. Pēdējos gados nozare ir stabilizējusies un esošo strausu audzētāju galvenais mērķis ir iegūt kvalitatīvu gaļu, olas, ādu un vaislas cāļus ganāmpulku pavairošanai. Daudzās saimniecībās eksotiskie putni tiek audzēti tūristu piesaistīšanai.

Pēc LDC datiem, 2018. gadā Latvijā bija reģistrētas 18 saimniecības, kurās tiek audzēti strausi, – par vienu saimniecību mazāk nekā 2017. gadā. 2018. gadā par 3,2 % samazinājās arī šajās saimniecībās audzēto putnu skaits (bija 220 strausu), un tas liecina par zināmu šīs nozares stabilitāti. Gandrīz visas strausu audzētāju saimniecības ir iesaistījušās lauku tūrismā, un eksotiskie putni ir paredzēti viesu priekam un izklaidei. Arvien vairāk tiek ražota ne tikai strausu gaļa un olas, bet arī dažādi inovatīvi šo produktu izstrādājumi gan vietējā tirgus vajadzībām, gan eksportam. Kaut gan šo putnu gaļu tiek pieprasīta gan Latvijas, gan pārējās Eiropas tirgū un vietējiem lauksaimniekiem ir interese par strauskopību, strausu audzēšana Latvijā neattīstās tik intensīvi, kā gribētos. Lai šī nozare Latvijā kļūtu perspektīva, nepieciešama ilgstoša un spēcīga kooperācija, kas spētu nodrošināt produkciju lielā apjomā, bet ar iespējami mazākiem ieguldījumiem. Uzņēmējdarbības uzsākšanai nozarē ir nepieciešamas lielas investīcijas strausu mītņu un inkubatoru ierīkošanai un ganāmpulku izveidei. Tā kā Latvijā nenotiek strausu ciltssdarbs, vaislas materiāls ir jāiepērk ārzemēs. Arī obligāti nepieciešamos vitamīnu preparātus un speciālo barību var nopirkt tikai ārzemēs, bet tas palielina ražošanas izmaksas.

Vīngliemežu audzēšana

Mērķtiecīga vīngliemežu audzēšana Latvijā tika uzsākta jau 20. gs. 90. gadu vidū, taču nozares attīstība noritēja diezgan lēni. Lielākā rosība Latvijā bija vērojama krīzes laikā, kad jaunā biznesa nozare solīja uzņēmējiem labu peļņu, taču nozarē noturējās vien nedaudzi. Dārgās uzņēmējdarbības uzsākšanas izmaksas, laiks, kas nepieciešams vīngliemežu izaudzēšanai, kā arī uzpircēju piedāvātā zemā cena nesekmēja izaugsmi. 2018. gadā, pēc PVD datiem, valstī bija reģistrētas 217 gliemežu audzētavas, kas ir par 1,4 % mazāk salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.

Latvijā tiek audzētas divu ēdamo gliemežu sugas – parku jeb īstie vīngliemeži *Helix pomatia* un lielie (ātraudzīgie) dārza gliemeži *Helix aspersa*. Piemērotāki audzēšanai Latvijā ir tieši parka vīngliemeži, kas labi pielāgojušies mūsu dabas apstākļiem. No vīngliemežu gaļas tiek ražotas dažādas delikateses, kas tiek piedāvātas vietējā tirgū un eksportētas uz ārvalstīm. Gliemežu gaļa ir izcila ne tikai pēc garšas, bet tā arī satur aminoskābes, minerālāļus, kalciju, varu, cinku, kobaltu, magniju, niķeli, boru, ogļūdeņražus, taukvielas un olbaltumvielas. Savukārt gliemežu gļotas (mucīns) veiksmīgi tiek

izmantotas kosmētikas ražošanā. Turklāt vīngliemežu audzētavas uzņem tūristus, tā piedaloties tūrisma attīstības veicināšanā.

Slieku audzēšana

Sliekas ir uzskatāmas par vienu no nozīmīgākajām auglīgas augsnes veidotājām un uzturētājām. Tās piedalās organisku vielu noārdīšanā un mineralizācijā, augsnes struktūras un humusa veidošanā, tāpēc arī Latvijā arvien lielāku popularitāti iegūst biohumusa – ar slieku palīdzību iegūta organiskas izcelsmes mēslojuma – ražošana. Biohumuss pamatoti tiek dēvēts arī par zemes “dakteri”, kas palīdz to atveseļot un bagātināt, jo satur augiem nepieciešamās vielas – fermentus, vitamīnus un augu attīstības hormonus. Pieprasījums pēc slieku saražotā biohumusa, ko var izmantot zemes auglības uzlabošanai kā bioloģiskās, tā arī piemājas saimniecībās, palielinās gan Latvijā, gan citās valstīs. Lai biohumusu varētu eksportēt uz ārvalstīm, Latvijas sliekkopjiem ir jānodrošina pastāvīga produkcijas kvalitāte un stabils apjoms. Tāpat sliekas izmantojamas makšķerēšanā, jaunputnu un sivēnu barošanā (kā dzīvnieku barības piedeva) un pārstrādei proteīnā.

Slieku audzēšanas procesā tiek pārstrādāti organiskie atkritumi (kūtsmēsli, augu un citas pārtikas atliekas), veicinot vides sakārtošanu. Pēdējā laikā ir kļuvusi aktuāla slieku un biohumusa ražošana atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām, jo bioloģiskajā lauksaimniecībā ir nepieciešams izmantot augsnes mēslošanas līdzekļus un barību (sliekas ir lielisks olbaltumvielu avots putniem), kas ražota atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības prasībām.

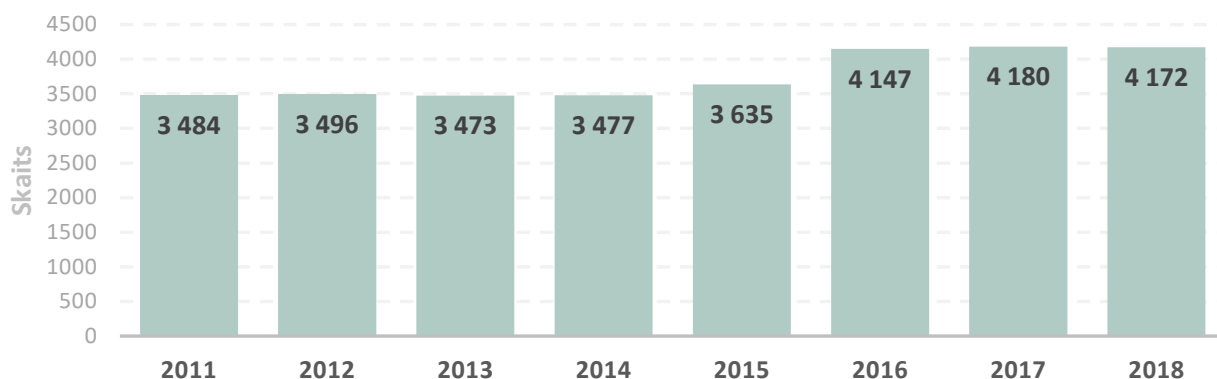
Latvijā tiek audzētas Kalifornijas sarkanās *Eisenia fetida* sliekas un dendrobenas *Eisenia veneta* sliekas. Kalifornijas sliekas savu īpašību dēļ tiek plaši izmantotas, lai pārstrādātu organiskos atkritumus un substrātus un iegūtu biohumusu, savukārt dendrobena sliekas ar savu izmēru un dzīvīgumu ir kļuvušas populāra starp Eiropas un citu valstu makšķerniekiem, kā arī tiek audzētas proteīna ieguvei, kas tiek izmantots kā dzīvnieku barības piedeva.

Latvijas Lauksaimniecības universitātes Pārtikas tehnoloģijas fakultātes zinātnieki 2018. gadā turpināja darbu pie projekta “Jauni olbaltumvielu avoti pārtikai Latvijā”. Šī projekta laikā tiek veikts pētījums, kura mērķis ir noskaidrot iespējas, kā sliekas *Lumbricinae* varētu izmantot pārtikā: tiek noteikti un izvērtēti pārstrādes produkta – slieku pulvera – kvalitatīvie rādītāji, lai noskaidrotu tā piemērotību pārtikas produktu gatavošanā.

2018. gadā PVD bija reģistrēta 31 slieku audzētava – par vienu audzētavu mazāk nekā iepriekšējā gadā. Lauku saimniecības slieku audzēšanu izvēlas galvenokārt kā papildnozari pamatsaimniekošanai.

2.15. Bioloģiskā lauksaimniecība

Bioloģiskā lauksaimniecība ir straujāk augošais tirgus pasaulē, arī Latvijā bioloģiskās lauksaimniecības nozare turpina attīstīties. Saimniecību skaits, kas nodarbojas ar bioloģisko lauksaimniecību, 2018. gada beigās sasniedza 4 172, kas ir par 8 saimniecībām mazāk nekā 2017. gadā, kaut gan kopējais bioloģiskās lauksaimniecības operatoru skaits ar katru gadu pieaug (sk. 2.72. att.).

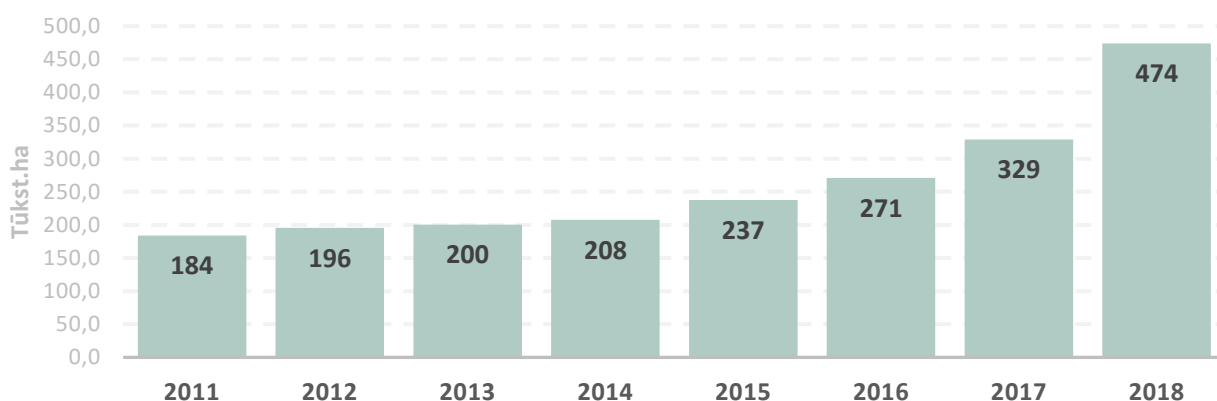

2.72. attēls. Bioloģiski sertificēto saimniecību skaits

Avots: ZM

Latvijā 2018. gadā bija sertificēti 4170 lauksaimniecības produktu ražotāji un divi akvakultūras dzīvnieku audzētāji, 59 pārstrādes uzņēmumi, deviņi importētāji, kā arī 194 citi uzņēmēji. Kopā 2018. gadā bija sertificēti 4434 bioloģiskās lauksaimniecības operatori.

Pēdējos gados Latvijā bioloģisko saimniecību sertificētajām platībām ir stabila tendence palielināties (sk. 2.73. att.), notiek jau esošo saimniecību paplašināšanās 2018. gadā sertificētās platības ir palielinājušās par 145 tūkst ha. Kopējā bioloģiskās lauksaimniecības sistēmā (ieskaitot 1. un 2.pārejas periodu) graudaugu platības 2018.gadā aizņēma 52 266,59 ha, dominē auzas – 23 932,96 ha un kveši – 11 226,84 ha. Kartupeļu platības 2018.gadā aizņēma 1 388,51 ha, atklātā lauka dārzeni – 374,55 ha, ar vislielāko platību ķirbjiem 85 ha, augļu dārzi un ogulāji – 2 926,3 ha, dominē upenes – 863,54 ha, ābeles – 690,92 ha un smilšērķšķi – 569,44 ha.

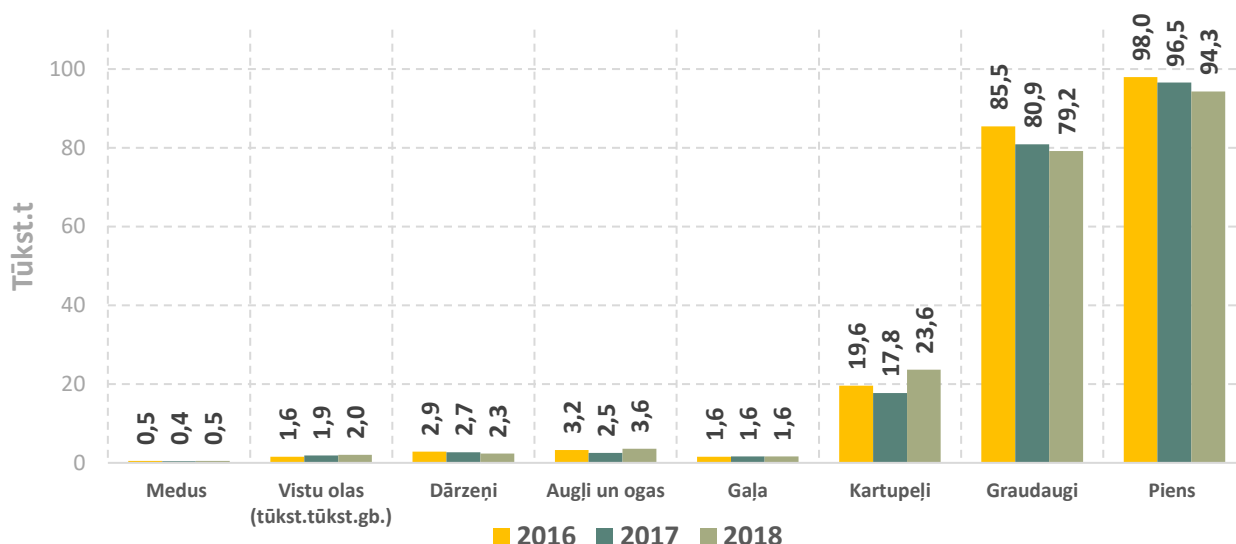
2.73. attēls. Bioloģiskajā lauksaimniecībā sertificētā platība kopā, tūkst. ha

Avots: ZM

Saražotais bioloģisko graudu apjoms kopējā bioloģiskās lauksaimniecības sistēmā (gan 1., gan 2. pārejas periodā) salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir samazinājies no 80,9 tūkst. t līdz 79,2 tūkst. t, tomēr bioloģiski sertificēto (neieskaitot 1. un 2. pārejas periodu) graudu apjoms ar katru gadu palielinās: 2016. gadā tas bija 58,1 tūkst. t, 2017. gadā – 68,1 tūkst. t, 2018. gadā – 70,1 tūkst. t.

Ir novērojams arī neliels samazinājums citās kopējās bioloģiskās lauksaimniecības sistēmā (ieskaitot 1. un 2.pārejas periodu) produktu grupās, piemēram, 2018. gadā tika saražots par 2,2 tūkst.t mazāk piena un saražotais apjoms bija 94,3 tūkst.t, tāpat samazinājums novērojams dārzeņu saražotajos apjomos. Arī bioloģiski sertificētais (neieskaitot 1. un 2.pārejas periodu) saražotais piena apjoms nedaudz samazinājies, 2016.gadā – 72,4 tūkst.t, 2017.gadā – 80,0 tūkst.t, 2018.gadā – 77,6 tūkst.t.

Saražoto kartupeļu, augļu un ogu apjoms ir palielinājies. Bioloģiskajās saimniecībās saražotā medus apjoms ir nedaudz palielinājies, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu sasniedzot 0,5 tūkstošus tonnu, savukārt saražotās gaļas apjoms ir palicis nemainīgs (sk. 2.74. att.).

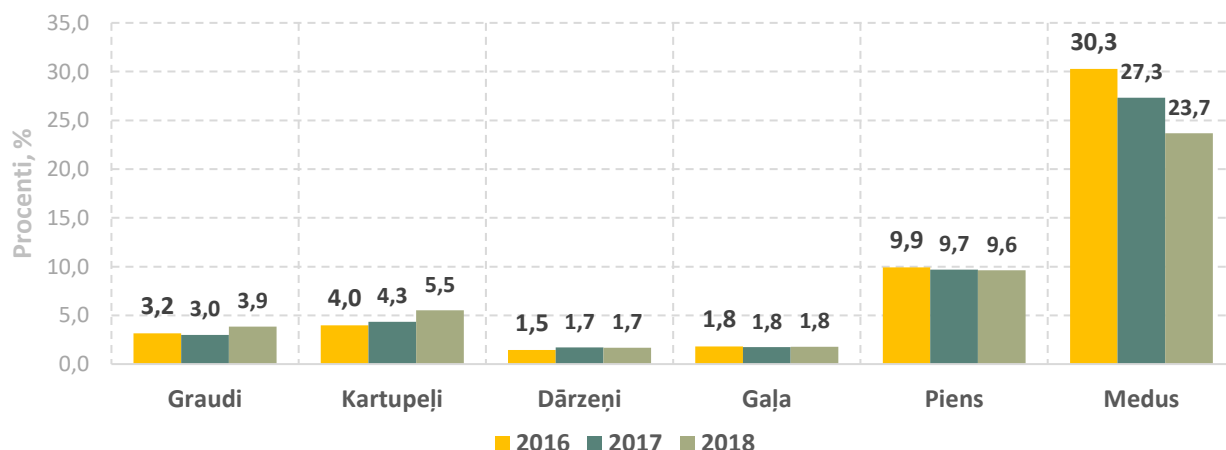
2.74. attēls. Saražotās bioloģiski sertificētās lauksaimniecības produkcijas apjoms, tūkst. t

Avots: ZM

Bioloģiskai lauksaimniecībai ir raksturīga daudznozaru ražošana. Līdzīgi kā iepriekšējos gados lopkopības nozarē dominē piensaimniecība. 2018. gadā tika saražots 94,38 tūkst. t piena, no kurām 93,85 tūkst. t bija govs piens, bet 0,48 tūkst. t kazas. Kopējais liellopu skaits 2018.gadā ir 96 423, no kuriem 28 978 ir gaļas liellopi, 18 517 piena govis un 48 928 citi liellopi, cūku skaits – 1845, aitas – 39 407, kazas – 2707, mājpūtni – 37 417, truši – 5688, bišu stropi – 28 090.

2018. gadā saražotā gaļas apjoms ir palicis nemainīgs – 1,6 tūkst. t. Ir palielinājies saražotās liellopu gaļas apjoms, sasniedzot 87 % no kopējās bioloģiski saražotās gaļas apjoma. Kopējās bioloģiski saražotās gaļas apjomā 7,5 % veido aitas gaļa, 4,9 % – cūkgaļa, bet pārējo gaļu veidi nesasniedz 1 % īpatsvara robežu.

2018. gadā bioloģisko produktu īpatsvars nepārsniedza 5 % no kopējās saražotās lauksaimniecības produkcijas, izņemot medu, pienu un kartupeļus (sk. 2.75. att.).

2.75. attēls. Saražotās bioloģiskās produkcijas īpatsvars no kopējās saražotās lauksaimniecības produkcijas Latvijā

Avots: ZM

2018. gadā bioloģiskās saimniecībās saražotie produkti salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu tika realizēti līdzīgā apjomā.

Lai veicinātu bioloģiskās lauksaimniecības produktu ražošanu un pārstrādi, kā arī nodrošinātu bioloģisko produktu nokļūšanu tirgū, 2018. gadā turpinājās atbalsts no valsts subsīdijām produkcijas ražotājiem, kas piedalās bioloģiskās lauksaimniecības shēmā.

Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, apmēram divas reizes palielinājās graudu pārstrādes un cietes ražošanas produkcijas apjoms, sasniedzot 16 767,2 tonnas. Bija novērojams produkcijas apjoma

palielinājums arī citās lauksaimniecības pārstrādes produktu grupās, piemēram, gaļas un gaļas produktu, augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrādē. Nedaudz ir samazinājies piena un piena produktu ražošanas apjoms. Uzņēmumu skaits un produkcijas apjoms visās pārējās kategorijās ir palielinājies (sk. 2.26. tab.).

2.26. tabula

Bioloģiskās lauksaimniecības produktu pārstrāde 2015.–2018. gadā

Rādītāji	Uzņēmumu skaits				Produkcijas apjoms, t			
	2015.	2016.	2017.	2018.	2015.	2016.	2017.	2018.
Gaļas un gaļas produktu ražošana	16	22	27	34	729,9	758,8	1362,0	1645,7
Augļu, ogu, dārzeņu un kartupeļu pārstrāde	60	67	69	76	611,9	803,4	852,1	1875,9
Augu eļļas un dzīvnieku izcelsmes tauku ražošana	2	2	3	4	16,7	1,9	2,9	3,6
Piena un piena produktu ražošana	24	24	22	24	3004,2	3411,3	3992,9	3306,3
Graudu pārstrādes un cietes ražošanas produkti	11	12	13	13	1862,6	3619,3	7680,4	16767,2
Maize, mīklas izstrādājumu ražošana	13	17	19	18	108,8	93,6	81,4	1161,4
Citu pārtikas produktu ražošana	89	97	112	128	65,1	42,7	68,7	138,5
	2	3	4	14	416,9	640,6	953,9	1299,8
	10	12	12	5	289,9	414,2	160,7	1073,8

Avots: ZM

2018. gadā turpinājās darbs pie deleģēto un īstenošanas aktu priekšlikumu izstrādes, lai no 2021. gada 1. janvāra tiktu piemērota Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2018/848 par bioloģisko ražošanu un bioloģisko produktu marķēšanu. Regulas mērķis ir uzlabot tiesību normas bioloģiskās ražošanas jomā, lai novērstu šķēršļus bioloģiskās ražošanas ilgtspējīgai attīstībai ES, garantētu lauksaimnieku un operatoru godīgu konkurenci un nodrošinātu efektīvāku iekšējā tirgus darbību, kā arī saglabātu un veicinātu patērētāju uzticēšanos bioloģiskajiem produktiem.

2.16. Lauksaimniecības augu un dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Augu ģenētisko resursu saglabāšana

Mūsdienu tradicionālajai lauksaimniecībai ir tendence izmantot vairāk izplatītas ražīgākās laukaugu šķirnes, un lauksaimniecības ainavā lielākoties dominē monokultūras un kultūraugu šķirņu vienvēidība. Ģenētisko resursu daudzveidības saglabāšana un pilnveidošana lauksaimniecības augu šķirnēs ir drošības garants, lai varētu pielāgoties nenovēršamajām klimata pārmaiņām un veicināt novatoriskus risinājumus. Tā patērētāju interesēs veidosies arī ekonomiskas iespējas lauksaimniecības nozarei, pamatojoties uz kvalitātes shēmām un pārtikas piedāvājuma daudzveidību.

Lauksaimniecības ilgtspējīga attīstība ir viens no būtiskākajiem faktoriem, kas zemnieku vidū ietekmē šķirņu un kultūru izvēli. Lai saglabātu ģenētiskos resursus, ir jāuzlabo ekonomiskais ieguvums lauksaimniekiem no novārtā atstāto sugu un šķirņu izmantošanas. Tas ietver jaunu produktu un lielāka patērētāju pieprasījuma veicināšanu.

Ģenētisko resursu saglabāšana un ilgstoša izmantošana lauksaimniecībā veicina ekosistēmas pakalpojumu sniegšanu, un tai ir būtiska nozīme ilgtspējīgā lauksaimnieciskajā ražošanā. Tā ietver apputeksnēšanu, kaitīgo organismu apkarošanas uzlabošanu, noturīgākas lauksaimniecības ekosistēmas un augsnes stabilitāti. Lauksaimniecības bioloģiskā daudzveidība palīdz uzlabot pārtikas nodrošinājumu, mazinot riska faktorus, ko rada intensīvas un šauri specializētas ražošanas sistēmas. Ģenētiskie resursi ir nozīmīgi tādu stratēģiju īstenošanā, kas paredzētas bojātu ekosistēmu atjaunošanai un apdraudētu sugu aizsargāšanai.

Augu ģenētisko resursu kolekcijas tiek veidotas, lai ilgtermiņā saglabātu esošo bioloģisko un ģenētisko daudzveidību. Latvijā augu ģenētisko resursu saglabāšanas darbs sākts 20. gs. 90. gadu

sākumā LU Bioloģijas institūtā. Latvijas augu ģenētiskie resursi tiek uzglabāti kultūraugu gēnu bankā, lauka kolekcijās un *in vitro*. Pirmie paraugi kultūraugu gēnu bankā tika ievietoti 1999. gadā.

2018. gadā, tāpat kā visus iepriekšējos gadus, augu ģenētisko resursu saglabāšana tika finansēta no valsts atbalsta lauksaimniecībai. Atbalsts augu gēnu bankas, centrālās datubāzes un molekulārās pasportizācijas laboratorijas darbības nodrošināšanai bija 39 129 EUR un kultūraugu genofonda saglabāšanai – 70 178 EUR.

Par augu ģenētisko resursu saglabāšanu Latvijā rūpējas LLU APP “Agroresursu un ekonomikas institūts”, LLU APP “Dārzkopības institūts”, LLU, Nacionālais Botāniskais dārzs un Latvijas Valsts mežzinātnes institūts “Silava”. Diemžēl ierobežoto finansiālo resursu dēļ visu iepriekšminēto iestāžu ģenētisko resursu kolekcijās esošo augu sugu genotipu paraugi tiek tikai saglabāti, bet to raksturojums, novērtējums un potenciālo izmantošanas iespēju izvērtējums tiek īstenots minimāli.

Lai veicinātu Zemkopības ministrijas kompetencē esošo Latvijas lauksaimniecībā un pārtikā izmantojamo augu un dzīvnieku, meža un zivju ģenētiskās daudzveidības aizsardzības un ilgtspējīgas izmantošanas politikas veidošanu un īstenošanu, 2006. gadā tika izveidota Zemkopības ministrijas Ģenētisko resursu padome.

Latvijas Valsts mežzinātnes institūtā “Silava” (turpmāk – Silava) 2006. gadā kā Silavas struktūrvienība ir izveidots Ģenētisko resursu centrs, kam ir cieša sadarbība ar ģenētisko resursu turētājiem. Ģenētisko resursu centrs koordinē Latvijas ģenētisko resursu (augu, meža koku un daļēji arī lauksaimniecības dzīvnieku un zivju) saglabāšanas un izpētes pasākumus. Ģenētisko resursu centrā nosacīti ir trīs nodaļas – Latvijas laukaugu gēnu banka, centrālā datubāze un molekulārās pasportizācijas jeb ģenētisko analīžu laboratorija. Gēnu bankā atrodas Latvijas izcelsmes laukaugu sēklas – aptuveni 2000 Latvijas izcelsmes augu ģenētisko resursu paraugu no 72 augu sugām, ieskaitot kultūraugu savvaļas radnieciskās sugas. Gēnu bankā sēklu paraugi tiek uzglabāti atbilstoši starptautiski pieņemtajiem standartiem. Gan bāzes, gan aktīvās kolekcijas paraugi glabājas – 20 °C temperatūrā alumīnija folijas maisiņos. Pirms ievietošanas saldētavā sēklas tiek izžāvētas, līdz mitruma procents tajās nepārsniedz 7 %.

Centrālā datubāze uztur informāciju par augu ģenētiskiem resursiem *SESTO* datubāzē (sadarbībā ar *NordGen*), kā arī vietējo datubāzi ar datiem, kuri iegūti no paraugu aprakstīšanas pēc sugu deskriptoriem. Tāpat centrālā datubāze uztur kontaktus ar citām starptautiskajām datubāzēm.

Ar izvērstu informāciju par Latvijas augu ģenētiskajiem var iepazīties tīmekļvietnē <http://www.genres.lv>. Tajā var atrast saites arī uz citām ģenētisko resursu datubāzēm.

2018. gadā 23. oktobrī tika noslēgts līgums starp Silavu un Norvēģijas Karalistes lauksaimniecības un pārtikas ministriju par sēklas noguldīšanu Svalbāras Globālajā sēklu glabātavā. Svalbāras Globālajā sēklu glabātuvē no Latvijas plānots ievietot 180 sēklu paraugu. Galvenokārt tie būs graudaugu, linu, pākšaugu un daudzgadīgo zālaugu sugu sēklu paraugi. Pirmos paraugus plānots nosūtīt 2019. gada nogalē.

Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu saglabāšana

Lauksaimniecības dzīvnieku ģenētisko resursu šķirņu saglabāšana un izkopšana Latvijā, tāpat kā iepriekšējos gados, notiek saskaņā ar šķirnes lauksaimniecības dzīvnieku audzētāju organizāciju (turpmāk – organizācija) izstrādātajām ciltsdarba programmām. Ģenētisko resursu dzīvnieku īpašnieki par dzīvniekiem var saņemt valsts atbalstu. Atbalstu piešķir ne vairāk kā 550 vienas šķirnes dzīvniekiem gadā.

Ģenētisko resursu saglabāšanas programmā iesaistīto dzīvnieku skaits no lielākās daļas šķirņu ir ļoti mazs (sk. 2.27. tab.). Stabili palielinās tikai Latvijas tumšgalves šķirnes dzīvnieku skaits, tāpēc atbalsts tiek izmaksāts par maksimālo dzīvnieku skaitu – 550 dzīvniekiem no 26 šķirnes aitū audzēšanas saimniecībām un piecām pārraudzības saimniecībām. Visi 50 saglabāšanas programmā

iekļautie vaislas teļi, tāpat kā lielākā daļa aitu, ir ar 100 % Latvijas tumšgalves šķirnes asinību. Tikai sešām aitām ir 6,25 % Vācijas melngalves šķirnes asinība.

Kritiskā situācijā joprojām ir Latvijas baltā cūku šķirne. Šīs šķirnes cūkas audzē tikai divas saimniecības. 2017. gadā Latvijas baltās cūku šķirnes ģenētisko resursu saglabāšanas prasībām atbilda 39 cūkas – 36 sivēnmātes un trīs kuļi. Nav cūku ar 100 % Latvijas baltās šķirnes asinību: četras cūkas ir ar 87,5 % asinību, deviņas cūkas – ar 75 % asinību un 26 cūkas – ar 62,5 % šīs šķirnes asinību. Ir divas baltās cūku šķirnes kuļu līnijas – Rolanda un Natosa līnija.

Ļoti mazs dzīvnieku skaits pašlaik ir arī Latvijas brūnajai govju šķirnei. Ģenētisko resursu programmā 2018. gadā iekļauti 167 dzīvnieki no 27 ganāmpulkiem. Lielākais Latvijas brūnās šķirnes govju ganāmpulks ir LLU Mācību pētījumu saimniecībā "Vecauce", kurā 2018. gadā atradās 49 ģenētisko resursu saglabāšanas programmai atbilstošas govīs un teles. Pozitīvi vērtējams fakts, ka ir arī citas saimniecības, kurās ir diezgan daudz Latvijas brūno govju: vienā saimniecībā ir 19 govīs un teles, bet divās saimniecībās – pa 15 Latvijas govīm un telēm katrā.

2018. gadā iegūti divi vaislas bullīši Latvijas brūnās govju šķirnes ģenētiskā materiāla papildināšanai. Efektīvākai un intensīvākai Latvijas brūno govju šķirnes genofonda stabilizēšanai un šķirnes saglabāšanai Latvijas šķirnes dzīvnieku audzētāju savienība īsteno Latvijas brūno govju saglabāšanas programmu un LLU – projektu par ģenētisko resursu saglabāšanu Latvijā, pielietojot embriju transferenci un ar to saistītās biotehnoloģijas.

Diezgan stabils, tomēr joprojām mazs ir Latvijas zilo govju skaits. Lielākajā saimniecībā 2018. gadā bija 27 Latvijas zilās šķirnes govīs.

Ģenētisko resursu saglabāšanas programmai atbilstošās Latvijas vietējās kazas 2018. gadā tika turētas četrās saimniecībās un šie dzīvnieki ir ar 69–100 % Latvijas vietējās šķirnes asinību. Lielākajā saimniecībā tiek turēta 41 Latvijas vietējās šķirnes kaza.

Saglabāšanas programmā iekļautie Latvijas šķirnes braucamā tipa zirgi tiek turēti 112 saimniecībās.

2018. gadā turpinājās darbs pie Latvijas ardeņu zirgu šķirnes apzināšanas un vērtēšanas. Šķirnes saglabāšanai atbilst 21 dzīvnieks. Kopumā saglabāšanas programmā sertificēti četri ērzeli, tostarp viens ērzelis 2018. gadā.

2018. gadā arī Latgales rikšotāju šķirnes zirgu audzēšanas entuziasti turpināja darbu pie šīs šķirnes saglabāšanas.

2018. gadā Latvijas sīkdzīvnieku audzētāju biedrības "Trusis un citi" speciālisti uzsāka darbu pie Latvijas pundurvistiņas jeb cukurvistiņas šķirnes vīstiņu apzināšanas.

2.27. tabula

Valsts atbalsta saņemšanai pieteikto dzīvnieku skaits

Gads	Latvijas brūnā govs	Latvijas zilā govs	Latvijas baltā cūka	Latvijas tumšgalves aita	Latvijas šķirnes zirgs	Latvijas vietējā kaza
2016.	153	288	42	550	226	30
2017.	152	312	51 ¹	550	215	24
2018.	167	341	39 ¹	550	220	58

Avots: LDC¹, Cūku Ciltsdarba centrs

2018. gadā ar Dzīvnieku audzēšanas un ciltsdarba likumu noteikts, ka LLU uztur gēnu banku. Gēnu banka darbojas LLU Biotehnoloģiju zinātniskās laboratorijas Molekulārās bioloģijas un mikrobioloģijas nodaļā, kurā arī līdz šim tika uzglabāti un pētīti lauksaimniecības dzīvnieku šķirņu ģenētisko resursu bioloģiskā materiāla paraugi (kopā vairāk nekā 1000 asins, DNS un apmatojuma paraugi, kā arī spermas devas).

Latvijas vietējo bišu populācijas saglabāšanai LLU tiek uzturētas 60 vietējo bišu populācijas saimes.

2.17. Traktortehnika

VTU informatīvajā sistēmā 2018. gada 31. decembrī bija reģistrēti 95 793 traktori, 47 292 piekabes un 8473 graudu novākšanas kombaini. Reģistrēto transportlīdzekļu skaits 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu palielinājies par 1,8 % vai 2,7 tūkstoši vienību, kas ir aptuveni par 4000 vienībām mazāk nekā iepriekšējā periodā.

No visa reģistrētā traktortehnikas klāsta 2018. gadā tehniskā apskate tika veikta 30 454 traktoriem, 15 365 piekabēm un 2354 graudu novākšanas kombainiem, t.i., par 1607 tehnikas vienībām mazāk salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu. Tikai apmēram trešā daļa no visa plašā traktortehnikas klāsta varēja piedalīties ceļu satiksmē, bet pārējās divas trešdaļas ceļu satiksmē nepiedalījās.

Tā kā nav noteikta obligāta prasība no VTU informatīvās sistēmas reģistra noņemt neaktīvo traktortehniku un tās piekabes, aptuveni trešdaļu veido traktortehnika vai tās piekabes, kas vairs netiek ekspluatētas vai pat neeksistē. Vairāk nekā sestā daļa no visiem reģistrētajiem traktoriem ir ražoti Rietumu valstīs, bet pārējie traktori – Austrumeiropas (Baltkrievijā, Krievijā, Ukrainā) un Austrumu valstīs (Ķīnā, Japānā u.c.) vai ir kolhozu laika mantojums.

Lauksaimnieki katru gadu cenšas atjaunot traktortehnikas parku ar jaunu traktortehniku. Jaunu traktoru reģistrācijas skaits katru gadu atšķiras no iepriekšējo gadu reģistrācijas skaita. Šī tendence daļēji ir atkarīga no ES struktūrfondu atbalsta pieejamības. 2018. gadā jauno traktoru reģistrācija salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir samazinājusies par 21 traktoru (2.25. tabula). 2017. gadā ir reģistrēti par 22 jauniem graudu novākšanas kombainiem vairāk nekā 2016. gadā, šāda paša tendence ir saglabājusies arī 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu. 2018. gadā no kopējā reģistrētā jaunas tehnikas klāsta – 669 traktoriem – tikai 17 bija jaudas klasē līdz 18 ZS, bet 62 – jaudas klasē no 19 līdz 36 ZS. 22 traktortehnikas vienības tika reģistrētas jaudas klasē no 37 līdz 55 ZS, 77 – no 56 līdz 74 ZS. Visvairāk tikusi pieprasīta traktortehnika ar jaudu no 75 līdz 129 ZS (238 vienības) un no 130 līdz 560 ZS (253 vienības).

Gandrīz divas reizes vairāk nekā jaunā traktortehnika ik gadu pirmo reizi tiek reģistrēta lietota traktortehnika. Tas ir izskaidrojams ar to, ka īpašnieki ES tirgū izvēlas iegādāties lietotu traktortehniku, jo tā ir lētāka nekā jauna traktortehnika.

2.28. tabula

Traktoru un kombainu reģistrācija 2014.–2018. gadā

Rādītāji	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Jauna traktora pirmreizējā reģistrācija	332	607	613	681	669
Jauna graudu novākšanas kombaina pirmreizējā reģistrācija	123	118	120	142	163
Lietotu traktoru pirmreizējā reģistrācija	723	914	1342	1229	1049
Lietotu graudu novākšanas kombainu pirmreizējā reģistrācija	176	208	258	282	211
Traktoru pārreģistrācija	4593	4992	5676	5767	4943
Graudu novākšanas kombainu pārreģistrācija	466	523	591	662	572

Avots: VTUA

No jaunajiem traktoriem 2018. gadā, tāpat kā 2017. un 2016. gadā, visvairāk tika reģistrēti *John Deere* markas traktori – kopumā 91 (sk. 2.29. tab.). Otrā visvairāk reģistrētā traktora marka ir *Belarus* ar 89 jauniem traktoriem, bet trešā visvairāk reģistrētā traktora marka ir *Claas* ar 88 jauniem traktoriem, un tikai par četriem traktoriem no *Claas* atpaliek *Valtra* ar 84 traktoriem.

2.29. tabula

Jauna traktora pirmreizējā reģistrācija 2014.–2018. gadā

Marka	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
JOHN DEERE	39	75	114	113	91
BELARUS	92	124	67	78	89
CLAAS	15	39	38	61	88
VALTRA	37	71	76	78	84

NEW HOLLAND	16	74	83	81	67
CASE IH	12	44	44	42	52
DEUTZ-FAHR	8	19	40	34	39
MASSEY FERGUSON	17	39	11	36	29
FENDT	5	20	14	28	33
KIOTI	12	9	23	20	15
ZETOR	12	8	24	6	7

Avots: VTUA

ES struktūrfondu finansējums dod iespēju iegādāties graudu kombainus, tāpēc ar katru gadu palielinās to reģistrācijas skaits. Tāpat kā iepriekšējos gados, arī 2018. gadā visvairāk reģistrētie jaunie graudu novākšanas kombaini ir *Claas* (55) un *New Holland* (45) markas kombaini. Trešā visvairāk reģistrētā kombainu marka 2018. gadā bija *John Deere* ar 27 jauniem graudu novākšanas kombainiem – par vienu vairāk nekā 2017. gadā (sk. 2.30. tab.).

2.30. tabula

Jauna kombaina reģistrācija 2014.–2018. gadā					
Marka	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
CLAAS	68	32	40	46	55
NEW HOLLAND	32	47	37	41	45
JOHN DEERE	13	22	19	26	27
CASE IH	8	8	8	6	14
DEUTZ-FAHR	–	–	3	9	6
FENDT	–	–	2	5	6
MASSEY FERGUSON	–	–	1	3	4

Avots: VTUA

Vislielāko traktoru reģistrāciju skaitu veido to pārreģistrācija jeb īpašnieka maiņa. 2018. gadā tika pārreģistrēti 4943 traktori un 572 graudu novākšanas kombaini (sk. 2.28. tab.). Traktortehnikas tirgū visvairāk tiek pārreģistrēti Baltkrievijā ražotie traktori (kopumā 231), otrajā vietā paliekot 122 *John Deere* traktoriem traktori, un trešo vietu ieņem *Valtra* ar 91 pārreģistrētu traktoru. Savukārt pārreģistrēto graudu kombainu trijniekā ietilpst *Claas* (55), *Sampo* (49) un *Massey Ferguson* (34).

Turpinoties ES struktūrfondu izmantošanas periodam, 2018. gadā jaunas un lietotas traktortehnikas un to piekabju reģistrācija ir saglabājusies iepriekšējo gadu līmenī.

2.18. Mēslošanas līdzekļu un substrātu aprīte

Lai Latvijā tirgotu mēslošanas līdzekļus un augu augšanas substrātus, tiem ir jābūt VAAD uzskaitē. Mēslošanas līdzekļiem un substrātiem ir jābūt vai nu reģistrētiem, vai iekļautiem EK mēslošanas līdzekļu sarakstā vai atzīto mēslošanas līdzekļu sarakstā, vai jābūt saņemtai to ieviešanas vai tirdzniecības atļaujai.

Pēc VAAD datiem, 2018. gadā kopējais Latvijā saražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjoms bija 689 113 tonnas: vienkāršie slāpekļa minerālmēsli – 212 669 tonnas, vienkāršie fosfora minerālmēsli – 70 tonnu, vienkāršie kālija minerālmēsli – 12 619 tonnu.

Savukārt komplekso (cieto) minerālmēsļu apjoms veido 312 905 tonnas, šķidro minerālmēsļu apjoms – 25 301 tonnu.

Sekundāros augu barības elementus saturošo minerālmēsļu apjoms bija 694 tonnas, mikroelementus saturošo minerālmēsļu apjoms – 676 tonnas, kaļķošanas materiāla apjoms – 110 545 tonnas, organisko un organominerālo mēslošanas līdzekļu apjoms – 12 159 tonnas, mēslošanas līdzekļi speciālai izmantošanai – 1096 tonnas, mikrobioloģiskie preparāti – 146 tonnas, netipiskie mēslošanas līdzekļi un augu augšanas veicinātāji – 228 tonnas.

Salīdzinājumā ar 2017. gadu kopējais Latvijā saražoto un ievesto mēslošanas līdzekļu apjoms 2018. gadā ir palielinājies par 4,6 %.

Latvijā 2018. gadā ievests 70 tonnu fosfora minerālmēsli, kas ir divas reizes vairāk nekā 2017. gadā, savukārt kālija minerālmēsli ievesti par 35 % vairāk nekā 2017. gadā. 2018. gadā par 17 % ir samazinājies ievestais slāpekļa minerālmēsli apjoms.

Latvijā 2018. gadā tika saražotas 12 154 tonnas organisko un organominerālo mēslošanas līdzekļu – gandrīz divas reizes vairāk nekā 2017. gadā.

Tāpat Latvijā 2018. gadā ir saražotas 91 408 tonnas kalķošanas materiāla, kas veido 82 % no kopējā kalķošanas materiāla apjoma.

Latvijā saražoto mikrobioloģisko preparātu daudzums veido 35 % no kopējā mikrobioloģisko preparātu apjoma. Kopējais mikrobioloģisko preparātu daudzums 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu ir palielinājies vairāk nekā divas reizes.

2018. gadā Latvijā tika saražotas 6,6 tonnas netipisko mēslošanas līdzekļu un augu augšanas veicinātāju, bet ievesta 221 tonna.

Latvijā 2018. gadā ievesto un saražoto substrātu apjoms bija 35 425 m³, tajā skaitā Latvijā saražoto substrātu apjoms bija 14 485 m³ jeb 40 % no kopējā substrāta apjoma.

2018. gadā tika sagatavoti grozījumi Mēslošanas līdzekļu aprites likumā. Tie paredz nodrošināt sprādzienbīstamu mēslošanas līdzekļu izsekojamību, nosakot, ka darbību veicējiem katru gadu līdz 31. janvārim VAAD jāsniedz informācija par kālija nitrāta, nātrija nitrāta, kalcija nitrāta un kalcija amonija nitrāta un amonija nitrāta ar augstu slāpekļa saturu pārdoto apjomu, kā arī par šo mēslošanas līdzekļu tirdzniecības vietām. Grozījumi sagatavoti, pamatojoties uz Eiropas parlamenta un Padomes 2013. gada 15. janvāra Regulu (ES) Nr. 98/2013 par sprāgstvielu prekursoru tirdzniecību un lietošanu, – tajā konkrētie mēslošanas līdzekļi ir noteikti kā sprādzienbīstami.

Tāpat 2018. gadā izdarīti grozījumi Ministru kabineta 2015. gada 1. septembra noteikumos Nr. 506 “Mēslošanas līdzekļu un substrātu identifikācijas, kvalitātes atbilstības novērtēšanas un tirdzniecības noteikumi”. Noteikumos precizēta mēslošanas līdzekļu un substrātu etiķetē vai marķējumā, kā arī pavaddokumentā norādāmā informācija, svītrotā norāde “Atļauts lietot bioloģiskajā lauksaimniecībā”, kā arī no reģistrējamiem mēslošanas līdzekļu veidiem svītroti netipiskie mēslošanas līdzekļi, jo tirgū parādās jauni netipiskie mēslošanas līdzekļi, kuros ir ļoti mazs barības vielu elementu daudzums (N + P₂O₅ + K₂O mazāks nekā 0,5 %) un tie netiek izmantoti augu mēslošanai, bet gan citiem mērķiem, piemēram, dekoratīvajiem augiem, lai nodrošinātu lapu spīdumu.

Eiropas Padomes un *Correper* sanāksmēs dalībnieki turpināja saskaņot regulas projektu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko nosaka noteikumus par to, kā ES mēslošanas līdzekļus darīt pieejamus tirgū, un groza Regulas (EK) Nr.1069/2009 un (EK) Nr.1107/2009”. Aktuālie jautājumi, par kuriem turpinājās diskusijas, bija kadmija jautājums un blakusproduktu izmantošana mēslošanas līdzekļu ražošanā.

2.19. Vidi saudzējoša lauksaimniecība

Ūdeņu aizsardzība pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskās izcelsmes nitrāti

Atbilstoši Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumu Nr. 834 “Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma ar nitrātiem” prasībai VAAD 2018. gadā turpināja īstenot augsnes minerālā slāpekļa monitoringu 48 laukos (12 Bauskas novadā, 7 Dobeles novadā, 11 Jelgavas novadā, 6 Krimuldas novadā, 5 Mārupes novadā, 1 Olaines novadā, 6 Tērvetes novadā). 2018. gadā augsnes paraugi, ņemot vērā veģetācijas atjaunošanās tempus, ņemti laikā no 3. līdz 10. aprīlim (2017. gadā – no 14. līdz 21. martam).

1. Nitrātu slāpeklis (NO₃-N) augsnē 0–30 cm dziļā augsnes slānī

Atjaunojoties veģetācijai, ir būtiski zināt, kāds ir augiem pieejamā slāpekļa nitrāta (NO₃-N) daudzums augsnē 0–30 cm dziļumā. Ja nitrātu slāpeklis virsējā augsnes slānī ir pietiekamā daudzumā,

var nesteigties ar pirmo slāpekļa papildmēslojumu (to gandrīz vienmēr ir problemātiski izdarīt, ņemot vērā lauku mitrumu). Par mazu uzskatāms nitrātu slāpekļa daudzums līdz 10 kg/ha dabīgi mitrā augsnē.

2018. gada pavasarī lielākajā daļā monitoringa lauku nitrātu slāpekļa daudzums augsnes virskārtā bija vērtējams kā vidējs un bija robežās no 10 līdz 20 kg/ha, izņemot Krimuldas un Mārupes novada laukus. Katrā novadā kādā no laukiem tika konstatēts mazs nitrātu daudzums – līdz 10 kg/ha 0–30 cm augsnes slānī. Vairākumā šo lauku bija viegla granulometriskā sastāva un smilšmāla augsnes. Šī iemesla dēļ arī 2018. gada pavasarī tika ieteikts laikus dot slāpekļa papildmēslojumu viegla granulometriskā sastāva, kā arī smilšmāla augsnēs.

2. Minerālais slāpeklis ($\text{NO}_3\text{-N}$ un $\text{NH}_4\text{-N}$) 0–60 cm dziļā augsnes slānī

Paaugstinoties gaisa un augsnes temperatūrai, augsnē sākas nitrifikācijas procesi (no +11 °C tie jau vērtējami kā intensīvi) un labvēlīgos mitruma un augsnes reakcijas apstākļos amonija formā esošais slāpeklis tiek pārveidots nitrātu formā. Tas nozīmē, ka augiem kļūst pieejams gandrīz viss minerālais slāpeklis 0–30 cm dziļumā, bet vēlākajās attīstības fāzēs, kad ir attīstījusies augu sakņu sistēma, ziemāji spēj izmantot arī 30–60 cm dziļumā esošo minerālo slāpekli, tāpēc, korigējot slāpekļa papildmēslojuma normas, jāņem vērā augsnes minerālā slāpekļa daudzums 0–60 cm dziļumā. **Lai spriestu par augu nodrošinājumu ar minerālo slāpekli, 2018. gada monitoringa rezultāti tika salīdzināti ar 2017. gadu.**

Bauskas novadā minerālais slāpeklis bija intervālā no 59 līdz 78 kg/ha, vidēji – 68 kg/ha. Salīdzinājumā ar situāciju 2017. gada pavasarī (vidēji 49 kg/ha) 2018. gadā minerālais slāpeklis bija vidēji par 19 kg/ha vairāk.

Jelgavas novadā šis intervāls bija no 45 līdz 81 kg/ha, vidēji – 72 kg/ha, kas salīdzinājumā ar 2017. gadu (vidēji 40 kg/ha) bija par 32 kg/ha vairāk.

Dobeles novadā minerālais slāpeklis bija intervālā no 64 līdz 88 kg/ha, vidēji – 78 kg/ha, t.i., par 30 kg/ha vairāk nekā 2017. gada pavasarī (vidēji 48 kg/ha).

Tērvetes novadā tā intervāls bija no 64 līdz 113 kg/ha, vidēji – 82 kg/ha. Salīdzinājumā ar 2017. gada pavasari (vidēji 31 kg/ha) tas bija par 51 kg/ha vairāk.

Krimuldas novadā minerālā slāpekļa intervāls bija 46–121 kg/ha, vidēji – 76 kg/ha jeb par 55 kg/ha vairāk nekā 2017. gada pavasarī, kad tas bija vidēji 21 kg/ha.

Mārupes novadā šis intervāls bija no 39 līdz 99 kg/ha (vidēji – 68 kg/ha) – salīdzinājumā ar 2017. gada pavasari (vidēji 70 kg/ha) nedaudz – par 2 kg/ha – mazāk.

Olaines novadā minerālā slāpekļa daudzums bija 60 kg/ha, kas salīdzinājumā ar 2017. gada pavasari (vidēji – 51 kg/ha) bija nedaudz – par 9 kg/ha – vairāk.

Apkopojot monitoringa rezultātus 2018. gada pavasarī, tika secināts, ka 2018. gadā, lai nodrošinātu ražas ieguvu iepriekšējā gada līmenī, slāpekļa papildmēslojuma normu lielākajā daļā tīrumu varēja samazināt par 20 kg/ha.

Amonjaka emisija

2016. gada 31. decembrī stājās spēkā Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 14. decembra Direktīva 2016/2284/ES par dažu gaisu piesārņojošo vielu valstu emisiju samazināšanu un ar ko groza Direktīvu 2003/35/EK un atceļ Direktīvu 2001/81/EK (turpmāk – *NEC direktīva*), kurā noteiktas gaisu piesārņojošo vielu emisijas samazināšanas saistības ES dalībvalstīm, tostarp Latvijai, attiecībā uz dalībvalstu sēra dioksīda (SO_2), slāpekļa oksīdu (NO_x), nemetāna gaistošo organisko savienojumu (NMGOS), amonjaka (NH_3) un smalko daļiņu ($\text{PM}_{2,5}$) antropogēno emisiju gaisā, un tās jāpiemēro laikā no 2020. līdz 2029. gadam, kā arī no 2030. gada.

Latvijā galvenais amonjaka emisijas avots ir lauksaimniecības sektors. 2016. gadā amonjaka emisija no lauksaimniecības darbības Latvijā bija 13,95 kt jeb 85,8 % no valsts kopējās amonjaka emisijas – par 60 % mazāk nekā 1990. gadā, kad amonjaka emisijas daudzums lauksaimniecībā sasniedza 34,73 kt.

Amonjaka emisija galvenokārt ir saistīta ar lauksaimniecības augšņu un kūtsmēslu apsaimniekošanu. NEC direktīvā Latvijai 2020.–2029. gadā un pēc 2030. gada noteikts mērķis samazināt amonjaka emisiju par vienu procentu zem 2005. gada amonjaka emisijas līmeņa, kā arī pasākumi, lai šo mērķi sasniegtu. Viena no prasībām ir valsts gaisa piesārņojuma ierobežošanas programmas (programma) izstrāde, pieņemšana un īstenošana.

Prognozēts, ka amonjaka emisija pārsniedz noteikto valsts mērķi 2020. gadam par 13,4 % un 2030. gadam – par 19,6 %, tāpēc Latvijai programmā nepieciešams noteikt papildpasākumus NEC direktīvā noteiktā amonjaka emisijas samazināšanas mērķa sasniegšanai. Programmā ir jāietver gan amonjaka emisiju samazinoši pasākumi, kas no 2019.-2030. gadam piemērojami lauksaimniecības nozarei dzīvnieku ēdināšanā, kūtsmēslu izkliešanā, kūtsmēslu uzglabāšanā, dzīvnieku novietņu sistēmās, gan pasākumi amonjaka emisijas ierobežošanai no minerālmēslu lietošanas, kā arī jāizstrādā labas lauksaimniecības prakses nosacījumi amonjaka emisijas samazināšanai. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija sadarbībā ar Zemkopības ministriju un citām ministrijām ir atbildīga par programmas izstrādi, kas tika uzsākta 2018. gadā. Zemkopības ministrijai, sadarbojoties ar Latvijas Lauksaimniecības universitāti, tika noteikti programmā iekļautie amonjaka emisiju samazinošie pasākumi lauksaimniecībā.

2018. gada aktuālie zinātniskie pētījumi un sagatavotie ziņojumi

Zinātniskais pētījums “Virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu kvalitātes pārraudzība īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs lauksaimniecības noteču monitoringa programmas ietvaros”

Latvijas Lauksaimniecības universitāte 2010. gadā uzsāka zinātnisku pētījumu, lai ik gadu novērtētu lauksaimnieciskās darbības izraisītā difūzā un punktveida piesārņojuma ietekmi uz virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti, nošķirot lauksaimniecības izraisīto piesārņojumu no cita veida ūdeņu piesārņojuma. Difūzais ūdens piesārņojums ir telpiski izklidēta augu barības vielu noplūde, piemēram, notece no meliorācijas sistēmu drenu kolektoriem un virszemes notece, savukārt punktveida piesārņojums ir telpā koncentrēta noplūde, piemēram, kanalizācija vai noplūde no lielo lopkopības fermu teritorijām.

Zinātniskā pētījuma laikā tiek īstenots gruntsūdeņu un upju noteces kvalitātes monitorings īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs. Pētījuma mērķu sasniegšanai Latvijā ir izveidots lauksaimniecības noteču monitoringa staciju un posteņu tīkls.

2018. gadā pētījumā bija izvirzīti vairāki uzdevumi.

1. Iegūt korektu informāciju par lauksaimniecības izklidētā (difūzā) un punktveida avotu nozīmi virszemes un pazemes ūdeņu piesārņošanā.

1.1. Monitoringa izpilde ar mērbūvēm un iekārtām aprīkotās monitoringa stacijās četrās vietās drenu lauka izpētes līmenī un četrās vietās mazā sateces baseina izpētes līmenī, izslēdzot citu piesārņojuma avotu ietekmes uz monitoringa mērījumiem. Papildus ņemt ūdens paraugus divos izklidētā piesārņojuma posteņos. Paraugu ņemšanas biežums – ne retāk kā reizi mēnesī.

1.2. Monitoringa izpilde, nosakot lauksaimniecības piesārņojuma ietekmi uz pazemes ūdeņiem, īpaši uz seklo pazemes ūdeņu – gruntsūdeņu – sastāvu 11 urbumos trīs monitoringa stacijās un 10 urbumos īpaši izveidotās trijās pazemes ūdeņu izpētes vietās. Paraugu ņemšanas izpildes biežums – ne retāk kā reizi ceturksnī.

1.3. Trijās teritorijās veikt novērojumus par augu barības elementu (N un P savienojumu) izskalošanos no lauksaimniecības punktveida piesārņojuma avotiem (kūtsmēslu saimniecības lielajās lopkopības fermās) – ne retāk kā reizi mēnesī.

2. Uzkrāt un apkopot ūdens kvalitātes datus piesārņojuma modelēšanai Bērzes upes sateces baseinā un tā 15 daļbaseinos, kas atrodas īpaši jutīgo teritoriju platībā. Paraugu ņemšanas biežums – ne retāk kā reizi mēnesī. Veikt piesārņojuma modelēšanu ar starptautiskā praksē izmantoto *FyrisNP* (Zviedrija) vai *HYPE* (Zviedrija) ūdens kvalitātes modeli.

3. Uzkrāt un apkopot datus par izkliedētā piesārņojuma emisijas koeficientiem (N un P noplūdēm) dažādiem zemes lietošanas veidiem un augu sekām. Noteikt atsevišķu ekstremālu hidroloģisku procesu (pavasara palu, epizodisku plūdu, augsnes ūdens erozijas, ziemas perioda noplūžu) ietekmi uz kopējo gada N un P noplūdes raksturu un apjomu. Pētīt piesārņotāju – augu barības elementu (N un P savienojumu) – transformācijas procesus hidrogrāfiskajā sistēmā, lai varētu novērtēt aiztures/pašattīrīšanās procesus, kas nepieciešami piesārņojuma slodzes aprēķiniem.

4. Veikt novērojumus par augu barības elementu (N un P savienojumu) koncentrāciju astoņās vietās īpaši jutīgo teritoriju upju baseinos, ņemot ūdens paraugus ne retāk kā reizi mēnesī.

5. Veikt novērojumus par augu barības elementu koncentrācijas pārmaiņām divās virszemes plūsmas un vienā pazemes plūsmas mākslīgajā mitrzemē.

Secinājumi, kas izriet no 2018. gada lauksaimniecības noteču monitoringa rezultātiem

1. Ilggadīgie lauksaimniecības noteču monitoringa dati (1995.–2018. g.) pierāda, ka lauksaimniecības ietekmētajās teritorijās slāpekļa un fosfora savienojumu izskalošanās ir atkarīga no antropogēnās ietekmes (lauksaimniecības zemju izmantošanas intensitātes) un dabiskiem faktoriem (meteoroloģiskiem un hidroloģiskiem apstākļiem). Bērzes un Mellupītes monitoringa staciju, kā arī Bauskas un Auces monitoringa posteņu tuvumā novērots palielināts slāpekļa savienojumu izskalošanās risks.

2. Novērotajai slāpekļa un fosfora savienojumu koncentrācijai ir raksturīga izteikta mainība atkarībā no pētījuma vietas, kā arī sezonas, gada un ilgtermiņā. Sezonālās un ikgadējās slāpekļa un fosfora savienojumu koncentrācijas pārmaiņas ir saistītas ar noteces mainību. Lielākais slāpekļa un fosfora savienojumu zudums no augsnes parasti notiek pavasara palu laikā un neveģetācijas periodā, kad augi nespēj uzņemt augsnē esošās augu barības vielas.

4. Ņemot vērā 2018. gada sausuma apstākļus, vairākumā pētījuma vietu novērotas samazināta gada vidējā nitrātu un slāpekļa koncentrācija ūdeņos 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadā un ilgtermiņā novērotajām.

5. Nitrātu un slāpekļa koncentrācija ūdeņos samazinās, palielinoties pētniecības līmenim. Salīdzinoši lielākā nitrātjonu koncentrācija novērota eksperimentālo lauciņu un drenu sistēmu izpētes līmeņos, bet tā samazinās novadgrāvjos, maza un vidēja lieluma upēs, kurās aktīvi notiek dabiskie pašattīrīšanās procesi.

LLU ir izpildītāja vēl astoņiem pētījumiem:

1) “Minimālās augsnes apstrādes ietekme uz augsnes auglības saglabāšanu, kaitīgo organismu attīstību un izplatību, ražu un tās kvalitāti bezmaiņas sējumos”. Šī pētījuma mērķis ir bezmaiņas sējumos noskaidrot minimālās apstrādes ietekmi uz augsnes fizikālo īpašību un ķīmiskā sastāva pārmaiņām ilgtermiņā, kaitīgo organismu attīstību un izplatību, ražas lielumu un kvalitāti salīdzinājumā ar tradicionālo audzēšanas tehnoloģiju;

2) pētījuma “Graudaugu un rapša šķirņu izturības izvērtējums pret slimībām Latvijas agroklimatiskajos apstākļos, novērtējot šķirņu saimnieciskās īpašības” mērķis ir novērtēt graudaugu un rapšu šķirņu izturību pret slimībām;

3) pētījuma “Lauksaimniecības attīstības prognozēšana un politikas scenāriju izstrāde līdz 2050. gadam” mērķis ir Latvijas lauksaimniecības sektoranalīzes modeļa nozares attīstības rādītāju prognozēšana, integrējot to ar siltumnīcefekta gāzu emisiju prognozēšanas dinamisko modeli;

4) “Virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu kvalitātes pārraudzība īpaši jutīgajās teritorijās un lauksaimniecības zemēs lauksaimniecības noteču monitoringa programmā” (plašāku informāciju par šo projektu sk. 6.3. nodaļā “Vidi saudzējošā lauksaimniecība”);

5) pētījuma “Meliorācijas ietekmes novērtēšana klimata pārmaiņu (plūdu riska) mazināšanā” mērķis ir noteikt un analizēt meliorācijas ietekmi uz SEG gāzu emisijām lauksaimniecībā izmantojamās platībās;

6) “Zālāju zelmeņu veidošana, zāles lopbarības ražošanas tehnoloģiju pilnveidošana un daudzfunkcionāla izmantošana”. Šī pētījuma mērķis ir veikt novērojumus zālājiem (vismaz 34 dažādiem maisījumiem), kas paredzēti dažāda izmantošanai – pļaušanai, ganīšanai un kombinētai izmantošanai, kā arī noteikt zālāju ražu, zāles ražas ķīmisko sastāvu, analizēt ražas kvalitātes pārmaiņas pa izmantošanas gadiem un zālāju botānisko sastāvu pirms to pļaušanas;

7) pētījuma “Ganību airesnes pirmselekcijas materiāla izvērtēšana” mērķis ir starptautiskā Ziemeļu un Baltijas valstu zālaugu selekcionāru publiski privātā sadarbības projektā “PPP for Pre-breeding in Perennial Ryegrass (*Lolium perenne* L.)” kopīgiem spēkiem pilnveidot, izvērtēt un atlasīt ganību airesnes populācijas ģenētisko materiālu ar īpašām adaptācijas spējām nākotnes klimatiskajos apstākļos jaunu šķirņu veidošanai Ziemeļu un Baltijas reģionā;

8) pētījuma “Dažādu šķirņu aitū un to krustojumu piemērotība kvalitatīvu liemeņu un jēra gaļas ieguvei” mērķis ir veikt jēru dzīvības kontroli, ultraskaņas mērījumus muskuļaudu un taukaudu attīstības novērtēšanai, analizēt un salīdzināt iegūtās gaļas ķīmisko sastāvu, novērtēt iegūto jēru liemeņu un to daļu kvalitāti, kā arī veikt pētījuma laikā patērētās barības uzskaiti un barības izmaksu kalkulāciju intensīvi nobaroto jēru grupām.

Agroresursu un ekonomikas institūts veica vienu pētījumu:

9) “Pākšaugi – alternatīva sojas izmantošanai proteīnbagātas spēkbarības ražošanā: audzēšanas agrotehniskais un ekonomiskais pamatojums Latvijas apstākļos” – pēc šī pētījuma lauksaimniekiem tiks piedāvātas jaunas, praktiski lietojamas zināšanas par pākšaugu sugām un šķirnēm, kas piemērotas audzēšanai Latvijā, par šo šķirņu spēju nodrošināt augstvērtīgu un ekonomiski pamatotu proteīna ražas ieguvu no hektāra un to, kā panākt lopkopības produkcijas (piena, gaļas) ražošanas apjoma un kvalitātes pieaugumu, lopu ēdināšanā izmantojot vietējos pākšaugus;

Latvijas Augu aizsardzības pētniecības centrs ir atbildīgs par četriem pētījumiem:

10) pētījuma “Ieteikumu izstrāde vējauzas un citu izplatītāko nezāļu sugu ierobežošanas pasākumiem Latvijas apstākļos” mērķis ir iegūt zinātniski pamatotu informāciju par galvenajām likumsakarībām, kas nosaka nezāļu populāciju struktūru Latvijā, un uz tās pamata izstrādāt ieteikumus nezāļu ierobežošanas pasākumiem Latvijas apstākļos;

11) “Ābeļu un bumbieru kraupja un ābolu tinēja ierobežošana, izmantojot datorizēto atbalsta sistēmu – relatīvo infekcijas mērījumu programmu (*RIMpro*), un tās pilnveide augļu koku vēža ierobežošanai integrētajā augļkopībā”. Šī pētījuma mērķis ir pārbaudīt *RIMpro* atbilstību Latvijas apstākļiem;

12) pētījuma “Pupu sēklgrauža (*Bruchus rufimanus*) un citu lauka pupu (*Vicia faba*) kaitēkļu monitorings un ierobežošanas iespējas” uzdevumi ir izvērtēt dažādas monitoringa metodes pupu sēklgrauža populācijas blīvuma un lidošanas aktivitātes noteikšanai, novērtēt dažādu ierobežošanas metožu efektivitāti lauka pupu sējumos pupu sēklgrauža populācijas ierobežošanai, kā arī veikt citu lauka pupu kaitēkļu monitoringu;

13) pētījuma “Dzeltenās rūsas (ieros. *Puccinia striiformis*, Wes.) izplatība Latvijā un pasākumi tās postīguma ierobežošanai” uzdevumi ir veikt dzeltenās rūsas monitoringu kviešu sējumos Latvijas

teritorijā un analizēt ierosinātāja populācijas struktūru, novērtēt dažādu grupu funkcīdu efektivitāti dzeltenās rūsas izplatības ierobežošanai, plašāk audzēto un perspektīvo ziemāju un vasarāju kviešu šķirņu izturību pret dzeltenās rūsas infekciju, kā arī dzeltenās rūsas datormodeļa prognožu precizitāti Latvijas agroklimatiskajos apstākļos.

Dārzkopības institūts veic divus pētījumus:

14) pētījuma "Integrētai un bioloģiskai audzēšanai piemērotu ābeļu, plūmju un ķiršu šķirņu un potcelmu pārbaude dažādos reģionos un to audzēšanas tehnoloģiju izstrāde" mērķis ir dažādos Latvijas reģionos pārbaudīt un izdalīt jaunas, integrētai un bioloģiskai audzēšanai piemērotas ābeļu, plūmju un ķiršu šķirnes un potcelmus un izstrādāt to audzēšanas tehnoloģijas, tā radot potenciālu ekonomiski efektīvai un vidi saudzējošai ražošanai;

15) pētījuma "Integrētai audzēšanai perspektīvo ogulāju šķirņu pārbaude dažādos Latvijas reģionos un to audzēšanas tehnoloģiju izstrāde un pilnveidošana" mērķis ir izdalīt integrētajai audzēšanai dažādos Latvijas reģionos piemērotas avenju, zemeņu un krūmogulāju šķirnes un izvērtēt tām visvairāk piemērotās audzēšanas tehnoloģijas, kas nodrošinās stādījumu lielāku ražību.

Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava" veic vienu pētījumu –

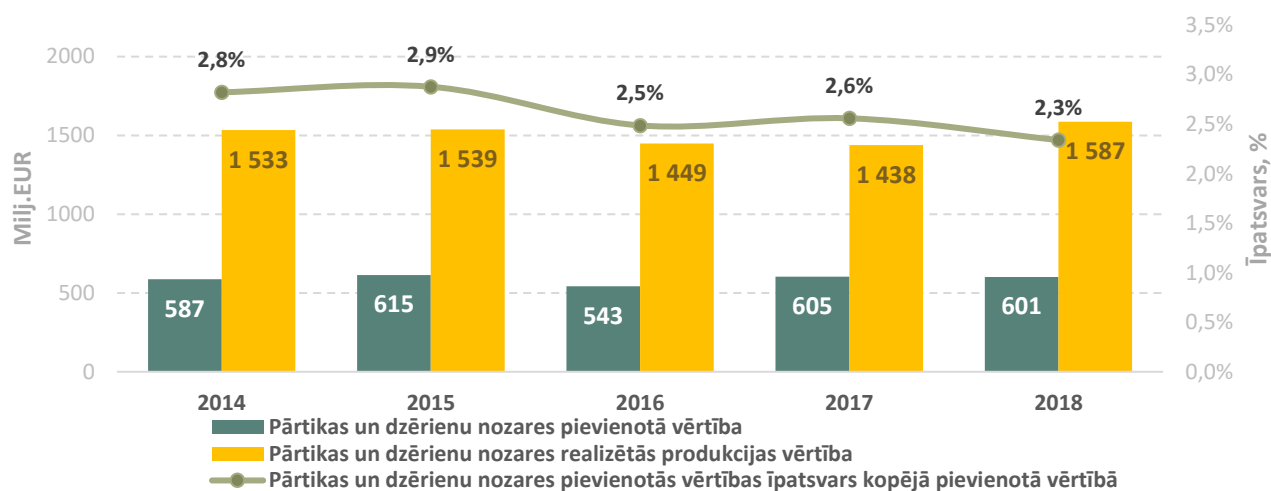
16) "Aramzemes un ilggadīgo zālāju apsaimniekošanas radīto siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju un oglekļa dioksīda (CO₂) piesaistes uzskaites sistēmas pilnveidošana un atbilstošu metodisko risinājumu izstrādāšana". Šī pētījuma mērķis ir identificēt un raksturot oglekļa ienesi augsnē nozīmīgākajās laukkopības sistēmās, kā arī izstrādāt augsnes prognozi par oglekļa uzkrājuma pārmaiņām un N₂O emisiju no lauksaimniecībā izmantojamās minerālaugsnes 2017.–2050. gadā.

Visi pētījumu pārskati ir pieejami Latvijas Lauksaimniecības universitātes pētījumu datubāzē <http://www.llu.lv/lv/apstiprinatie-projekti-1>.

3. Pārtikas nozares attīstība

3.1. Pārtikas ražošanas nozares raksturojums

Pārtikas un dzērienu rūpniecība ir viena no lielākajām Latvijas apstrādes rūpniecības nozarēm un veido aptuveni piekto daļu no apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības. 2018. gadā nozares pievienotā vērtība faktiskajās cenās bija 601,12 miljoni EUR, attiecīgi samazinoties par 0,5 % salīdzinājumā ar 2017. gadu. 2018. gadā nozares pievienotās vērtības īpatsvars bija 2,3 % no kopējās pievienotās vērtības (sk. 3.1. att.).

3.1. attēls. Pārtikas un dzērienu nozares pievienotās vērtības, tās īpatsvara Latvijas pievienotajā vērtībā un realizētās produkcijas vērtības (NACE 2. red.) dinamika 2014.–2018. gadā

Avots: CSP

Pēc 2015. un 2016. gadā piedzīvotās apgrozījuma lejupslīdes 2017. gads pārtikas un dzērienu nozarē iezīmējās ar strauju apgrozījuma pieaugumu 10,4 % apmērā. Tas turpināja nedaudz palielināties arī 2018. gadā, pieaugot par vienu procentpunktu attiecībā pret 2017. gadu. Vislielāko apgrozījuma kāpumu 2018. gadā piedzīvojusi zivju un zivju produktu pārstrādes un konservēšanas nozare, palielinot realizētās produkcijas vērtību par 8 % atšķirībā no 2017. gada un par 17 % atšķirībā no 2016. gada. Lai gan 2017. gadā piena nozares apgrozījums strauji kāpa – par 25 % salīdzinājumā ar 2016. gadu, 2018. gada apgrozījumā vērojams samazinājums par 9 %. Pārējo produktu sektoros 2018. gadā vērojams apgrozījuma kāpums 1–4 % robežās salīdzinājumā ar 2017. gadu, izņemot piena nozarē un dzērienu ražošanā, kurās bija vērojams samazinājums attiecīgi par 9 un 2 % salīdzinājumā ar 2017. gadu (sk. 3.1. tabulu).

3.1. tabula

Pārtikas produkcijas realizācija 2016.–2018. gadā, milj. EUR

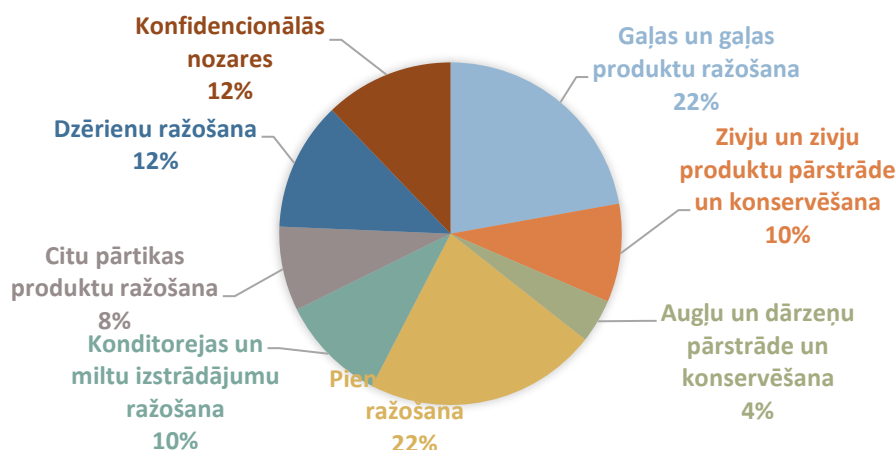
Nozares	2016.			2017.			2018.		
	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %	Rūpniecības produkcijas realizācija	Realizācija vietējā tirgū, %	Eksports, %
Pārtikas produktu un dzērienu ražošana, t.sk.	1437,9	67,1	32,9	1587,4	64,6	35,4	1606,4	67,8	32,2
gaļas un gaļas produktu ražošana	312,9	81,1	18,9	339,3	78,2	21,8	352,8	77,7	22,3
zivju un zivju produktu pārstrāde un konservēšana	126,8	28,8	71,3	136,4	29,2	70,8	147,8	30,2	69,8
augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	61,4	47,4	52,7	64,7	46,1	54,0	65,8	46,4	53,7

piena produktu ražošana	308,1	79,3	20,8	385,5	69,0	31,0	349,4	71,8	28,3
konditorejas un miltu izstrādājumu ražošana	148,1	79,3	20,7	156,3	79,1	21,0	161,0	79,5	20,5
citu pārtikas produktu ražošana	131,9	63,1	36,9	123,4	65,0	35,1	126,6	61,5	38,6
dzērienu ražošana	183,2	66,9	33,1	198,3	65,2	34,8	193,5	71,6	28,4

* Avots: CSP (Dati apkopoti par NACE 2. red. ekonomiski aktīvajiem uzņēmumiem, kuru rūpnieciskajā ražošanā nodarbināti vismaz 20 cilvēku vai iepriekšējā gada rūpniecības apgrozījums bijis vismaz 430 tūkst. EUR.)

Pārtikas rūpniecība pārsvarā ir vērsta uz iekšējo tirgu – apmēram 68 % no pārtikas un dzērienu nozarē saražotā tiek patērēts vietējā tirgū. 2017. gadā bija novērojams patēriņa samazinājums vietējā tirgū, mudināja ražotājus vairāk meklēt eksporta iespējas, tāpēc eksporta īpatsvars ir palielinājies par 2,5 % salīdzinājumā ar 2016. gadu. Savukārt 2018. gads iezīmējās ar tendenci atkal palielināties Latvijā saražoto pārtikas produktu realizācijai vietējā tirgū, attiecīgi samazinoties eksporta īpatsvaram un tā gandrīz atkārtotot 2016. gada rādītājus, attiecīgi 67,8 un 32,2 %. Vislielākais eksporta īpatsvars no realizācijas apjoma attiecīgajā pārtikas produktu un dzērienu ražošanas nozares sektorā 2018. gadā, tāpat kā iepriekšējos gados, bija zivju pārstrādes produktiem un konserviem (70 %), augļu un dārzeņu pārstrādes produktiem un konserviem (54 %).

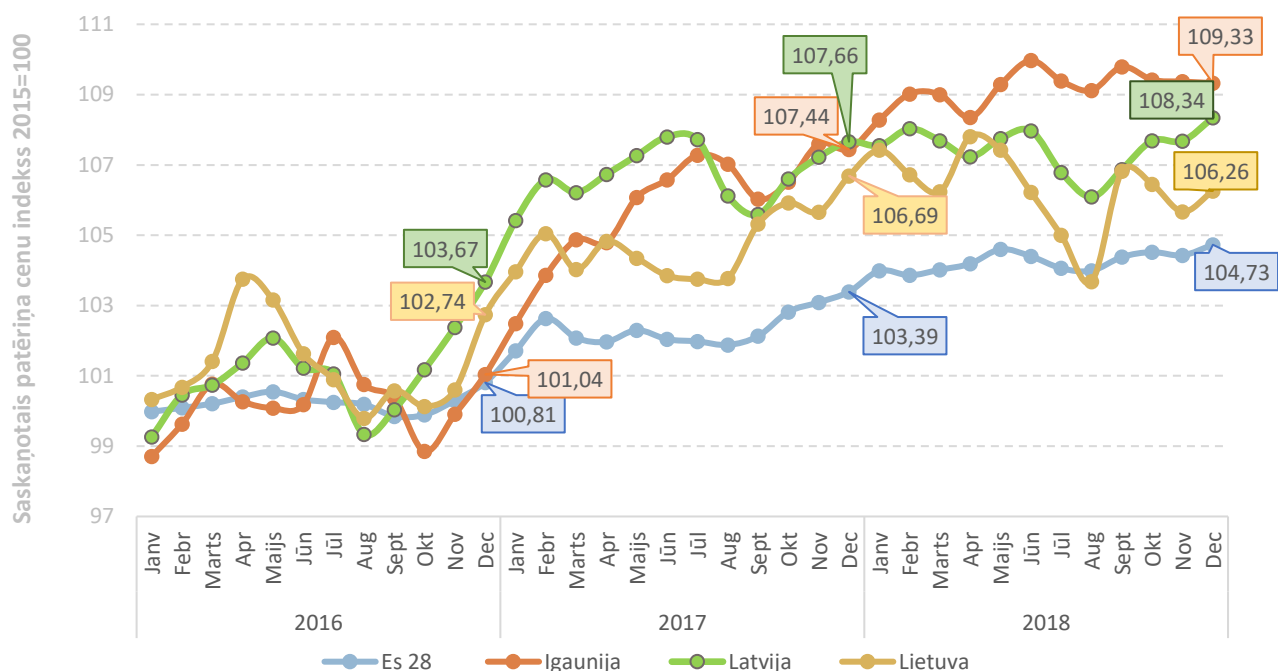
Pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūrā 2018. gadā vienlīdz nozīmīgu daļu – 22 % katra – aizņem piena produktu un gaļas un to produktu ražošanu. Savukārt dzērienu ražošana veidoja 12 % no kopējās realizācijas vērtības (sk. 3.2. att.).

3.2. attēls. Pārtikas produktu un dzērienu realizācijas vērtības struktūra 2018. gadā, %

Avots: CSP

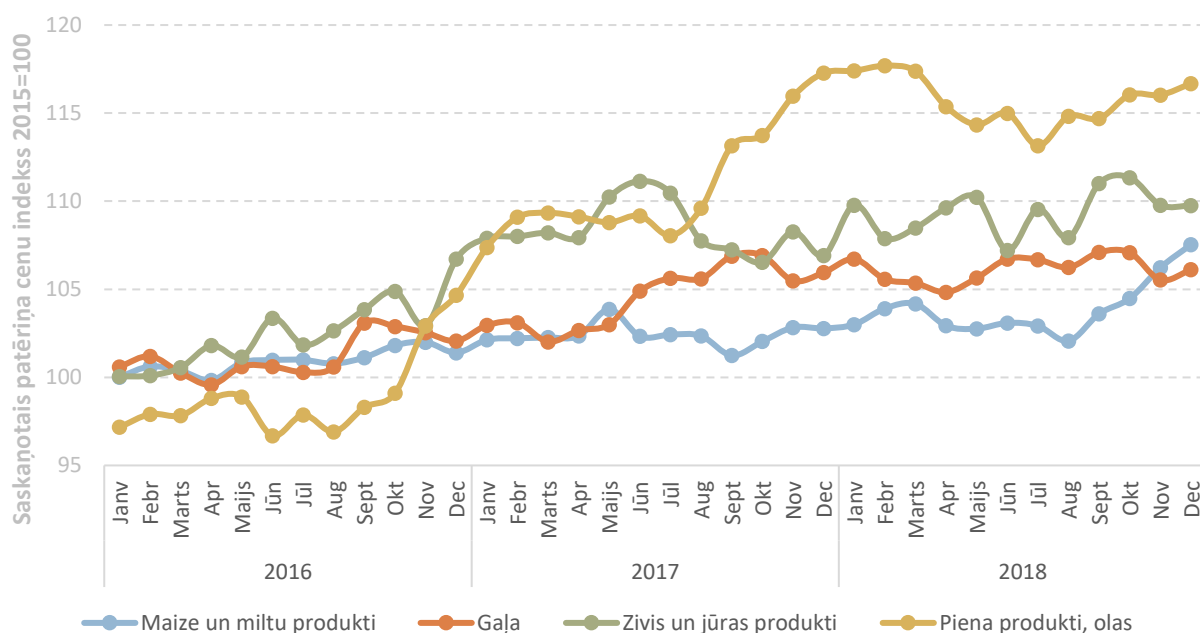
2016. gada rudenī visā ES sākās straujš pārtikas cenu kāpums. Baltijas valstīs salīdzinājumā ar ES vidējo cenu līmeni cenu kāpums pēdējos trīs gados, īpaši 2017.gadā, bijis ļoti straujš. Latvijā pārtikas bezalkoholiskie dzērieni augstāko cenu sasniedza 2018. gada decembrī, kad to cenu līmenis no zemākā punkta 2016. gada augustā līdz augstākajam punktam 2018. gada decembrī palielinājās par 9,1 procentu. Savukārt ES cenu līmenis no zemākā līdz augstākajam punktam ir palielinājies tikai par pieciem procentiem. Līdz 2016. gada rudenim Latvijas cenu līmenis bija tuvu ES vidējam cenu līmenim, taču 2017. un 2018. gadā jau bija vērojamas būtiskas atšķirības, Latvijas cenu līmenim krietni pārsniedzot ES vidējo cenu līmeni – par 3,45 procentiem 2018. gada decembrī (sk. 3.3. att.).

3.3. attēls. Pārtikas produktu saskaņotie patēriņa cenu indeksi ES-28 un Baltijas valstīs 2016.–2018. gadā (2015 = 100)

Avots: Eurostat

Aplūkojot pārtikas cenu indeksus Latvijā (sk. 3.4. att.), redzams, ka kopš 2016. gada cenu kāpums vērojams visās produktu grupās, bet visstraujāk kāpušas tieši piena produktu cenas. 2016. gada sākums iezīmējās ar mērenām cenu svārstībām, bet no septembra cenas strauji palielinājās, augstāko punktu sasniedzot 2018. gada februārī. 2018. gada decembrī piena cena par 20 procentiem pārsniedza 2016. gada zemāko līmeni. Maizes un miltu produktu cenu būtisks kāpums bija novērojams no 2018. gada septembri, līdz tās decembrī sasniedza augstāko punktu, kas bija par 7,5 % vairāk nekā 2016. gada janvārī. Cenu kāpums 2017. un 2018. gadā tika novērots arī zivīm un jūras produktiem. Savukārt gaļas un gaļas produktu cenas straujāk sāka palielināties tieši 2017. gada vasarā, kad no zemākā punkta 2017. gada martā līdz augstākajam oktobrī tās pieauga par 4,8 procentiem. 2018. gadā cenu līmenis nedaudz svārstījās, tāpēc 2018. gada decembrī gaļas un gaļas produktu cenas saglabājās gandrīz tādas pašas kā 2017. gada decembrī.

3.4. attēls. Vairāku pārtikas produktu grupu saskaņotie patēriņa cenu indeksi Latvijā 2016.–2018. gadā (2015 = 100)

Avots: Eurostat

Par uzņēmumu savstarpējo konkurētspēju un pozīciju nostiprināšanu tirgū liecina to horizontālās un vertikālās integrācijas tendences.

3.2. tabula

Pārtikas uzņēmumu koncentrācija pēc saražotās produkcijas vērtības 2018. gadā (provizoriski)

Uzņēmumu grupējums	Grupa NACE 2. red.	Saražotās produkcijas vērtība, milj. EUR	Produkcijas apjoma īpatsvars,%
Gaļas pārstrādes uzņēmumi kopā	10.1	339,9	
4 lielākie uzņēmumi		168,9	50
10 lielākie uzņēmumi		237,6	70
Zivju pārstrādes uzņēmumi kopā	10.2	134,0	
4 lielākie uzņēmumi		49,4	37
10 lielākie uzņēmumi		73,8	55
Augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumi kopā	10.3	70,9	
4 lielākie uzņēmumi		28,3	40
10 lielākie uzņēmumi		62,5	88
Piena pārstrādes uzņēmumi kopā	10.5	312,0	
4 lielākie uzņēmumi		178,0	57
10 lielākie uzņēmumi		268,2	86
Dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumi kopā	10.9	82,7	
4 lielākie uzņēmumi		49,7	60
10 lielākie uzņēmumi		82,1	99
Dzērienu ražošanas uzņēmumi kopā	11.0	196,9	
4 lielākie uzņēmumi		83,7	43
10 lielākie uzņēmumi		169,4	86

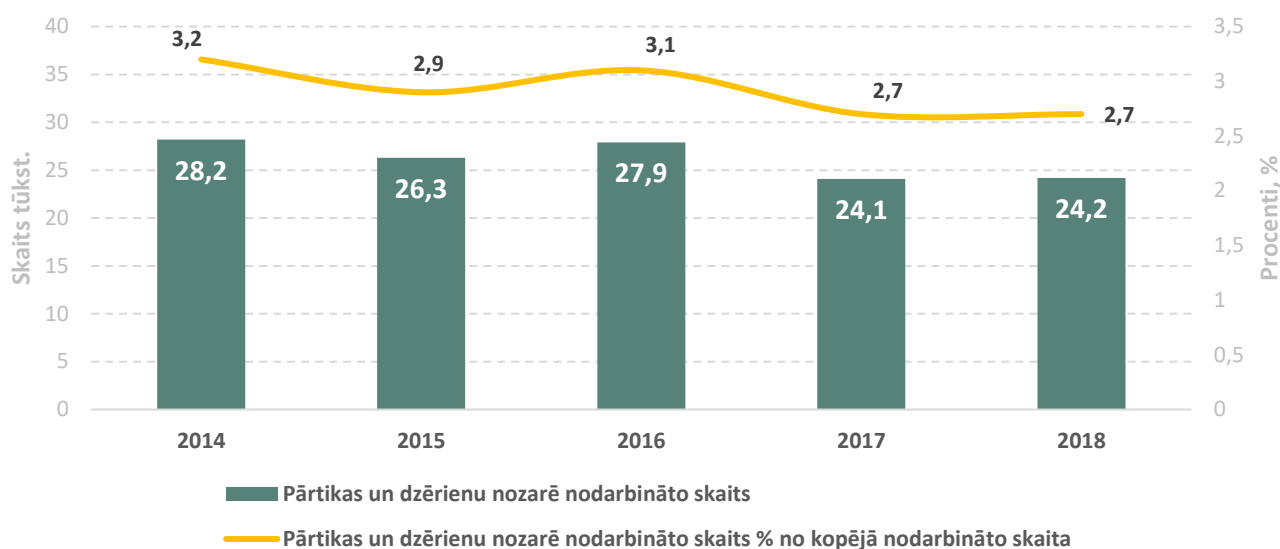
Avots: CSP

2018. gadā bija novērojama arvien lielāka koncentrācija četru lielāko uzņēmumu grupā gandrīz visos sektoros salīdzinājumā ar 2017. gadu. Vislielākā koncentrācijas palielināšanās piecpadsmit procentpunktu apmērā četru lielāko uzņēmumu grupā bija vērojama piena pārstrādes sektorā. Gaļas pārstrādes un dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumiem tā palielinājās par trīs procentpunktiem, bet dzērienu ražošanas uzņēmumiem – par četriem procentpunktiem. Koncentrācijas samazinājums četru lielāko uzņēmumu grupā salīdzinājumā ar 2017. gadu bija vērojams augļu un dārzeņu pārstrādes sektorā par diviem procentpunktiem un zivju pārstrādes sektorā par vienu procentpunktu.

Savukārt 10 lielāko uzņēmumu grupā 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu ievērojams koncentrācijas palielinājums bija vērojams augļu un dārzeņu pārstrādes un konservēšanas uzņēmumu grupā – par 28 procentpunktiem. Arī gandrīz visās pārējās grupās vērojams koncentrācijas palielinājums: piena pārstrādes uzņēmumu grupā – par astoņiem procentpunktiem, gaļas pārstrādes uzņēmumu grupā – par diviem procentpunktiem, zivju pārstrādes uzņēmumu grupā – par pieciem procentpunktiem un dzērienu ražošanas uzņēmumu grupā – par trim procentpunktiem.

Nebūtisks koncentrācijas samazinājums (viens procentpunkts) 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu bija dzīvnieku barības ražošanas uzņēmumu grupā.

2017. gadā līdz zemākajam līmenim pēdējo 10 gadu laikā nokritās pārtikas un dzērienu ražošanas nozarē nodarbināto (15–74 gadu vecumā) skaits, samazinoties par 15 % salīdzinājumā ar 2016. gadu, bet 2018. gadā nodarbināto skaits nozarē palielinājās par 0,4 % attiecībā pret 2017. gadu un bija 24,2 tūkstoši. Pārtikas un dzērienu nozarē nodarbināto īpatsvars saglabājies 2017. gada līmenī, un tas ir 2,7 % no visiem nodarbinātajiem (sk. 3.5. att.).

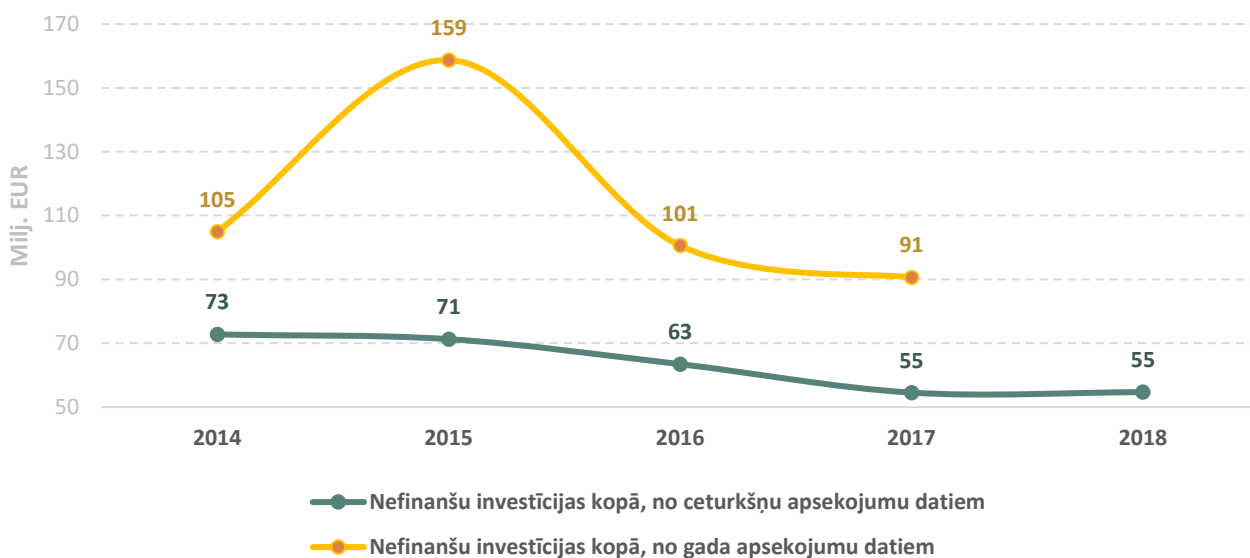

3.5. attēls. Pārtikas un dzērienu nozarē nodarbināto skaita un īpatsvara kopējā nodarbināto skaitā dinamika (NACE 2. red.)

Avots: CSP

Būtisks nozares rādītājs ir investīcijas – tās liecina ne tikai par esošo uzņēmējdarbības situāciju, bet arī par uzņēmēju nākotnes plāniem. Latvijā par nefinanšu investīcijām tiek veikts ceturkšņa izlases apsekojums un gada izlases apsekojums (3.6. att.).

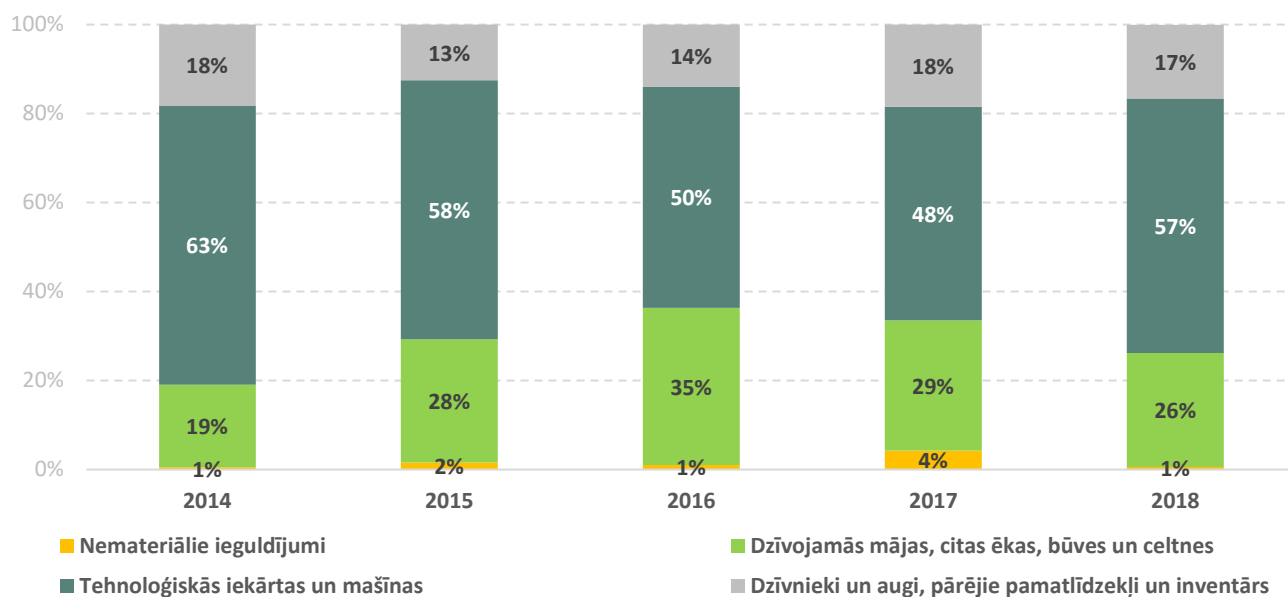
Kaut arī ceturkšņa apsekojuma dati (tie tiek saskaitīti kopā) liecina par lēnu, bet stabilu lejupslīdi no 72,7 milj. EUR 2014. gadā līdz 54,7 milj. EUR 2018. gadā, gada apsekojuma datus vērojamas izteiktas svārstības. Gada apsekojuma dati par 2015. gadu liecina, ka pārtikas un dzērienu nozarē investīcijas palielinājušās par 51,2 % (sasniedzot 158,7 milj. eiro), savukārt gan 2016., gan 2017. gadā investīciju apmērs samazinājās: 2016. gadā to bija par 37 % mazāk nekā 2015. gadā un 2017. gadā – par 10 % mazāk nekā 2016. gadā. Apsekojuma dati par 2018. gadu vēl nav publicēti.

3.6. attēls. Nefinanšu investīcijas pārtikas un dzērienu nozarē Latvijā 2014.–2018. gadā

Avots: CSP

Saskaitot ceturkšņa izlases apsekojuma datus pa gadiem, šos rezultātus salīdzinot ar gada izlases apsekojuma datiem un izvērtējot atšķirības kopējā ikgadējā nefinanšu investīciju apmērā, ir redzams, ka gada dati parāda lielāku investīciju apmēru nekā ceturkšņu dati. Tas skaidrojams ar to, ka gada dati tiek iegūti, aptverot visus attiecīgās nozares uzņēmumus, bet ceturkšņa (operatīvie) dati – aptaujājot daļu lielāko uzņēmumu (sk. 3.6. att.).

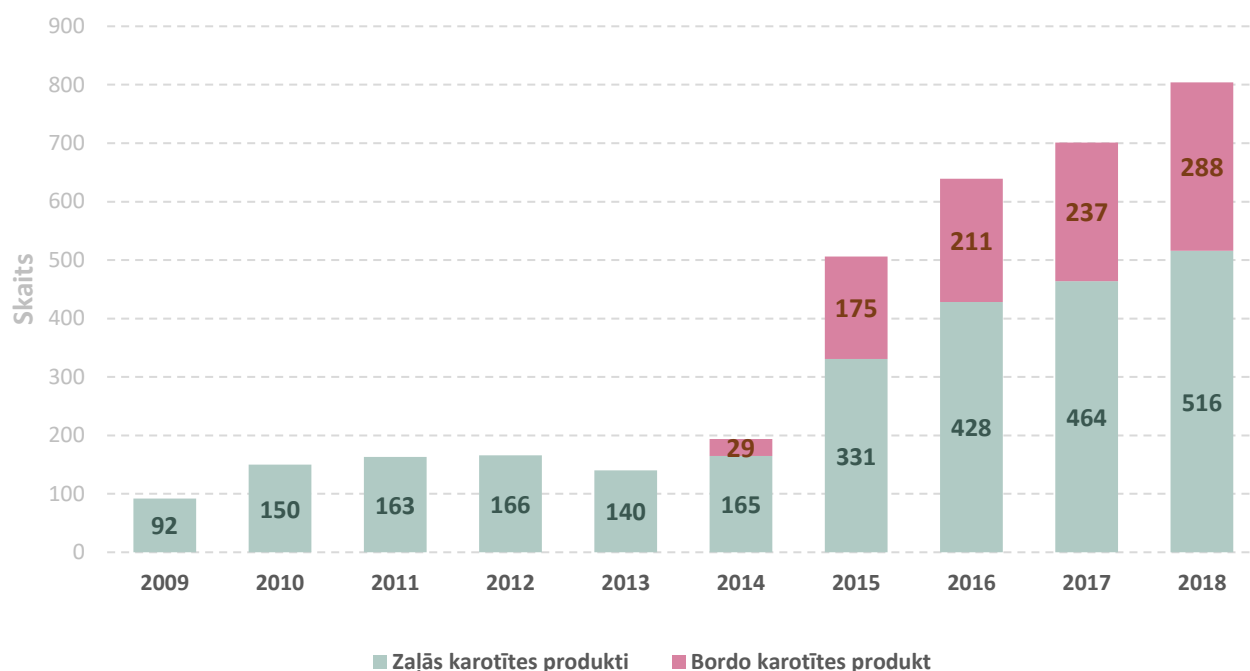
3.7. attēls. Nefinanšu investīciju struktūra pārtikas un dzērienu nozarē Latvijā 2014.–2018. gadā

Avots: CSP

Analizējot nefinanšu investīciju struktūru (sk. 3.7. att.), jākonstatē, ka vislielāko īpatsvaru katru gadu veido tehnoloģiskās iekārtas un mašīnas – vairāk nekā pusi no visām nefinanšu investīcijām. Nākamo vietu ieņem dzīvojamās mājas, citas ēkas un būves (26 % 2018. gadā). 17 % no kopējām nefinanšu investīcijām 2018. gadā veidoja pārējie pamatlīdzekļi un inventārs, tostarp dzīvnieki un augi, bet nemateriālie ieguldījumi – tikai 0,6 % no visām nefinanšu investīcijām.

3.2. Pārtikas kvalitātes shēmas

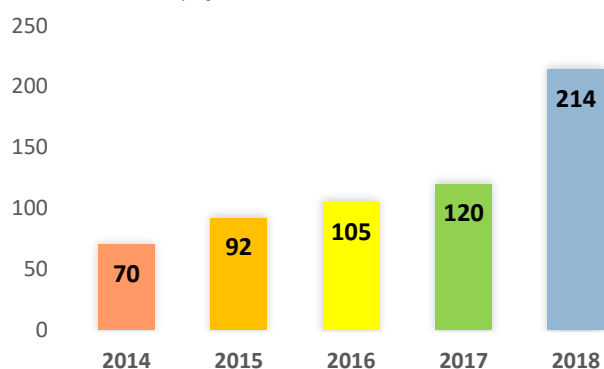
Saskaņā ar Valdības rīcības plāna un Nacionālā attīstības plāna 2014.–2020. gadam prioritāšu pasākumiem, kas paredz kvalitatīvas vietējās izcelsmes pārtikas pieejamības veicināšanu vietējā tirgū, Zemkopības ministrijas īstenotie pasākumi ir vērsti uz to, lai nodrošinātu pārtikas kvalitātes shēmu turpmāku attīstību. 2018. gada beigās NPKS produkti ietvēra plašu labi atpazīstamu pārtikas produktu klāstu, to skaitam sasniedz 804, tostarp 516 produktus, kas marķēti ar norādi “Zaļā karotīte”, un 288 produktus ar “Bordo karotītes” marķējumu (sk. 3.9. att.).

3.9. attēls. Nacionālajā pārtikas kvalitātes shēmā sertificēto produktu skaits 2009.–2018. gadā

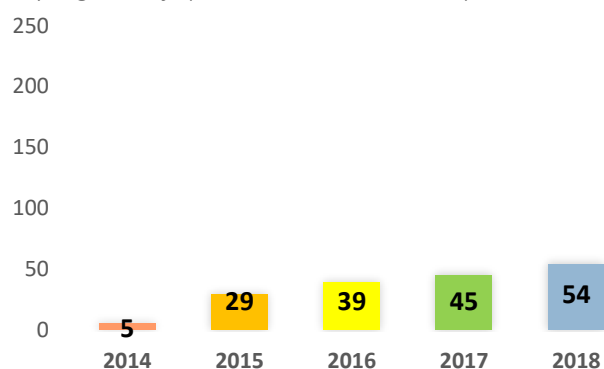
Avots: ZM

2018. gada beigās NPKS ir iesaistījušies 168 uzņēmumi. No tiem 114 ir “Zaļās karotītes” produktu ražotāji un 54 uzņēmumi – “Bordo karotītes” produktu ražotāji, bet 16 uzņēmumi ražo produktus ar abu veidu marķējumu. NPKS ir iesaistīti 4915 izejvielu piegādātāji (sk. 3.10. un 3.11. att.).

3.10. attēls. “Zaļās karotītes” produktu ražotāju uzņēmumu skaits 2014.–2018. gadā

Avots: ZM

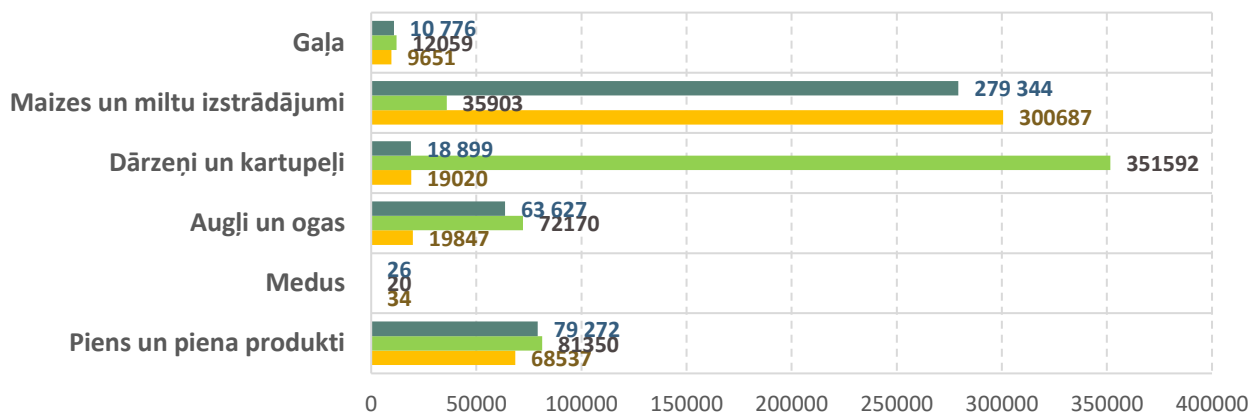

3.11. attēls. “Bordo karotītes” produktu ražotāju uzņēmumu skaits 2014.–2018. gadā

Avots: ZM

2018. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu samazinājās atbilstoši NPKS ražoto piena un piena produktu realizācijas apjoms (par 15,8 %, t.i., realizētas 68 537 t), kā arī realizētās gaļas un dārzeņu apjoms.

2018. gadā palielinājās maizes un miltu izstrādājumu realizācija, sasniedzot 300 687 t, un medus realizācija (par 14 t) salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (sk. 3.12. att.).

	Piens un piena produkti	Medus	Augļi un ogas	Dārzeņi un kartupeļi	Maizes un miltu izstrādājumi	Gaļa
2016	79272	26	63627	18899	279344	10776
2017	81350	20	72170	351592	35903	12059
2018	68537	34	19847	19020	300687	9651

3.12. attēls. Realizētais produkcijas apjoms 2016.–2018. gadā, tonnas

Avots: ZM

Lai veicinātu kvalitatīvu vietējo pārtikas produktu ražošanu, pirmapstrādi, apstrādi un pārstrādi, nodrošinot produktu nonākšanu tirdzniecībā, 2018. gadā tika piešķirts valsts atbalsts par dalību pārtikas kvalitātes shēmās, kopsummā 464 495 EUR.

Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija īsteno shēmas popularizēšanas pasākumus, informatīvas kampaņas plašsaziņas līdzekļos – televīzijā, presē, sociālajos tīklos, kā arī sabiedriskajā transportā.

Latvijā veiksmīgi darbojas arī bioloģiskās lauksaimniecības shēma. Lai veicinātu bioloģisko produktu nonākšanu mazumtirdzniecībā, 2018. gadā tika paredzēta valsts subsīdiu programma “Atbalsts bioloģiskās lauksaimniecības shēmai”, kurai pieteikumus iesniedza 510 shēmas dalībnieki.

Atbalstot ES mērķi aizsargāt gastronomisko tradīciju mantojumu, izceļot tā daudzveidīgumu un kvalitāti, ko nosaka produktu izcelsme, turpinās darbs pie Latvijas produktu nosaukumu ierakstīšanas ES aizsargāto produktu reģistros.

2018. gadā Eiropas Komisijas Aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu reģistrā tika iekļauts Rucavas baltais sviests. Patlaban ES Aizsargāto produktu reģistros ir iekļauti seši Latvijas produkti – sklandrausis, salināta rudzu rupjmaize, Carnikavas nēģi, Jāņu siers, Latvijas lielie pelēkie zirņi un Rucavas baltais sviests.

Ražotāju grupā “Carnikavas nēģi” piedalās 10 ražotāji, tāpat kā sklandraušu ražotāju grupā, Latvijas lielos pelēkos zirņus ražo seši, salināto rudzu rupjmaizi – trīs, Jāņu sieru grupā – seši un Rucavas balto sviestu – divi ražotāju.

2018. gadā sklandraušu realizācijas apjoms palielinājās līdz 10,28 t, tika realizētas 7,8 t salinātās rudzu rupjmaizes un 172,33 t Jāņu siera – šie produkti ir iekļauti Garantēto tradicionālo īpatnību reģistrā. Produkts ar aizsargātu cilmes vietas nosaukumu – Latvijas lielie pelēkie zirņi – realizēti 9,83 t apjomā. Produkts ar aizsargātu ģeogrāfiskās izcelsmes norādi – Carnikavas nēģi – svaigā veidā realizēts 3,8 t apjomā, cepti želejā – 3,71 t apjomā.

4. Zivsaimniecība

Zvejniecība

2018. gadā Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī kopā tika nozvejota 70 431 t zivju (brētliņas, reņģes, mencas, plekstes u.c.) – par 3050 t vairāk nekā 2017. gadā (sk. 4.1. tab.). Šo kāpumu Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī galvenokārt veidoja lielāka reņģu nozveja (par 2,1 tūkst. t) un brētliņu nozveja (par 1,4 tūkst. t), savukārt mencu nozveja samazinājās par 1172 t. Piešķirtās nozvejas kvotas reņģēm tika izmantotas 99,4 %, brētliņām – 99,6 %, mencām – 52,8 % un lašiem – 77,0 % apmērā, un kopumā tie ir salīdzinoši labāki rādītāji nekā 2017. gadā. 2017. gadā reņģu un brētliņu kvotas tika izmantotas vidēji 98,8 %, mencu kvotas – 77,0 %, bet lašu kvotas – 17,6 % apmērā.

Pēc stāvokļa 2018. gada 31. decembrī Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī aiz piekrastes joslas ar zveju nodarbojās 55 kuģi, bet piekrastes joslā – 607 zvejas laivas.

4.1. tabula

Latvijas nozveja Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī 2017. un 2018. gadā, tonnas

Zivju suga	Nozveja 2017. gadā, t	Nozveja 2018. gadā, t	Nozvejas izmaiņas salīdzinājumā ar 2017. gadu, t
Menca	2423,0	1251,2	– 1171,8
Lasis	3,2	8,0	+ 4,8
Plekste	1578,8	1326,0	– 252,8
Salaka	1222,2	2071,7	+ 849,5
Reņģe	24 795,4	26 887,6	+ 2092,2
Brētliņa	35 744,2	37 100,4	+ 1356,2
Pārējās	1614,1	1786,4	+ 172,3
Kopā	67 380,9	70 431,3	+ 3050,4

Avots: ZM

Ar tālējūras zveju 2018. gadā nodarbojās deviņi kuģi, kopumā nozvejojot 64 735 t zivju (sk. 4.2. tab.). Tas bija par 142 02 t vairāk nekā 2017. gadā un veidoja 47,9 % lielu īpatsvaru no kopējā Latvijas nozvejas apjoma jūras ūdeņos 2018. gadā (135 tūkst. t). Galvenais iemesls lielākai nozvejai tālējūrā bija lielākas zvejas iespējas Maurītānijas ekskluzīvās zonas ūdeņos.

Tālējūras zveja notika Centrālaustumu Atlantijas zvejas rajona (CECAF) Maurītānijas ekskluzīvās zonas ūdeņos, izmantojot zvejas licences, kas izsniegtas, pamatojoties uz ES noslēgto zvejniecības nolīgumu ar Maurītāniju. Salīdzinoši nelielu daļu no tālējūras nozvejas veidoja zveja NEAFC zvejas rajonos (2415 t), kur Latvijas kuģi zvejoja galvenokārt mencas un sarkanasarus.

4.2. tabula

Latvijas nozveja tālējūrā 2017. un 2018. gadā, tonnas

Zvejas rajoni un galvenās zivju sugas	Nozvejas apjoms 2017. gadā, t	Nozvejas apjoms 2018. gadā, t	+/- salīdzinājumā ar 2017. gadu, t
NEAFC (sarkanāsari, mencas u.c.)	1802,4	2415,2	+ 612,8
Maurītānijas ekskluzīvā zona (stavridas, sardinellas, skumbrijas)	36 214,1	62 320,0	+ 26 105,9
Marokas ekskluzīvā zona (stavridas, sardinellas, sardīnes, skumbrijas)	12 516,3	0	– 12 516,3
Kopā:	50 532,8	64 735,2	+ 14 202,4

Avots: ZM dati

Tā kā 2018. gada 14. jūlijā beidzās darbības termiņš Protokolam starp ES un Marokas Karalisti, ar kuru nosaka zvejas iespējas un finansiālo ieguldījumu, kas paredzēts Partnerattiecību nolīgumā zivsaimniecības nozarē, un jauns protokols 2018. gadā netika parakstīts, Latvijai 2018. gadā pelagisko zivju zvejas iespējas Marokā bija pieejamas tikai 961,5 t apjomā, kas ir nepietiekams mēneša nozvejas

apjoms pat vienam zvejas kuģim. Šī iemesla dēļ Latvijas zvejas kuģi Marokas Karalistes ūdeņos 2018.gadā nezvejoja.

Iekšējos ūdeņos 2018. gadā tika nozvejotas 244 t zivju (nēģi, plauži, līdakas, līņi, zandarti u.c.) – par 18 t vairāk nekā 2017. gadā. Visvairāk tika nozvejots ezeros – 170,4 t, bet vismazāk ūdenskrātuvēs – 1,8 t.

Akvakultūra

2018. gadā PVD bija atzīti 156 akvakultūras uzņēmumi (aktīvi darbojās 87), kuriem bija tiesības nodarboties ar zivju audzēšanu to patēriņam pārtikā un zivju mazuļu audzēšanu resursu atražošanai, ko nodrošināja arī institūta BIOR zivju audzētava "Tome" ar savām piecām filiālēm. Valsts zivju audzētavas un tās filiāļu galvenais darbības virziens ir dabisko ūdenstilpju zivju resursu atražošana un papildināšana. Akvakultūras uzņēmumu izvietojuma tīkls nav tieši saistīts ar saldūdens resursu pieejamību, bet atspoguļo tradīcijas un zemes īpašnieku sociālekonomiskās intereses iesaistīties šajā darbības jomā.

2018. gadā ekonomiski aktīvajos 87 uzņēmumos (kopējais nodarbināto skaits – 340 cilvēku) akvakultūras produkcijas ražošanai tika izmantoti 766 dīķi ar kopējo platību 5191,3 ha, 1279 baseini ar tilpumu 15 740,2 m³ un 37 recirkulācijas sistēmas ar 5729,1 m³ lielu tilpumu.

Kopumā periodā no 2008. līdz 2018. gadam akvakultūrā izmantojamajai platībai, no kuras tika iegūta zivju produkcija, bija vērojama paplašināšanās tendence, ko sekmēja arī Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonda atbalsta iespējas akvakultūras uzņēmumu attīstībai. 2018. gadā produkcijas iegūšanai izmantojamo dīķu skaits ir nedaudz sarucis, bet platība – palielinājusies (sk. 4.3.tab.). Baseinu skaits un tilpums ir samazinājies, turpretī recirkulācijas sistēmu skaits ir palielinājies, bet tilpums samazinājies.

4.3. tabula

Akvakultūrā izmantojamie ūdeņi un platība

Gads	Dīķu skaits	Dīķu platība, ha	Baseinu skaits	Baseinu tilpums, m ³	Recirkulācijas sistēmu skaits	Recirkulācijas sistēmu tilpums, m ³	Ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits
2008.	605	4350	1227	16 723	5	395	44
2009.	749	5018	1196	17 122	10	712	46
2010.	801	5122,5	1240	17 448	10	712	48
2011.	728	5707,3	1270	17 051	13	1184	55
2012.	756	5607,5	1303	17 727	25	2786	66
2013.	728	5380,3	1277	17 143	22	3879	67
2014.	721	5211,0	1276	18 256	28	5133	68
2015.	792	4949,3	1282	17 289	28	6923	87
2016.	816	4957,9	1245	15 228	35	5765	85
2017.	769	4649,5	1312	16 052	34	5944	88
2018.	766	5191,3	1279	15 740	37	5729	87

Avots: CSP dati

2018. gadā akvakultūras sektorā realizētās produkcijas apjoms bija 830 t, no kurām 36 tonnas tika realizētas ārzemju tirgū. Galvenās audzētās un realizētās zivju sugas gan svaigā, gan apstrādātā veidā bija karpa, forele, sams, store u.c. (sk. 4.4. tab.). 2018. gadā atšķirībā no 2017. gada ir ievērojami samazinājies karpu un karūsu audzēšanas apjoms, kā arī nedaudz samazinājies līdaku un storu audzēšanas apjoms. Būtiski palielinājies ir samu audzēšanas apjoms, bet nedaudz palielinājies arī foreļu un līņu audzēšanas apjoms. Kopumā realizētās akvakultūras produkcijas apjoms 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu ir palielinājās par nepilnām 212 t (sk. 4.4. tab.).

4.4. tabula

Akvakultūras produkcijas apjoms (realizētās zivis)

Akvakultūras produkcijas apjoms pa zivju sugām, t	Karpa un karūsa	Līnis	Forele	Līdaka	Store	Sams	Pārējās zivju sugas un vēži	Kopā
2017. gadā realizētas	614,6	2,9	92,2	9,8	42,3	32,2	13,9	807,9
2018. gadā realizētas	496,6	5,7	113,9	7,8	40,4	133,2	32,1	829,7

Avots: CSP

Laikā no 2005. līdz 2018. gadam kopējās realizētās akvakultūras produkcijas gada vidējais apjoms svārstījās ap 642 t. Būtiskākais realizētās produkcijas apjoma kāpums vērojams 2018. gadā, kad tas sasniedza 830 t, bet vismazāk produkcijas realizēts 2009. gadā – 517. Lai gan akvakultūras produkcijas apjoms gadu no gada svārstās, kopumā periodā no 2005. līdz 2018. gadam ir vērojama kopējās realizētās akvakultūras produkcijas pakāpeniska pieauguma tendence (sk. 4.1. att.).

4.1. attēls. Realizētās akvakultūras produkcijas apjoms 2005.–2018. gadā, tonnas

Avots: CSP

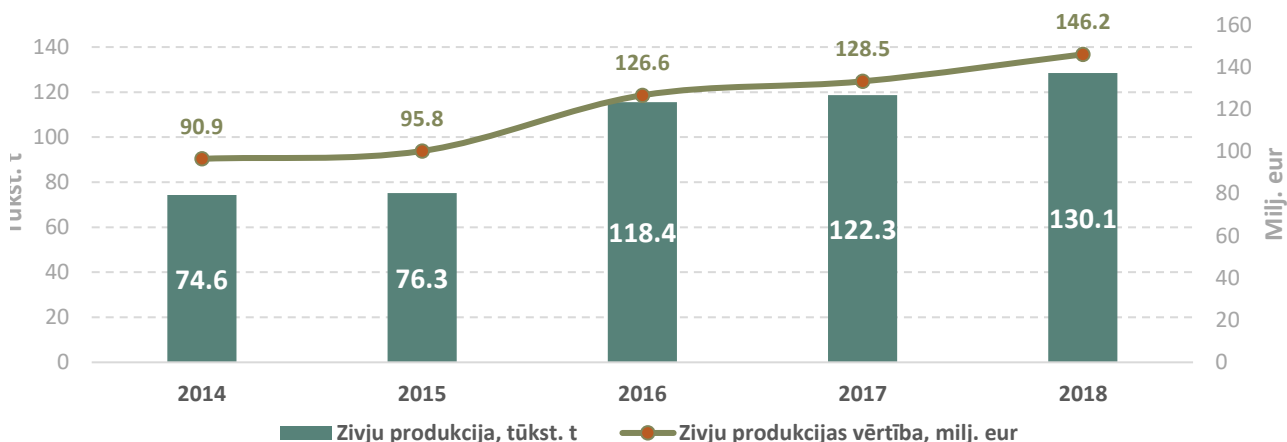
Latvijas akvakultūras produkcijas kopējā tirgus vērtība, ņemot vērā izmaiņas tirgos, 2018. gadā bija 2,17 milj. EUR – salīdzinājumā ar 2017. gadu (2,25 milj. EUR) par 0,08 milj. EUR mazāka.

Zivju produkcijas un sagatavoto un konservēto zivju tirdzniecība

Vērtējot 2018. gada rezultātus, jāsecina, ka, lai gan zivju produkcijas, tostarp zivju konservu, eksporta apmērs salīdzinājumā ar 2017. gadu palielinājās, tomēr zivsaimniecības nozares ieguldījums kopējā Latvijas eksporta apjomā naudas izteiksmē saglabājās 2017. gada līmenī un veidoja 1,8 %. Zivju produkcijas, tostarp zivju konservu, eksporta apmērs 2018. gadā sasniedza 225,7 milj. EUR. Zivju produkcija un konservi no Latvijas 2018. gadā tika eksportēti uz 65 valstīm.

Zivju produkcijas (bez konserviem) eksports

2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoms palielinājās gan tonnās, gan naudas izteiksmē – attiecīgi par 6,4 un 13,8 %. Zivju produkcijas eksporta apjoms veidoja 130 tūkst. t. Savukārt zivju produkcijas eksporta apmērs naudas izteiksmē sasniedza 146 milj. EUR.

4.2. attēls. Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta dinamika 2014.–2018. gadā

Avots: CSP

2018. gadā līderpozīcijā ar 63,5 % īpatsvaru no Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma ierindojās trešās valstis (tostarp NVS valstis), un salīdzinājumā ar 2017. gadu zivju produkcijas

eksporta apjoms uz šīm valstīm palielinājās par 25 % jeb 17 tūkst. t. Tas galvenokārt izskaidrojams ar to, ka Latvijas zvejniekiem bija lielākas iespējas zvejojot zivis Mauritānijas ūdeņos. Zivju produkcijas eksports uz Mauritāniju palielinājās par 72 %. Mauritānijas īpatsvars veidoja 48 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma. Vienlaikus Latvijas zvejnieki pārtrauca zveju Marokas Karalistes ekskluzīvās ekonomiskās zonas ūdeņos, jo 2018. gadā beidzās darbības termiņš Protokolam starp ES un Marokas Karalisti, ar kuru nosaka zvejas iespējas, un jauns protokols netika parakstīts. Tas būtiski ietekmēja kopējo Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjomu, jo Latvijas zvejas kuģi Marokas Karalistes ūdeņos 2018. gadā zivis vairs nezvejoja.

2018. gadā otrajā vietā starp trešajām valstīm ar 11 % īpatsvaru no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma ierindojās Ukraina. Zivju produkcijas eksporta apjoms uz Ukrainu salīdzinājumā ar 2017. gadu palielinājās gan tonnās (par 14 %, gan naudas izteiksmē (par 6 %), taču vienlaikus par 7 % samazinājās eksportētas zivju produkcijas vidējās cenas.

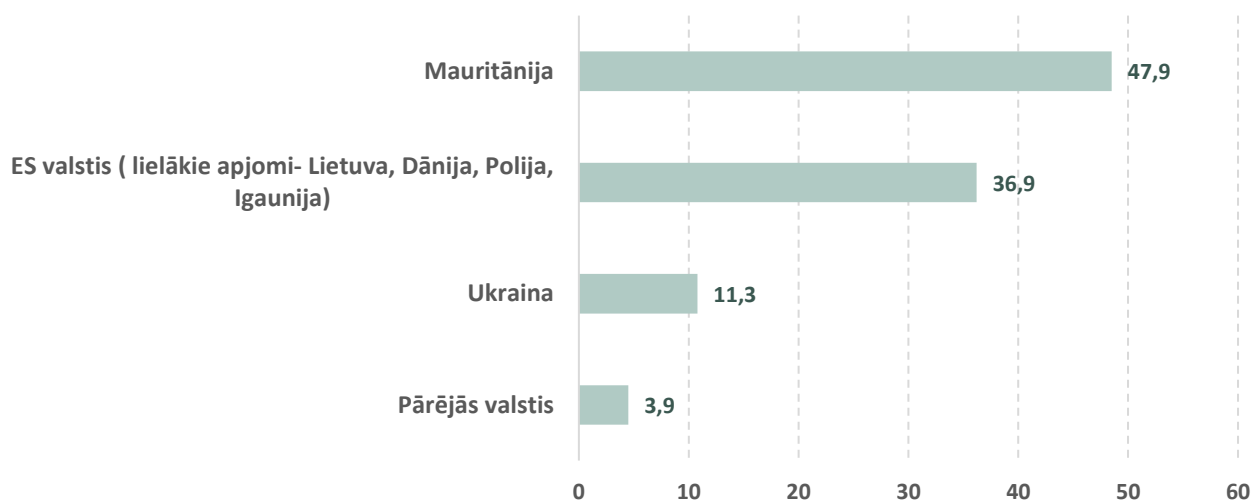
Zivju produkcijas eksports uz Muitas ūnijas valstīm (Eirāzijas Ekonomiskās savienības (EES) dalībvalstu muitas savienība) 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu samazinājās gandrīz divas reizes un veidoja tikai 0,7 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma. Zivju produkcija tika eksportēta tikai uz Kazahstānu un Baltkrieviju, bet pieprasījums Kazahstānas un Baltkrievijas tirgū samazinājās. Starp citām NVS valstīm būtiski palielinājās zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoms tikai uz Moldovu.

Tiesa, uzlabojās eksporta situācija ar citām valstīm. 2018. gadā būtiski – par 18 % – palielinājās zivju produkcijas eksports uz Norvēģiju un 96 % no eksporta apjoma veidoja mencu fileja, kā arī vairāk nekā sešas reizes palielinājās zivju produkcijas (bez konserviem) eksports uz Ganu. 2018. gadā Latvija uz Ganu eksportēja tikai saldētas brētliņas. Turklāt Latvija nelielā apjomā sāka eksportēt zivju produkciju uz tādām valstīm kā Bosnija un Hercegovina, Japāna, Singapūra, Honkonga, Turkmēnistāna, Kirgizstāna un Saūda Arābija, bet ne tik lielā daudzumā, lai tas ietekmētu kopējo Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjomu.

ES valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjomā salīdzinājumā ar 2017. gadu samazinājās par deviņiem procentpunktiem un 2018. gadā veidoja 37 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoma. Uz ES valstīm Latvija eksportēja 48 tūkst. t zivju produkcijas 103 milj. EUR vērtībā.

ES valstu vidū līderpozīcijas ieņēma četras valstis – Lietuva, Dānija, Igaunija un Polija. Kopumā eksports apjoma uz šīm ES valstīm 2018. gadā veidoja 75 % no Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem). 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu Latvija stiprināja savas pozīcijas Lietuvā un Igaunijā, toties zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjoms uz Dāniju un Poliju samazinājās – attiecīgi par 38 un 35 %. Turklāt samazinājās zivju produkcijas (bez konserviem) eksports uz tādām valstīm kā Bulgārija, Kipra, Nīderlande, Rumānija, Somija, Vācija un Zviedrija, toties tas palielinājās uz vairākām ES valstīm – Čehiju, Franciju, Grieķiju, Horvātiju, Itāliju, Īriju, Lielbritāniju, Portugāli, Slovākiju un Spāniju. Tiesa, katras šīs valsts īpatsvars Latvijas kopējā eksporta apjomā nav tik nozīmīgs, lai būtiski ietekmētu Latvijas zivju produkcijas (bez konserviem) eksporta apjomu.

2018. gadā Latvijas uzņēmēji zivju produkciju kopumā eksportēja uz 50 valstīm.

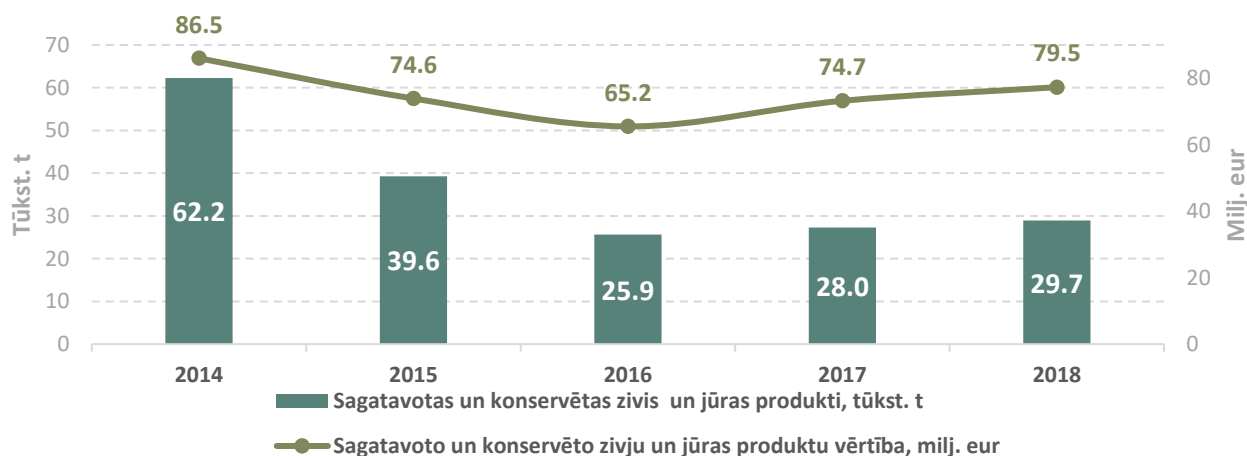

4.3. attēls. Latvijas galvenie partneri zivju produkcijas (bez konserviem) eksportā 2018. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma, 130,1 tūkst. t)

Avots: CSP

Zivju konservu eksports

2018. gads ir pēc kārtas ceturtais gads, kad Latvijas zivju apstrādes sektora uzņēmumi strādā Krievijas Federācijas zvejas produktu embargo un zivju konservu aizlieguma apstākļos. Kā liecina statistikas dati, 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms tonnās palielinājās par 5,9 % un veidoja 29,7 tūkst. t. Naudas izteiksmē sagatavoto un konservēto zivju eksporta apmērs pieauga par 6,4 % un eksporta vērtība sasniedza 79,5 milj. EUR.

4.4. attēls. Latvijas sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksporta dinamika 2014.–2018. gadā

Avots: CSP

Latvijas zivju apstrādātāji turpināja dažādot savu eksporta tirgu un aktīvi meklēja jaunas noieta iespējas savai produkcijai. Starp jaunajiem tirgiem visvairāk palielinājās sagatavoto un konservēto zivju eksports uz Kanādu – 2018. gadā tas par 48,6 % pārsniedza 2017. gada līmeni. Latvija sāka eksportēt sagatavotas un konservētas zivis un jūras produktus uz Islandi, Keniju, Lībiju, Papua-Jaungvineju un Singapūru.

Turklāt palielinājās sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms uz Apvienotiem Arābu Emirātiem, ASV, Austrāliju, Ķīnu, Maķedoniju, Norvēģiju, Taivānu un Turciju. Diemžēl 2018. gada laikā samazinājās sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksports uz Jaunzēlandi, Japānu, Honkongu, Meksiku, Mongoliju, Serbiju un Šveici un vienlaikus Latvija pārtrauca sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksportu uz Bosniju un Hercegovinu, Ēģipti, Tadžikistānu, Makao un Nigēriju, taču pārmaiņas sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksportā uz šīm valstīm nebija tik nozīmīgas, lai būtiski ietekmētu Latvijas zivju konservu eksporta apjomu.

Pirmo vietu starp valstu grupām, kuras jau trešo gadu dominēja Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā, saglabāja ES valstis. 2018. gadā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms tonnās uz ES valstīm salīdzinājumā ar 2017. gadu palielinājās par 2,3 % un naudas izteiksmē – par 0,7 %. Tiesa, ES valstu īpatsvars salīdzinājumā ar 2017. gadu tomēr samazinājās un 2018. gadā veidoja 56,4 % no Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoma. 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu gan tonnās (par 2,4 %), gan naudas izteiksmē (par 2,3 %) palielinājās sagatavoto un konservēto zivju eksports uz ES austrumdaļas valstīm, visvairāk – gandrīz divas reizes – uz Poliju. Vairāk tika eksportēts arī uz Bulgāriju, Slovākiju un Rumāniju, un tas kompensēja zivju konservu eksporta apjoma kritumu uz tādām valstīm kā Čehija, Igaunija, Ungārija un Kipra.

Sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjoms tonnās uz ES rietumdaļas valstīm palielinājās tikai par 1 %, bet naudas izteiksmē tas samazinājās par 2 %. Vairāk tika eksportēts uz tādām valstīm kā Austrija, Beļģija, Francija, Itālija, Īrija, Lielbritānija, Nīderlande, Somija un Vācija, un tas ne tikai kompensēja eksporta apjoma kritumu uz Grieķiju, Dāniju, Spāniju un Zviedriju, bet arī pozitīvi ietekmēja sagatavoto un konservēto zivju kopējo eksporta apjoma rādītājus uz ES valstīm kopumā.

2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu būtiski palielinājās sagatavoto un konservēto zivju eksports uz trešajām valstīm (tostarp NVS valstīm) – par 11 % tonnās un par 23 % naudas izteiksmē. Vienlaikus no 41,5 līdz 43,6 % palielinājās šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjomā.

Taču Krievijas aizlieguma dēļ gandrīz tika pārtraukts sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksports uz Krieviju un ar to cieši saistītajām Muitas ūnijas dalībvalstīm. Pavisam tika pārtraukts sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksports uz Kazahstānu. Sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksporta apjoms uz Kirgizstānu saglabājās 2017. gada līmenī, bet pieprasījums pēc Latvijā ražotiem konserviem Armēnijas tirgū samazinājās par 17,3 %. Vienīgi uz Baltkrieviju eksporta apjoms salīdzinājumā ar 2017. gadu palielinājās, taču pieprasījums Baltkrievijas tirgū pēc Latvijā ražotiem zivju konserviem nebija liels. 2018. gadā Latvija uz Baltkrieviju eksportēja tikai 97 t zivju konservu. Pērn Muitas ūnijas valstu īpatsvars veidoja mazāk nekā 1 % no Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju apjoma. Apstākļos, kad turpina darboties Krievijas Federācijas kopējais aizliegums importēt sagatavotas un konservētas zivis no Latvijas, šo ierobežojumu Krievijas Federālais veterinārās un fitosanitārās uzraudzības dienests “Roselkhoznadzor” ir atcēlis tikai vienam Latvijas apstrādes uzņēmumam, taču 2018. gadā sagatavoto un konservēto zivju eksporta apjoms uz Krieviju bija pavisam nenozīmīgs un veidoja tikai 192 t.

Starp citām trešajām valstīm visbūtiskāk palielinājās sagatavoto un konservēto zivju eksports tikai uz Ukrainu. Šobrīd Ukraina ar 16 % īpatsvaru ieņēma otro vietu aiz ES valstīm Latvijas kopējā zivju konservu eksporta apjomā. Starp tām valstīm, uz kurām zivju konservi tika eksportēti vairāk, bija arī Azerbaidžāna un Uzbekistāna. Savukārt pieprasījums pēc Latvijā ražotiem zivju konserviem samazinājās Moldovā, Gruzijā un Turkmenistānā.

2018. gadā Latvija sagatavotās un konservētās zivis eksportēja uz 58 valstīm.

4.5. attēls. Latvijas galvenie partneri sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu eksportā 2018. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma 29,7 tūkst. t)

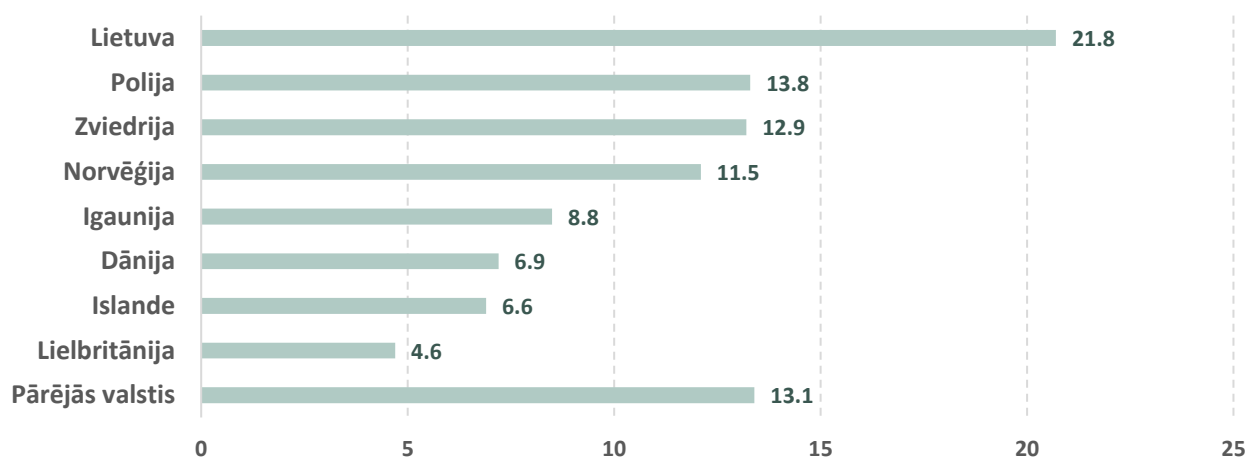
Avots: CSP

Zivju produkcijas (bez konserviem) imports

Lai gan 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) imports tonnās samazinājās par 3 %, naudas izteiksmē tas pat palielinājās par 4 %. 2018. gadā Latvija importēja 61,2 tūkst. t zivju produkcijas 145,5 milj. EUR vērtībā. 2018. gadā kopējā zivju produkcijas importa apjomā mainījās ES valstu un trešo valstu proporcija. 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu ES valstu daļa Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importā samazinājās par 6,4 procentpunktiem, un Latvijas kopējā zivju produkcijas importa apjomā ES valstu īpatsvars veidoja 75,3 %. Savukārt palielinājās trešo valstu īpatsvars, Latvijas kopējā zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjomā veidojot 24,7 %. 2018. gadā līderpozīcijas starp saldētu zivju izejvielu piegādātājvalstīm saglabāja Lietuva, Polija, Zviedrija, Norvēģija, Igaunija, Dānija, Islande un Lielbritānija. Kopumā iepriekšminētās astoņas valstis 2018. gadā veidoja 86,9 % no Latvijas kopējā zivju produkcijas importa apjoma, bet šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju produkcijas importā salīdzinājumā ar 2017. gadu samazinājās par 1,2 procentpunktiem. Būtiski (kopumā no 22 valstīm) palielinājās zivju produkcijas importa apjoms tieši no Islandes, Dānijas, Norvēģijas, kā arī no Zviedrijas, bet no pārējām šis apjoms samazinājās.

Zivju produkcijas (bez konserviem) importā no trešajām valstīm ir saskatāma kāpuma tendence. 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms no trešajām valstīm (arī NVS) palielinājās ne vien tonnās (par 32 %), bet arī naudas izteiksmē (par 28 %). Vislielākais zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoma kāpums bija no Islandes, Fēru salām un Norvēģijas. Turklāt palielinājās zivju produkcijas (bez konserviem) importa apjoms no Čīles, Indonēzijas, Kazahstānas un Peru. Vienlaikus samazinājās zivju produkcijas (bez konserviem) imports no tādām valstīm kā Argentīna, ASV, Kanāda, Ķīna, Maroka, Ukraina un Vjetnama. Latvija pārtrauca zivju produkcijas (bez konserviem) importu no Irānas, bet sāka importēt zivju produkciju no Grenlandes, Omānas, Uzbekistānas, Turcijas un Taivānas. Tiesa, izmaiņas zivju produkcijas importa struktūrā no šīm valstīm nebija tik būtiskas, lai ietekmētu zivju produkcijas kopējo importa apjomu. Savukārt zivju produkcijas importa apjoma kāpums no Islandes un Fēru salām pilnībā kompensēja zivju produkcijas importa apjoma kritumu no citām trešajām valstīm.

Kopumā zivju, molusku un vēžveidīgo produkcija Latvijā tika importēta no 39 valstīm.

4.6. attēls. Latvijas galvenie partneri zivju produkcijas (bez konserviem) importā 2018. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma 61,2 tūkst. t)

Avots: CSP

Zivju konservu imports

2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu imports samazinājās gan tonnās (par 8 %), gan naudas izteiksmē (par 6 %). Sagatavoto un konservēto zivju imports veidoja 6,4 tūkst. t un naudas izteiksmē sasniedza 23,1 milj. EUR.

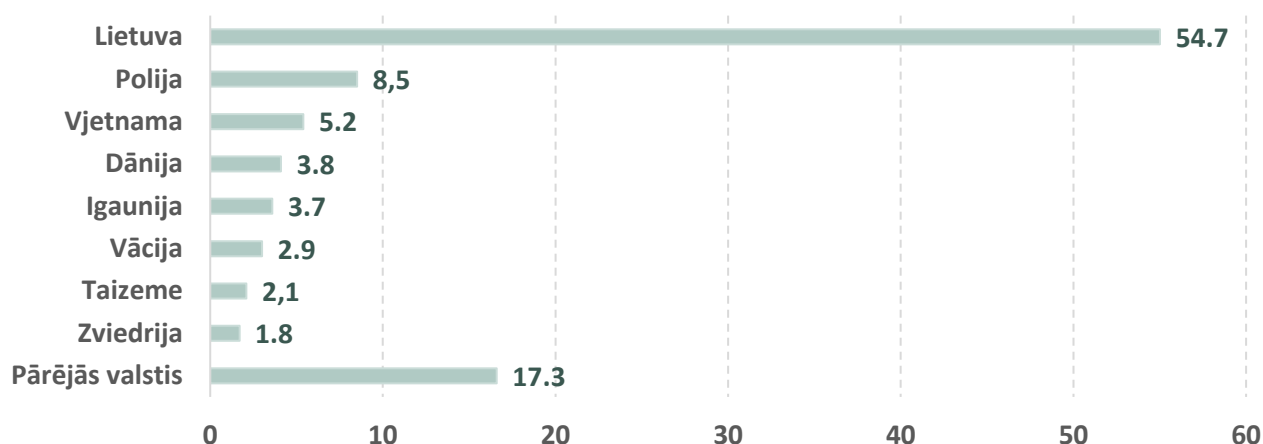
Latvija zivju konservus galvenokārt importēja no ES valstīm, taču 2018. gadā sagatavoto un konservēto zivju importa apjoms no ES valstīm samazinājās par 5 %, naudas izteiksmē – par 1 %. Tas galvenokārt bija saistīts ar to, ka būtiski palielinājās to sagatavoto un konservēto zivju produktu cena, kurus Latvija importē no Dānijas un Vācijas. 2018. gadā ES valstu īpatsvars veidoja 83 % no Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju importa apjoma, un salīdzinājumā ar 2017. gadu šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā sagatavoto un konservēto zivju importa apjomā palielinājās par 2,1 procentpunktu.

Ievērojot kopējo samazināšanas tendenci, 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu samazinājās zivju konservu imports no tādām valstīm kā Austrija, Beļģija, Čehija, Dānija, Itālija, Polija, Slovākija, Somija, Spānija, Vācija un Zviedrija. Savukārt sagatavoto un konservēto zivju importa apjoma kāpums gan pēc apjoma, gan naudas izteiksmē bija no Francijas, Nīderlandes, Portugāles, Islandes, Turcijas, Bulgārijas un Vjetnamas.

2018. gadā būtiski samazinājās sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa apjoms no trešajām valstīm gan tonnās (par 16 %), gan naudas izteiksmē (par 26 %). Tas galvenokārt bija saistīts ar izmaiņām sagatavoto un konservēto zivju importa struktūrā, īpaši no ASV, Islandes, kā arī no Ķīnas un Norvēģijas. Tā kā 2018. gada laikā sagatavoto un konservēto zivju importa apjoms no trešajām valstīm būtiski samazinājās, vienlaikus par 1,4 procentpunktiem samazinājās šo valstu īpatsvars Latvijas kopējā zivju konservu importa apjomā, veidojot 15,7 %.

Latvijā zivju konservi tika importēti no tādām valstīm kā Ķīna, Seišelu salas, Ukraina, ASV, Vjetnama, Islande un Norvēģija, bet tikai no pēdējām trim valstīm zivju konservu importa apjoms palielinājās. 2018. gada Latvija pārtrauca importēt sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu produkciju no Baltkrievijas, Ekvadoras, Filipīnām, Japānas, Kazahstānas un Papua-Jaungvinejas, bet sāka importēt zivju konservus no Čīles, Ganas un Kanādas. Katras šīs valsts īpatsvars Latvijas kopējā importa apjomā gan nav tik nozīmīgs, lai ietekmētu Latvijas sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importa apjomu.

Kopumā sagatavotā un konservētā zivju, molusku un vēžveidīgo produkcija Latvijā tika importēta no 33 valstīm.

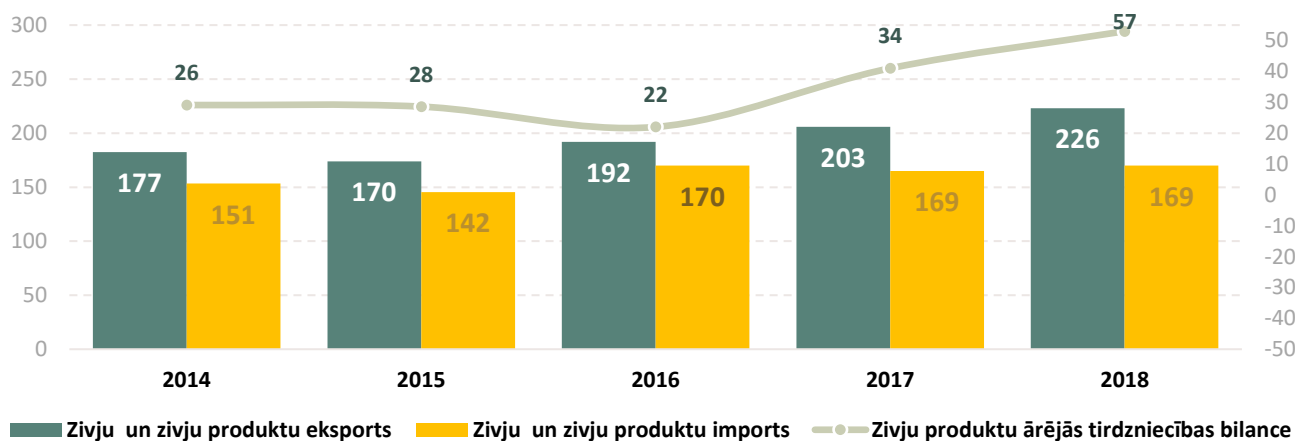

4.7. attēls. Latvijas galvenie partneri sagatavoto un konservēto zivju un jūras produktu importā 2018. gadā (īpatsvars, % no kopējā apjoma, 6,4 tūkst. t)

Avots: CSP

Ārējās tirdzniecības balance

Tāpat kā visus iepriekšējos gadus, eksportēto zivju produktu vērtība Latvijā ievērojami pārsniedza zivju produktu importu un ārējās tirdzniecības balance zivju produkcijai un sagatavotām un konservētām zivīm saglabājās pozitīva un salīdzinājumā ar 2017. gadu būtiski palielinājās – par 57,1 milj. EUR.

4.8. attēls. Ārējās tirdzniecības balances rādītāji 2014.–2018. gadā, milj. EUR

Avots: CSP

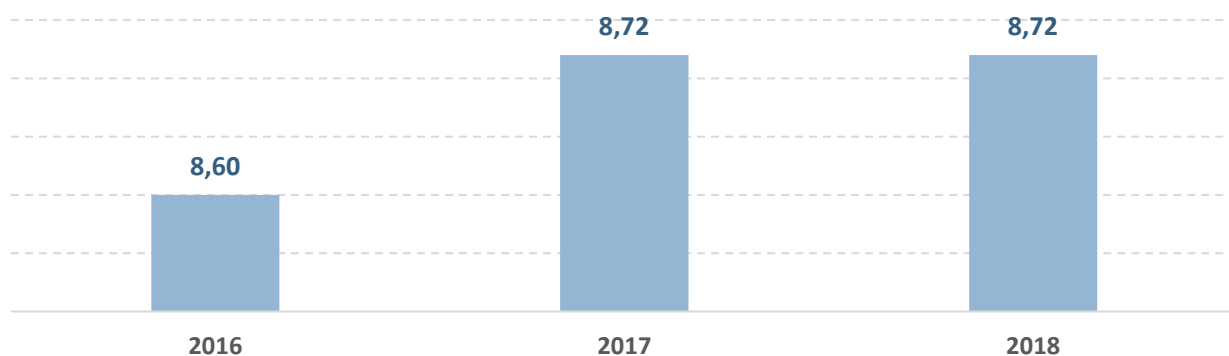
5. Nacionālais atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai

5.1. Nacionālās subsīdijas

Valsts atbalstam lauksaimniecībā pilnībā jāatbilst ES pamatnostādņēm par valsts atbalstu lauksaimniecības nozarē.

Lai veicinātu lauksaimniecības un lauku attīstību, kā arī paaugstinātu lauku teritoriju iedzīvotāju dzīves līmeni, papildus ES atbalstam valsts sniedz atbalstu nacionālo subsīdiju veidā. Atbalsts tiek piešķirts saskaņā ar Komisijas 2014. gada 25. jūnija Regulas (EK) Nr. 702/2014, ar kuru konkrētas atbalsta kategorijas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē un lauku apvidos atzīst par saderīgām ar iekšējo tirgu, piemērojot Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. pantu, (ES Oficiālais Vēstnesis, 2014. gada 1. jūlijs, Nr. L 193) 8. pantā noteiktajām prasībām.

2018. gadā kopējais subsīdijās piešķirtais finansējums bija 8,72 milj. EUR (sk. 5.1. att.).

5.1. attēls. Kopējais nacionālo subsīdiju apmērs 2016.–2018. gadā, milj. EUR

Avots: LAD

Ministru kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumi Nr. 1524 "Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai" (turpmāk – noteikumi Nr. 1524) izdoti, pamatojoties uz Lauksaimniecības un lauku attīstības likuma 5. panta 3.¹ un ceturto daļu. Valsts atbalsta pasākumi noteikti, pamatojoties uz attīstības plānošanas dokumentiem, kas nosaka lauksaimniecības attīstības mērķus un attīstības virzienus, kā arī to sasniegšanas veidu.

Atbilstoši attīstības plānošanas dokumentiem, turpmāk izmantojot lauksaimniecības un lauku attīstības subsīdijas, ir finansējamas šādas prioritātes:

- labas lauksaimniecības pieredzes izplatīšana lauksaimniekiem un nozares speciālistiem;
- pielietojamā lauksaimniecības zinātne;
- Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra pakalpojumi lauksaimniekiem un lauku teritorijas uzņēmējiem;
- lauksaimniecības un mežsaimniecības speciālistu sagatavošana;
- lauksaimniecības biedrību un nodibinājumu attīstība.

Ar valsts atbalstu atbilstoši noteikumiem Nr. 1524 tiek īstenoti seši atbalsta pasākumi (sk. 5.1. tab.).

5.1. tabula

Valsts atbalsta finansējuma izlietojums 2018. gadā

Atbalsta pasākums	Subsīdiju saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR	% no kopējā finansējuma
Atbalsts lopkopības attīstībai	–	4 648 357,56	66,6
Atbalsts augkopības attīstībai	5	422 899,88	6,1
Atbalsts starptautiskai un savstarpējai sadarbībai	34	699 411,34	10,0

Atbalsts tirgus veicināšanai	–	384 781,35	5,5
Atbalsts dalībai pārtikas kvalitātes shēmās un to veicināšanai	511	478 440,43	6,9
Iepriekšējā gadā uzsāktu pasākumu izpildes finansējums	28	344 777,02	4,9
Kopā:	1 383	6 978 667,58	100

Avots: LAD

Pēc sadalījuma struktūras vislielākais finansējums novirzīts pasākumiem, kas saistīti ar lopkopības attīstību (67 % no kopējā finansējuma), un starptautiskai un savstarpējai sadarbībai (10 %), tātad kopumā 77 % no kopējā izmaksātā finansējuma.

5.2. Aizdevumi un garantijas lauku uzņēmējiem

Aizdevumi apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

Pārskata gadā tika turpināta aizdevumu izsniegšana apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai saskaņā ar Ministru kabineta 2010. gada 27. aprīļa noteikumiem Nr. 403 "Kārtība, kādā piešķir valsts atbalstu apgrozāmo līdzekļu iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai".

Aizdevumus administrē akciju sabiedrība "Attīstības finanšu institūcija Altum" (turpmāk – sabiedrība "Altum").

Aizdevumi tiek piešķirti lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, atzītām lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām un atzītām augļu un dārzeņu ražotāju grupām.

Pēc sabiedrības "Altum" sniegtās informācijas, 2018. gadā piešķirti 165 aizdevumi 8,16 milj. EUR apmērā (sk. 5.2. tab.). No kopējā piešķirto aizdevumu skaita 164 aizdevumi ir piešķirti lauksaimniecības produkcijas ražotājiem un viens aizdevums par 25 000 EUR – lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajai sabiedrībai.

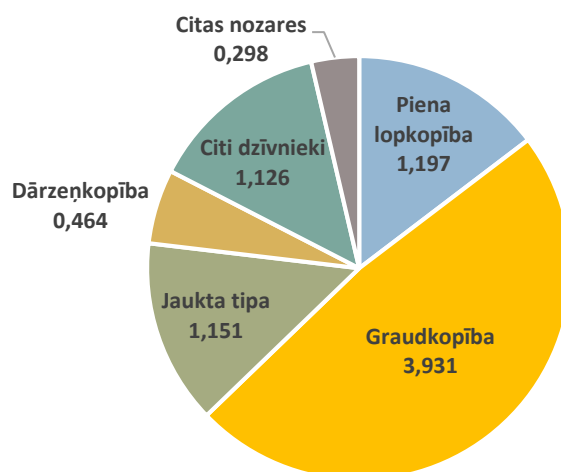
5.2. tabula

Apgrozāmo līdzekļu iegādei piešķirtie aizdevumi 2010.–2018. gadam

Gads	Tūkst. EUR	Skaits, gab.
2010.	10 618	201
2011.	13 374	300
2012.	10 903	253
2013.	9056	193
2014.	8188	171
2015.	7048	169
2016.	9825	157
2017.	5200	138
2018.	8167	165
Kopā	82 379	1 747

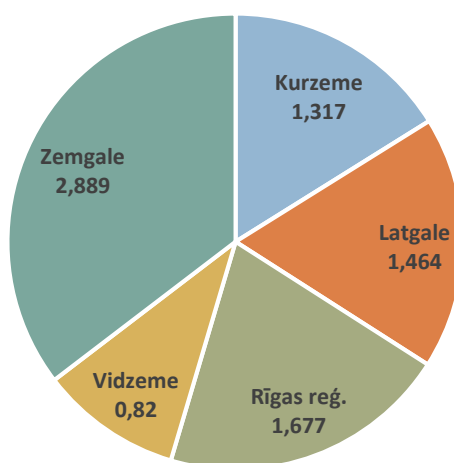
Avots: ZM pēc sabiedrības Altum datiem

Nozaru vērtējumā visvairāk aizdevumu – aptuveni 48 % no kopējās summas – ir piešķirti graudkopības saimniecībām (sk. 5.2. att.). Reģionu vērtējumā visvairāk jeb aptuveni 35 % no aizdevumu summas (sk. 5.3. att.) ir saņēmuši Zemgales reģiona lauksaimnieki.

5.2. attēls. Apgrozāmo līdzekļu aizdevumu sadalījums pa nozarēm, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

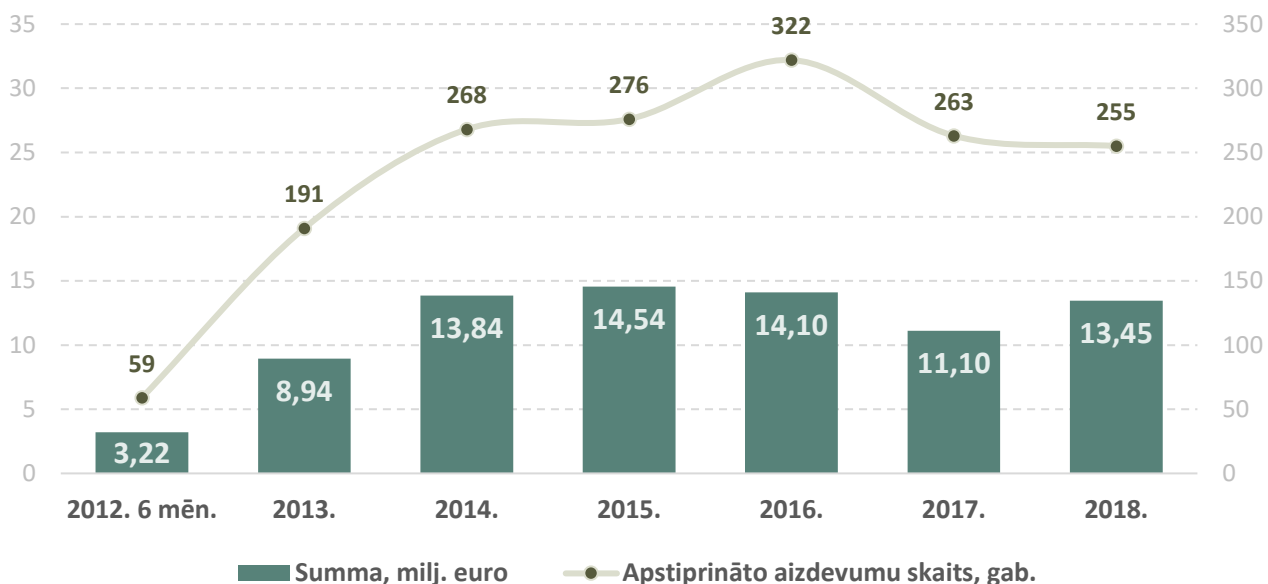
5.3. attēls. Apgrozāmo līdzekļu aizdevumu sadalījums pa reģioniem, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Vidējā aizdevuma summa – 49 497 EUR. Vislielāko īpatsvaru veido aizdevumi (kopumā 59) summā līdz 10 000 EUR. Otru lielāko grupu veido 22 aizdevumi par summu no 10 001 līdz 15 000 EUR.

Aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai

2018. gadā saskaņā ar Ministru kabineta 2012. gada 29. maija noteikumiem Nr. 381 "Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai" tika turpināta valsts atbalsta programmas īstenošana lauksaimniecības produkcijas ražotājiem ilgtermiņa aizdevumu piešķiršanai lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei. Aizdevumu pieteikumus izvērtē un administrē sabiedrība "Altum". Pēc sabiedrības "Altum" sniegtās informācijas, 2018. gadā piešķirti 255 zemes iegādes aizdevumi par 13,45 milj. EUR (sk. 5.4. att.) 5124 hektāru zemes iegādei.

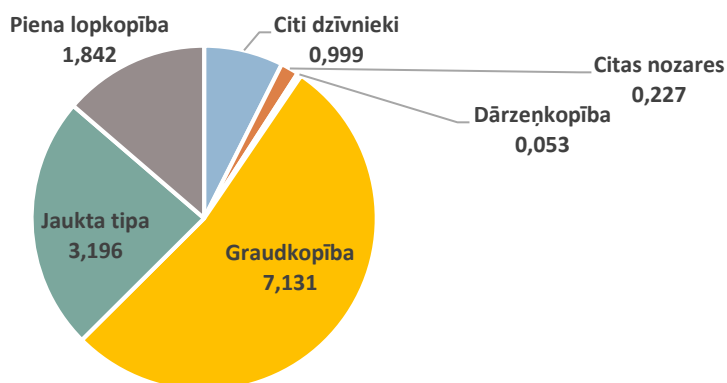

5.4. attēls. Sabiedrības "Altum" piešķirtie aizdevumi lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

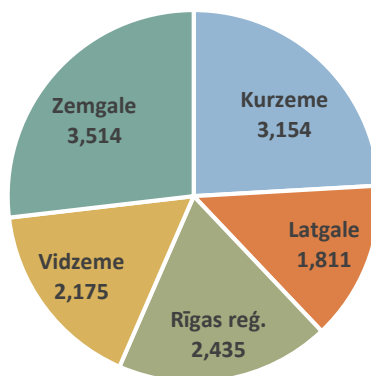
Vidējā aizdevuma summa – 52 734 EUR. Lielāko īpatsvaru veido aizdevumi (kopumā 31) 10 001–15 000 EUR robežās. Nākamās divas lielākās grupas veido aizdevumi 15 001–20 000 un 25 001–30 000 EUR robežās, katrā grupā pa 26 aizdevumiem. Zemes iegādes cenas bija no 1700 EUR par hektāru Latgales reģionā līdz 8000 EUR par hektāru Zemgales reģionā.

Nemot vērā lauksaimnieku aktivitāti, Ministru kabineta 2018. gada 22. maija sēdē aizdevumiem paredzētais finansējums tika palielināts līdz 80 milj. EUR.

5.5. attēls. Zemes iegādes aizdevumu sadalījums pa nozarēm, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

5.6. attēls. Zemes iegādes aizdevumu reģionālais sadalījums, milj. EUR

Avots: ZM pēc sabiedrības "Altum" datiem

Nozaru vērtējumā visvairāk aizdevumu saņēmušas graudkopības saimniecības – 53 % no kopējās summas. Pēc reģionālā dalījuma vislielākā summa piešķirta Zemgales reģiona lauksaimniekiem – 26 % no kopējās summas.

Kredītgantijas lauku uzņēmējiem

Kredītgantija ir viens no finanšu instrumentiem, ko ir iespēja izmantot sekmīgai to lauku attīstības pasākumu projektu īstenošanai, kuri tiek finansēti no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai. Sabiedrība “Altum” arī 2018. gadā turpināja izsniegt gantijas par banku izsniegtajiem īstermiņa un ilgtermiņa kredītiem lauku uzņēmējiem, lauksaimniecības produkcijas ražotājiem, lauksaimniecības un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām un lauksaimniecības produktu pārstrādātājiem.

2018. gadā tika izsniegtas 19 kredītgantijas: AS “SEB banka” tās izsniedza 10 kredītiem, AS “Citadele banka” – diviem kredītiem, AS “Luminor bank” – trim kredītiem un AS “Swedbank” – četriem kredītiem kopsummā par 4,36 milj. EUR, piesaistot banku finansējumu 9,2 milj. EUR apmērā. Vidējais gantijas apmērs bija 230 tūkst. EUR – par 100 tūkst. EUR jeb 43 % lielāks nekā 2017. gadā izsniegto gantiju vidējais apmērs, savukārt lielākā sabiedrības “Altum” 2018. gadā izsniegtā gantija bija par 997 tūkst. EUR. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu 2018. gadā izsniegto gantiju summa samazinājusies tikai par 54 tūkst. EUR.

Sabiedrība “Altum” 2018. gadā izsniedza gantijas 13 no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai finansētu lauku attīstības pasākumu projektu īstenošanai.

Tā kā pēdējos gados manāms ievērojams lauksaimniecības uzņēmumiem izsniegto gantiju samazinājums, var secināt, ka lauksaimniekiem, piesaistot līdzekļus no kredītiestādēm, ir pietiekams kredīta nodrošinājums, un ir novērojama arī tendence, ka sabiedrības “Altum” piedāvātās kredītgantijas lauksaimniekiem nav izšķirošas, lai piesaistītu līdzekļus investīciju projektu īstenošanai (sk. 5.3. tab.).

5.3. tabula

Valsts akciju sabiedrības “Lauku attīstības fonds” un AS “Attīstības finanšu institūcijas Altum” piešķirtās kredītgantijas 2010.–2018. gadam

Gads	Izsniegto gantiju skaits	Garantētā summa (tūkst. EUR)
2010.	141	14 989
2011.	207	23 164
2012.	164	23 371
2013.	148	15 885
2014.	63	6393
2015.	34	3283
2016.	20	2348
2017.	34	4415
2018.	19	4361
Kopā	830	98 209

Avots: VAS “Lauku attīstības fonds” un sabiedrība “Altum”

2018. gada 31. decembrī spēkā bija 114 kredītgantijas par kopējo summu 12,64 milj. EUR.

5.3. Nodokļi

Pēc Valsts ieņēmumu dienesta (VID) rīcībā esošās informācijas, Latvijā 2019. gada 1. janvārī Nodokļu maksātāju reģistrā bija reģistrētas 34 716 personas – nodokļu maksātāji, kuru pamatdarbības veids atbilst NACE 2. red 01. grupas “Augkopība un lopkopība, medniecība un saistītas palīgdarbības” kodiem, izņemot 0170. No šiem nodokļu maksātājiem 18 769 bija reģistrēti kā zemnieku saimniecības, 2428 – kā sabiedrības ar ierobežotu atbildību (SIA), kas nodarbojas ar lauksaimniecisko ražošanu, un 12 669 bija fiziskās personas – saimnieciskās darbības veicēji.

2018. gadā 297 nodokļu maksātājiem, kas nodarbojas ar lauksaimniecības produkcijas ražošanu, bija mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja statuss.

5.4. tabula

**Valsts budžeta ieņēmumi no lauksaimnieciskās produkcijas ražotājiem (fiziskām un juridiskām personām)
sadalījumā pa nozarēm 2018. gadā, tūkst. EUR***

Nozares	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Pievienotās vērtības nodoklis	Akcīzes nodoklis	Dabas resursu nodoklis	Muitas nodoklis
Viengadīgo kultūru audzēšana	11 431,13	1 492,82	17 995,75	- 42 795,11	25,19	118,71	4,95
Daudzgadīgo kultūru audzēšana	433,92	53,04	987,44	- 448,20	24,11	5,98	0,40
Augu pavairošana	89,49	17,26	206,59	255,78	0,00	0,57	0,04
Lopkopība	8476,01	1316,89	16 564,34	7062,66	9,39	240,12	8,95
Jauktā lauksaimniecība (augkopība un lopkopība)	10 631,81	428,4	18 466,24	- 18 614,98	20,00	285,08	14,60
Lauksaimniecības papilddarbības un palīgdarbības pēc ražas novākšanas	903,65	236,29	1 751,44	2 008,37	0,01	32,05	405,27
Kopā:	31 966,01	3544,70	55 971,80	- 52 531,48	78,70	682,51	434,21

* Informācija, kas bija pieejama pēc stāvokļa 2019. gada 17. jūnijā

Avots: VID

5.5. tabula

**Valsts budžeta ieņēmumi 2016.–2018. gadā no zemnieku saimniecībām, kas ir iedzīvotāju ienākuma nodokļa
maksātājas, tūkst. EUR**

	2016.	2017.	2018.
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	1251,94	1490,26	1398,35
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	6,10	12,22	19,94
Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas	2952,08	3114,07	3766,72
Pievienotās vērtības nodoklis	- 3 897,25	- 10 401,78	- 10 459,76
Akcīzes nodoklis	15,42	16,45	18,82
Dabas resursu nodoklis	93,12	108,05	126,99
Muitas nodoklis	1,26	2,03	4,63

* Informācija, kas bija pieejama pēc stāvokļa 2019. gada 17. jūnijā

Avots: VID

5.6. tabula

**Valsts budžeta ieņēmumi 2016.–2018. gadā no zemnieku saimniecībām, kas ir
uzņēmumu ienākuma nodokļa maksātājas, tūkst. EUR***

	2016.	2017.	2018.
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	7943,33	9599,15	11 213,37
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	1255,99	1210,26	1535,09
Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas	13 274,64	14 398,13	17 821,67
Pievienotās vērtības nodoklis	-8981,62	-32 254,87	-31 114,72
Akcīzes nodoklis	16,74	21,41	38,08
Dabas resursu nodoklis	143,04	163,56	148,67
Muitas nodoklis	5,04	5,00	14,20
Kopā:	13 657,16	-6857,36	-343,64

* Informācija, kas bija pieejama pēc stāvokļa 2019. gada 17. jūnijā

Avots: VID

5.7. tabula

**Valsts budžeta ieņēmumi no juridiskām personām
(izņemot zemnieku saimniecības) 2016.–2018. gadā, tūkst. EUR**

Nodoklis/gads	2016.	2017.	2018.
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	17 221,93	19 455,39	19 843,08
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	2044,42	1399,62	2349,86
Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas	31 057,45	33 727,96	37 278,68

Pievienotās vērtības nodoklis	1561,63	– 6559,40	– 7649,30
Akcīzes nodoklis	21,28	31,34	44,55
Dabas resursu nodoklis	308,15	360,23	436,91
Muitas nodoklis	211,58	449,54	419,17
Kopā:	52 426,44	48 864,68	52 722,95

* Informācija, kas bija pieejama pēc stāvokļa 2019. gada 17. jūnijā

Avots: VID

Nodokļu maksātāju reģistrā 2019. gada 1. janvārī bija reģistrēts 2130 pārtikas pārstrādes uzņēmums, tajā skaitā 1905 pārtikas produktu ražošanas uzņēmumu un 225 dzērienu ražošanas uzņēmumu. Uzņēmumi atlasīti pēc saimnieciskās darbības klasifikācijas NACE 2. red. 10. grupas "Pārtikas produktu ražošana" un 11. grupas "Dzērienu ražošana" kodiem.

5.8. tabula

**Valsts budžeta ieņēmumi no pārtikas produkcijas un dzērienu ražošanas uzņēmumiem
2018. gadā, tūkst. EUR**

Nozares	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	Uzņēmumu ienākuma nodoklis	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Pievienotās vērtības nodoklis	Akcīzes nodoklis	Dabas resursu nodoklis	Muitas nodoklis
Pārtikas produktu ražošana	24 190,45	2 176,77	52 956,10	36 591,67	1071,70	439,29	661,95
Gaļas un gaļas produktu ražošana pārstrāde un konservēšana	3580,95	182,51	8721,43	9783,13	8,23	44,92	8,81
Zivju, vēžveidīgo un mīkstmiešu pārstrāde un konservēšana	3404,26	695,15	7708,22	– 2772,56	0,00	85,77	172,41
Augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana	1554,62	400,00	3196,12	4484,24	126,41	29,81	– 8,40
Augu un dzīvnieku eļļu un tauku ražošana	134,54	1,75	270,97	340,66	0,00	0,49	3,99
Piena produktu ražošana	6211,36	317,76	12 550,58	803,61	12,29	126,31	3,77
Graudu un malšanas produktu, cietes un cietes produktu ražošana	1535,92	0,88	3087,78	4452,39	0,37	21,66	240,20
Konditorijas un miltu izstrādājumu ražošana	4 808,72	35,5	11 244,69	10 990,62	9,37	92,24	1,81
Citu pārtikas produktu ražošana	2311,72	358,39	4865,64	3797,44	915,03	25,13	188,45
Dzīvnieku barības ražošana	648,36	184,83	1310,68	4712,14	0,00	12,97	50,91
Dzērienu ražošana	5201,65	2053,57	10 517,33	43 224,03	111 709,25	234,64	801,29
Kopā:	29 392,10	4230,34	63 473,43	79 815,69	112 780,94	673,93	1463,24

* Informācija, kas bija pieejama pēc stāvokļa 2019. gada 17. jūnijā

Avots: VID

Lauksaimniecības produktu ražotājiem saskaņā ar Pievienotās vērtības nodokļa likuma 135. punktu izmaksāto pievienotās vērtības nodokļa 14 % kompensāciju kopsumma 2018. gadā bija 7977 tūkst. EUR.

2017./2018. saimnieciskajā gadā akcīzes nodokļa atbrīvojums dīzeļdegvielai tika piešķirts 17 250 lauksaimnieciskās produkcijas ražotājiem, un kopumā tas veidoja 39 565 tūkst. EUR.

Saskaņā ar Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma 14. pantu nodokļa maksātāji pārskata gadā ir tiesīgi samazināt ar nodokli apliekamo bāzi apmērā, kas atbilst 50 procentiem no summas, kura saņemta kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai. Pēc VID sniegtās informācijas (pēc stāvokļa 2019. gada 17. jūnijā), 2018. gadā, izmantojot šo nodokļu atvieglojumu, ar uzņēmumu ienākuma nodokli apliekamā bāze tika samazināta 998 nodokļa maksātājiem, kuriem ar uzņēmumu ienākuma nodokli neapliekamā ienākuma (50 % no summām, kas

saņemtas kā valsts atbalsts lauksaimniecībai un ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai) apmērs bija 6666 tūkst. EUR.

CSDD sniegtā informācija liecina, ka 2018. gadā lauksaimniecības produkcijas ražotāji par 5399 kravas automobiļiem, 226 piekabēm, 723 puspiekabēm un 4947 vieglajiem transportlīdzekļiem saskaņā ar Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 7. panta ceturto daļu ir saņēmuši transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa atvieglojumu 1426 tūkst. EUR apmērā. Kopumā 2018. gadā lauksaimniecības produkcijas ražotāji samaksāja transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokli 475 tūkst. EUR apmērā.

Pēc CSDD sniegtās informācijas, 2018. gadā 2310 lauksaimniecības produkcijas ražotāji saskaņā ar Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likuma 14. panta pirmās daļas 6. punktu saņēma atbrīvojumu no uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa maksāšanas 1537 tūkst. EUR apmērā.

Saskaņā ar Autoceļu lietošanas nodevas likuma 6. panta 11. punktu 344 lauksaimniecības produkcijas ražotāji saņēma atbrīvojumu no autoceļu lietošanas nodevas maksāšanas par 620 transportlīdzekļiem.

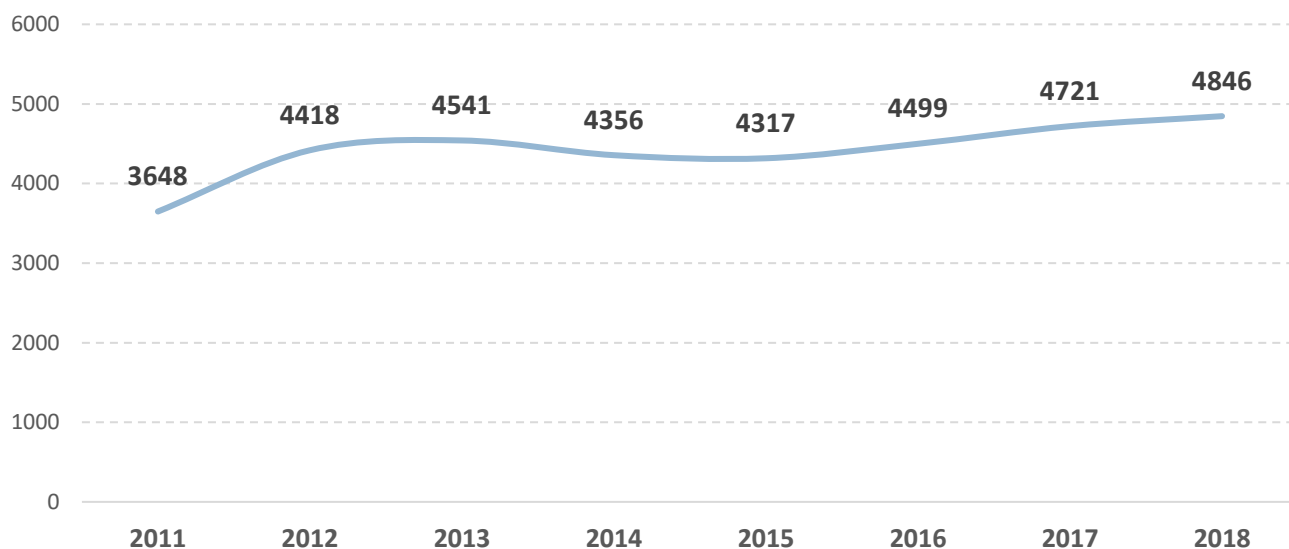
2018. gadā 147 lauksaimniecības produktu ražošanas un pārtikas pārstrādes uzņēmumi (nodokļu maksātāju darbības veids atbilst NACE klasifikācijas 01., 03., 10. un 11. kodam) bija izvēlējušies piemērot Pievienotās vērtības nodokļa likuma 137. pantā noteikto īpašo nodokļa maksāšanas un priekšnodokļa atskaitīšanas kārtību.

5.4. Atbalsts kooperatīviem un nevalstiskajām organizācijām

Kooperācijas veicināšana

Kooperācija lauksaimniecības sektorā ir ļoti nozīmīga. Apvienojoties kooperatīvos, mazie un vidējie lauksaimniecības produkcijas ražotāji iegūst augstāku pievienoto vērtību savai produkcijai. Kooperācija samazina tirgus riska faktoru ietekmi un darījumu izmaksas, kā arī veicina pieeju tirgiem, papildu resursiem un inovācijai.

2018. gadā atbilstīgajās lauksaimniecības un mežsaimniecības kooperatīvajās sabiedrībās bija apvienojušies 4846 biedri (sk. 5.7. att.).

5.7. attēls. Biedru skaits atbilstīgās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajās sabiedrībās un atbilstīgās mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajās sabiedrībās 2011.–2018. gadā

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

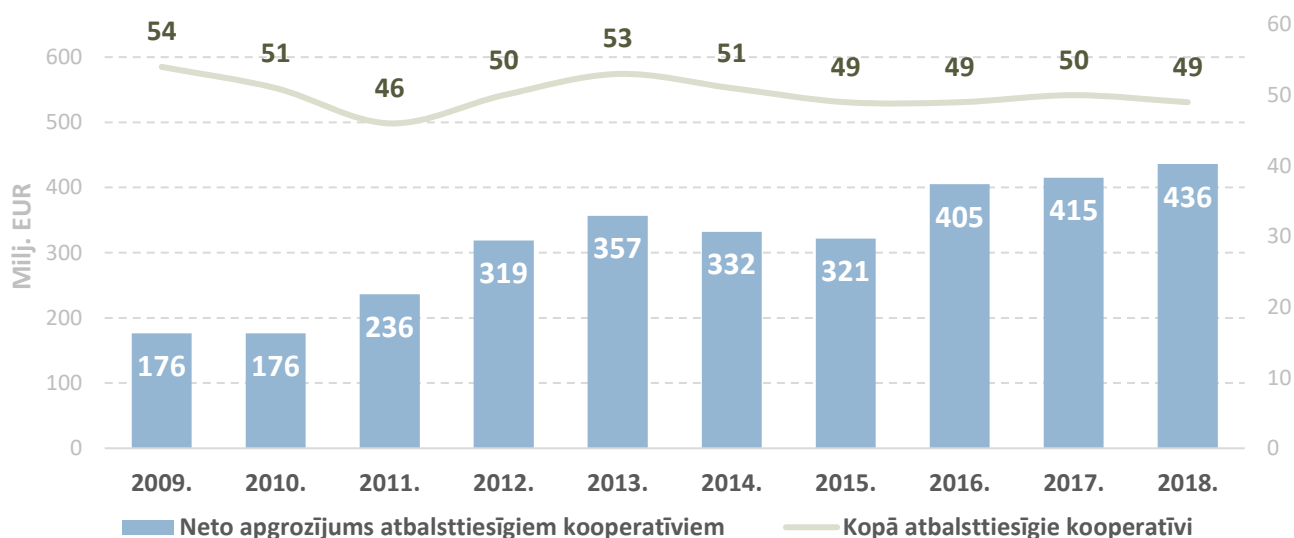
5.9. tabula

Biedru skaits atbilstīgās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajās sabiedrībās un atbilstīgās mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajās sabiedrībās sadalījumā pa nozarēm no 2009. līdz 2018. gadam

Gads	Piens	Graudi	Lauksaimniecības pakalpojumi	Augļi, dārzeni	Gaļa	Meži
2009.	2406	1276	270	117	808	0
2010.	2758	1271	205	107	55	0
2011.	2118	1402	29	70	29	0
2012.	2506	1556	183	64	109	0
2013.	2472	1684	191	78	116	0
2014.	2373	1798	10	51	37	87
2015.	2114	1938	0	82	17	166
2016.	1975	2176	10	85	19	234
2017.	1897	2293	10	142	17	362
2018.	1953	2237	5	99	16	536

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

2018. gadā vērojams neliels biedru skaita pieaugums piena nozares kooperatīvos, bet kritums bijis graudu, lauksaimniecības tehnikas pakalpojumu un augļu un dārzeņu nozarē. Tā kā dinamiskā pieauguma vai samazinājuma tendence ir neliela, tas liecina par sektora stabilitāti, kā arī to, ka jauni lauksaimnieki diezgan piesardzīgi iesaistās lauksaimniecības kooperatīvo sabiedrību darbībā, jo nav izteiktas vēlmes un iniciatīvas savstarpēji sadarboties. Biedru skaita stabili palielinās mežsaimniecības kooperatīvos – katru gadu par apmēram 100 mežsaimniekiem, bet salīdzinājumā ar 2017. gadu 2018. gadā tiem pievienojušies pat 174 biedri (sk. 5.9. tab.).

5.8. attēls. Atbilstīgo lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību un atbilstīgo mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību apgrozījums 2009.–2018. gadā

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

Lai gan pēdējos gados atbilstīgo kooperatīvu skaits ir salīdzinoši nemainīgs, kooperatīvu kopējā apgrozījuma kāpums liecina par to, ka paplašinās kooperatīvu sniegto pakalpojumu klāsts saviem biedriem (sk. 5.8. att.). Nākamās tabulas dati ļauj secināt, ka izteikti apgrozījuma līderi ir graudu nozares kooperatīvi un apgrozījuma stabila augšupeja ir vērojama piena sektorā, augļu un dārzeņu sektorā un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvajām sabiedrībām (sk. 5.10. tab.).

5.10. tabula

Atbilstīgo lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību un atbilstīgo mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību apgrozījums pa nozarēm no 2009. līdz 2018. gadam, EUR

Gads	Piens	Graudi	Lauksaimniecības pakalpojumi	Augļi, dārzeni	Gaļa	Meži
2009.	39,57	134,59	0,05	0,08	2,07	0,00
2010.	61,21	114,33	0,04	0,56	0,04	0,00

2011.	79,83	155,66	0,04	0,62	0,10	0,00
2012.	84,92	232,56	0,01	0,96	0,19	0,00
2013.	90,22	264,68	0,05	1,21	0,46	0,00
2014.	81,59	248,61	0,04	1,05	0,27	0,58
2015.	44,19	275,13	0,00	0,96	0,09	1,09
2016.	49,75	352,34	0,04	0,93	0,10	1,85
2017.	81,11	324,17	0,04	5,08	0,08	3,72
2018.	87,00	334,66	0,03	5,67	0,06	8,58

Avots: Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija

2019. gada 1. janvārī spēkā stājās jauns Kooperatīvo sabiedrību likums un līdz 2019. gada vidum spēkā ir Ministru kabineta 2016. gada 2. februāra noteikumi Nr. 77 "Noteikumi par lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību un mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību atbilstības izvērtēšanu". Tajos noteikts, ka atbilstības statusu kooperatīvajām sabiedrībām piešķir biedrība "Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācija". 2018. gadā atbilstības atzīšanu ieguva 49 kooperatīvās sabiedrības: no tām 24 ir piensaimniecības, 15 – graudsaimniecības, piecas – augļu un dārzeņu, trīs – mežsaimniecības, viena – gaļas un viena – lauksaimniecības tehnikas kooperatīvā sabiedrība.

Lai veicinātu atbilstīgo lauksaimniecības un mežsaimniecības kooperatīvo sabiedrību veidošanos, ir paredzēts atbalsts, kura nosacījumi ietverti Ministru kabineta 2015. gada 3. februāra noteikumos Nr. 60 "Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumam "Ražotāju grupu un organizāciju izveide". Šajā Lauku attīstības programmas pasākumā atbalsts ir paredzēts kooperatīvajām sabiedrībām, kuras atbilstības statusu saņēmušas pēc 2014. gada 1. janvāra, un atbalsts tiek piešķirts ik gadu piecu gadu periodā. Trīs mežsaimniecības kooperatīvos, kas saņem atbalstu šajā pasākumā, ir palielinājis biedru skaits – no 362 biedriem 2017. gadā līdz 536 biedriem 2018. gadā, kā arī par 22 % (no 3,72 milj. EUR 2017. gadā līdz 4,54 EUR 2018. gadā) ir palielinājis to kopējais apgrozījums.

Jaunu kooperatīvu veidošanās Latvijā norit gausi. Nedaudz jaunu kooperatīvu veidojas putnkopības un augļkopības nozarē, bet atbilstības statusu un iespēju pieteikties pasākumam tie varētu iegūt vienīgi 2020. gadā. Latvijā vēl arvien neveidojas kooperatīvās sabiedrības gaļas lopu audzēšanas nozarē, kurā pastāv viedoklis, ka savu produkciju tirgū var pārdot pietiekami izdevīgi arī bez apvienošanās kooperatīvos. Jaunu kooperatīvu veidošanās kavē arī iedvesmojošu līderu trūkums, kuri varētu uzņemties kooperatīvu vadību, un svārstīgā biedru izpratne un atbildības noturība dažādās ekonomiskās situācijās.

Ministru kabineta 2015. gada 3. februāra noteikumi Nr. 60 "Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumam "Ražotāju grupu un organizāciju izveide"" paredz iespēju, ka lauksaimniecības un mežsaimniecības kooperatīvās sabiedrības ar salīdzinoši mazu apgrozījumu straujākai izaugsmei var pretendēt uz atbalstu, kas tiek piešķirts kā vienreizējs maksājums līdz 4270 EUR katru gadu, bet ne ilgāk kā piecus gadus. 2018. gadā atbalstu saņēma 17 atbilstīgās kooperatīvās sabiedrības, kā arī trīs mājražošanas kooperatīvi 85,4 tūkst. EUR apmērā.

Atbalsts nevalstiskajam sektoram

Pamatojoties uz Ministru kabineta 2013. gada 17. decembra noteikumiem Nr. 1524 "Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai", 2018. gadā atbalsta pasākumā "Atbalsts lauku un lauksaimnieku biedrību un nodibinājumu savstarpējās sadarbības veicināšanai un dalībai starptautiskajās organizācijās" lauku un lauksaimnieku biedrības un nodibinājumi saņēma 494 206 EUR, lai nodrošinātu informācijas apriti starp valsts pārvaldes iestādēm, ES institūcijām un lauksaimniekiem.

6.ES pasākumi lauksaimniecībai un lauku attīstībai

6.1. Tiešie maksājumi

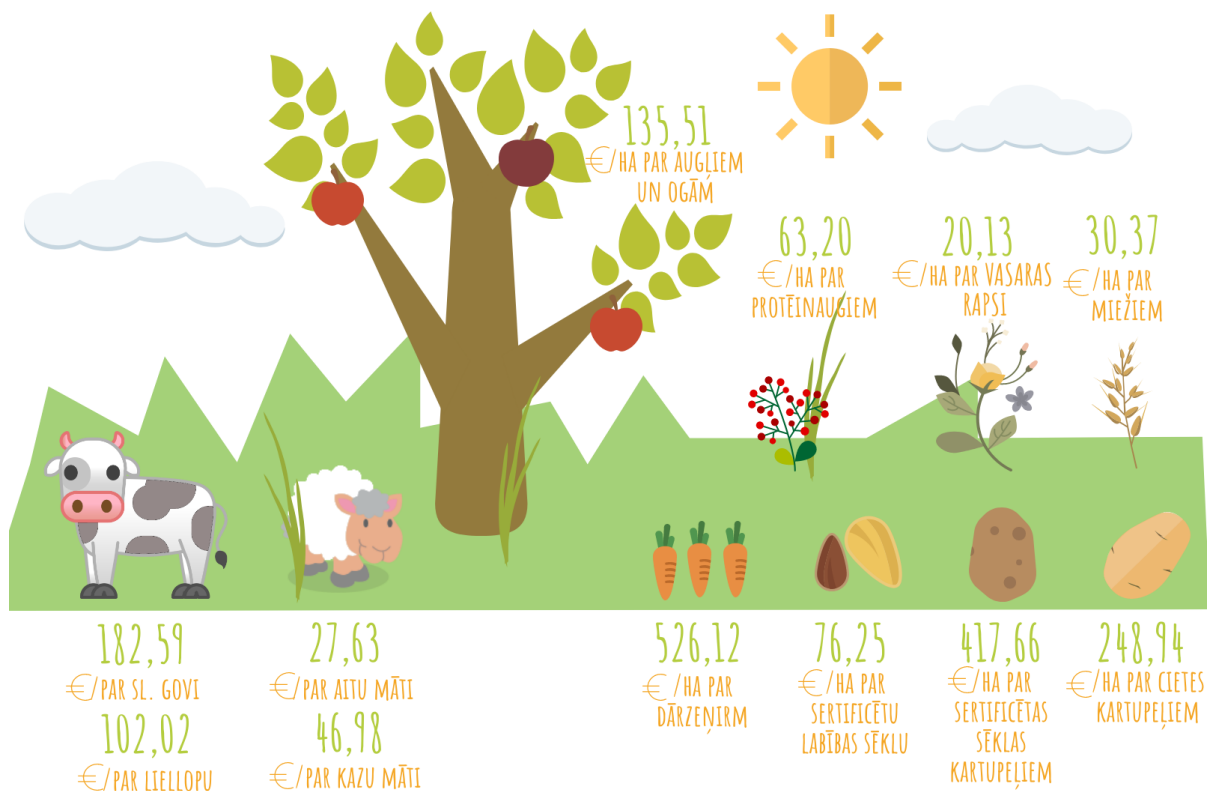
Tiešie maksājumi lauksaimniekiem 2018

	76% LAUKSAIMNIEKI	3% JAUNIE LAUKSAIMNIEKI LĪDZ 40 GADIEM	21% MAZIE LAUKSAIMNIEKI
VPM	76,80€/HA	76,80€/HA	×
ZALINĀŠANA	44,38€/HA	44,38€/HA	×
JAL	×	49,26€/HA	×
MLS	×	×	500€/GADĀ
BSA	✓	✓	×

powered by

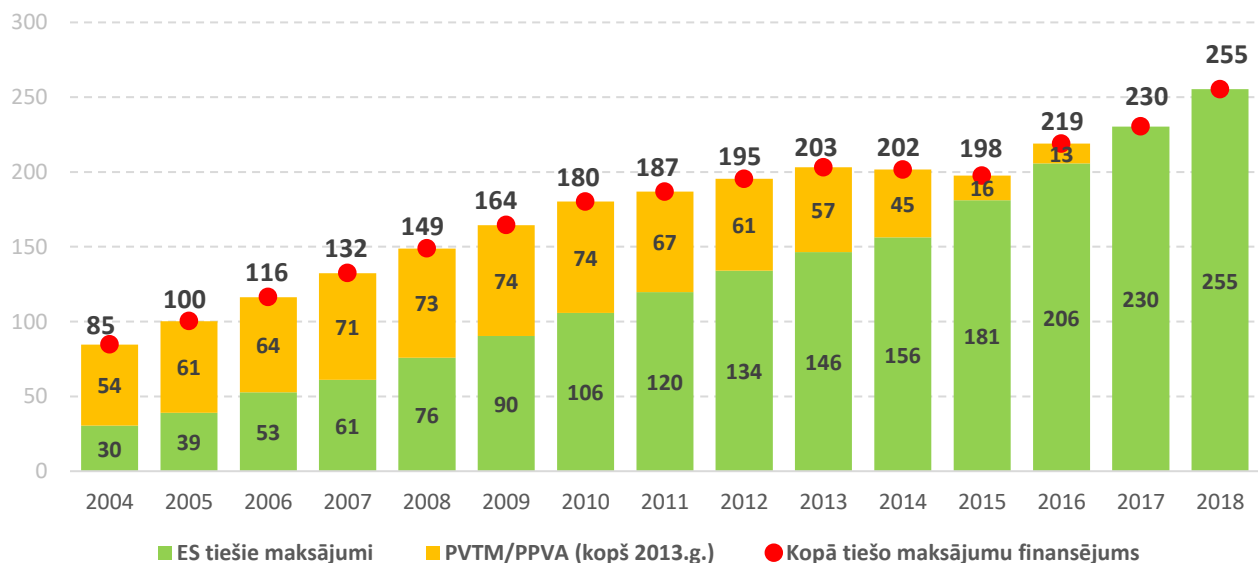

Brīvprātīgs saistītais atbalsts 2018

powered by
PIKTOCHART

2013. gada reformas pamatmērķis un viena no tās galvenajām prasībām ir administratīvā sloga mazināšana. 2014. gada reformētā tiešo maksājumu sistēma ietver vairākus jaunus maksājumus, tādus kā zaļināšanas maksājums, mazo lauksaimnieku atbalsta shēmu maksājums, maksājums gados jauniekiem lauksaimniekiem un ar ražošanu saistīts atbalsts. Jaunā sistēma tiek īstenota ar 2015. gadu. 6.1. attēlā ir atspoguļots pieejamais tiešo maksājumu finansējums no 2004. līdz 2018. gadam.

6.1. attēls. Tiešo maksājumu finansējums no 2004. līdz 2018. gadam, milj. EUR

Avots: ZM

Latvijā tiešie maksājumi tiek īstenoti saskaņā ar šādiem normatīvajiem aktiem:

- Ministru kabineta 2015. gada 10. marta **noteikumiem Nr. 126** "Tiešo maksājumu piešķiršanas kārtība lauksaimniekiem" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 126);
- Ministru kabineta 2014. gada 30. septembra **noteikumiem Nr. 599** "Noteikumi par Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Zivsaimniecības fonda, kā arī valsts un Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecībai un lauku un zivsaimniecības attīstībai finansējuma administrēšanu 2014.–2020. gada plānošanas periodā";
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra **Regulu (ES) Nr. 1307/2013**, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām, un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 637/2008 un Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009;
- Komisijas 2014. gada 11. marta Deleģēto **regulu Nr. 639/2014**, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1307/2013, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām, un ar kuru groza minētās regulas X pielikumu;
- Komisijas 2014. gada 16. jūnija Īstenošanas **regulu (ES) Nr. 641/2014**, ar kuru paredz noteikumus par to, kā piemērot Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1307/2013, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra **Regulu (ES) Nr. 1306/2013** par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību un Padomes Regulu (EEK) Nr. 352/78, (EK) Nr. 165/94, (EK) Nr. 2799/98, (EK) Nr. 814/2000, (EK) Nr. 1290/2005 un (EK) Nr. 485/2008 atcelšanu;
- Komisijas 2014. gada 11. marta Deleģēto **regulu (ES) Nr. 640/2014**, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 attiecībā uz integrēto administrācijas un kontroles sistēmu, maksājumu atteikšanas vai atsaukšanas nosacījumiem un administratīvajiem sodiem, kas piemērojami tiešo maksājumu, lauku attīstības atbalsta un savstarpējās atbilstības kontekstā;
- Komisijas 2014. gada 17. jūlija Īstenošanas **regulu (ES) Nr. 809/2014**, ar ko paredz noteikumus par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 piemēro attiecībā uz integrēto administrācijas un kontroles sistēmu, lauku attīstības pasākumiem un savstarpējo atbilstību.

ES tiešo maksājumu shēmas

2018. gadā Latvijā tika īstenotas šādas ES tiešo maksājumu atbalsta shēmas:

- vienotais platību maksājums;
- maksājums par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi;
- maksājums gados jauniekiem lauksaimniekiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par slaucamām govīm;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par kazām;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par liellopiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par aitām;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par proteīnaugiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par cietes kartupeļiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētas sēklas kartupeļiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētām labības sēklām;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par miežiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par vasaras rapsi;

- brīvprātīgs saistītais atbalsts par dārzeņiem;
- brīvprātīgs saistītais atbalsts par augļiem un ogām;
- mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas maksājums.

2018. gadā ES tiešo maksājumu pretendentiem ir noteikts:

- ja ES tiešie maksājumi pārsniedz 2000 EUR, tad ir jāpiemēro finanšu disciplīnas korekcijas likme;
- ja VPM pārsniedz 150 000 EUR, piemēro samazinājumu 5 % apmērā tai VPM summas daļai, kas pārsniedz 150 000 EUR.
- ka, pretendējot uz platību maksājumiem, ir jāizpilda atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritēriji.

Finanšu disciplīna

Finanšu disciplīnas korekcijas likme ir jāpiemēro:

- lai nodrošinātu, ka Eiropas lauksaimniecības garantiju fonda izdevumu finansēšanai izmantotās summas nepārsniedz gada maksimālo finanšu apmēru un
- lai izveidotu krīzes rezervi, kas sniegtu atbalstu lauksaimniecības nozarei tādu nopietnu krīžu gadījumā, kuras ietekmē lauksaimniecisko ražošanu vai lauksaimniecības produktu izplatīšanu.

Korekcijas likmi piemēro tikai ES tiešajiem maksājumiem, kas pārsniedz 2000 EUR un kas jāpiešķir lauksaimniekiem attiecīgajā kalendārajā gadā. 2018. gadā gandrīz 27 % no ES tiešo maksājumu pretendentiem tika noteikta finanšu disciplīna, samazinot tikai 1 % no ES tiešo maksājumu kopsummas valsts līmenī.

Maksājuma samazinājums

Vienotā platības maksājuma summai, ko lauksaimniekam 2018. gadā paredzēts piešķirt un kas pārsniedz 150 000 EUR, tika piemērots samazinājums 5 % apmērā. Samazinājumu piemēro tai VPM summas daļai, kura pārsniedz 150 000 EUR un no kuras pirms tam atņemtas par lauksaimniecisko darbību samaksātās darba algas un saistītie nodokļi, ja lauksaimnieks to pieprasījis.

Ar darba algu saistītie nodokļi ir algas nodoklis, valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas un uzņēmējdarbības riska valsts nodeva.

2018. gadā 34 ES tiešo maksājumu pretendentiem tika piemērots maksājuma samazinājums nepilnu 118 549 EUR apmērā.

Atbalsttiesīgā lauksaimniecības zeme

ES tiešie maksājumi par platībām tiek piešķirti par katru lauksaimniecības zemes hektāru, ja tas atbilst atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritērijiem.

Lauksaimniecības zeme ir atbalsttiesīga, ja

- ✓ tajā nav invazīvo latvāņu ģints sugas augu, kam izveidojušās ziedkopas;
- ✓ tajā nav vairāk par 50 atsevišķi augoši koki uz vienu hektāru;
- ✓ tā ir uzturēta **kultūraugu audzēšanai vai noganīšanai piemērotā stāvoklī**;
- ✓ to pārsvarā izmanto lauksaimnieciskajai darbībai.
- ✓ tā bija lauksaimnieka īpašumā vai valdījumā (lietošanā) kārtējā gada 15. jūnijā;

Aramzeme ir uzturēta **kultūraugu audzēšanai piemērotā stāvoklī**, ja

- ✓ augsnes virsma ir līdzena atbilstoši lauksaimnieciskās apsaimniekošanas veidam un vietas mikroreljefam, tā ir piemērota pirmssējas apstrādei vai zālāja un citu augu nopļaušanai vai novākšanai, kā arī nav nepieciešams uzklāt augsni vai nolīdzināt augsnes virsmu, izmantojot šķūrēšanas vai iekrāvēju tehniku;
- ✓ tajā nav krūmu dzinumu, kas vecāki par vienu gadu;

- ✓ izmantojot to kā papuvi, nezāles tiek apkarotas un augi, arī tie, kas audzēti zaļmēslojumam, ir iestrādāti augsnē līdz kārtējā gada 15. septembrim.

Ilggadīgo stādījumu platība ir **uzturēta kultūraugu audzēšanai piemērotā** stāvoklī, ja rindstarpas, kuru platums pārsniedz vienu metru, tiek izplautas vai mehāniski apstrādātas un nokaltušie ilggadīgo stādījumu koki vai krūmi novākti līdz kārtējā gada 15. septembrim.

Aramzemē sēti zālāji, tīrsējā sēti tauriņzieži un ilggadīgie zālāji ir **uzturēti ganīšanai piemērotā stāvoklī**, ja tie līdz kārtējā gada 15. augustam ir noganīti vai nopļauti un novākti, izņemot

- ✓ aramzemē sētos zālājus, tīrsējā sētus tauriņziežus un ilggadīgos zālājus, kas izmantojami biškopībā nektāra vākšanai vai ārstniecības augu vākšanai, ja tie ir nopļauti un novākti līdz kārtējā gada 15. septembrim;
- ✓ ilggadīgos zālājus, kas atzīti par bioloģiski vērtīgiem zālājiem vai no lauksaimnieciskās darbības atkarīgiem ES nozīmes zālāju biotopiem un putnu dzīvotnēm, ja tie ir noganīti vai nopļauti un novākti, izvēloties augsnes mitruma apstākļiem piemērotu pļaušanas tehniku, līdz kārtējā gada 15. septembrim;
- ✓ zālājus un tīrsējā sētus tauriņziežus, kas tiek izmantoti zālāju sēklaudzēšanai un kārtējā gadā ir pieteikti lauku apskatei VAAD, ja tie ir nokulti līdz kārtējā gada 1. oktobrim;
- ✓ zālājus un tīrsējā sētus tauriņziežus, kas tiek izmantoti zālāju sēklaudzēšanai un iesēti kārtējā gadā bez virsauga, ja tie nākamajā gadā līdz 1. jūnijam ir pieteikti lauku apskatei VAAD;
- ✓ tīrsējā sētus tauriņziežus, kas pieteikti atbalstam aktivitātē "Saudzējošas vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei".

Lauksaimniecības zemi neizmanto lauksaimnieciskajai darbībai un par to atbalstu nevar saņemt, ja

- ✓ to izmanto nelauksaimnieciskai darbībai, īpaši ceļu būvei, telšu novietošanai, auto un tehnikas stāvvietām, izstāžu, gadatirgu, sporta, atpūtas un citu sabiedrisku pasākumu rīkošanai laikposmā no 15. maija līdz 15. septembrim ilgāk nekā četras nedēļas pēc kārtas un tai nepieciešama augsnes virskārtas atjaunošana un izlīdzināšana vai zālāju zelmeņa atjaunošana;
- ✓ tā ir platība, ko pārsvarā izmanto nelauksaimnieciskai darbībai, uz tās atrodas lidlauks (izdota apliecība saskaņā ar normatīvajiem aktiem par civilās aviācijas lidlauku izveidošanu, sertifikāciju un ekspluatāciju), pastāvīgs sporta laukums, tostarp golfa laukums, lauki vai nogāzes, kurās ierīkotas slēpošanas un citu sporta veidu trases ar aprīkojumu, zirgu izjāžu laukums ar aprīkojumu, atpūtas un kempingu laukums, siltumnīcas ar grīdas segumu vai ceļi.

Vienotais platības maksājums

VPM var saņemt par katru lauksaimniecības zemes hektāru, ja tas atbilst atbalsttiesīgas lauksaimniecības zemes kritērijiem.

Minimālā VPM platība ir vismaz viens hektārs, turklāt katra lauka (vienlaidu zemes gabala, kurā viens lauksaimnieks audzē vienu kultūru) platībai ir jābūt vismaz 0,3 hektāriem.

VPM var saņemt arī par īscirtmeta atvasāju sugām – apsi (*Populus spp.*), kārklu (*Salix spp.*) vai baltalksni (*Alnus incana*), ja stāda un audzē viena vecuma iepriekš minētās īscirtmeta atvasāju sugas ar piecu gadu maksimālo cirtes aprites laiku, un saskaņā ar meliorācijas kadastra datiem pēc stāvokļa 2011. gada 1. jūlijā nav reģistrētas meliorācijas sistēmas, kā arī pēc 2011. gada 1. jūlija atbalstam pieteiktajā platībā nav jauna izveidota meliorācijas sistēma. Lai pieteiktos VPM par šīm platībām, lauksaimniekam kopā ar Vienoto iesniegumu Lauku atbalsta dienestā jāiesniedz īscirtmeta atvasāju sugu stādu izcelsmes apliecinājuma kopija.

VPM varēja saņemt arī par kaņepju platībām, ja kaņepju audzēšanai izmanto sertificētas kaņepju sēklas, kurās tetrahidrokanabinola (THC) saturs nepārsniedz 0,2 % un lauksaimnieks piedalās kaņepju THC monitoringā.

2017. gadā Latvijā VPM tika izmaksāts 116,8 milj. EUR apmērā, bet 2018. gadā – 116,8 milj. EUR apmērā. Salīdzinājumā ar 2017. gadu izmaksātais VPM finansējums pieauga par 11 %.

VPM izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā VPM platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2015.	55,34	1 597 144	44 464	88 356 632
2016.	62,47	1 647 113	45 277	102 896 470
2017.	69,84	1 673 703	44 960	116 832 942
2018.	76,8	1 683 856	44 821	129 355 894

Avots: LAD

Maksājums par klimatam un videi labvēlīgu lauksaimniecības praksi – zaļināšanas maksājums

Zaļināšanas maksājums tiek piešķirts lauksaimniekam, kurš ir tiesīgs saņemt VPM un ievēro šādas klimatam un videi labvēlīgas lauksaimniecības prakses, kas tam ir saistošas:

- 1) kultūraugu dažādošanu;
- 2) ilggadīgo zālāju saglabāšanu;
- 3) ekoloģiski nozīmīgas platības izveidošanu un uzturēšanu.

Zaļināšanas maksājumu automātiski saņem lauksaimnieki, kam izsniegts sertifikāts par bioloģiskās lauksaimniecības atbilstību vai par tām saimniecības platībām, par kurām izsniegta izziņa par pārejas periodu bioloģiskās lauksaimniecības uzsākšanai.

Kultūraugu dažādošanas prakse attiecas uz lauksaimniekiem, kuru aramzemes platība ir vismaz 10 ha. Ja tā ir

- no 10 līdz 30 ha, tad jāaudzē vismaz divi dažādi kultūraugi un galvenā kultūrauga platība nedrīkst pārsniedz 75 % no aramzemes platības;
- lielāka par 30 ha, tad jāaudzē vismaz divi dažādi kultūraugi un galvenā kultūrauga platība nedrīkst pārsniegt 75 % no aramzemes platības, bet divu galveno kultūraugu platība – 95 % no aramzemes platības.

Kultūraugu dažādošanas prasību neattiecinā uz saimniecībām, ja

- tajās vairāk nekā 75 % aramzemes tiek izmantotas zālāju (īslaicīgo) vai lopbarības zālaugu ražošanai vai papuvei vai kombinēti un pārējā aramzeme, ko neizmanto minētajiem mērķiem, neaizņem vairāk par 30 ha;
- tajās vairāk nekā 75 % no atbalsttiesīgās zemes aizņem ilggadīgie vai īslaicīgie zālāji vai to izmanto zālāju vai lopbarības zālaugu ražošanai vai kombinēti un pārējā aramzeme, ko neaizņem minētie izmantošanas veidi, nav lielāka par 30 ha;
- vairāk nekā 50 % tās no deklarētās aramzemes nebija deklarētas iepriekšējā gadā un tajā aug cits kultūraugs nekā iepriekšējā gadā.

Lai tiktu uzskatīts, ka kultūraugu dažādošanas prakse ir ievērota, kultūraugiem vai to atliekām ir jābūt uz lauka laikposmā no 15. jūnija līdz 31. augustam.

Ilggadīgo zālāju saglabāšana jānodrošina valsts līmenī, lai ilggadīgo zālāju platības īpatsvars attiecībā pret kopējo lauksaimniecības zemi nesamazinātos par vairāk kā par 5 % salīdzinājumā ar atsaucē vērtību, kas noteikta 2015. gadā.

Ekoloģiski jutīgie ilggadīgie zālāji ir zālāji, kas atzīti par ES nozīmes zālāju biotopiem un putnu dzīvotnēm, un tos nedrīkst pārveidot vai apart. Informācija par aizsargājamiem ekoloģiski jutīgo ilggadīgo zālāju platībām tiek iekļauta LAD sagatavotajās lauku bloku kartēs un ir atrodamā lauku reģistrā <http://karte.lad.gov.lv/>.

Ekoloģiski nozīmīgas platības (ENP) izveide un uzturēšana ir jānodrošina, ja saimniecības aramzemes platība ir vairāk nekā 15 ha, un tai jāaizņem vismaz 5 % saimniecības aramzemes.

2018. gadā par ENP varēja būt papuvē esoša zeme, pasējā sēti stiebrzāles vai tauriņzieži, maisījumā sētas starpkultūras, slāpekli piesaistoši kultūraugi, aizsargājamās alejas, dižkoki, dižakmeņi, koku vai

krūmu puduri vai akmeņu kaudzes, dīķi, laukmales vai buferjoslas, kurās nav koku un krūmu dzinumu, kas vecāki par vienu gadu, kā arī grāvji.

ENP prasību neattiecināšana uz saimniecību, ja

- vairāk nekā 75 % tās aramzemes tiek izmantoti zālāju (īslaicīgo) vai lopbarības zālaugu ražošanai vai papuvei vai pākšaugu audzēšanai vai kombinēti un pārējā aramzeme, ko neizmanto minētajiem mērķiem, neaizņem vairāk par 30 ha;
- tajā vairāk nekā 75 % no atbalsttiesīgās zemes aizņem ilggadīgie zālāji vai to izmanto īslaicīgo zālāju vai lopbarības zālaugu ražošanai un pārējā aramzeme neaizņem vairāk par 30 ha;
- vairāk nekā 50 % tās aramzemes atrodas tādos apgabalos (pagastos vai novados), kas ir ar dabas ierobežojumiem (ADI), to vairāk nekā 50 % platībā klāj meži un mežu un LIZ proporcija ir lielāka nekā 3 pret 1.

6.2. tabula

Zaļināšanas maksājuma izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	32,72	1 613 699	45 028	54 313 000	52 627 883
2016.	36,56	1 646 485	45 258	61 729 000	60 176 060
2017.	40,43	1 669 260	44 956	69 129 000	67 448 893
2018.	44,38	1 680 383	44 899	76 588 000	74 544 500

Avots: LAD

Maksājums gados jauniešu lauksaimniekiem

Lai gados jauniešu lauksaimniekiem atvieglotu saimnieciskās darbības uzsākšanu un to saimniecību strukturālo pielāgošanu pēc to sākotnējās izveidošanas, no 2015. gada ir paredzēts ienākumu atbalsts gados jauniešu lauksaimniekiem. Šā mērķa labad kopš 2015. gadu daļu no tiešo maksājumu maksimālā apmēra novirza kā papildinošu maksājumu gados jauniešu lauksaimniekiem – fiziskām un juridiskām personām – par **pirmās** izveidotās lauku saimniecības pirmajiem 90 VPM ha. Maksājumu piešķir piecus gadus kopš saimniecības izveidošanas brīža.

Maksājumu var saņemt arī par kontrolē esošu lauku saimniecību, ar kuru pārņemta pirmā dibinātā saimniecība, ja tā izveidota, mainot juridisko statusu, vai arī ir pilnībā izbeigta iepriekšējās personas (juridiskas vai fiziskas) darbība.

Gados jauns lauksaimnieks ir fiziska persona, kas

- pirmo reizi dibina lauku saimniecību kā saimniecības vadītājs vai kas izveidojusi šādu saimniecību piecu gadu laikā pirms pirmā iesnieguma iesniegšanas atbalstam;
- gadā, kad iesniedz pirmo iesniegumu atbalstam, nav vecāka par 40 gadiem.

2018. gada maksājuma nolūkos tika uzskatīts, ka **lauku saimniecība dibināta vai izveidota** (vai uzsākta fiksēta lauksaimnieciskā darbība) gadā, kad

- iesniegts iesniegums lauksaimniecības valsts vai ES atbalsta saņemšanai;
- lauksaimnieciskā darbība deklarēta VID kā personas saimnieciskās darbības joms vai veids;
- VID deklarēti ieņēmumi no lauksaimnieciskās darbības.

Saimniecības dibināšana vai izveide ietver arī gadījumus, kad gados jaunais lauksaimnieks pārņem saimniecību, kļūst par zemnieku saimniecības īpašnieku vai kad viens vai vairāki gados jauni lauksaimnieki iegādājas daļu saimniecības un iegūst tās kontroles tiesības un paraksta tiesības ar nosacījumu, ka pārņemto saimniecību iepriekš nepārvaldīja cits gados jauns lauksaimnieks.

Nosacījumi juridiskām personām – kapitālsabiedrībām

Kapitālsabiedrība var saņemt atbalstu, ja

- vienam gados jaunam lauksaimniekam pieder vairāk nekā 50 % kapitāldaļu un paraksta tiesības **vai** vairākiem gados jauniešu lauksaimniekiem kopā pieder vairāk nekā 50 % kapitāldaļu, katram vismaz 20 % kapitāldaļu un paraksta tiesības, **un**

- paraksta tiesības tie saglabā vismaz no kārtējā gada 22. maija līdz 31. decembrim.

Ja kapitālsabiedrību pārvalda cita juridiska persona, ikvienai fiziskajai personai, kas kontrolē šo otro juridisko personu, jāatbilst gados jauna lauksaimnieka definīcijai.

Nosacījumi zemnieku saimniecībām

Zemnieku saimniecība var saņemt maksājumu, ja viens vai vairāki gados jauni lauksaimnieki ir individuālā uzņēmuma vai zemnieku saimniecības vienīgie īpašnieki un tiem ir paraksta tiesības gadā, kad tie piesakās maksājumam, un šo statusu tie saglabā līdz kārtējā gada 31. decembrim.

Papildu nosacījumi

Ja gados jaunais lauksaimnieks ir dibinājis un maksājumam pieteicis vairākas tā kontrolē esošas saimniecības, maksājumu piešķir par tās pieteiktās saimniecības platību, kura ir dibināta pirmā.

Ja gados jaunais lauksaimnieks vienā dienā ir dibinājis vairākas tā kontrolē esošas saimniecības, maksājumu piešķir tikai par vienas saimniecības platību, ko norāda lauksaimnieks, vai nepiešķir nevienai no saimniecībām, ja tiek konstatēta mākslīgu nosacījumu radīšana.

Ja saimniecība maksājumu saņēma jau 2015. vai 2016. gadā, gados jauna lauksaimnieka nosacījumus šīm saimniecībām 2018. gadā piemēroja tāpat kā iepriekš, pieļaujot dalītu kontroli starp gados jauniem lauksaimniekiem un pārējiem, kas neatbilst nosacījumiem.

6.3. tabula

Maksājums gados jaunajiem lauksaimniekiem izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2015.	42,2	55 788	1744	2 345 947
2016.	42,2	75 365	2448	3 178 773
2017.	42,2	79 105	2701	3 334 076
2018.	49,26	97 543	3208	4 792 399

Avots: LAD

Mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas maksājums

Lai mazinātu ar tiešo maksājumu pārvaldību un kontroli saistītās administratīvās izmaksas, no 2015. gada Latvijā tika ieviesta vienkārša un īpaša shēma mazajiem lauksaimniekiem. Mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas (MLS) maksājums ir fiksēts maksājums – 500 EUR /gadā saimniecībai. MLS aizstāj visus pārējos tiešos maksājumus, izņemot pārejas posma valsts atbalstu. Pievienošanās shēmai bija iespējama tikai vienu reizi, un tas bija līdz 2015. gada 15. jūnijam, bet izstāties no shēmas ir iespējams jebkurā gadā. MLS pretendentiem bija jāiesniedz LAD pierādījums par to, ka tie nav radījuši mākslīgus apstākļus, lai gūtu labumu no jaunās maksājuma shēmas.

MLS pretendentiem netika piešķirts, ja tika konstatēta mākslīgu apstākļu radīšana, lai iegūtu MLS maksājumu, piemēram, saimniecība sadalīta mazākās vai izveidota jauna saimniecība, bet tās zemi neapsaimnieko pats pretendents u.c.

Tiesības saņemt MLS maksājumu nav nododamas citai personai, ja vien saimniecību mantošanas ceļā nepārņem tikai viena persona, pārņemot arī visus saimniecības atbalsttiesīgos lauksaimniecības zemes hektārus.

6.4. tabula

Mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/gadā	Apmaksātā platība, ha	Saņēmēju skaits	Izmaksātā summa, EUR
2015.	500	38 187	15 062	7 531 000
2016.	500	35 008	13 892	6 940 030
2017.	500	33 163	13 193	6 583 730
2018.	500	31 168	12 516	6 232 060

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts (BSA)

Brīvprātīgu saistīto atbalstu var piešķirt tikai tādām nozarēm, kas saskaras ar noteiktām grūtībām un ir īpaši svarīgas ekonomisku, sociālu un (vai) ar vidi saistītu iemeslu dēļ. BSA var piešķirt tādā

apmērā, cik konkrētajai nozarei nepieciešams, lai tajā radītu stimulu saglabāt ražošanu. Atbalsts nevar veicināt ražošanas apjoma palielināšanos.

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par slaucamām govīm

BSA par slaucamo govi 2018. gadā varēja saņemt, ja

- govis ir turētas lauksaimnieka ganāmpulkā vairāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 15. maija;
- notiek to pārraudzība atbilstoši normatīvajiem aktiem par dzīvnieku pārraudzību;
- izslaukums no govs pēdējā standarta laktācijā, kas noslēgta pārraudzības gadā, no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim ir vismaz 5500 kg vai govij bioloģiskajā saimniecībā vai Latvijas brūnās un zilās šķirnes govij, ko izmanto lauksaimniecības ģenētisko resursu saglabāšanai, – 4500 kg. Uz slaucamām govīm jeb pirmcipiem, kuru pirmā standarta laktācija tiek uzsākta pārraudzības gadā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim, izslaukuma prasība netiek attiecināta;
- govis ir reģistrētas un apzīmētas un par tām ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā;
- lauksaimnieks nodrošina piena izslaukuma kontroli, datu sagatavošanu un uzglabāšanu saskaņā ar pārraudzības kārtību;
- lauksaimnieks izveido un uztur saimniecības piena izmantošanas, tostarp realizācijas, uzskaiti rakstiski, izmantojot elektroniskos datu uzglabāšanas līdzekļus vai iekārtojot uzskaites žurnālu, kurā informācija sakārtota hronoloģiskā secībā:
 - pēc kontroles datuma;
 - pēc piena piegādes datuma, norādot ziņas par piena pircēju un piegādāto piena daudzumu;
 - pēc piena pārstrādes datuma, ja piens tiek pārstrādāts saimniecībā

6.5. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par slaucamām govīm finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/govi	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	125,36	99 025	4327	12 382 996	12 375 165
2016.	141,72	99 165	4445	14 095 178	14 033 938
2017.	168,65	101 672	4300	17 163 906	17 081 045
2018.	182,59	99 324	4135	18 133 308	18 082 365

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par kazām

BSA par kazām 2018. gadā varēja saņemt par kazu māti, ja

- ganāmpulkā ir vismaz trīs atbalsttiesīgas kazu mātes laikposmā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim un tās šajā laika posmā ir atnesušās;
- tā noturēta lauksaimnieka ganāmpulkā vairāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot kārtējā gada 15. maija;
- tā ir reģistrēta un apzīmēta un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.6. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par kazām finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/kazu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	65,66	1406	108	94 886	91 643
2016.	58,95	1780	133	108 006	103 814
2017.	57,13	2093	149	120 954	118 448
2018.	46,98	2550	178	121 697	117 666

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par liellopiem

BSA par liellopiem 2018. gadā varēja saņemt par liellopu, ja

- tas pieder gaļas šķirnei (Šarolē, Herefordas, *Aberdinangus*, Limuzīnas, Hailandes, Galovejas, Beļģijas zilā, *Hekes*, *Aubrak*, blondais akvitānietis, Pjemontas, Deksteras, Saleras, *Shorthorn*, gaļas šķirņu krustojums) vai piena-gaļas šķirnei (stepju pelēkā, Simentāles, Tiroles pelēkā, Montbeljardas, Šveices brūnā) vai iegūts krustojumā ar šo šķirņu dzīvniekiem;
- tā ir tele vai tas bullis vai vērsis un ja liellops lauksaimnieka ganāmpulkā sasniedzis 16 mēnešu vecumu un ganāmpulkā noturēts vairāk nekā sešus mēnešus pēc kārtas pirms 16 mēnešu vecuma sasniegšanas dienas;
- tā ir zīdītājgovs, kura netiek slaukta, bet tiek izmantota teļu zīdīšanai, kura ir atnesusies divu gadu laikposmā, kas noslēdzas kārtējā gada 15. novembrī, un kura lauksaimnieka ganāmpulkā ir turēta sešus mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 15. maija;
- tas ir reģistrēts un apzīmēts un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.7. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par liellopiem finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/liellopu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	77,07	42 054	4051	3 314 350	3 228 941
2016.	76,68	48 302	4107	3 728 228	3 692 048
2017.	75,73	54 056	4254	4 136 679	4 075 837
2018.	102,2	56 978	4274	5 860 770	5 773 343

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par aitām

BSA par aitām 2018. gadā varēja saņemt par aitu māti, ja

- ganāmpulkā ir vismaz trīs atbalsttiesīgas aitu mātes laikposmā no iepriekšējā gada 1. oktobra līdz kārtējā gada 30. septembrim un tās šajā laika posmā ir atnesušās;
- tā pieder gaļas šķirnei (Dorperas, Dorseta, Igaunijas baltgalve, *Il de France*, *Swifter*, Sufolkas, Tekselas, Vācijas merino vietējā, Oksforddaunas, gaļas šķirņu krustojums) vai vilnas-gaļas šķirnei (Hempšīras, Igaunijas tumšgalve, Leisteres (Leicesters), Lietuvas melngalve, Latvijas tumšgalve, Vācijas melngalve) vai iegūta krustojumā ar šo šķirņu dzīvniekiem;
- tā noturēta lauksaimnieka ganāmpulkā vairāk nekā trīs mēnešus pēc kārtas, sākot no kārtējā gada 1. jūlija;
- tā ir reģistrēta un apzīmēta un par to ir sniegta informācija normatīvajos aktos par lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanu un reģistrēšanu noteiktajā kārtībā.

6.8. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par aitām finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/aitu	Apmaksātie dzīvnieki	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	13,49	18 116	627	249 239	243 623
2016.	17,75	21 664	704	402 437	383 657
2017.	23,43	23 506	758	554 510	548 532
2018.	27,63	22 965	769	634 794	633 195

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par proteīnaugiem

BSA par proteīnaugiem 2018. gadā varēja saņemt par proteīnaugu platību, ja

- to aizņem tīrsējā sētas lauka pupas, zirņi, vīķi, lupīna, lucerna, austrumu galega, soja, kaņepes, sarkanais āboliņš, bastarda āboliņš vai baltais āboliņš vai to maisījumi;
- to aizņem maisījumos ar graudaugiem sēti zirņi vai vīķi un ja zirņu vai vīķu sēklas masas, augu skaita vai to zaļmasas īpatsvars > 50 %;

- tā nav pieteikta citam BSA par platībām;
- lauksaimniekam pretendējot uz BSA par proteīnaugiem par kaņepju platību, tā ir atbalsttiesīga VPM saņemšanai;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru;
- proteīnaugi netiek izmantoti enerģijas ieguvei (saimniecībā, kurā audzē proteīnaugus arī enerģijas ieguvei, jāiesniedz informācija par kultūraugu izmantošanas veidiem un jānodrošina uzskaitē par saimniecībā iegūto proteīnaugu ieguvu un izlietošanu).

6.9. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par proteīnaugiem finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	82,48	43 837	2119	3 620 880	3 615 569
2016.	72,39	56 789	2637	4 115 280	4 079 639
2017.	54,02	84 344	4243	4 608 620	4 552 876
2018.	63,2	80 425	3763	5 105 840	5 078 541

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par cietes kartupeļiem

BSA par cietes kartupeļiem 2018. gadā varēja saņemt par cietes kartupeļiem, ja

- lauksaimnieks ir noslēdzis kartupeļu audzēšanas līgumu ar cietes ražotāju par noteiktu cietes kartupeļu stādījumu platību un noteikta kartupeļu daudzuma piegādi kārtējā gadā;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru;
- no viena hektāra novākti un cietes ražotājam piegādātajiem cietes kartupeļiem ir iegūtas vismaz trīs tonnas kartupeļu cietes.

6.10. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par cietes kartupeļiem finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	342,96	519	45	207 146	177 817
2016.	366,77	520	67	207 146	190 386
2017.	298,22	658	84	207 146	196 057
2018.	248,94	820	118	207 146	202 047

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētas sēklas kartupeļiem

BSA par sertificētas sēklas kartupeļiem 2018. gadā varēja saņemt par kartupeļiem, ja

- attiecīgajā platībā ir iestādīti PB, B vai C1 kategorijas sēklas kartupeļi;
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp iegūta PB, B un C kategorijas sēkla;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru;
- lauksaimnieks VAAD piesaka sēklas kartupeļu platību lauku apskatei.

6.11. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par sertificētas sēklas kartupeļiem finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	502,1	317	23	160 218	159 100
2016.	409,86	391	19	160 218	160 214
2017.	407,38	392	22	160 218	159 726
2018.	417,65	384	18	160 218	160 215

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām

BSA par sertificētām stiebrzāļu un augu sēklām 2018. gadā varēja saņemt, ja

- attiecīgajā platībā tiek audzēts pļavas timotiņš, pļavas auzene, hibrīdā airene, daudzziēdu viengadīgā airene, sarkanā auzene, ganību airene, niedru auzene, pļavas skarene, kamolzāle, sarkanais āboliņš, baltais āboliņš, austrumu galega, lucerna, bastarda āboliņš, facēlija, ragainie vanagnadziņi, zirņi, vīķi, lauka pupas vai lupīna (saldā jeb dzeltenā, baltā vai šaurlapu);
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp iegūta PB, B un C kategorijas sēkla;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru;
- attiecīgā platība nav pieteikta citam BSA par platībām;
- lauksaimnieks VAAD piesaka stiebrzāļu un lopbarības augu platību lauku apskatei.

6.12. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	90,37	3090	90	291 392	278 866
2016.	68,09	4146	97	291 392	282 294
2017.	65,60	4319	93	291 392	283 318
2018.	67,18	4323	102	291 392	288 222

Avots: LAD

 Brīvprātīgs saistītais atbalsts par sertificētām labības sēklām

BSA par sertificētām labības sēklām 2018. gadā varēja saņemt, ja

- attiecīgajā platībā tiek audzēti kvieši (*Triticum aestivum* L., *Triticum spelta* L.), rudzi (*Secale cereale* L.), tritikāle (*Triticosecale* Wittm), mieži (*Hordeum vulgare* L.), auzas (*Avena sativa* L., *Avena byzantina* K.Koch, *Avena nuda* L.) un griķi (*Fagopyrum esculentum* Moench);
- tiek izpildītas sēklaudzēšanas prasības, tostarp iegūta PB, B un C kategorijas sēkla;
- kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru;
- attiecīgā platība nav pieteikta citam BSA par platībām;
- lauksaimnieks VAAD piesaka labības sēklu platību lauku apskatei.

6.13. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par sertificētām labības sēklām finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	90,27	7638	83	730 833	688 510
2016.	84,4	8548	85	730 833	721 266
2017.	77,43	9438	86	730 833	730 809
2018.	76,25	9566	90	730 833	713 423

Avots: LAD

 Brīvprātīgs saistītais atbalsts par miežiem

BSA par miežiem 2018. gadā varēja saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un attiecīgā platība nav pieteikta citam BSA par platībām.

6.14. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par miežiem finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	32,8	86 885	6171	2 865 167	2 849 373
2016.	36,33	84 552	6254	3 073 967	3 071 925
2017.	42,76	76 231	6147	3 282 767	3 257 496
2018.	30,37	114 554	6478	3 491 567	3 467 553

Avots: LAD

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par vasaras rapsi un vasaras ripsi

BSA par vasaras rapsi un vasaras ripsi 2018. gadā varēja saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru.

6.15. tabula

BSA par vasaras rapsi un vasaras ripsi finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	74,47	19 139	564	1 431 801	1 424 835
2016.	80,54	23 393	617	1 894 275	1 883 960
2017.	36,67	27 250	754	1 003 315	998 584
2018.	20,13	49 656	1154	1 003 315	999 533

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par dārzeniem

BSA par dārzeniem 2018. gadā varēja saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un attiecīgajā platībā tiek audzēti tomāti, sīpoli, šalotes sīpoli, ķiploki, puravi, galviņkāposti, ziedkāpostui, citi kāposti (izņemot lopbarības kāposti), galda kolrābji, burkāni, galda rāceņi, galda kāļi, galda bietes, mangolds (lapu bietes), selerijas, redīsi, melnie rutki, pētersīļi, pastinaki, gurķi, kornišoni, dārza ķirbji, cukīni, kabači, patisoni, vīglapu ķirbji, lielaugļu ķirbji, muskata ķirbji, parastās jeb dārza pupiņas, skābenes, rabarberi, spināti vai mārrutki.

6.16. tabula

BSA par dārzeniem finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	501,85	2214	264	1 124 867	1 109 816
2016.	535,8	2370	302	1 280 401	1 266 410
2017.	496,41	2868	426	1 433 896	1 421 242
2018.	526,12	2990	415	1 588 598	1 570 883

Avots: LAD

Brīvprātīgs saistītais atbalsts par augļiem un ogām

BSA par augļiem un ogām 2018. gadā varēja saņemt, ja kopējā atbalsttiesīgā platība nav mazāka par vienu hektāru un attiecīgajā platībā tika audzētas vīnogas, ābeles, bumbieres, krūmcidonijas, smiltsērķšķi, saldie un skābie ķirši, plūmes, dārza pīlādži, zemenes, krūmmellenes, lielogu dzērvenes, upenes, sarkanās un baltās jāņogas, ērkšķogas, aronijas, avenes vai kazenes.

6.17. tabula

Brīvprātīga saistītā atbalsta par augļiem un ogām finansējuma izlietojums no 2015. līdz 2018. gadam

Gads	Likme, EUR/ha	Apmaksātie hektāri	Saņēmēju skaits	Piešķirtā summa, EUR	Izmaksātā summa, EUR
2015.	157,59	4277	855	682 825	673 073
2016.	151,79	5004	992	777 239	759 092
2017.	134,95	6348	1 331	870 414	854 393
2018.	135,51	7007	1 448	964 322	949 352

Avots: LAD

6.2. Savstarpējā atbilstība

Savstarpējā atbilstība nodrošina saikni starp atbalsta maksājumu saņemšanu un atbilstību normatīvajos aktos noteiktiem nosacījumiem. Savstarpējās atbilstības mērķis ir veicināt lauksaimnieku motivāciju ievērot šo prasību izpildi sabiedrības interesēs, pretī saņemot atbalsta maksājumus. Pēc būtības savstarpējā atbilstība ir dažādu normu kopums, kas lauksaimniekam jāievēro, lai saņemtu atbalsta maksājumus.

Savstarpējā atbilstība ietver

- ✓ obligātās apsaimniekošanas prasības attiecībā uz
 - vides aizsardzību, klimata pārmaiņu mazināšanu, labiem lauksaimniecības apstākļiem,
 - dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju,
 - pārtikas nekaitīgumu,
 - dzīvnieku, augu un sabiedrības veselību,
 - dzīvnieku labturību;
- ✓ laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumus (LLVN).
Ja lauksaimnieks šos noteikumus neievēro, viņam tiek piemērots maksājuma samazinājums.
Savstarpējā atbilstība attiecas uz šādiem atbalsta maksājumiem:

- tiešajiem maksājumiem – VPM, zaļināšanas maksājumu, maksājumu gados jauniekiem lauksaimniekiem, BSA par slaucamām govīm, BSA par kazām, BSA par liellopiem, BSA par aitām, BSA par proteīnaugiem, BSA par cietes kartupeļiem, BSA par sertificētas sēklas kartupeļiem, BSA par sertificētām stiebrzāļu un lopbarības augu sēklām, BSA saistīto atbalstu par miežiem, BSA par vasaras rapsi un vasaras ripsi, BSA par dārzeņiem, BSA par augļiem un ogām;
- lauku attīstības platībmaksājumiem – bioloģiskās daudzveidības uzturēšanu zālajos, vidi saudzējošu metožu lietošanu dārzkopībā, saudzējošas vides izveidi, audzējot augus nektāra ieguvei, rugāju lauku ziemas periodā, bioloģiskās lauksaimniecības maksājumiem, maksājumu apgabaliem, kuros ir dabas vai citi specifiski ierobežojumi.

Savstarpējās atbilstības prasību izpildi kontrolē šādas kompetentās kontroles iestādes:

- LAD kontrolē LLVN ievērošanu un obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi vides jomā;
- PVD kontrolē obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi par dzīvnieku identifikāciju un reģistrāciju, pārtikas un barības apriti, dzīvnieku infekcijas slimību kontroli un labturību;
- VAAD kontrolē obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi par mēslošanas līdzekļu lietošanu un uzskaiti īpaši jutīgajās teritorijās un augu aizsardzību;
- Valsts meža dienests kontrolē obligāto apsaimniekošanas prasību izpildi vides jomā meža platībās.

6.3. Kopējā tirgus atbalsta instrumenti

Atbalsts ražotāju organizācijām

➤ Ražotāju organizācijas un starpnozaru organizācijas piena nozarē

Latvijā no 2013. gada 5. februāra ir spēkā Ministru kabineta noteikumi Nr. 80 “Piena un piena produktu ražotāju organizāciju atzīšanas un to darbības uzraudzības kārtība”, kas paredz nosacījumus piena ražotāju organizāciju un piena starpnozaru organizāciju atzīšanai un šo organizāciju darbības uzraudzības kārtību. Minēto organizāciju un to darbības uzraudzība Latvijā ir LAD pārziņā.

Kopš noteikumu stāšanās spēkā LAD nav iesniegts neviens pieteikums piena ražotāju organizācijas vai piena starpnozaru organizācijas atzīšanai, tāpēc arī neviena šāda organizācija nav tikusi atzīta.

➤ Ražotāju grupas un organizācijas augļu un dārzeņu sektorā

Latvijā 2018. gadā kopumā augļu un dārzeņu nozarē darbojās piecas atzītas ražotāju organizācijas, un tajās ir apvienojušies 54 profesionāli dārzeņkopji un augļkopji. RO galvenais mērķis ir saistīts ar to produktu piedāvājumu koncentrēšanu un laišanu tirgū, kurus ražojusi tās biedri un attiecībā uz kuriem tai piešķirta atzīšana.

Kooperatīvajās sabiedrībās, kas pretendē uz RO statusu, ir apvienojušies vismaz pieci atzīto produktu ražotāji un minimālās pārdotās produkcijas vērtība sasniedz

- 142 280 EUR – pretendētājam, kas nodarbojas tikai ar augļu un ogu ražošanu;
- 284 570 EUR – pretendētājam, kas nodarbojas gan ar augļu un ogu, gan dārzeņu ražošanu;

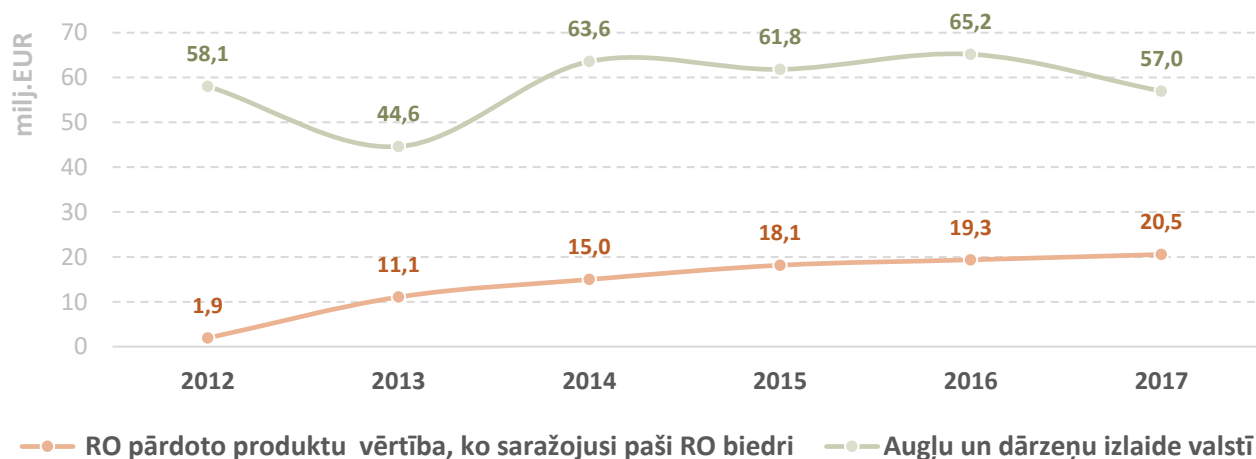
- 996 010 EUR – pretendētājam, kas nodarbojas tikai ar dārzeņu ražošanu;

ES atbalsts nepārsniedz 50 % no reālajām programmas pasākumu izmaksām, bet tā maksimālais apmērs nedrīkst būt lielāks par 4,1 % no RO pārdotās produkcijas vērtības. Apmēru ir iespējams palielināt līdz 4,6 %, ja darbības programmās tiek paredzēti arī krīžu novēršanas un pārvarēšanas pasākumi.

2018. gadā augļu un dārzeņu nozares RO darbību Latvijā noteica šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2017/892, ar ko nosaka noteikumus par Padomes Regulas (EK) Nr. 1308/2013 piemērošanai attiecībā uz augļu un dārzeņu, un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari;
- Komisijas Deleģētā regula (ES) N2017/891, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz augļu un dārzeņu un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari un Eiropas Parlamenta un padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 papildina attiecībā uz sodiem, kas piemērojami minētajās nozarēs, un groza Komisijas Īstenošanas regulu (ES) Nr. 543/2011;
- Ministru kabineta 2017. gada 10. oktobra noteikumi Nr. 621 "Noteikumi par augļu un dārzeņu ražotāju organizācijām";
- Stratēģija ilgtspējīgām augļu un dārzeņu ražotāju organizāciju darbības programmām Latvijā 2017–2023;
- nosacījumi attiecībā uz pasākumiem vides jomā (Vides programma ir neatņemama stratēģijas sastāvdaļa).

Plašāk atzītās RO kalpo par labu paraugu tam, kā apvienojoties var piesaistīt ES finansējumu ražošanas modernizācijai, kā arī nostiprināt savas pozīcijas ne tikai Latvijas, bet arī citu ES dalībvalstu augļu un dārzeņu tirgū.

6.2. attēls. Augļu un dārzeņu RO pārdotās produkcijas vērtība no 2012. līdz 2017. gadam

Avots: ZM pēc LAD

Skolu programmas

Kopš 2017. gada 1. augusta ES stājās spēkā jauni nosacījumi attiecībā uz atbalstu augļu, dārzeņu un piena piegādei izglītības iestādēm. Tādējādi līdz šim atsevišķi administrētajām ES atbalsta programmas "Skolas piens" un "Augļi skolai" tika ietverti vienotā regulējumā, bet saglabājot atsevišķu finansējumu katram produktu veidam.

Jaunie ES nosacījumi piešķir lielāku atbildību un rīcības brīvību pašām dalībvalstīm, izstrādājot nacionālos atbalsta piešķiršanas nosacījumus tā, lai pēc iespējas efektīvāk sasniegtu atbalsta programmas mērķus. Dalībvalstij jānosaka atbalsta programmas mērķauditorija – bērni, kas saņems produktus, atbalsttiesīgo produktu saraksts un tiem izvirzītie kritēriji, atbalsta apmērs u.tml. Tāpat katrai dalībvalstij tiek piešķirts garantēts finansējums atbalsta programmas īstenošanai, un to iespējams palielināt ar atbilstošu EK lēmumu, ja kāda cita dalībvalsts neizmanto visu vai daļu no tai piešķirtā garantētā finansējuma.

Saskaņā ar jaunajiem nosacījumiem atbalsta programmā ļoti liels uzsvars tiek likts uz bērnu un viņu ģimenes locekļu izglītošanu par lauksaimniecību un dažādām lauksaimniecības ražošanas metodēm, par reģionam raksturīgiem produktiem, par veselīgu uzturu, par cīņu pret pārtikas izšķērdēšanu u.tml. Šādiem papildu izglītojošiem pasākumiem dalībvalstij ik gadu jāatvēl noteikta daļa pieejamā finansējuma.

Atbalsta programmu 2018. gadā reglamentēja šādi ES normatīvie akti:

- Padomes 2013. gada 16. decembra Regula (ES) Nr. 1370/2013 par konkrēta atbalsta un kompensāciju noteikšanas pasākumiem saistībā ar lauksaimniecības produktu tirgu kopīgo organizāciju;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Komisijas 2016. gada 3. novembra Īstenošanas regula (ES) 2017/39 par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes regulu (ES) Nr. 1308/2013 piemērot attiecībā uz Savienības atbalstu izglītības iestāžu apgādei ar augļiem un dārzeņiem, banāniem un pienu (turpmāk – Regula 2017/39);
- Komisijas 2016. gada 3. novembra Deleģētā regula (ES) 2017/40 ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz Savienības atbalstu izglītības iestāžu apgādei ar augļiem un dārzeņiem, banāniem un pienu un groza Komisijas Deleģēto regulu (ES) Nr. 907/2014 (turpmāk – Regula 2017/40);
- Komisijas 2017. gada 23. marta Īstenošanas lēmums Nr. C(2018) 1762, ar ko nosaka skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem un skolu apgādei ar pienu paredzētā Savienības atbalsta galīgos piešķirumus dalībvalstīm periodam no 2018. gada 1. augusta līdz 2019. gada 31. jūlijam.

Latvijā atbalsta programma “Piens un augļi skolai” ir ieviesta ar Ministru kabineta 2017. gada 16. augusta noteikumiem Nr. 485 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas, administrēšanas un uzraudzības kārtība augļu, dārzeņu un piena piegādei izglītības iestādēm”, un ZM 2017. gada 19. jūlijā ir arī apstiprinājusi stratēģiju programmas īstenošanai sešu gadu laikposmā “Plāns programmas skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem un pienu īstenošanai Latvijā 2017./2018.–2022./2023. mācību gados”.

Atbalsta programmas nosacījumu un stratēģijas izstrādē, kā arī programmas īstenošanas uzraudzībā ZM iesaista LAD, Veselības ministriju, Izglītības un zinātnes ministriju, Valsts izglītības satura centru un Slimību profilakses un apkarošanas centru, kā arī pēc nepieciešamības sociālos partnerus. Programmu Latvijā administrē LAD.

Atbalsta programmas pamatelementi:

- programmas mērķauditorija ir bērni pirmsskolas izglītības iestādēs un vispārējās izglītības iestādes 1.–9. klases skolēni;
- atbalstu piešķir tikai par svaigiem augļiem un dārzeņiem un par pasterizētu pienu bez piedevām;
- produkti bērniem tiek izdalīti bez maksas (tāpat kā līdzšinējās atbalsta programmās). Šim nolūkam programmai ir piešķirts valsts līdzfinansējums 2,9 milj. EUR apmērā;

- vienas augļu un dārzeņu porcijas lielums ir vismaz 100 g, bet vienas piena porcijas lielums nav mazāks par 150 ml un lielāks par 250 ml;
- mācību gadā produkti tiek izdalīti trīs reizes nedēļā, sākot no 1. oktobra. Ierobežotā finansējuma dēļ produktus nav iespējams piegādāt visu mācību gadu;
- atbalsta pretendents produktu izdali nodrošina atbilstoši piešķirtajām skolu apgādes tiesībām katram produkta veidam katrai izglītības iestādei. Apgādes tiesību apmēru katrai izglītības iestādei aprēķina LAD, ievērojot izglītojamo skaitu iestādē un vienam izglītojamam paredzēto finansējumu. Tas ļauj pilnīgāk izmantot ES piešķirto finansējumu.

Salīdzinājumā ar iepriekšējām atsevišķajām atbalsta programmām “Skolas piens” un “Augļi skolai” jaunajā atbalsta programmā ir šādas izmaiņas:

- augļu un dārzeņu izdālei bērnu mērķauditorija ir paplašināta ar pirmsskolas izglītības iestāžu izglītojamiem;
- piena izdālei mērķauditorija ir nedaudz sašaurināta, atsakoties no to 10.–12. klases izglītojamo iekļaušanas, kuriem iepriekš bija pieejams piens par pazeminātu cenu;
- papildu izglītojošie pasākumi programmā jāattiecinā arī uz pienu (līdz šim prasība šādu pasākumu īstenošanai bija piemērojama tikai programmā “Augļi skolai”);
- ES finansējums programmā ir fiksēts (ierobežots), un tas visvairāk maina piena izdales nosacījumus, jo iepriekš piena izdālei ES finansējums netika ierobežots.

2018. gadā programmas vajadzībām īstenoti papildu izglītojošie, informējošie un publicitātes pasākumi:

- atbalsta programmas tīmekļvietnē www.piensaugliskolai.lv pieejama informācija par atbalsta programmu, iesaistītajām izglītības iestādēm, produktu ražotājiem, atbalsta pretendentiem u.c. Tāpat programmas tīmekļvietnē regulāri tiek ievietota un aktualizēta informatīva un izglītojoša rakstura informācija saistībā ar atbalsta programmu;
- izglītojoši semināri pedagogiem “No lauka līdz galdam”, kuras laikā varēja iepazīties ar labās prakses piemēriem, vietējās lauksaimniecības tradīcijām, iespējām un nākotnes risinājumiem;
- izglītības iestādes Latvijā, kas iesaistījušās programmā “Piens un augļi skolai”, 2018. gada nogalē un 2019. gada sākumā saņēma plakātus un uzlīmes;
- Latvijas valsts simtgades pasākuma “Lauki ienāk pilsētā” laikā notika konkurss, kurā varēja iegūt piena ūsas vai nobriest pašam sulīgākajam kodienam ābolā;
- lai izveidotu un atdzīvinātu programmas tēlu, kurš palīdzētu veidot bērnos un skolēnos izpratni par veselīgas ēšanas paradumiem, tika īstenots ideju konkurss “Piens un augļi mani draugi”.

6.18. tabula

Atbalsta skolu apgādei ar augļiem, dārzeņiem un pienu izlietošana Latvijā 2016./2017.–2018./2019. mācību gadā

Atbalsta programma	Mācību gads	2016./2017.	2017./2018.	2018./2019.*
“Skolas piens” (līdz 2016./2017. mācību gadam)	Iesaistītās izglītības iestādes	1083	nav	nav
	Iesaistīto izglītojamo skaits, tūkst.	235,4	235,4	
	% no kopējā mērķauditorijas izglītojamo skaita valstī	82,6	82,6	
	Izdalītais piens un piena produkti, tonnas, no tā:	5219,7	5219,7	
	piens bez piedevām	4213,3	4213,3	
	citi piena produkti (kefirs, jogurts, piens ar piedevām)	7,0	7,0	
	Pretendenti, kas iesaistās programmā	102	102	
	Izmaksāta summa (ES un valsts atbalsts), tūkst. EUR	3887,3	3887,3	
	t.sk. ES atbalsts, tūkst. EUR	945,5	945,5	
“Augļi skolai” (līdz 2016./2017. mācību gadam)	t.sk. valsts atbalsts, tūkst. EUR	2941,8	2941,8	nav
	Iesaistītās izglītības iestādes	780	nav	
	Iesaistīto izglītojamo skaits, tūkst.	173,0	173,0	
	% no kopējā mērķauditorijas izglītojamo skaita valstī	98,5	98,5	
	Izdalīto porciju skaits	6 875 026	6 875 026	
	Izdalītie augļi un dārzeņi, t	687,5	687,5	
	Pretendenti, kas iesaistās programmā	120	120	
	Izmaksāta summa (ES un valsts atbalsts), tūkst. EUR	1084,0	1084,0	

	t.sk. ES atbalsts, tūkst. EUR	811,0	811,0	
	t.sk. valsts atbalsts, tūkst. EUR	273,0	273,0	
"Piens un augli skolai" (no 2017./2018. mācību gada)	Iesaistītās izglītības iestādes, no tām:	nav		1278
	augļu un dārzeņu izdalē iesaistītās			1176
	piena izdalē iesaistītās			1076
	Augļu un dārzeņu izdalē iesaistīto izglītojamo skaits			247 537
	% no kopējā mērķauditorijas izglītojamo skaita valstī			89,8
	Piena izdalē iesaistīto izglītojamo skaits			229 982
	% no kopējā mērķauditorijas izglītojamo skaita valstī			83
	Izdalīto augļu un dārzeņu porciju skaits			10 654 267
	Izdalītie augļi un dārzeņi, t			1065,4
	Izdalītais piens, tonnas			2895,8
	Pretendenti, kas iesaistās programmā			165
	Izmaksāta summa (ES un valsts atbalsts), tūkst. EUR			3690,6
	t.sk. ES atbalsts, tūkst. EUR			1558,6
	t.sk. valsts atbalsts, tūkst. EUR			2132,0

Tabulā atspoguļotās atbalsta summas attiecas uz LAD izmaksāto atbalstu attiecīgajā periodā (mācību gadā no augusta līdz jūlijam). Informācija par 2018./2019. mācību gadu ziņojuma sagatavošanas brīdī nav pilnīga.

Avots: LAD

Tirgus intervence

Tirgus intervence ir TKO ietvarā paredzēta cenu atbalsta sistēma, kuras mērķis ir stabilizēt tirgu gadījumos, kad produktu cenas ir būtiski samazinājušās vai ir radusies pārprodukcija. Tā var tikt piemērota noteiktiem ES izcelsmes produktiem kā atbalsts par produktu uzglabāšanu privātās (ražotāja) noliktavās vai kā iepirkums valsts intervencē (sk. 6.19. tab.).

6.19. tabula

ES iespējamie tirgus intervences pasākumi un atbalsttiesīgie produkti

Atbalsttiesīgie produkti	Labība, rīsi, vājpiena pulveris, sviests, liellopu gaļa, cukurs	Sviests, liellopu un teļa gaļa, cūkgaļa, aitas un kazas gaļa, cukurs, olīveļļa
Atbalsttiesīgie produkti	Labība, rīsi, vājpiena pulveris, sviests, liellopu gaļa, cukurs	Sviests, liellopu un teļa gaļa, cūkgaļa, aitas un kazas gaļa, cukurs, olīveļļa

Avots: ZM

Pārskata periodā no 2016. līdz 2018. gadam Latvijā tika izmantoti pieejamie tirgus intervences pasākumi vājpiena pulvera tirgū. Valsts intervencē 2016. un 2017. gadā kopā tika iepirkts 4511 tonnu vājpiena pulvera, kā arī 2016. gadā tika noslēgti līgumi par 1006 tonnu vājpiena pulvera privātu uzglabāšanu. 2018. gadā vājpiena pulveris netika iepirkts valsts intervencē, ne arī tika noslēgti līgumi par vājpiena pulvera privātu uzglabāšanu. Savukārt 2018. gadā konkursa procedūrā noritēja vājpiena pulvera realizācija no valsts intervences krājumiem, kopumā pārdodot 906 tonnas produkta.

Īstenojot tirgus intervences pasākumus vājpiena pulvera tirgū, 2016.–2018. gadā Latvijā kopumā tika izmaksāts ES atbalsts 9 323 358 EUR apmērā (t. sk. PVN).

Pārskata periodā pieejamos tirgus intervences pasākumus sviestam un graudiem Latvijas uzņēmumi neizmantoja, ņemot vērā labvēlīgo cenu situāciju tirgū.

Pārskata periodā tirgus intervences pasākumus Latvijā reglamentēja šādi ES un nacionālie normatīvie akti:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007;
- Padomes 2013. gada 16. decembra Regula (ES) Nr. 1370/2013 par konkrēta atbalsta un kompensāciju noteikšanas pasākumiem saistībā ar lauksaimniecības produktu tirgu kopīgo organizāciju;
- Komisijas 2016. gada 18. maija Īstenošanas regula (ES) 2016/1240, ar ko paredz noteikumus par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 piemēro attiecībā uz valsts intervenci un privātās uzglabāšanas atbalstu (dokuments attiecas uz EEZ);

- Komisijas 2016. gada 18. maija Deleģētā regula (ES) 2016/1238, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1308/2013 papildina attiecībā uz valsts intervenci un privātās uzglabāšanas atbalstu (dokuments attiecas uz EEZ);
- Komisijas 2014. gada 11. marta Deleģētā regula (ES) Nr. 907/2014, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1306/2013 attiecībā uz maksājumu aģentūrām un citām iestādēm, finanšu pārvaldību, grāmatojumu noskaidrošanu, nodrošinājumu un EUR izmantošanu;
- Komisijas 2014. gada 4. septembra Īstenošanas regula (ES) Nr. 948/2014, ar ko atļauj sausā vājpiena privātu uzglabāšanu un veic atbalsta summas iepriekšēju noteikšanu;
- Komisijas 2016. gada 25. novembra Īstenošanas regula (ES) 2016/2080, ar ko sāk vājpiena pulvera pārdošanu konkursa procedūrā;
- Ministru kabineta 2017. gada 3. maija noteikumi Nr. 237 "Tirgus intervences pasākumu administrēšanas un uzraudzības kārtība augkopības un lopkopības produktu tirgū".

Ārkārtas atbalsts augļu un dārzeņu nozarē

Pēc Krievijas noteiktā embargo ES lauksaimniecības un pārtikas produktiem ES augļu un dārzeņu cenas būtiski samazinājās, kā arī veidojās saražotās produkcijas krājumi, tāpēc ražotāji cieta zaudējumus.

Lai mazinātu ražotāju ienākumu kritumu, EK 2014. gada septembrī tika ieviests ārkārtas atbalsts augļu un dārzeņu ražotājiem. Tā mērķis bija sniegt kompensāciju par produkciju, kura novākta nenogatavojusies, netika novākta vai arī izņemta no tirgus. Tā kā tirgus traucējumu draudi turpināja pastāvēt, tika nolemts no 2017. gada 1. jūlija līdz 2018. gada 30. jūnijam pagarināt pagaidu ārkārtas pasākumus ilggadīgām augļu kultūrām, kuras ir mazāk elastīgas un kuru pielāgošanai tirgum ir nepieciešams ilgāks laiks.

Latvijai pasākumu īstenošanai atbalstu piešķīra par 2000 tonnu ābolu, bumbieru, plūmju un saldo ķiršu izņemšanu, ražas nenovākšanu un ražas priekšlaicīgas novākšanas darbībām. Uz šo apjomu varēja pieteikties RO un individuālie ražotāji, kas nav RO biedri. Latvijas ražotājiem atbalsts nebija nepieciešams.

No 2018. gada 30. jūniju ārkārtas atbalsts par augļiem un dārzeņiem vairs netiek izmaksāts.

ES lauksaimniecības produktu veicināšana

Lauksaimniecības produktu informatīvie un veicināšanas pasākumi ES tiek atbalstīti, jau sākot ar 1980. gadu.

Latvijā pirmā programma tika uzsākta 2006. gadā. Laikā no 2005. līdz 2016. gadam LAD vērtēšanai tika iesniegtas 25 programmas, un no tām ir īstenotas astoņas.

No 2015. gada 1. decembra ES tika ieviesta jauna lauksaimniecības produktu veicināšanas politika. Jaunā politika nosaka plašāku atbalsta pasākumu loku, pamatojoties uz stratēģiju, kas izstrādāta Eiropas līmenī ar vienotu saukli “Enjoy, it’s from Europe” (“Izbaudi, tas ir no Eiropas!”).

Atbalsts paredzēts profesionālu vai starpnozaru profesionālu organizāciju, RO, lauksaimniecības un pārtikas nozares struktūru izstrādātām 1–3 gadus ilgām lauksaimniecības produktu veicināšanas programmām.

Atbalsta mērķis ir veicināt ES un trešo valstu patērētāju zināšanas par ES lauksaimniecības produktu labo kvalitāti un īpatnībām.

Vienas valsts programmas īstenošana jāparedz vismaz divās valstīs. Iespējams iesniegt arī sadarbībā ar citu ES valstu organizācijām veidotas kopīgas programmas – daudzvalstu programmas.

EK **līdzfinansējums** programmai ir 70 %. Ja programma tiek īstenota trešajās valstīs vai to iesniedz organizācijas no vismaz divām dalībvalstīm, tad – 80 %. Atlikušo daļu sedz organizācija.

Sākot ar 2016. gadu, iesniegumus pieņem, vērtē un par ES finansējuma piešķiršanu vai noraidīšanu lemj EK **Patērētāju, veselības, lauksaimniecības un pārtikas aģentūrā – CHAFEA**, kas administrē un uzrauga daudzvalstu programmu izpildi. Savukārt Latvijā vienas dalībvalsts programmu administrē un uzrauga **LAD**.

2016. gadā Latvijas nevalstiskās nozaru organizācijas iesniedza trīs programmas, no kurām EK apstiprināja vienu – **k/s “Latvijas Piensaimnieku Centrālās Savienības” programmu piena produktu veicināšana trešajās valstīs “Taste Milk”**. Programmas īstenošana uzsākta 2017. gada 1. martā, tās plānotais īstenošanas periods – 36 mēneši. **Mērķa valstis** ir Ķīnas Tautas republika, Apvienotie Arābu Emirāti, Amerikas Savienotās Valstis, Azerbaidžānas Republika un Izraēlas Valsts. Lai gan sākotnēji tika plānots, ka viena no mērķa valstīm būs arī Irākas Republika, tajā netiks īstenots neviens no pasākumiem, jo situācija Kurdistānas reģionā nav droša. **Atbalstāmie produkti** – piens un piena produkti.

Lauksaimniecības produktu veicināšanas politiku, atbalsta piešķiršanas, administrēšanas un uzraudzības kārtību nosaka šāds **regulējums**:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 22. oktobra Regula (ES) Nr. 1144/2014 par tādiem informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem, ko īsteno iekšējā tirgū un trešās valstīs, un ar kuru atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 3/2008;
- Komisijas 2015. gada 23. aprīļa Deleģētā regula (ES) 2015/1829, ar ko papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1144/2014 par tādiem informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem, ko īsteno iekšējā tirgū un trešās valstīs;
- Komisijas 2015. gada 7. oktobra Īstenošanas regula (ES) 2015/1831, kurā noteikts, kā piemērojama Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1144/2014 par tādiem informācijas un veicināšanas pasākumiem attiecībā uz lauksaimniecības produktiem, ko īsteno iekšējā tirgū un trešās valstīs;
- attiecīgā gada darba programma – 2018. gada darba programma;
- Ministru kabineta 2016. gada 31. maija noteikumi Nr. 334 “Kārtība, kādā administrē un uzrauga Eiropas Savienības atbalstu lauksaimniecības produktu informācijas un veicināšanas programmām”.

6.4. Latvijas Lauku attīstības programma 2014.–2020. gadam

Lai sekmīgi sasniegtu KLP mērķus, LAP 2014–2020 saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes regulu (EK) Nr. 1698/2005 5. pantu ir noteiktas sešas šādas ES lauku attīstības prioritātes: P1 “Zināšanu pārnese un inovācijas” (horizontālā prioritāte, kurai netiek paredzēts konkrēts finansējums), P2 “Konkurētspēja”, P3 “Pārtikas ķēdes un risku pārvaldība”, P4 “Ekosistēmu pārvaldība”, P5 “Resursu efektivitāte un klimats” un P6 “Sociālā iekļautība un vietējā attīstība”. Katrs no LAP 2014–2020 izvēlētajiem pasākumiem dod ieguldījumu vienā vai vairākās prioritātēs, savukārt katrai prioritātei ir paredzēti arī konkrēti tematiskie mērķi. Vislielākais publiskā finansējuma apmērs ir paredzēts divām prioritātēm – P4 “Atjaunot, saglabāt un uzlabot ekosistēmas, kas saistītas ar lauksaimniecību un mežsaimniecību” (581,0 milj. EUR) un P2 “Uzlabot visu veidu lauksaimniecības uzņēmumu rentabilitāti un konkurētspēju visos reģionos un sekmēt inovatīvas lauksaimniecības tehnoloģijas un meža ilgtspējīgu apsaimniekošanu” (470,1 milj. EUR). 2018. gada beigās šajās prioritātēs bija arī visaugstākie izpildes rādītāji: vislielākais izlietotais publiskais finansējums 361,0 milj. EUR apmērā jeb 62,1 % no plānotā bija P4 prioritātē, bet prioritātē P2 tika izmantots 253,6 milj. EUR jeb 52,0 % no prioritātei atvēlētā finansējuma.

Ar LAP 2014–2020 Latvija ir izvēlējusies ieviest 16 atbalsta pasākumu. No tiem 2014. gadā tika uzsākta atbalsta pasākuma “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” īstenošana, kā arī finansējuma izmaksa platībatkarīgā atbalsta pasākumos. 2015. gadā tika uzsākta vēl septiņu atbalsta pasākumu īstenošana, bet pārējo atbalsta pasākumu īstenošana – 2016. gadā, izņemot atbalsta pasākumu “Sadarbība”, kurā pirmās projektu pieteikumu iesniegšanas kārtas tika izsludinātas 2017. gadā.

Kopumā no LAP īstenošanas sākuma līdz 2018. gada beigām izsludinātas 67 projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas (2018. gadā – 14 kārtas), no tām divas nepārtrauktās projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas (atbalsta pasākumos M07 “Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos” un M17 “Ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanas prēmija”), kā arī izsludināti astoņi publiskie iepirkumi pasākumā M01 “Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi” un trīs publiskie iepirkumi pasākumā M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi”, ar kuru uzvarētājiem noslēgti pakalpojumu līgumi. 2018. gadā pakalpojumu sniedzēju izvēlei pasākuma M01 apakšpasākumā 1.1. “Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi” tika izsludināts viens jauns publiskais iepirkums, tika vērtēti iesniegtie piedāvājumi, taču līgums par pakalpojuma izpildi 2018. gadā vēl netika noslēgts, tāpat arī apakšpasākumā 1.2. “Atbalsts demonstrējumu pasākumiem un informācijas pasākumiem” tika izsludināti divi jauni publiskie iepirkumi, kuros līgumi ar pakalpojumu sniedzēju 2018. gadā vēl netika noslēgti. No plānošanas perioda sākuma kopā iesniegti 38 478 projektu iesniegumi ar kopējo publisko finansējumu 1199,7 milj. EUR. No tiem līdz 2018. gada beigām apstiprināti 26 323 projekti ar publisko finansējumu 714,0 milj. EUR apmērā jeb 80,9 % no LAP projektveida pasākumos pieejamā publiskā finansējuma (LAP 6.1 versija).

Vislielākais apstiprinātais finansējums, kā arī visvairāk apstiprināto projektu ir atbalsta pasākuma “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” apakšpasākumā 4.1. “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” – 4314 projektu ar kopējo publisko finansējumu 255,8 milj. EUR jeb 77,8 % no apakšpasākumam pieejamā publiskā finansējuma. Nākamais populārākais ir apakšpasākums 4.3. “Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā”, kurā apstiprināti 692 projekti ar 73,1 milj. EUR lielu publisko finansējumu (85,3 % no apakšpasākumam pieejamā finansējuma) un apakšpasākums 19.2. “Atbalsts darbību īstenošanai saskaņā ar sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju” ar 2151 projektu par 40,4 milj. EUR (70,0 % no apakšpasākumam periodā pieejamā finansējuma).

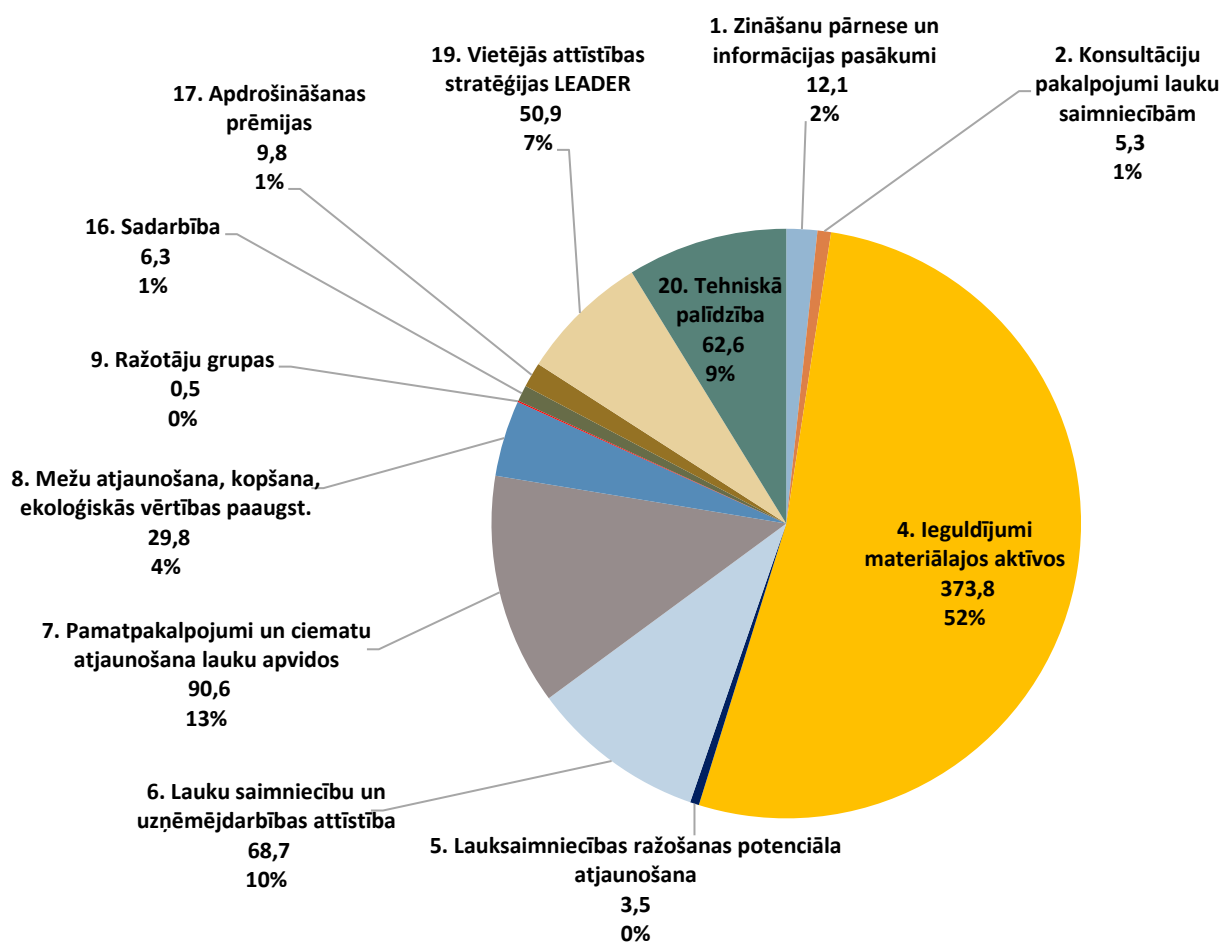
Turpinājās atbalsta izmaksa tādos platībatkarīgā atbalsta pasākumos vides, klimata un lauku ainavas uzturēšanai un uzlabošanai kā “Agrovide un klimats”, “Bioloģiskā lauksaimniecība”,

“Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* mežu teritorijām” un “Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabīgi vai citi specifiski ierobežojumi”. Arī 2018. gadā šajos atbalsta pasākumos bija vērojama liela aktivitāte, un atbalstam pieteiktās platības dažos pasākumos pat nedaudz pārsniedza LAP plānotos mērķa rādītājus.

2018. gadā bija vērojams liels progress *LEADER* projektu īstenošanā, un kopš plānošanas perioda sākuma kopumā jau ir īstenoti 1567 projekti par kopējo publisko finansējumu 25,1 milj. EUR jeb 43,4 % no 19.2. apakšpasākumā pieejamā finansējuma. Līdz 2018. gada beigām, īstenojot projektus bija radītas 105 darbavietas, kas ir 52,5 % no paredzētā mērķa rādītāja.

2018. gadā bija vērojama arī VRG aktivitāte starpvalstu un arī starpteritoriālās sadarbības veidošanā starp Latvijas un citu ES dalībvalstu VRG, un teritorijās, kurās darbojas organizācijas, kas īsteno *LEADER* pieejai līdzīgus pasākumus. 2018. gadā kopumā tika apstiprināti 17 starpvalstu sadarbības projekti, trīs starpteritoriālās sadarbības projekti un pieci iesniegumi atbalsta saņemšanai sadarbības projekta tehniskai sagatavošanai ar kopējo publisko finansējumu 1,76 milj. EUR – 18 % no kopējā 19.3. apakšpasākuma “Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība” pieejamā publiskā finansējuma. Daļa projektu iesniegumu 2018. gada beigās vēl tika vērtēti.

No apstiprinātajiem projektiem līdz 2018. gada beigām atsaukti vai saistības pārtrauktas 1552 projektiem ar kopējo publisko finansējumu 76,3 milj. EUR. Tātad līdz pārskata perioda beigām jau bija īstenoti un vēl tiek īstenoti kopumā vairāk nekā 20 000 projektu (pavisam 24 771) ar kopējo publisko finansējumu 637,7 milj. EUR jeb 72,2 % no kopējā projektveida pasākumu finansējuma (sk. 6.3. att.).

6.3. attēls. 2014.–2018. gadā apstiprinātais (īstenoto un īstenošanā esošo projektu) finansējums LAP sadalījumā pa projektveida pasākumiem

Avots: ZM pēc LAD datiem

Savukārt 2018. gadā saistībā ar LAP 2014–2020 izmaksāts un EK deklarēts publiskais finansējums 266,1 milj. EUR apmērā jeb 17,4 %, bet visā plānošanas periodā (līdz 2018. gada beigām) – 862 505,6 milj. EUR jeb 56,3 % no LAP 2014–2020 pieejamā finansējuma. Izvērstu informāciju par izmaksāto un deklarēto publisko finansējumu 2018. gadā sk. 6.20. tab.

6.20. tabula

LAP 2014.–2020. izmaksātais un EK deklarētais finansējums līdz 2018. gada beigām, EUR

Pasākuma kods	Pasākuma nosaukums	Izmaksātais/deklarētais publiskais finansējums, tūkst. EUR
M01	Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi	2943,3
M02	Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai	428,4
M04	Ieguldījumi fiziskajos aktīvos	234 145,1
M05	Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana	2347,8
M06	Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība	40 955,4
M07	Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos	37 424,7
M08	Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā	18 100,3
M09	Ražotāju grupu un organizāciju izveide	250,7
M10	Agrovide un klimats	43 837,6
M11	Bioloģiskā lauksaimniecība	126 122,7
M12	<i>Natura 2000</i> un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi	12 729,6
M13	Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabīgi vai citi specifiski ierobežojumi	258 724,3
M16	Sadarbība	316,3
M17	Riska pārvaldība	8961,3
M19	Atbalsts <i>LEADER</i> vietējai attīstībai (SVVA – sabiedrības virzīta vietējā attīstība)	29 352,4
M20	Tehniskā palīdzība	38 575,7
M113	Priekšlaicīga pensionēšanās	7290,0
KOPĀ		862 505,6

Avots: LAD

M01 “Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi”

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākumam M01 “Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi”, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 8. decembra noteikumos Nr. 705 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā “Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi””.

1.1. apakšpasākums “Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi”

2018. gada pirmajā pusē turpinājās 2016. gadā ar personu apvienību, ko veido SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” un Latvijas Lauksaimniecības universitāte, noslēgtā līguma izpilde par mācību īstenošanu (līgumcena 2,59 milj. EUR). 2018. gadā organizēts publiskais iepirkums, kurā par uzvarētāju atzīta SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” (apakšuzņēmēja ir Latvijas Lauksaimniecības universitāte). Līgumcena ir 5,4 milj. EUR.

2018. gada sākumā tika noslēgti līgumi ar piecām nozares nevalstiskajām organizācijām, kas par iepirkuma uzvarētājiem tika atzītas 2017. gadā organizētajā publiskajā iepirkumā. Līgumu kopējā publiskā finansējuma summa ir 185,5 tūkst. EUR, un ir uzsākta mācību īstenošana.

2018. gadā pakalpojumu sniedzēju izvēlei tika izsludināts viens jauns publiskais iepirkums deviņās lotēs un piedāvājumi saņemti septiņās lotēs. Lēmums par uzvarētājiem 2018. gadā vēl netika pieņemts.

Turpinājās 2017. gadā noslēgto līgumu izpilde. 2018. gadā tikai lauhti divi līgumi ar nozares nevalstiskajām organizācijām (kopējais publiskais finansējums 37 tūkst. EUR).

Kopumā 2018. gadā apakšpasākumā apmācīti 2914 mācību dalībnieki.

1.2. apakšpasākums “Atbalsts demonstrējumu pasākumiem un informācijas pasākumiem”

2018. gadā noslēgti līgumi ar piecām juridiskajām personām, kas reģistrētas Zinātnisko institūciju reģistrā vai Izglītības un zinātnes ministrijas izglītības iestāžu reģistrā, – atvasinātu publisko personu (turpmāk – APP) “Agroresursu un ekonomikas institūts”, APP “Dārzkopības institūts”, SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”, Latvijas Lauksaimniecības universitāti un APP “Latvijas Augu aizsardzības pētniecības centrs”. Šīs iestādes par iepirkuma uzvarētājam tika atzītas 2017. gadā organizētajā publiskajā iepirkumā (sarunu procedūrā, kas tika organizēta divās kārtās). Līgumi noslēgti par 27 demonstrējumu īstenošanu augkopības nozarē (kopējais publiskais finansējums 1,65 milj. EUR), uzsākta demonstrējumu ierīkošana un īstenošana.

2018. gadā pakalpojuma sniedzēju izvēlei tika izsludināts viens publiskais iepirkums demonstrējuma nodrošināšanai augkopības nozarē (konkursa dialogs). Tas gan bez rezultāta, jo līdz piedāvājuma iesniegšanas termiņa beigām netika iesniegts neviens piedāvājums.

2018. gadā pakalpojumu sniedzēju izvēlei tika izsludināts viens publiskais iepirkums demonstrējumu nodrošināšanai lopkopības nozarē (konkursa dialogs, kas tika organizēts trīs kārtās). Iepirkumā no izsludinātajām 17 lotēm piedāvājumi tika saņemti visās lotēs. Tikai par vienu loti tika pieņemts lēmums par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu, bet pārējās lotēs iepirkums noslēdzās bez rezultāta. Ar uzvarētāju – SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” – līgums par pakalpojuma izpildi 2018. gadā vēl netika noslēgts. Paredzamā līgumcena, par kādu saņemts piedāvājums, ir 59,8 tūkst. EUR.

Tā kā konkursa dialoga laikā tika precīzi sagatavota tehniskā specifikācija demonstrējumu pasākumu nodrošināšanai lopkopības nozarē, 2018. gada decembrī tika izsludināts publiskais iepirkums (atklāts konkurss) pakalpojuma sniedzēju izvēlei 16 lotēs.

1.3. apakšpasākums “Atbalsts saimniecību un mežu apmeklējumiem”

2018. gadā pakalpojuma sniedzēja izvēlei tika izsludināts viens publiskais iepirkums. Par uzvarētāju atzīta SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” (apakšuzņēmējs ir Latvijas Lauksaimniecības universitāte). Ar pakalpojuma sniedzēju LAD 2018. gada oktobrī ir noslēdzis līgumu par līguma kopējo publiskā finansējuma summu 2 milj. EUR, un ir uzsākta apmeklējumu organizēšana.

Kopumā 2018. gadā apakšpasākumā apmeklējumos piedalījušies 135 cilvēki.

M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi”

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākumam M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi”, noteikta Ministru kabineta 2015. gada 8. decembra noteikumos Nr. 695 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma “Konsultāciju pakalpojumi, lauku saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” apakšpasākumā “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai””.

2.1. apakšpasākumā “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai” 2018. gadā turpinājās 2016. gadā noslēgto līgumu izpilde par pakalpojuma sniegšanu.

Personu apvienība, ko veido mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības “L.V.Mežs”, “Mežsaimnieks” un “Vidzeme”, sniedza individuālas konsultācijas mežsaimniecības nozarē un SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” – lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē.

2018. gada sākumā tika izsludināts publiskais iepirkums, lai izvēlētu pakalpojuma sniedzēju konsultāciju sniegšanai mežsaimniecības nozarē. Par uzvarētāju izvēlēta personu apvienība, ko veido mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības "L.V.Mežs", "Mežsaimnieks" un "Mūsu mežs". Noslēgts līgums par kopējo publiskā finansējuma summu 175 tūkst. EUR, un ir uzsākta konsultāciju sniegšana.

M04 "Ieguldījumi materiālajos aktīvos"

Kārtību, kādā piešķir atbalstu valsts un ES atbalstu pasākumam M04 "Ieguldījumi materiālajos aktīvos", nosaka Ministru kabineta 2014. gada 30. septembra noteikumi Nr. 600 "Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu atklātu projektu konkursu veidā pasākumam "Ieguldījumi materiālajos aktīvos"".

2018. gadā šajos noteikumos tika izdarīti grozījumi, nosakot, ka stratēģiskajiem projektiem attiecināmo izmaksu apmērs tiek palielināts līdz 10 milj. EUR, un vienlaikus paredzot, ka stratēģiskie projekti tiks īstenoti lauksaimniecības produktu pārstrādē pēc vienotas sistēmas, t.i., saliedējot produktu ražošanas un pārstrādes jomu, lai stabilizētu lauksaimniecības un to pārstrādes produktu cenas, kā arī veicinātu konkurētspēju un produktu ražošanu atbilstoši pieprasījumam. Šādu projektu īstenošanai nepieciešams lielākas investīcijas gan kvalitatīvu ražošanas ēku izveidošanai, gan jaudīgu ražošanas līniju iegādei, tādēļ tika noteikts lielāks attiecināmo izmaksu apmērs nekā pārējiem projektiem.

Lai veicinātu investīciju ieguldīšanu klimata pārmaiņu mazināšanas pasākumiem, noteikumos tika precizēti vairāki nosacījumi, paredzot papildu atbalsta intensitāti kūtsmēslu krātuvju izveidei un pārbūvei, kā arī piespiedu ventilācijas sistēmas izveidei vai pārbūvei lauksaimniecības dzīvnieku novietnēs, un tika arī noteikta papildu punktu piešķiršana atlases kritērijos, ja projektā paredzēta kūtsmēslu krātuvju izveide. Savukārt, lai veicinātu investīciju ieguldīšanu kooperatīvu darbības pilnveidošanai, tika precizēti nosacījumi, paredzot priekšroku tieši mazajiem kooperatīviem.

2018. gadā katrā no pasākuma M04 "Ieguldījumi materiālajos aktīvos" apakšpasākumiem – 4.1. "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās", 4.2. "Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē" un 4.3. "Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā" – tika izsludināta viena projektu pieteikumu iesniegšanas kārtā (18.10.2018.–22.11.2018.).

Tā kā visiem trim apakšpasākumiem projektu iesniegumu iesniegšanas kārtā tika izsludināta gada beigās – oktobrī un novembrī, tad 2018. gadā tika izvērtēti tie projektu iesniegumi, kas iesniegti 2017. gada beigās izsludinātās kārtas laikā (no 07.11.2017. līdz 07.12.2017.):

Izvērtējot pieteikto projektu iesniegumus:

- 4.1. apakšpasākuma "Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās" 4. kārtā apstiprināti 916 atbilstoši projekti ar kopējo publisko finansējumu 67,9 milj. EUR;
- 4.2. apakšpasākuma "Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē" 6. kārtā apstiprināts 41 atbilstošs projekts ar kopējo publisko finansējumu 20,5 milj. EUR;
- 4.3. apakšpasākuma "Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā" 4. kārtā apstiprināti 214 atbilstoši projekti ar kopējo publisko finansējumu 17,0 milj. EUR.

4.1. apakšpasākumā 2018. gadā visvairāk apstiprināto projektu 4. kārtā bija laukkopības sektorā – 440 projektu ar kopējo publisko finansējumu 35,5 milj. EUR, piena lopkopības sektorā – 149 projekti, kuru publiskais finansējums veido 13,8 milj. EUR, kā arī nobarojamo liellopu sektorā – 143 projekti (4,9 milj. EUR), jo Latvijā tieši šie ir galvenie lauksaimniecības sektori, kuros katrā no izsludinātajām kārtām ir arī vislielākais projektu iesniegumu skaits.

Šajā kārtā lielākais publiskais finansējums 38,6 milj. EUR apmērā tika paredzēts jaunu ražošanas pamatlīdzekļu iegādei – kopumā 855 projektos. No tiem visvairāk investīcijas pamatlīdzekļu iegādē ir paredzētas piekabes (puspiekabes) iegādei (199 projekti), traktortehnikas iegādei (197 projekti) un kombainu iegādei (142 projekti). Savukārt būvniecība ir paredzēta 216 projektos par kopējo publisko

finansējumu 30,4 milj. EUR apmērā, tajā skaitā fermu un lauksaimniecības dzīvnieku novietņu izveidošanai 60 projektos, graudu apstrādes/uzglabāšanas kompleksu un torņu būvniecībai 33 projektos un tehnikas novietņu izveidošanai 27 projektos.

Lielajām saimniecībām ar neto apgrozījumu virs 70 000 EUR lielākais apstiprinātais publiskais finansējums 4. kārtā bija Dienvidlatgales reģionā (6,5 milj. EUR) un Ziemeļkurzemes reģionā (5,2 milj. EUR), bet vismazākais – Lielrīgas reģionā (4,2 milj. EUR). Savukārt mazajām saimniecībām (ar neto apgrozījumu līdz 70 000 EUR) lielākais apstiprinātais publiskais finansējums bija Dienvidlatgales (2,0 milj. EUR) un Zemgales reģionā (2,1 milj. EUR), bet vismazākais – Austrumlatgales reģionā (0,8 milj. EUR).

No kopumā kārtā apstiprinātajiem 916 projektiem 279 projektus jeb 30,5 % bija iesniegušas bioloģiskās lauku saimniecības tādos sektoros kā nobarojamo liellopu audzēšana (115 projektu), piena liellopu audzēšana (46 projekti), laukkopība, augļkopība u.c. Liela aktivitāte bija novērojama arī jauno lauksaimnieku (saimniecības īpašnieku līdz 40 gadu vecumam) vidū, kuriem no kopējā projektu skaita tika apstiprināti 55,9 %. Tas liecina par gados jaunu cilvēku interesi saistīt sevi ar dzīvi laukos, nodarbojoties ar lauksaimniecisko ražošanu.

4.2. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” 2018. gadā 6. kārtā visvairāk apstiprināto projektu bija piena pārstrādes nozarē – 11 projektu, gaļas pārstrādē – deviņi projekti, savukārt graudu un dārzeņu pārstrādes nozarēs katrā apstiprināti astoņi projekti. Visvairāk atbalstītās aktivitātes šajā apakšpasākumā ir jaunu ražošanas pamatlīdzekļu iegāde – 38 projekti ar kopējo publisko finansējumu 10,4 milj. EUR, bet jaunu būvju būvniecībai, būvju pārbūvei vai atjaunošanai atbalstīti 17 projekti ar kopējo publisko finansējumu 10,1 milj. EUR.

4.3. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā” 2018. gadā 4. kārtā lielākais apstiprināto projektu skaits ir meliorācijas sistēmu pārbūvē – 134 projekti, savukārt meliorācijas sistēmas atjaunošanai apstiprināti 80 projekti. No visiem 214 apstiprinātajiem projektiem 25 bija kopprojekti ar kopējo publiskā finansējuma summu 1,8 milj. EUR.

2018. gadā valsts meliorācijas sistēmu sakārtošanai tika izmaksāts atbalsts 8,1 milj. EUR apmērā.

No perioda sākuma pasākumā M04 “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” līdz 2018. gada 31. decembrim kopumā ir iesniegti 12 892 projektu iesniegumi (arī projekti, kas finansēti no valsts papildu finansējuma) ar kopējo publisko finansējumu 744,7 milj. EUR apmērā. No tiem apstiprināti 6415 projekti, tostarp multiprojekti, kuros iesniegumi ir iesniegti divos vai trijos apakšpasākumos vienlaikus, tāpēc šādi iesniegumi tiek uzskaitīti atsevišķi):

- 4.1. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” apstiprināti 4314 projekti ar publisko finansējumu 255,6 milj. EUR apmērā;
- 4.2. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” apstiprināti 229 projekti ar publisko finansējumu 45,0 milj. EUR apmērā;
- 4.3. apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauksaimniecības un mežsaimniecības infrastruktūras attīstībā” apstiprināti 692 projekti ar publisko finansējumu 73,1 milj. EUR apmērā.

Atbalsta pretendentiem šajā LAP pasākumā ir iespēja pretendēt arī uz valsts finansējumu atbalstam kredītprocentu daļējai dzēšanai, ja tie kvalificējas kā atbalsta saņēmēji, pretendējot uz atbalstu pasākuma “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” 4.1.apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” un 4.2.apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē”. Uz atbalstu kredītprocentu daļējai dzēšanai no plānošanas perioda sākuma ir iesniegti un apstiprināti 3163 iesniegumi šādos apakšpasākumos:

- 4.1.apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” 3122 iesniegumi 9,2 milj. EUR apmērā;
- 4.2.apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem pārstrādē” 41 iesniegums 608,9 tūkst. EUR apmērā.

Izvērtējot no perioda sākuma līdz 2018. gada beigām īstenotos projektus, secināms, ka 4.1. un 4.3. apakšpasākumā ar ieguldījumu mērķa virzienā 2A (ekonomisko rādītāju palielinājums, lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošana, ieguldījumi infrastruktūras uzlabošanā) ir īstenoti vai daļēji īstenoti projekti, kuru kopējais publiskais finansējums ir 214,6 milj. EUR.

Mērķa virzienā 3A (papildu vērtības pievienošana lauksaimniecības produktiem) ieguldījumu dod 4.2. apakšpasākumā īstenotie vai daļēji īstenotie projekti ar publisko finansējumu 17,3 milj. EUR, bet mērķa virzienā 5B (energoefektivitātes palielināšana) 4.1. un 4.2. apakšpasākumā īstenoti vai daļēji īstenoti projekti ar publisko finansējumu 5,5 milj. EUR. Savukārt mērķa virzienā 5D (ieviestas tehnoloģijas SEG un (vai) amonjaka emisiju samazinājumam) ieguldījumu dod 4.1. un 4.2. apakšpasākumā īstenotie vai daļēji īstenotie projekti, kuru publiskais finansējums ir 6,6 milj. EUR.

M05 "Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana"

Atbalsta saņemšanas nosacījumi pasākumam M05 ietverti Ministru kabineta 2015. gada 14. jūlija noteikumos Nr. 401 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumam "Dabas katastrofās un katastrofālos notikumos cietušā lauksaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un piemērotu profilaktisko pasākumu ieviešana".

Pasākumā 2018. gadā tika izsludināta viena projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā no 11.06.2018. līdz 11.07.2018. 5.1. apakšpasākumā "Atbalsts profilaktiskajiem pasākumiem, lai mazinātu epizootiju un epifitotiju iespējamās sekas" atbalstam cūkkopības nozarē ar kopējo finansējumu 447,4 tūkst EUR. Kārtā tika iesniegti četri projekti, no kuriem apstiprināti trīs projekti par 225,9 tūkst. EUR, bet viens projekts par 221,5 tūkst. EUR vēl nebija izvērtēts.

Šajā pasākumā 2018. gadā bija vērojama mazāka aktivitāte nekā iepriekšējā periodā, jo, ņemot vērā Āfrikas cūku mēra izplatību iepriekšējos gados, lauksaimnieki jau ir īstenojuši lielāko daļu profilakses pasākumu, lai novērstu šīs bīstamās slimības izplatīšanos savās saimniecībās, tādēļ 2018. gadā atbalstam pieteicās tikai tās saimniecības, kurās profilakses pasākumi vēl nebija īstenoti.

No perioda sākuma līdz 2018. gada beigām ir apstiprināti 78 projekti par kopējo summu 3,5 milj. EUR apmērā (tajā skaitā 59 cūkkopības nozares un 19 putnkopības nozares projektu īstenošanai) 66 saimniecībām (dažas saimniecības ir iesniegušas vairākus projektus), bet par īstenotajiem vai daļēji īstenotajiem projektiem 58 saimniecībām izmaksāts finansējums 2,3 milj. EUR apmērā.

M06 "Lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstība"

6.1. apakšpasākumā "Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai" 2017. un 2018. gadā jaunas projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas netika izsludinātas, bet turpinājās jau apstiprināto projektu īstenošana. Pasākuma ieviešana ir veiksmīga, un atbalsta pretendentu aktivitāte periodā ir bijusi ļoti liela, jo ir apstiprināti 306 projektu pieteikumi par 12,2 milj. EUR jeb 77,4 % no periodā šim apakšpasākumam pieejamā publiskā finansējuma (t.sk. valsts papildu finansējums). No visiem projektiem līdz pārskata perioda beigām daļēji vai pilnīgi īstenoti 297 projekti 60,5 % apmērā no pieejamā finansējuma (9,6 milj. EUR).

Pasākuma ieviešanā tika piemērots reģionalizācijas princips, lai nodrošinātu līdzvērtīgu reģionu attīstību, kā arī paredzētu vienmērīgu finansējuma sadali Latvijas teritorijā. Pasākuma ieviešanas kārtās visvairāk projektu iesniegumu tika iesniegti Dienvidlatgales (49 projekti), Austrumlatgales (40 projekti), Ziemeļvidzemes (38 projekti) un Viduslatvijas (38 projekti) reģionālajās pārvaldēs.

6.3. apakšpasākumā "Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības" 2018. gadā netika izsludinātas jaunas kārtas, bet turpinājās iepriekšējās kārtas projektu īstenošana.

Pasākuma ieviešana ir veiksmīga, jo atbalsta pretendentu aktivitāte un interese par šo pasākumu bija tik liela, ka ar LAP grozījumiem (6.1. redakcija) pieejamais publiskais finansējums tika palielināts par 8,0 milj. EUR. Projekti tiek veiksmīgi īstenoti, un kopumā no plānošanas perioda sākuma

apstiprināts 2121 projekts (publiskais finansējums 31,8 milj. EUR jeb 74,4 % no apakšpasākumā pieejamā, neskaitot pārejošās saistības). Saistības ir pārtrauktas ar 17 atbalsta pretendentiem – par 0,8 % no visiem apstiprinātajiem projektiem, bet līdz pārskata perioda beigām daļēji vai pilnīgi īstenoti ir 2104 projekti 26,5 milj. EUR apmērā (61,9 % no plānotā).

Šajā apakšpasākumā, papildus uzņemoties pārejošās saistības, no iepriekšējā plānošanas perioda līdz 2018. gada beigām tika īstenoti 137 projekti ar kopējo izmaksāto finansējumu 327,0 tūkst. EUR apmērā.

Pasākuma ieviešanā tika piemērots reģionalizācijas princips, lai nodrošinātu līdzvērtīgu reģionu attīstību, kā arī paredzētu vienmērīgu finansējuma sadali Latvijas teritorijā. Pasākuma ieviešanas kārtās visvairāk projektu iesniegumu tika iesniegti Ziemeļvidzemes, Dienvidlatgales un Dienvidkurzemes reģionālajā pārvaldē.

6.4. apakšpasākums “Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstībā”

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu 6.4. apakšpasākumam, noteikta Ministru kabineta 2016. gada 24. maija noteikumos Nr. 320 „Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā “Atbalsts ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību radīšanā un attīstīšanā” atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā””.

Pasākuma administrēšanai 2018. gada 8. maijā šajos noteikumos tika apstiprināti grozījumi, lai precizētu atbalsta saņemšanas nosacījumus, ļaujot atbalsta pretendentiem veikt saimniecisko darbību nozarē, kas nav tieši saistīta ar esošo darbības nozari, kā arī lai paplašinātu atbalsta saņēmēju loku aktivitātē “Tūrisma aktivitāšu veicināšana”, ļaujot tajā piedalīties arī lauksaimniekiem.

Papildus tika palielinātas maksimālās attiecināmās izmaksas, proti, plānošanas periodā vienai ar atbalsta pretendentu saistīto personu grupai kopējā attiecināmo izmaksu summa nepārsniedz:

- a) ieguldījumiem ražošanas un pakalpojumu attīstībā – 700 tūkst. EUR, t. sk. par mobilo tehniku 200 tūkst. EUR;
- b) ieguldījumiem ražošanas attīstībā – 500 tūkst. EUR, t.sk. par mobilo tehniku 200 tūkst. EUR;
- c) ieguldījumiem pakalpojumu attīstībā – 300 tūkst. EUR, t. sk. par mobilo tehniku 200 tūkst. EUR.

Trešajā projektu pieņemšanas kārtā (18.06.2018.–18.07.2018.) atbalsts tika paredzēts visām trijām apakšpasākuma aktivitātēm – ar lauksaimniecību nesaistītu darbību attīstībai, ar lauksaimniecību nesaistītu saimniecisko darbību dažādošanai, kā arī tūrisma aktivitāšu veicināšanai. Šajā kārtā tika iesniegti 289 projektu iesniegumi, no kuriem tika apstiprināti 193 ar kopējo publisko finansējumu 15,0 milj. EUR, kas ir 49,2 % no kopējā apakšpasākumā plānotā publiskā finansējuma (30,5 milj. EUR).

Līdz pārskata perioda beigām apakšpasākumā ir apstiprināti 410 projekti 24,3 milj. EUR apmērā (79,6 % no plānotā). Saistības pārtrauktas par 49 projektiem 2,3 milj. EUR apmērā, bet īstenoti vai daļēji īstenoti ir 152 projekti 4,7 milj. EUR apmērā jeb par 15,3 % no apakšpasākumā pieejamā publiskā finansējuma.

Analizējot apakšpasākuma īstenošanu detalizētāk, no plānošanas perioda sākuma aktivitātē “Ar lauksaimniecību nesaistītu darbību attīstība” apstiprināti 296 projekti 20,3 milj. EUR apmērā, bet pilnīgi vai daļēji īstenoti 109 projekti par kopējo summu 4,0 milj. EUR.

Aktivitātē “Ar lauksaimniecību nesaistītu saimniecisko darbību dažādošanai vai tūrisma aktivitāšu veicināšanai (lauksaimniekiem)” apstiprināti 50 projekti 1,9 milj. EUR apmērā, bet pilnīgi vai daļēji īstenots 21 projekts par 366,9 tūkst. EUR, savukārt aktivitātē “Tūrisma aktivitāšu veicināšana” tika apstiprināti 64 projekti 2,1 milj. EUR apmērā, un no tiem pilnīgi vai daļēji īstenoti ir 22 projekti par kopējo summu 348,6 tūkst. EUR apmērā.

Projektu iesniegumu ceturtnā pieņemšanas kārtā plānota no 17.05.2019. līdz 17.06.2019. par atlikušo publisko finansējumu, ko plānots novirzīt aktivitātēm "Ar lauksaimniecību nesaistītu saimniecisko darbību dažādošana attiecībā uz tūrisma aktivitāšu veicināšanu" un "Tūrisma aktivitāšu veicināšana".

Ieguldījumiem ar lauksaimniecību nesaistītu darbību dažādošanā un attīstībā galvenās projektos atbalstītās darbības nozares ir mežizstrāde, ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde, koksnes, koka izstrādājumu ražošana, gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana, nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana, automobiļu apkope un remonts, mēbeļu un gatavo metālizstrādājumu ražošana. Tūrisma pakalpojumu sniedzēji ar tūrisma pasākumu veicināšanas projektiem paredzējuši attīstīt viesu izmitināšanu, sporta nodarbības, izklaides un atpūtas darbības.

Pēdējā laikā nozīmīgs šķērslis uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstībai ir pieeja apgrozāmajam un kapitāla finansējumam. Vislielākās grūtības atbalsta pretendentiem rada kredītiestāžu izvirzītās pārmērīgās prasības uzņēmumu kredīvēšanai, tādēļ vairākiem uzņēmumiem netiek dota iespēja attīstīt un dažādot saimniecisko darbību. Atteikuma iemesls kredīta saņemšanai bieži vien ir nepietiekami uzņēmuma finanšu līdzekļi un nepietiekams nodrošinājums, tādēļ bankas saskata pārāk lielu risku projektu sekmīgai īstenošanai. Uzņēmumu finansiālais stāvoklis ir diezgan būtisks ierobežojošais faktors projektu sekmīgai īstenošanai.

Turklāt vairākos iesniegtajos projektos paredzēti būvniecības darbi, kam projektu īstenošanas laiks ir līdz diviem gadiem no projektu apstiprināšanas, tāpēc finansējuma izlietojumam atbalsta pretendentiem nepieciešams vairāk laika.

Papildus tam finansējums projektu iesniegumu pieņemšanas kārtām tiek sadalīts pēc reģionalizācijas principa, ņemot vērā zemāko teritorijas attīstības indeksu un lielāko mikrouzņēmumu un mazo uzņēmumu īpatsvaru. Tādējādi gan pirmajā, gan otrajā kārtā izveidojas situācija, kad vairākiem reģioniem katrā kārtā pietrūka finansējuma, turpretī pārējos reģionos interese par atbalstu bija mazāka un tajos netika pieprasīts viss kārtā pieejamais finansējums.

6.4.1. apakšpasākuma "Biogāzes ražošanas atbalsts" īstenošana netika uzsākta, un apakšpasākums tika svītrots no LAP ar grozījumiem (LAP 6.1. redakcija), ko EK apstiprināja 2018. gada 2. oktobrī.

M07 "Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos"

Kārtību, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākumam M07, nosaka Ministru kabineta 2015. gada 18. augusta noteikumi Nr. 475 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākumā "Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos" atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā".

2018. gada 4. septembrī tika apstiprināti grozījumi šajos Ministru kabineta noteikumos, lai precizētu maksimālo atbalsta summu vienam atbalsta pretendētā, palielinot to pašvaldībām, kurām bija samazināts atbalsta apmērs.

No 15.10.2015. līdz 01.12.2019. ir izsludināta nepārtrauktā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā ar publisko finansējumu 126,6 milj. EUR.

No perioda sākuma līdz 2018. gada 31. decembrim ir apstiprināti 248 projektu iesniegumi ar publisko finansējumu 91,3 milj. EUR apmērā jeb 72,1 % no pasākumā pieejamā finansējuma, tajā skaitā 2018. gadā apstiprināti 111 projekti 45,4 milj. EUR apmērā. Pilnībā vai daļēji īstenoti ir 119 projekti par 37,4 milj. EUR jeb 29,5 % no plānotā, un tos īstenojušas 53 pašvaldības.

Projektu īstenošanu apgrūtina situācija, kad Latvijā paralēli notiek lielu infrastruktūras objektu būvniecība gan valsts, gan pašvaldību līmenī. Paralēli pasākumam ir atvērti arī Eiropas Reģionālās attīstības fonda pasākumi infrastruktūras izbūvei un ceļu būvniecībai un pārbūvei, tāpēc pastāv problēmas saistībā ar vietējo būvniecības uzņēmumu kapacitāti un kvalificēta darbaspēka deficītu būvniecībā, tostarp projektēšanas un uzraudzības jomā. Šajā LAP pasākumā vien potenciālie atbalsta saņēmēji ir 110 pašvaldības, tātad pieprasījums pēc ceļu būvniecības pakalpojumiem ir ļoti liels.

Apstiprinātajos projektos paredzēts sakārtot 1191,1 km pašvaldību grants ceļu, jau pārsniedzot LAP paredzētos 840 km, jo sākotnēji, plānojot pārbūvēto ceļu kilometrus, tika ņemtas vērā maksimālās viena kilometra grants ceļu izmaksas, bet būvniecības pakalpojumu iepirkumos reālās izmaksas pārsvarā ir mazākas, tāpēc pašvaldības var atļauties sakārtot vairāk ceļu kilometru.

Pilnībā vai daļēji īstenotajos projektos sakārtoti pašvaldību grants ceļi 573,8 km garumā jeb 68,3 % no paredzētā mērķa vērtības. Pasākuma rādītājs "Iedzīvotāju skaits, kuri gūst labumu no uzlabotiem pakalpojumiem" līdz pārskata perioda beigām ir izpildīts par 68,5 % (13 856 iedzīvotāji) no paredzētā iznākuma rādītāja.

M08 "Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā"

Kārtību, kādā tiek piešķirts ES un valsts atbalsts pasākumam M08, nosaka 2015. gada 4. augusta Ministru kabineta noteikumi Nr. 455 "Kārtība, kādā piešķir, administrē un uzrauga valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākuma "Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā" īstenošanai" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 455)

Ņemot vērā salīdzinoši mazo aktivitāti 8.1. apakšpasākumā, jau 2017. gadā tika uzsākts darbs pie grozījumiem LAP, kā arī Ministru kabineta noteikumos Nr. 455, un tā 2018. gada 27. februārī tika apstiprināti Ministru kabineta noteikumi Nr. 126 (turpmāk – MK noteikumi Nr. 126), kuros ietvertie precizējumi dod iespēju mežu ieaudzēt nelielās platībās līdz četriem hektāriem līdzšinējo divu hektāru vietā (lauksaimniecības zemes platībās, uz kurām netiek attiecināts nosacījums par augšnes auglību). Noteikumi papildināti ar jaunu nosacījumu, paredzot, ka mežu atļauts ieaudzēt arī zemēs ar kategoriju "pārējās zemes", kas ietver dažādas neizmantojamās zemes, piemēram, izstrādātus karjerus, smiltājus u.c., tā nodrošinot arī šo neizmantoto platību racionālu apsaimniekošanu.

Vienlaikus, saglabājot apakšpasākumā noteiktos augstos kvalitātes kritērijus, plānošanas periodā vienam atbalsta saņēmējam maksimālās platības apjoms, kurā var ieaudzēt mežu, tiek palielināts līdz 20 ha, tā ļaujot vēl efektīvāk izmantot selekcijas pozitīvo efektu un veidojot veselīgas un pret klimata pārmaiņām noturīgas mežaudzes. Šie grozījumi sekmēs efektīvāku zemju apsaimniekošanu un apakšpasākumā izvirzīto mērķu sasniegšanu.

Tāpat, ievērojot LAP Uzraudzības komitejas 2017. gada 9. jūnija sēdē lemto, ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 126 tika precizēti projektu atlases kritēriji 8.1. apakšpasākumā "Meža ieaudzēšana" un 8.5. apakšpasākumā "Ieguldījumi meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai", dodot iespēju atbalsta pretendentiem iegūt papildu punktus projekta vērtēšanas procesā, ja pretendents ir apguvis mežsaimniecības mācību kursu LAP pasākuma M01 "Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi" 1.1. apakšpasākumā "Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi".

8.1. apakšpasākumā "Meža ieaudzēšana, papildinot daļēji aizaugušās lauksaimniecības zemes, un kopšana" 2018. gadā tika izsludināta sestā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā (19.04.2018.–21.05.2018.) ar kopējo publisko finansējumu 2,0 milj. EUR apmērā, un tās laikā tika iesniegts 351 projekts par 1,5 milj. EUR.

8.1. apakšpasākumā "Meža ieaudzēšana" šajā kārtā tika apstiprināti 332 projekti 1,4 milj. EUR apmērā par meža ieaudzēšanu 1925 ha platībā, bet no plānošanas perioda sākuma kopumā ir apstiprināti 1329 projekti 4,7 milj. EUR apmērā par 4032 ha meža ieaudzēšanu, savukārt īstenoti projekti 1,7 milj. EUR apmērā (26,6 % apmērā no plānotā), apmežojot 1925 ha lielu platību.

8.3. apakšpasākums "Atbalsts meža bojājumu profilaksei un atjaunošanai, ko nodarījuši ugunsgrēki, dabas katastrofas, katastrofāli notikumi" un 8.4. apakšpasākums "Meža ugunsgrēkos un dabas katastrofās iznīcinātu mežaudžu atjaunošana"

8.4. apakšpasākumā "Meža ugunsgrēkos un dabas katastrofās iznīcinātu mežaudžu atjaunošana" ar grozījumiem Ministru kabineta noteikumos Nr. 455 (apstiprināti ar Ministru kabineta 2018. gada 21. augusta noteikumiem Nr. 542) tika precizēti atbalsta saņemšanas nosacījumi. Tā kā mežaudzes posta ne vien ugunsgrēki, bet arī abiotiski faktori, piemēram, vēja, sausuma, spēcīgu lietavu, sniega

un citu apstākļu ietekme, noteikumos paredzēti visi šādi faktori, lai, iestājoties kādam no iespējamajiem mežaudzi postošajiem apstākļiem, nebūtu jāizdara atkārtoti grozījumi noteikumos. Iepriekšējie atbalsta nosacījumi neparedzēja iespēju meža īpašniekiem, kuru audzes ir iznīcinātas šādu dabas katastrofas dēļ, saņemt atbalstu audžu atjaunošanai.

8.3. apakšpasākumā 2018. gadā tika izsludināta otrā kārta (no 25.09.2018. līdz 04.10.2018.) ar kopējo publisko finansējumu 1,5 milj. EUR. Tajā tika iesniegti divi projekti kopsummā par visu izsludināto finansējuma apmēru, bet pārskata perioda beigās tie vēl tika vērtēti.

2018. gadā 8.4. apakšpasākumā tika izsludināta piektā projektu iesniegumu pieņemšanas kārta (01.10.2018. līdz 31.10.2018.) ar kopējo publisko finansējumu 600,0 tūkst. EUR un tika apstiprināti 38 projekti 352,5 tūkst. EUR apmērā meža atjaunošanai pēc katastrofām 234 ha platībā.

8.5. apakšpasākums “Ieguldījumi meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai”

2018. gadā 8.5. apakšpasākumā tika izsludināta piektā projektu iesniegumu pieņemšanas kārta (no 01.03.2018. līdz 05.04.2018.) ar kopējo publisko finansējumu 2,0 milj. EUR. Tika iesniegti 1837 projekti 4,5 milj. EUR apmērā. Tā kā bija vērojama ļoti liela atbalsta pretendentu aktivitāte, šajā kārtā lielā pieprasījuma dēļ pietrūka pieejamā finansējuma 2,5 milj. EUR apmērā. Šajā kārtā tika apstiprināti 885 projekti par visu kārtai pieejamo finansējumu 2,0 milj. EUR apmērā.

No perioda sākuma pasākumā M08 “Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā” apstiprināti 9042 projekti par kopējo publisko finansējumu 29,8 milj. EUR apmērā (88,8 % no pasākumā pieejamā publiskā finansējuma), bet īstenoti projekti 18,1 milj. EUR apmērā (49,1 % no pasākumā plānotā), tajā skaitā:

- 8.1. apakšpasākumā “Meža ieaudzēšana, papildinot daļēji aizaugušās lauksaimniecības zemes, un to kopšana” apstiprināti 1329 projekti par 4,7 milj. EUR, bet atbalstu saņēmuši mežu īpašnieki 1,7 milj. EUR apmērā par 1925 ha ieaudzētajām platībām;
- 8.3. apakšpasākumā “Atbalsts meža bojājumu profilaksei un atjaunošanai, ko nodarījuši ugunsgrēki, dabas katastrofas, katastrofāli notikumi” un 8.4. apakšpasākumā “Meža ugunsgrēkos un dabas katastrofās iznīcinātu mežaudžu atjaunošana” apstiprināti 156 projekti par kopējo publisko finansējumu 3,9 milj. EUR apmērā, savukārt īstenoti 97 projekti 2,5 milj. EUR apmērā;
- 8.5. apakšpasākumā “Ieguldījumi meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai” apstiprināti 8026 projekti 21,3 milj. EUR apmērā 60 404 ha platību kopšanai, bet jau īstenoti 5910 projekti, izkopjot mežus 43 857 ha platībā un saņemot atbalstu 13,9 milj. EUR apmērā.

M09 “Ražotāju grupu un organizāciju izveide”

Atbalsta saņemšanas kārtība pasākumā M09 noteikta Ministru kabineta 2015. gada 3. februāra noteikumos Nr. 60 “Kārtība, kādā piešķir valsts un Eiropas Savienības atbalstu pasākumam “Ražotāju grupu un organizāciju izveidei””.

2018. gadā šajos noteikumos tika izdarīti divi grozījumi, kas apstiprināti ar Ministru kabineta 2018. gada 24. aprīļa noteikumiem Nr. 241 un 2018. gada 14. jūnija noteikumiem Nr. 330, lai harmonizētu normas ar Padomes 2013. gada 17. decembra Regulas (EK) Nr. 1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes regulu (EK) Nr. 1698/2005 27. panta 3. punktu. Grozījumi nosaka precīzāku priekšapmaksas izmaksas kārtību, precīzē normu attiecībā uz biznesa plāna grozījumiem, svītro normu, kas paredzēja, ka pretendents LAD jāiesniedz pēdējā noslēgtā gada pārskata kopija, kā arī uzlaboti *de minimis* atbalsta uzskaites nosacījumi.

Šajā pasākumā atbalsts ir pieejams RO izveidei, kuras atbilstības statusu saņēmušas pēc 2014. gada 1. janvāra, un atbalsts tiek piešķirts ik gadu piecu gadu periodā.

Ievērojot pretendentu mazo aktivitāti iepriekšējās projektu pieņemšanas kārtās, kā arī apstākļus, ka jauni kooperatīvi, kas būtu ieguvuši atbilstības statusu un varētu pretendēt uz pasākuma atbalstu, neveidojas, ar LAP grozījumiem (6.1. redakcija) kopējie publiskā sektora izdevumi pasākumam tika

samazināti no 2,8 milj. EUR līdz 780,2 tūkst. EUR un finansējuma samazinājums tika novirzīts Eiropas Inovāciju partnerības (turpmāk – EIP) darba grupu projektu īstenošanai pasākumā M16 “Sadarbība”.

2018. gadā jaunas projektu pieteikumu pieņemšanas kārtas netika izsludinātas, turpinājās 2015. līdz 2017. gadā apstiprināto projektu īstenošana, bet šajā gadā pasākumā ir izmaksāts finansējums 122,1 tūkst. EUR apmērā.

Kopš plānošanas perioda sākuma pasākumā izsludinātas trīs projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas, un ir apstiprināti trīs projekti mežsaimniecības kooperatīviem par kopējo publisko finansējumu 485,5 tūkst. EUR – no 2015. gada līdz 2017. gadam ik gadu pa vienam projektam, kā arī LAP 2007–2013 saistību izpildei rezervēts finansējums 26,4 tūkst. EUR apmērā (kopā pasākumā 511,9 tūkst. EUR), bet izmaksāts finansējums 250,7 tūkst. EUR apmērā jeb 32,1 % no pasākumā pieejamā publiskā finansējuma (LAP 6.1. redakcija).

Kopumā trijos mežsaimniecības kooperatīvos, kas saņem atbalstu šajā pasākumā, ir palielinājies biedru skaits – no vidēji 65 biedriem 2017. gadā līdz 121 biedram 2018. gadā, sasniedzot kopējo biedru skaitu 362, kā arī par 22 % ir palielinājies kopējais šo trīs kooperatīvu apgrozījums no 3,72 milj. EUR 2017. gadā līdz 4,54 EUR 2018. gadā.

M16 “Sadarbība”

Kārtību, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākumam M16, nosaka 2017. gada 25. aprīļa Ministru kabineta noteikumi Nr. 222 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība 16. pasākuma “Sadarbība” 16.1. apakšpasākumam “Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas darba grupu projektu īstenošanai” un 16.2. apakšpasākumam “Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei” atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 222).

16.1. apakšpasākuma “Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas darba grupu projektu īstenošanai” un 16.2. apakšpasākuma “Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei” atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā” administrēšanai 2018. gada 1. martā tika apstiprināts grozījums MK noteikumos Nr. 222, lai precizētu un atvieglotu atbalsta saņemšanas nosacījumus zinātniskajām institūcijām.

Papildus pasākuma īstenošanai 2018. gada 20. septembrī tika apstiprināti grozījumi MK noteikumos Nr. 222, lai precizētu un atvieglotu atbalsta saņemšanas nosacījumus atbalsta pretendentiem attiecībā uz iepirkuma dokumentācijas saskaņošanu ar LAD, precizētas prasības saistībā ar attiecināmajām projekta koordinācijas izmaksām un atlīdzību par darbu Darba likuma 59. panta izpratnē projekta mērķu sasniegšanai, kā arī nodokļiem, kas saistīti ar darba samaksu.

16.1. apakšpasākums “Atbalsts Eiropas Inovāciju partnerības lauksaimniecības ražīgumam un ilgtspējai lauksaimniecības ražīguma un ilgtspējas darba grupu projektu īstenošanai”

Atbalsts šajā apakšpasākumā ir paredzēts EIP darba grupām, kas apvieno lauksaimniekus, mežsaimniekus, lauksaimniecības produktu pārstrādātājus, lauksaimniecības, mežsaimniecības vai lauksaimniecības produktu pārstrādes nozares nevalstisko organizāciju vai kooperatīvu pārstāvjus, konsultantus, pētniekus, tostarp studentus, vai citas jaunradē ieinteresētās puses un izstrādā nacionāli nozīmīgu, uz jaunradi vērstu ar EIP projekta ideju saistītu lauksaimniecību, mežsaimniecību vai lauksaimniecības produktu pārstrādi. EIP darba grupu projektu idejas ir inovatīvas, risina nozarē aktuālas nepieciešamības un dod būtisku ieguvumu nozarei.

No 01.07.2017. līdz 26.01.2018. apakšpasākumā tika izsludināta pirmā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā ar publisko finansējumu 3,0 milj. EUR jeb 21,3 % no apakšpasākumā plānotā kopējā publiskā finansējuma visam plānošanas periodam (LAP 6.1. redakcija).

Pirmajā kārtā projektu idejas atlases posmā (1. posmā) tika iesniegti 35 projektu ideju iesniegumi, no kuriem tika apstiprināti 14, bet 21 projekta ideju iesniegums tika noraidīts. Savukārt projektu

iesniegumu atlases posmā (2. posmā) apstiprināti septiņi projektu iesniegumi ar kopējo finansējumu 3,0 milj. EUR un septiņi noraidīti. Visiem otrajā posmā apstiprinātajiem projektiem īstenošana uzsākta 2018. gadā.

No 01.03.2018. līdz 23.07.2018. apakšpasākumā tika izsludināta otrā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā ar publisko finansējumu 3,7 milj. EUR jeb 26,2 % no apakšpasākumā plānotā kopējā publiskā finansējuma.

Otrajā kārtā projektu idejas atlases posmā (1. posmā) tika iesniegti 16 projektu ideju iesniegumi, no kuriem tika apstiprināti 11, bet pieci iesniegumi tika noraidīti. Savukārt projektu iesniegumu atlases posmā (2. posmā) apstiprināts viens projekta idejas iesniegums par 0,4 milj. EUR un 10 projektu ideju iesniegumi ir vērtēšanā.

Apstiprinātajiem projektiem populārākās tēmas ir jauni risinājumi pārtikas ražošanas blakusproduktu izmantošanā, pārtikas produktu kvalitātes uzlabošanā un ārstnieciskās pārtikas ražošanā, jaunas tehnoloģijas un ekonomiski pamatoti risinājumi vietējās lopbarības ražošanai, uz sapropeļa bāzes veidotu produktu izmantošanā, inovatīvi risinājumi lauksaimniecības dzīvnieku slimību profilaksei, agrīnai diagnostikai un ārstniecībai, kā arī augu slimību ierobežošanai.

No 02.11.2018. līdz 10.06.2019. šajā apakšpasākumā tika izsludināta trešā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā ar publisko finansējumu 6,3 milj. EUR jeb 44,6 % no apakšpasākumā plānotā kopējā publiskā finansējuma visam plānošanas periodam.

Trešajā kārtā projektu idejas atlases posmā (1. posmā) tika iesniegti 24 projektu ideju iesniegumi, no kuriem tika apstiprināti 13, bet deviņi noraidīti. Projektu iesniegumu atlases otrais posms tiks atvērts līdz 2019. gada 10. jūnijam.

Kopumā apakšpasākumā līdz atskaites perioda beigām daļēji īstenoti ir pieci projekti, kuriem izmaksāts finansējums 316,3 tūkst. EUR apmērā.

16.2. apakšpasākums "Atbalsts jaunu produktu, metožu, procesu un tehnoloģiju izstrādei"

No 01.03.2018. līdz 05.04.2018. apakšpasākumā tika izsludināta otrā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā ar publisko finansējumu 5,0 milj. EUR jeb 81,0 % no apakšpasākumā plānotā kopējā publiskā finansējuma visam plānošanas periodam. Otrajā kārtā bija salīdzinoši maza pretendentu aktivitāte un tika iesniegti 27 projektu iesniegumi, no kuriem tika apstiprināti 14 ar kopējo publisko finansējumu 1,1 milj. EUR, kas ir 17,6 % no kopējā apakšpasākumā plānotā publiskā finansējuma 6,2 milj. EUR apmērā (LAP 6.1. redakcija), un noraidīti 13 ar kopējo publisko finansējumu 1,0 milj. EUR.

No 02.11.2018. līdz 03.12.2018. apakšpasākumā tika izsludināta trešā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā ar publisko finansējumu 3,9 milj. EUR jeb 63,2 % no apakšpasākumā plānotā kopējā publiskā finansējuma. Trešajā kārtā tika iesniegti 26 projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 2,1 milj. EUR, kas ir 34,0 % no kopējā apakšpasākuma pieejamā publiskā finansējuma. No tiem tika apstiprināti 14 projektu iesniegumi par kopējo finansējumu 1,0 milj. EUR.

Līdz pārskata perioda beigām apakšpasākumā daļēji īstenoti ir 11 projektu iesniegumi, kuriem kopumā izmaksāts finansējums 172,1 tūkst. EUR apmērā.

16.2. apakšpasākumā liela daļa projektu iesniegumu ir saistīti ar dažādu lauksaimniecības produktu audzēšanu un zemes ielabošanas veidiem, kā arī projektu iesniegumu tēmas ir saistītas ar auglīkopības nozares attīstīšanu un lauksaimniecības produktu pārstrādi, tostarp ievērojamā daļā apstiprināto projektu paredzētas videi draudzīgas (bioloģiskas un integrētas) inovatīvas metodes, tehnoloģijas, kā arī lauksaimniecības un pārstrādes produktu ražošana.

16.3. apakšpasākums "Atbalsts lauku tūrisma attīstības veicināšanai"

Apakšpasākuma administrēšanai 2017. gada 28. novembrī Ministru kabinetā tika apstiprināti noteikumi Nr. 703 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība pasākuma "Sadarbība"

16.3. apakšpasākumā "Atbalsts lauku tūrisma attīstības veicināšanai" atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā".

No 20.01.2018. līdz 20.02.2018. apakšpasākumā tika izsludināta pirmā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā ar publisko finansējumu 1,0 milj. EUR jeb 72,6 % no apakšpasākumā paredzētā kopējā publiskā finansējuma plānošanas periodam.

Pirmajā kārtā tika iesniegti 13 projektu iesniegumi, no kuriem tika apstiprināti 11 par kopējo publisko finansējumu 763,9 tūkst. EUR, kas ir 55,5 % no kopējā apakšpasākumā plānotā publiskā finansējuma (1,4 milj. EUR), un noraidīti divi par kopējo publisko finansējumu 43 tūkst. EUR.

Projektu iesniegumu otrā pieņemšanas kārtā tika izsludināta no 04.02.2019. līdz 04.03.2019.

M17 "Ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanas prēmija"

Kārtība, kādā piešķir valsts un ES atbalstu pasākumam M17, noteikta Ministru kabineta noteikumos Nr. 492 "Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu ražas, dzīvnieku un augu apdrošināšanai 2014.–2020. gada plānošanas periodā" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 492).

Nemot vērā Regulā 2017/2393 izdarītos grozījumus saistībā ar riska pārvaldības pasākumu nosacījumiem, 18.09.2018. tika apstiprināti grozījumi MK noteikumos Nr. 492. Grozījumi rada labvēlīgākus nosacījumus lauksaimniekiem šī atbalsta saņemšanai, jo apdrošināšanas līgumā var paredzēt zaudējumu kompensēšanu, ja tie pārsniedz 20 % no produkcijas apmēra (iepriekš tie bija noteikti 30 % apmērā). Tāpat ir palielināta maksimālā atbalsta intensitāte 65–70 % apmērā no polises iegādes izmaksām.

No 15.10.2015 līdz 01.12.2019 ir izsludināta nepārtrauktā projektu iesniegumu pieņemšanas kārtā, un 2018. gadā pasākumā tika izmaksāts atbalsts 2384 saimniecībām 4,96 milj. EUR apmērā. Tas liecina par ievērojamu lauksaimnieku intereses palielināšanos apdrošināšanas pakalpojumu izmantošanā, jo 2017. gadā pasākumā atbalsts tika izmaksāts 1974 saimniecībām ar kopējo publisko finansējumu 2,9 milj. EUR apmērā.

Nemot vērā lauksaimnieku arvien lielāko aktivitāti, LAP Uzraudzības komiteja 2018. gada 14. jūnija sēdē apstiprināja papildu finansējuma 2,0 milj. EUR apmērā novirzīšanu minētajam pasākumam no pasākuma "Biogāzes ražošanas atbalsts". Finansējuma palielinājums tika apstiprināts ar grozījumiem LAP 6.1. redakcijā, un EK tos apstiprināja 2018. gada 2. oktobrī. Savukārt ar LAP grozījumiem 7.0. redakcijā, kurus EK apstiprināja 2019. gada 8. maijā, pasākumā pieejamais finansējums tika palielināts vēl par 10,0 milj. EUR, kopumā sasniedzot 22,0 milj. EUR.

Tā no perioda sākuma līdz 2018. gada beigām atbalsts 9,0 milj. EUR apmērā jeb 74,9 % no plānotā (LAP 6.1. redakcija) kopumā ir izmaksāts 2781 saimniecībai.

M19 "Atbalsts LEADER vietējai attīstībai (SVVA – sabiedrības virzīta vietējā attīstība)"

Kārtību, kādā tiek administrēts valsts un ES atbalsts pasākumā M19, nosaka

- Ministru kabineta 2015. gada 13. oktobra noteikumi Nr. 590 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība lauku attīstībai apakšpasākumā "Darbību īstenošana saskaņā ar sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju"" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 590);

- Ministru kabineta 2015. gada 10. marta noteikumi Nr. 125 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju sagatavošanai un īstenošanai (turpmāk – MK noteikumi Nr. 125);

- Ministru kabineta 2015. gada 22. decembra noteikumi Nr. 769 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība vietējo rīcības grupu darbības nodrošināšanai un teritorijas aktivizēšanai 2014.-2020. gada plānošanas periodā" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 769);

- Ministru kabineta 2017. gada 3. maija noteikumi Nr. 238 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība vietējām rīcības grupām starpteritoriālai un starpvalstu sadarbībai" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 238).

2018. gada 5. jūnijā tika apstiprināti grozījumi MK noteikumos Nr. 590, precizējot projektu vērtēšanas un lēmumu pieņemšanas kārtību vietējām rīcības grupām (turpmāk – VRG) – paredzot VRG lēmumu par projektu noraidīšanu pieņemšanu divu mēnešu laikā (ir nepieciešams ilgāks laiks noraidīšanas pamatojumu sagatavošanai), ilgāku ar vērtēšanu saistīto dokumentu iesniegšanas termiņu LAD Elektroniskajā pieteikšanās sistēmā (EPS), papildu pienākumu VRG informēt LAD par valsts amatpersonām, lai LAD varētu informēt VID. Lai mazinātu administratīvo slogu, tika paredzēta pāreja uz projektu iesniegšanu tikai LAD EPS.

2018. gada 5. jūnijā tika apstiprināti arī grozījumi MK noteikumos Nr. 125 ar mērķi ļaut VRG ātrāk iesniegt starpposma novērtējumu un saņemt papildu atbalstu SVVA stratēģijas īstenošanai, ja VRG ir izpildījusi papildu finansējuma saņemšanas nosacījumus. Tika precizēti arī papildu finansējuma saņemšanas nosacījumi, nosakot, ka publiskā finansējuma apguves rādītājs un rīcību rezultātu rādītājs ietver arī projektiem apstiprināto publisko finansējumu un apstiprinātos projektos plānotās rādītāju vērtības, ņemot vērā, ka VRG nevar ietekmēt apstiprināto projektu īstenošanu un būvniecības projekts var ilgt divus gadus.

2008. gada 5. jūnijā un 2018. gada 31. novembrī tika apstiprināti grozījumi MK noteikumos Nr. 769, paredzot atlīdzību VRG lēmumu pieņemšanā iesaistītiem pārstāvjiem, jo, sākot no 2018. gada 1. augusta, VRG tiek palielināta kompetence un atbildība lēmumu pieņemšanā par projekta atbilstību SVVA stratēģijai. Grozījumi skāra arī VRG darbinieku darba algas apmēra ierobežojuma noteikšanu, ņemot vērā, ka līdz ar jaunas kārtības stāšanos spēkā palielinās darba apjoms.

2018. gada 11. decembrī tika apstiprināti grozījumi MK Nr. 238, lai precizētu atbalsta saņemšanas nosacījumus, pamatojoties uz konstatētajām nepilnībām.

2018. gadā visas 35 VRG turpināja projektu iesniegumu pieņemšanu un kopumā tika izsludinātas 40 projektu pieņemšanas kārtas. Tika apstiprināti projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 6,2 milj. EUR, kas ir 9,9 % no **19.2. apakšpasākumam “Darbību īstenošana saskaņā ar SVVA stratēģiju”** plānotā publiskā finansējuma, savukārt publiskais finansējums izmaksāts 6,9 milj. EUR apmērā, t.i., 11,1 % no šim apakšpasākumam paredzētā publiskā finansējuma.

Projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas tika sludinātas tikai uz publiskā finansējuma atlikumiem, un dažas VRG neizsludināja nevienu projektu pieņemšanas kārtu, tāpēc ka 2016. gadā SVVA stratēģiju īstenošanai tika piešķirta daļa no plānotā publiskā finansējuma ar nosacījumu, ka VRG līdz 2019. gada 1. februārim LAD iesniedz starpposma novērtējumu, un papildu atbalstu tā var saņemt, ja

- ir sasniegti vietējās attīstības stratēģijā noteiktie rīcību rezultātu rādītāji vismaz 85 % apmērā, ietverot apstiprinātajos projektos plānoto rīcību rezultātu rādītāju vērtības, vai ir pamatots iemesls, kādēļ rīcību rezultātu rādītāji nav izpildīti noteiktajā apjomā (attiecināms, ja rīcību rezultātu rādītāji izpildīti vismaz 65 % apmērā),

- ir izlietoti vismaz 85 % no vietējās attīstības stratēģijas īstenošanai piešķirtā atbalsta (neietverot VRG darbības nodrošināšanai un teritorijas aktivizēšanai apstiprināto publisko finansējumu) – projekti ir apstiprināti vai pabeigti un ir sākti uzraudzība – vai ir pamatots iemesls, kādēļ vietējās attīstības stratēģijas īstenošanai piešķirtais atbalsts nav izlietots noteiktajā apmērā (attiecināms, ja vietējās attīstības stratēģijas īstenošanai piešķirtais atbalsts ir izlietots vismaz 65 % apmērā).

2018. gada beigās sešas VRG, pamatojoties uz iesniegto starpposma novērtējumu, kas apliecināja minēto nosacījumu izpildi, tika piešķirts papildu atbalsts SVVA stratēģijas īstenošanai.

Projektu iesniedzēju aktivitāte un interese par atbalsta saņemšanu arī 2018. gadā bija liela: kopumā tika iesniegti 520 projekti, no kuriem apstiprināts 291 projekts. Tie galvenokārt tika noraidīti nepietiekamā publiskā finansējuma dēļ attiecīgajā projektu pieņemšanas kārtā.

Visā periodā līdz 2018. gada beigām ir apstiprināti 2151 projektu iesniegums par kopējo publisko finansējumu 40,4 milj. EUR, kas ir 70,0 % no 19.2. apakšpasākumam “Darbību īstenošana saskaņā ar

SVVA stratēģiju” plānotā publiskā finansējuma, savukārt šajā apakšpasākumā izmaksātais publiskais finansējums ir 25,1 milj. EUR apmērā – 43,4 % no plānotā (LAP 6.1. redakcijā).

19.2. apakšpasākumā “Darbību īstenošana saskaņā ar SVVA stratēģiju” apstiprināts 2151 projekts. No tiem pilnībā vai daļēji īstenoti ir 1567 projekti. 6B mērķa virzienā ieguldījumu devis 981 projekts (par kopējo publisko finansējumu 14,6 milj. EUR), 6A mērķa virzienā – 445 projekti (par kopējo publisko finansējumu 8,3 milj. EUR), 1A mērķa virzienā – 95 projekti (par kopējo publisko finansējumu 1,5 milj. EUR) un 3A mērķa virzienā – 46 projekti (par kopējo publisko finansējumu 667,3 tūkst. EUR).

No visiem pilnībā vai daļēji īstenotajiem projektiem trešdaļu jeb 568 projektus īstenojuši mazie un vidējie uzņēmumi, 499 projektus – valsts iestādes, tostarp vietējās pašvaldības, 498 projektus – NVO un divus projektus – citi atbalsta pretendenti.

3A mērķa virzienā īstenoti projekti, kas saistīti ar lauksaimniecības produktu pārstrādi, tostarp bioloģisko lauksaimniecības produktu pārstrādi, ar ieguldījumiem, piemēram, tādas saimnieciskās darbības uzsākšanai vai attīstībai kā maizes un konditorejas produktu ražošana, augļu un dārzeņu pārstrāde, gaļas pārstrāde, siera un saldējuma ražošana, vīna darītavas un alus ražotnes attīstība u.c.

6A mērķa virzienā projekti īstenoti tādās jomās kā tūrisms un tūrisma pakalpojumi, amatniecība, koku izstrādājumu ražošana, mēbeļu ražošana un restaurācija, ēdināšanas pakalpojumi, tirdzniecības vietas, sporta nodarbību, izklaides un atpūtas darbības, veterinārie pakalpojumi, autoservisa pakalpojumi, foto pakalpojumi, šūšanas pakalpojumi u.c. Īstenoti arī vietējo pašvaldību kopprojekti ar uzņēmējiem, kuros vietējā pašvaldība savā īpašumā ir izveidojusi infrastruktūru uzņēmējiem saimnieciskās darbības veikšanai.

6B mērķa virzienā īstenoti galvenokārt sabiedriskā labuma projekti, kuros tiek sakārtota teritorija pakalpojumu sniegšanai, tostarp dabas un kultūras objekti, un dažādotas sabiedriskās aktivitātes. Projekti īstenoti tādās jomās kā sporta, izklaides un atpūtas darbības, sociālās aprūpes pakalpojumu nodrošināšana, apdzīvotās vietās publiskās ārtelpas labiekārtošana un teritorijas funkciju uzlabošana (piemēram, ielu apgaismojums, autobusa pieturas, videonovērošana u.c.), kā arī kultūras (kultūras centru, muzeju, baznīcu, kultūrvēsturisku vietu) un dabas objektu sakārtošana. Kopumā no izveidotajiem vai uzlabotajiem pakalpojumiem un infrastruktūras labumu gūs 799 270 iedzīvotāju.

Projektā plānotās darbavietas ir jārada ne vēlāk kā trešajā noslēgtajā gadā pēc projekta īstenošanas. Līdz 2018. gada beigām līdz ar projektu īstenošanu radītas 105 darbavietas, kas ir 52,5 % no paredzētā mērķa rādītāja “T23 – atbalstīto projektu radītās darbavietas (*LEADER*) (6B)” vērtības. Kopš 2016. gada apstiprinātajos projektos kopā plānots radīt 850 jaunu darbavietu, tāpēc nākamajos gados sagaidāms ievērojams rezultāta rādītāja progress.

19.3. apakšpasākums “Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība”

2018. gadā tika izsludinātas četras projektu iesniegumu pieņemšanas kārtas ar publisko finansējumu 800,0 tūkst. EUR apmērā katrā kārtā, nodrošinot nepārtrauktās pieteikšanās sistēmu. Šajās kārtās atbalsts tika paredzēts starpteritoriālai sadarbībai starp VRG nacionālajā līmenī un starpvalstu sadarbībai starp VRG un līdzīgām organizācijām ES dalībvalstīs un teritorijās, kurās darbojas organizācijas, kas īsteno *LEADER* pieejai līdzīgus pasākumus. Savukārt tehniskais sagatavošanās atbalsts starpteritoriālās un starpvalstu sadarbības projektiem tika nodrošināts tikai gada sākumā pirmajā izsludinātajā projektu pieņemšanas kārtā.

2018. gadā izsludinātajās projektu iesniegumu pieņemšanas kārtās tika iesniegti 35 sadarbības projektu iesniegumi, tajā skaitā septiņi iesniegumi atbalsta saņemšanai sadarbības projekta tehniskai sagatavošanai, par kopējo publisko finansējumu 2,2 milj. EUR apmērā. Lielākā aktivitāte bija vērojama 2018. gada pirmajā projektu pieņemšanas kārtā, kad projektu iesniegumi tika rindoti arī pēc projektu atlases kritērijiem un viens projekts tika noraidīts nepietiekama publiskā finansējuma dēļ.

2018. gadā kopumā tika apstiprināti pieci iesniegumi atbalsta saņemšanai sadarbības projekta tehniskai sagatavošanai, 17 starpvalstu sadarbības projekti un trīs starpteritoriālās sadarbības projekti

par kopējo publisko finansējumu 1,76 milj. EUR (18 % no kopējā 19.3. apakšpasākumā "Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība" pieejamā publiskā finansējuma). Daļa projektu iesniegumu 2018. gada beigās vēl tika bija vērtēti.

Līdz 2018. gada beigām pilnībā vai daļēji īstenoti 12 sadarbības projekti, no tiem pieci ir starpteritoriālās sadarbības projekti un septiņi starpvalstu sadarbības projekti ar kopējo publisko finansējumu 370,8 tūkst. EUR (4 % no kopējā 19.3. apakšpasākumā "Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība" pieejamā publiskā finansējuma). Tajos iesaistījušās 21 no 35 VRG, tostarp 11 VRG piedalās starpvalstu sadarbības projektos un 18 VRG – starpteritoriālās sadarbības projektos.

VRG lielāka interese ir par starpvalstu sadarbības projektu īstenošanu. Galvenokārt sadarbība ir izveidojusies ar VRG no Igaunijas un Somijas – šīs valstis tiek pārstāvētas gandrīz visos pilnībā vai daļēji īstenotajos starpvalstu sadarbības projektos. Kā sadarbības partneri piedalās arī VRG no Lietuvas, Portugāles, Slovēnijas, Lielbritānijas, Zviedrijas un Moldovas Republikas.

Visi pilnībā vai daļēji īstenotie starpvalstu un starpteritoriālās sadarbības projekti dod ieguldījumu 6B mērķa virzienā un sekmē kāda no VRG SVVA stratēģijā noteiktā mērķa sasniegšanu. Galvenās tēmas sadarbības projektos ir tūrisms, amatniecība, uzņēmējdarbība, mājražošana, biškopība, nacionālo parku un aizsargājamo teritoriju ilgtspējīga izmantošana, kā arī piekrastes kāpu apsaimniekošana.

Visas 35 VRG saņem atbalstu darbības nodrošināšanai un teritorijas aktivizēšanai

19.4. apakšpasākuma "Vietējās rīcības grupas darbības nodrošināšana, teritorijas aktivizēšana" vadošais fonds ir ELFLA. Sešas multifondu VRG piešķirto atbalstu izmanto arī darbībām, kas saistītas ar ZRP atbalstu.

Visā periodā līdz 2018. gada beigām ir apstiprināti 35 VRG projektu iesniegumi par kopējo publisko finansējumu 7,7 milj. EUR, kas ir 65,4 % no 19.4. apakšpasākumam plānotā publiskā finansējuma, savukārt apakšpasākumā publiskais finansējums izmaksāts 3,6 milj. EUR apmērā, kas ir 30,3 % no plānotā.

Lielāko piešķirtā atbalsta daļu VRG ir novirzījušas darbības nodrošināšanai. Aktivitātei "VRG darbības nodrošināšana" izmaksāts publiskais finansējums 3,4 milj. EUR apmērā (93,6 % no kopējā izmaksātā publiskā finansējuma) un aktivitātei "Aktivizēšana" – 228,8 tūkst. EUR apmērā (6,4 % no kopējā izmaksātā publiskā finansējuma). Programmēšanas perioda sākumā, uzsākot VRG darbību, lielākie ieguldījumi saistījās ar biroja aprīkojuma un tehnikas iegādi, bet atbalsts pārsvarā tiek novirzīts kārtējām izmaksām – darbības nodrošināšanai (birojam), darbinieku atalgojumam, projektu vērtēšanas nodrošināšanai, kā arī VRG pārstāvju dalībai dažādās sadarbības (tīklošanās) aktivitātēs. Savukārt informēšanas pasākumi bieži vien tiek īstenoti, sadarbojoties ar vietējām pašvaldībām un vietējiem plašsaziņas līdzekļiem un izmantojot VRG darbinieku kapacitāti. Visām VRG ir izveidotas un tiek uzturētas mājaslapas, kurās ir pieejama aktuālā informācija par VRG darbībām, kā arī aktivizēšanai VRG izmanto sociālo tīklu (*Facebook, Twitter* u.c.) dotās iespējas.

M20 "Tehniskā palīdzība"

Pasākuma mērķis ir atbalstīt efektīvu un atbilstošu LAP sagatavošanu, pārvaldību, uzraudzību, novērtēšanu, kā arī informācijas, saziņas, tīklu (Valsts lauku tīkla – VLT) uzturēšanas, sūdzību izskatīšanas, kontroles un revīzijas pasākumus, lai sasniegtu plānotos rezultātus.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2014. gada 30. septembra noteikumu Nr. 599 26. punktu "Tehniskās palīdzības" atbalsta saņēmēji ir ZM un LAD.

2017. gada beigās un 2018. gada sākumā pasākumā "Tehniskā palīdzība" tika iesniegti un apstiprināti kopumā 12 ZM un LAD projektu iesniegumi par pasākumā paredzētajām darbībām no 2018. līdz 2020. gadam (par pieejamā finansējumu atlikušo summu), kā arī 2018. gadā uzsākta šo projektu īstenošana. Īstenotie projekti sniedz atbalstu atbildīgajām institūcijām LAP ieviešanai un pasākumu administrēšanai, tāpat tiek īstenoti VLT pasākumi un informācijas un publicitātes pasākumi

atbalsta saņēmējiem un plašākai sabiedrībai par LAP sniegto ieguldījumu lauku attīstībā un atbalsta saņēmēju labo pieredzi un praksi, tiek izvērtēta LAP nepārtrauktās novērtēšanas sistēma uzlabošanas nolūkā, nodrošināta LAP Uzraudzības komitejas darbība un citas ar LAP efektīvu ieviešanu un pārvaldību saistītas darbības, kā arī situācijas analīze un izvērtējumi KLP Stratēģiskā plāna sagatavošanai jaunajam LAP plānošanas periodam 2021.–2027. gadam.

Līdz 2018. gada beigām pasākumā kopumā tika izmaksāts finansējums 38,6 milj. EUR apmērā jeb 61,0 % no plānošanas periodā plānotā finansējuma apmēra, tajā skaitā 11,4 milj. EUR 2018. gadā.

20.1. apakšpasākumā “Atbalsts tehniskajai palīdzībai (izņemot valstu lauku tīklus jeb VLT)” 2017. gada beigās un 2018. gadā iesniegti un apstiprināti 11 projektu iesniegumi laikam no 2018. līdz 2020. gadam. Līdz pārskata perioda beigām tika izmaksāts finansējums 26,2 milj. EUR apmērā jeb 61,2 % no plānošanas periodā plānotā finansējuma.

20.2. apakšpasākumā “Atbalsts valstu lauku tīklu jeb VLT izveidei un darbībai” 2017. gada beigās iesniegts un apstiprināts viens projekta iesniegums par kopējo publisko finansējumu 9,6 milj. EUR periodam no 2018. līdz 2020. gadam un 2018. gadā uzsākta šī projekta īstenošana, bet no perioda sākuma izmaksāti 12,4 milj. EUR jeb 60,5 % no šajā apakšpasākumā plānotā finansējuma. Apakšpasākumā atbalsts paredzēts VLT sekretariāta darbības nodrošināšanai un VLT darba plānā paredzēto pasākumu īstenošanai visā Latvijas teritorijā, nodrošinot arī novadu lauku attīstības speciālistu darbību reģionos, lai informēšanas pasākumi tiktu īstenoti pēc iespējas tuvāk interesentu dzīvesvietai.

Platībatkarīgie atbalsta pasākumi lauku attīstībai – vides un lauku ainavas uzlabošanai (M10, M11, M12, M13)

Kārtību, kādā tiek piešķirts valsts un ES atbalsts platībatkarīgajiem LAP pasākumiem, nosaka 2015. gada 7. aprīļa Ministru kabineta noteikumi Nr.171 “Noteikumi par valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanu, administrēšanu un uzraudzību vides, klimata un lauku ainavas uzlabošanai 2014.–2020. gada plānošanas periodā” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 171).

2018. gada 4. janvārī tika apstiprināti grozījumi MK noteikumos Nr. 171, lai aktualizētu pasākumu administrēšanu, pamatojoties uz apstiprinātajiem LAP grozījumiem, kā arī ieviestu vairākus tehniskus precizējumus, kuru nepieciešamība tika konstatēta atbalsta iesniegumu administrēšanas gaitā.

Līdz ar jaunā plānošanas perioda uzsākšanu 2015. gadā visos platībatkarīgajos atbalsta pasākumos lauku attīstībai – vides, klimata un lauku ainavas uzlabošanai – atbalsta saņēmēji juridiski uzņēmās jaunas saistības.

2015., 2016. un 2017. gadā pretendenti varēja pieteikties atbalstam šādos pasākumos un to apakšpasākumos (aktivitātēs):

- M10 “Agrovide un klimats”:
 - aktivitātē 10.1.1. “Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālajos” (BDUZ);
 - aktivitātē 10.1.2. “Vidi saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā” (VSMD);
 - aktivitātē 10.1.3. “Rugāju lauks ziemas periodā” (RLZP);
 - aktivitātē 10.1.4. “Saudzējošas vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei” (SVIN).
- M11 “Bioloģiskā lauksaimniecība” (BLA):
 - apakšpasākumā 11.1. “Maksājums, lai pārietu uz bioloģiskās lauksaimniecības praksi un metodēm” (BLA-1);
 - apakšpasākumā 11.2. “Maksājums, lai saglabātu bioloģiskās lauksaimniecības praksi un metodes” (BLA-2).
- M13 “Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabas vai citi specifiski ierobežojumi” (ADSI)
 - apakšpasākumā 13.2. “Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kuros ir ievērojami dabas ierobežojumi” (ADI);

- apakšpasākumā 13.3. "Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kuros ietekmē specifiski ierobežojumi" (ASI).
- M12 "Natura 2000 un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi":
 - apakšpasākumā 12.2. "Kompensācijas maksājums par Natura 2000 meža teritorijām" (NIM).

Informācija par LAP platībatkarīgo pasākumu iesniegumu skaitu un apstiprinātajām platībām 2017. un 2018. gadā ir atspoguļota 6.21. tabulā.

6.21. tabula

LAP platībatkarīgo pasākumu iesniegumi

Pasākuma kods		LAP pasākums	Iesniegumu skaits	Apstiprinātie ha	Iesniegumu skaits	Apstiprinātie ha
			2017. gadā		2018. gadā*	
M10	10	Agrovide**	6265	139 329	6952	153 046
	10.1.1.	Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos	4009	33 916	4 671	36 830
	10.1.2.	Vides saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā	381	5811	425	6390
	10.1.3.	Rugāju lauks ziemas periodā	1921	98 879	2024	108 898
	10.1.4.	Saudzējoša vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei	121	723	139	928
M11	11	Bioloģiskā lauksaimniecība	4087	249 689	4009	261 000
	11.1.	Pāreja uz bioloģisko lauksaimniecību	740	25 085	211	5351
	11.2.	Bioloģiskās lauksaimniecības attīstība	3346	224 571	3798	255 649
M12	12.2.	Kompensācijas maksājums par Natura 2000 mežu teritorijām	2688	41 533	2906	44 360
M13	13	Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabīgi vai citi specifiski ierobežojumi**	40 020	1 369 896	55 376	1 563 266
	13.2.	Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kuros ir ievērojami dabas ierobežojumi	38 786	1 317 793	53 469	1 503 925
	13.3.	Kompensācijas maksājums par citiem apgabaliem, kuros ietekmē specifiski ierobežojumi	1296	52 099	2021	59 342

* Deklarētās platības un iesniegumu skaits ir provizorisks dati un tiks precizēti atbilstoši apstiprinātajām platībām (pēc 01.07.2019.)

** Pasākumos M10 un M13 norādītais unikālais iesniegumu skaits atšķiras no šo pasākumu apakšpasākumu iesniegumu skaita kopsummas, jo vienā pasākumā pretendenti varēja pieteikties uz vairākiem apakšpasākumiem

Avots: LAD

Pasākuma M10 "Agrovide un klimats" mērķis ir saglabāt bioloģisko daudzveidību, nepieļaut lauku ainavas degradāciju, nodrošināt vides resursu ilgtspējīgu izmantošanu, izmantojot vidi saudzējošas lauksaimniecības metodes, vienlaikus samazinot piesārņojumu virszemes un pazemes ūdeņos un gaisā, kā arī saglabājot augsnes augu barības vielas un samazinot erozijas procesus lauksaimniecībā izmantojamās zemēs.

10.1.1. apakšpasākuma "Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos" mērķteritorija ir tādi ilggadīgie zālāji, kas atzīti par bioloģiski vērtīgu zālāju (BVZ) vai ES nozīmes zālāju biotopu, kuri atrodas gan Natura 2000 teritorijās, gan ārpus tām.

2018. gadā 10.1.1. apakšpasākuma “Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana zālājos” (BDUZ) īstenošanai savās saimniecībās pieteicās 4671 pretendents, deklarējot atbalstam 36 830 ha dažāda veida bioloģiski vērtīgus zālājus.

Tā kā ES nozīmes zālāju biotopu kartēšana tika uzsākta 2016. gadā, plānošanas perioda beigās ir sagaidāms deklarēto platību pieaugums. 2018. gadā tika apsekoti un atbilstība ES nozīmes biotopu kritērijiem vērtēta 83 227 ha, no kuriem 16,79 % (13 970 ha) gadījumu tika konstatēts bioloģiski vērtīgs zālājs, tādēļ kopumā 2018. gadā BDUZ atbalstam tika deklarēti par 8,6 % vairāk platības nekā 2017. gadā apstiprinātā platība (33 916 ha). Līdzīgas tendences BDUZ atbalsttiesīgās platības pieaugumā tiek paredzētas arī nākamajos divus gadus.

10.1.2. apakšpasākumā “Vidi saudzējošu metožu pielietošana dārzkopībā” (VSMD) atbalstam, lai audzētu dažādus atbalsttiesīgos kultūraugus – augļu kokus, ogulājus un dārzeņus, 2018. gadā pieteicās 425 pretendenti, deklarējot 6390 ha lielas dārzu platības. Arī šajā apakšpasākumā ir vērojams saistību platību pieaugums par 10,0 % salīdzinājumā ar iepriekšējā gadā apstiprinātajām platībām (5811 ha).

10.1.3. apakšpasākuma “Rugāju lauks ziemas periodā” (RLZP) atbalstam 2018. gadā pieteicās 2024 pretendenti, piesakot atbalstam 108 898 ha – par 10,1 % jeb 10 019 ha vairāk nekā 2017. gadā (98 879 ha).

Savukārt **10.1.4. apakšpasākumā “Saudzējošas vides izveide, audzējot augus nektāra ieguvei”** 2018. gadā pieteicās 139 pretendenti, deklarējot atbalstam 928 ha, kas ir par 28,4 % ha vairāk nekā apstiprinātā platība 2017. gadā. Tas skaidrojams ar to, ka daudzās saimniecībās bija stacionārās dravu novietnes, kas atradās tuvu saimniecībai, un 2016. gadā, kad bija noteikti vienādi standarti gan pārvietojamajām, gan stacionārajām dravām, par stacionārajām dravām nevarēja pretendēt uz atbalstu. Pēc LAP precizējumiem vēlamā pretendentu aktivitāte palielinājās gan 2017., gan 2018. gadā.

Pasākums M11 “Bioloģiskā lauksaimniecība”

2018. gadā Latvijā kā atbilstoši bioloģiskās lauksaimniecības praksei un metodēm kopumā bija sertificēti 473 639 ha (t. sk. savvaļas platības 190 453 ha), no kuriem 283 185 ha bija LIZ, un 2018. gadā 83,6 % (261 000 ha) no šīm LIZ platībām tika apstiprināti atbalstam pasākumā M11 “Bioloģiskā lauksaimniecība” (BLA).

No tiem 2018. gadā **11.1. apakšpasākumā “Maksājums, lai pārietu uz bioloģiskās lauksaimniecības praksi un metodēm”** atbalstam deklarēts 5351 ha platību, ko apsaimnieko 211 pretendents, savukārt **11.2. apakšpasākumā “Maksājums, lai saglabātu bioloģiskās lauksaimniecības praksi un metodes”** – 255 649 ha dažādu atbalsttiesīgo kultūraugu platības, ko apsaimnieko 3798 pretendentu.

Tātad 11.1. apakšpasākumā jau no 2016. gada ir ievērojami samazinājušās deklarētās platības, un arī 2018. gadā apstiprinātās platības bija tikai 21,3 % apmērā no 2017. gadā apstiprinātajām platībām (25 085 ha). Šāds samazinājums galvenokārt saistīts ar diviem faktoriem, proti, tika ierobežota pilnīgi jaunu daudzgadu saistību uzņemšanās iespēja, bet daļa pretendentu 2016. un 2017. gadā pabeidza savas saistības šajā apakšpasākumā un 2017. un 2018. gadā uzņēmas jaunas saistības 11.2. apakšpasākumā.

Šāda pati likumsakarīga tendence pasākumā M11 tiek prognozēta arī turpmākajos plānošanas perioda gados. Tieši iepriekšminēto iemeslu dēļ arī 11.2. apakšpasākumā kārtējā gadā ir vērojams platību pieaugums par 13,8 % salīdzinājumā ar 2017. gada apstiprināto platību (224 571 ha).

Pasākums M12 “Natura 2000 un Ūdens pamatdirektīvas maksājumi” nodrošina, ka mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu dēļ tiek kompensēti neiegūtie ieņēmumi teritorijās. Tā tiek veicināta direktīvu 92/43/EEK un 2009/147/EK prasību īstenošana, meža īpašnieku un apsaimniekotāju interese par dabas vērtību saglabāšanu, kā arī labvēlīgi nosacījumi īpaši aizsargājamo biotopu un sugu attīstībai.

12.2. apakšpasākumā "Kompensācijas maksājums par Natura 2000 meža teritorijām" (NIM) paredzēts maksāt kompensāciju ne tikai par atbalsttiesīgajām platībām *Natura 2000* tīklā, bet arī par citām norobežotām dabas aizsardzības teritorijām ar vides radītiem ierobežojumiem ārpus *Natura 2000* tīkla saskaņā ar Regulas 1305/2013 30 (6). panta "b" apakšpunktu. Tādējādi par potenciāli atbalsttiesīgu platību patlaban ir noteikti 67 702 ha, kuros ir dažāda veida mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi.

2018. gadā 12.2. apakšpasākumā "Kompensācijas maksājums par *Natura 2000* meža teritorijām" tika atbalstīti 2906 pretendenti, apstiprinot 44 360 ha lielu meža zemes platību – par 6,8 % vairāk nekā 2017. gadā.

Pasākuma M13 "Maksājumi apgabaliem, kuros ir dabas vai citi specifiski ierobežojumi" (ADSI) īstenošanai kā kopējā mērķteritorija ir identificēti 2,22 milj. ha LIZ (pēc Valsts zemes dienesta datiem), no tās 2018. gadā apstiprinātā platība bija 1 563 266 ha jeb 70,4 %, kas ir par 14,1 % vairāk nekā 2017. gadā apstiprinātā platība (1 369 896 ha).

13.2. apakšpasākumā 2018. gadā deklarēti 1 503 925 ha – par 14,1 % vairāk nekā 2017. gadā apstiprināto platību (1317 793 ha). Līdzīgas platību palielinājuma tendences (13,9 %) ir vērojamas arī 13.3. apakšpasākumā, kur 2018. gadā deklarēti 59 342 ha, bet 2017. gadā apstiprināti 52 099 ha.

6.5. Valsts lauku tīkls

Ievērojot Regulas Nr. 1305/2013 54. panta 1. punkta prasību, Ministru kabineta 2014. gada 30. septembra noteikumu Nr. 599 20. punktā noteikts, ka VLT sekretariāta pienākumus pilda sabiedrība ar ierobežotu atbildību LLKC, ar kuru ZM ik gadu slēdz līgumus. Ar tiem LLKC uzņemas saistības pildīt VLT sekretariāta funkcijas un īstenot VLT darba plāna uzdevumus.

VLT mērķi ir palielināt ieinteresēto pušu līdzdalību lauku attīstības īstenošanā, uzlabot LAP īstenošanas kvalitāti, informēt plašāku sabiedrību un iespējamus atbalsta saņēmējus par lauku attīstības politiku un finansējuma iespējām, veicināt inovācijas lauksaimniecībā, pārtikas ražošanā, mežsaimniecībā un lauku apvidos, kā arī lauku uzņēmējdarbības uzsākšanu un ekonomisko efektivitāti. Ievērojot ES tiesību aktos noteiktos VLT uzdevumus un pienākumus, VLT sekretariāts mērķu sasniegšanai un izpildei izstrādā daudzgadu rīcības programmu un ikgadējos darba plānus, kuros ietver informāciju par plānotajiem pasākumiem, finansējumu un sasniedzamajiem rezultātiem.

2018. gadā saistībā ar **VLT sekretariāta darbību** VLT vietnē www.laukutikls.lv tika ievietoti dažādi raksti un papildināta informācija par notikumiem un aktualitātēm lauku attīstības jomā. Vietnē regulāri tiek aktualizēts arī notikumu kalendārs, ietverot notikumus pašvaldībās un vietējās rīcības grupās un ievietojot materiālus par notikumiem, kas saistīti ar lauku attīstību.

Gada laikā VLT sekretariāts ir rīkojis vairākas diskusijas un izveidojis darba grupas par lauku attīstībai būtiskiem jautājumiem, nozares politiku, labajiem projektu paraugiem un kooperāciju, kā arī vietējiem iepirkumiem.

LAP publicitātes nolūkā saistībā ar VLT Sekretariāta darbību 2018. gadā Rīgā tika rīkota preses diena "Aktualitātes Latvijas lauksaimniecībā, zivsaimniecībā un mežsaimniecībā 2018. gadā. Sekmīga informācijas apmaiņa starp ZM un tās institūcijām ar Latvijas reģionālo presi", kurā piedalījās 16 dalībnieku.

VLT 2018. gadā rīkojis vairākus pieredzes apmaiņas braucienus uz ārzemēm – Norvēģiju, Vāciju, Beļģiju un Somiju – nozaru speciālistiem par jauniem izaicinājumiem lauksaimniecības nozarē, lauksaimnieciskām tradīcijām, viedo ciemu attīstību, kā arī citiem labas un pārņemamas prakses piemēriem Eiropā.

Tāpat VLT pārstāvji piedalījušies dažādos starptautiskos Lauku tīkla un tā darbību veicinošos pasākumos (Eiropas Tīkla lauku attīstībai (*ENRD*) rīkotajos pasākumos), kā arī vairākos citu dalībvalstu

rīkotos pasākumos – semināros un konferencēs – lauku attīstības jomā par lauku teritoriju ilgtspējīgu attīstību, uzņēmējdarbību laukos, inovācijām un zinātni, tostarp sociālajām inovācijām, jaunatni un darbu ar jauniešiem laukos u.c.

6.22. tabula

VLT sekretariāta darbībā sasniegtie rādītāji 2018. gadā

Rādītājs		Kopā	No tiem vērsti uz uzraudzības un novērtēšanas rezultātu apkopošanu un izplatīšanu	No tiem vērsti uz konsultācijām un (vai) inovāciju atbalsta punktu	No tiem vērsti uz VRG, tostarp starpterritoriālo un starptautisko sadarbību
VLT komunikācijas rīku skaits (pēc veida)	VLT rīkoto pasākumu (semināru, konferenču, pieredzes apmaiņas u.c.) skaits	307	6	1	5
	Publikāciju, reklāmlapu, laikrakstu, žurnālu, tostarp e-publikāciju, skaits	2816	2	22	4
	Citi rīki, skaits (tīmekļvietne, sociālie mediji)	1	1	1	1
	Apkopotie un izplatītie projektu piemēri, skaits	72	0	21	1
VLT pasākumos īstenotā tematiskās un analītiskās informācijas apmaiņa, skaits	Tematiskās darba grupas	0	0	0	0
	Konsultācijas ar dalībniekiem	4	0	4	0
	Citi (izglītojošie semināri, apmācība jauniešiem un skolēniem, tiešsaistes forumi, tīmekļvietnē ievietotie interneta rīki (piemēram, ES atbalsta pieejamības noteikšanas programma u.c.), kapacitātes celšanas pasākumi VLT pasākumu īstenošanā iesaistītajiem u.tml.)	319	0	1	3
	ENRD pasākumu skaits, kurās piedalījies VLT	11	10	1	1
no tām VLT aktīvi līdzdarbojies (prezentācija, darba grupas vadīšana, plakātu izgatavošana u.tml.)		2	2	0	1

Avots: ZM

Īstenojot VLT Rīcības programmas 2015.–2020. gadam darba plānu 2018. gadam, tika noorganizēti 260 informatīvi un 52 izglītojoši semināri. Pasākumi tika organizēti visās reģionālajās nodaļās, un galvenās semināru tēmas bija

- finansējuma piesaistes iespējas lauku iedzīvotājiem;
- LAP aktualitātes un pasākumi;
- ES un valsts normatīvo aktu grozījumi attiecībā uz lauku un mežu apsaimniekošanu;
- uzņēmējdarbības uzsākšana un ražošanas efektivitātes celšana;
- efektivitātes palielināšana lauku saimniecībās.

VLT aktivitātes “Informatīvie pasākumi jauniešiem un skolēniem” mērķis ir vispārīzglītojošo skolu skolēnu informētības un intereses līmeņa celšana par dažādām uzņēmējdarbības attīstības iespējām lauku teritorijās un par lauksaimniecības izglītības piedāvājuma dažādību un nākotnes perspektīvām. Pasākuma dalībnieki ir vispārīzglītojošo iestāžu skolēni 6.–12. klases grupā. 2018. gadā pasākuma laikā LLKC konsultanti apmeklēja izglītības iestādes un iepazīstināja skolēnus ar uzņēmējdarbības iespējām laukos, tostarp lauksaimniecības nozarēm, informēja par izglītības iestādēm un to piedāvātajām ar lauksaimniecību saistītajām programmām. Kopumā tika noorganizētas 56 informatīvās dienas, kurās tika uzrunāti 1223 skolēni. Informācijas pasniegšanai tika izmantotas izglītojošas spēles, uzdoti jautājumi, mīklas, uzdevumu izpildei veidotas grupu sacensības, rādītas prezentācijas un rīkoti minikonkursi. Papildus skolām tika noorganizēti 28 pieredzes braucieni uz saimniecībām pie lauku uzņēmējiem, amatniekiem un izglītības iestādēm ar 772 skolēnu piedalīšanos.

Arī 2018. gadā tika īstenota interaktīvā akcija skolēniem “Šodien laukos”. Pasākuma mērķis ir ar sociālo tīklu starpniecību radīt jauniešiem izpratni par dzīvi un darbu laukos un popularizēt laukus kā lielisku vietu, kur veidot savu nākotni. Akcija norisinās sociālajos tīklos facebook.com un draugiem.lv, kuros visa gada garumā tika publicēta aktuāla ar lauksaimniecību, mežsaimniecību un zivsaimniecību

saistīta informācija infografiku, plakātu, mīklu, konkursu, videomateriālu un uzdevumu formā. Kopējais sekotāju skaits ir 2673, un kopumā tika sagatavoti 92 materiāli.

Popularizējot mežsaimniecības nozari, notikušas 100 nodarbības un pasākumi skolēniem un jauniešiem – kopumā 2329 dalībniekiem. Pasākumi īstenoti sadarbībā ar skolām, meža īpašniekiem un citu institūciju (VMD, AS "Latvijas Valsts meži" u.c.) meža speciālistiem.

Lai mudinātu jauniešus palikt lauku teritorijās, mazinātu to pārcelšanos uz lielajām pilsētām, VLT ar savu darbību 26 reģionālajās nodaļās sniedzis atbalstu lauku jauniešiem uzņēmējdarbības veicināšanai. 2018. gadā katra no nodaļām organizēja informatīvās dienas, kurās piedalījās 257 jaunieši. No tiem pēc tam mācības saistībā ar pasākumu uzsāka 233 jaunieši, un 189 jaunieši pabeidza mācības un ieguva sertifikātu. Mācībās jaunieši apguva dažādas ar uzņēmējdarbību saistītas tēmas, kā, piemēram, idejas ģenerēšana, noteikšana un attīstība, tirgus analīze, uzņēmējdarbības pamati, mārketinga un reklāma, resursu analīze, finanšu plānošana un grāmatvedības pamati, aktuālie finansējuma piesaistīšanas instrumenti laukos u.c.

Sabiedrības informēšanas nolūkā VLT regulāri sagatavo ziņu lapas par aktualitātēm lauku attīstībā un lauksaimniecībā, kā arī informē lauku iedzīvotājus par jaunumiem normatīvajos aktos. 2018. gadā tika publicēti 12 informatīvā izdevuma "Lauku Lapa" izdevumi par aktualitātēm lauku attīstības jomā, tie pavairoti 67 620 eksemplāros un izplatīti visā Latvijā. Katru nedēļu tiek publicēta arī elektroniskā izdevuma versija "Lauku e-Lapa", kas tiek izsūtīta elektroniski vairāk nekā 14 000 "Lauku e-Lapas" abonentiem – lauksaimniekiem, lauku uzņēmējiem, konsultantiem, komercuzņēmumu pārstāvjiem, valsts un pašvaldību darbiniekiem, kā arī dažādām citām iestādēm. "Lauku e-Lapa" pieejama arī VLT tīmekļvietnē.

2018. gadā, īstenojot pasākumu "Vietējo lauksaimniecības produkcijas ražotāju un mājražotāju atbalsta programma", VLT organizējis 30 pieredzes apmaiņas braucienu nozares uzņēmējiem, nevalstisko organizāciju pārstāvjiem un citiem lauku attīstībā aktīviem dalībniekiem uz dažādiem Latvijas novadiem, lai veicinātutādas labās prakses un pieredzes apmaiņu par LAP sasniegumiem un ieguldījumiem, ko iespējams pārņemt un piemērot arī citos uzņēmumos, saimniecībās vai organizācijās. Pieredzes apmaiņas braucieni to dalībniekus iedrošina rīkoties pašiem, jo ir vērsti uz profesionālo pilnveidošanos. Braucienu laikā to dalībniekiem ir iespēja iegūt jaunus sadarbības partnerus un kontaktus, kā arī jaunas zināšanas, idejas un iedvesmu, lai attīstītu vai dažādotu savu saimniecisko darbību.

Rīkojot informēšanas un publicitātes pasākumus, VLT 2018. gadā ir noorganizējis Trešo Starptautisko Latgales reģiona biškopju konferenci, kurā piedalījās vairāk nekā 125 dalībnieku – biškopji no Latvijas, Baltkrievijas un Lietuvas. Konferencē tika pārrunātas tēmas par bioloģiskās biškopības nākotni, apiterapijas attīstību Latvijā, netradicionālajām ārstniecības metodēm dermatoloģijā, apiterapijas produktu kvalitāti, kā arī vairāki biškopji dalījās pieredzē darbā ar "bišu gultu", biškopības produktu pielietošanu apiterapijā un vaska kodes kāpuru produktu izmantošanu.

Starptautisku pasākumu organizēšana Latvijā dod iespēju kolēģiem no citām valstīm uzzināt par Latvijā notiekošo, kā arī plašākam skaitam Latvijas pārstāvju iepazīties ar starptautisko pieredzi. Tāpat, lai sekmētu ELFLA un LAP atpazīstamību un plašākas sabiedrības informēšanu par piedāvātajām iespējām un sasniegumiem, 2018. gadā VLT piedalījās vienā no lielākajiem nozares pasākumiem "Traktordienas 2018". Pasākuma gaitā tika rādīti dažādi demonstrējumi un pašmāju un ārzemju lektori sniedza prezentācijas par dažādām lauksaimniekiem aktuālām tēmām. Tāpat ar interaktīviem un izklaidējošiem elementiem ("Laimēs rats", "Govs slaukšana" u.c.) interesenti tika iepazīstināti ar VLT un LLKC struktūrvienībām un to sniegtajiem pakalpojumiem. Traktordienas apmeklēja apmēram 9000 interesentu, un tajās piedalījās apmēram 1000 dalībnieku.

2018. gadā veiksmīgi noritēja mājražotāju stendu izstādes "Rīga FOOD 2018" laikā Ķīpsalā. Latvijas novadu stendos kopumā savu produkciju prezentēja 120 mājražotāju. Izstādes laikā tika rīkots konkurss "Tautas Garša" un sešas nominācijās (pārtikas grupās) apbalvoti izstādes apmeklētāju atzīti

produkti. Stendu centrā tika prezentēta mājražotāju produkcija un ar saviem stāstiem dalījās ap 20 mājražotāju, kā arī papildu informāciju visu izstādes laiku sniedza projekta moderators. Kopumā četrus dienu laikā izstādi apmeklēja 39 100 cilvēku.

Papildus iepriekš minētajam VLT piedalījās arī Saksijas–Anhaltes Zemkopības ministrijas un apkārtējās vides ministrijas rīkotajā ikgadējā pasākumā “Zemes ražas pētniecības svētki” un nacionāla mēroga ikgadējā pasākumā “Sējējs 2018”, lai noteiktu labāko ieguldījumu Latvijas lauku attīstībā un lauksaimniecībā un popularizētu sasniegto (kopumā konkursam tika iesniegti 45 pieteikumi septiņās nominācijās).

Tāpat 2018. gadā VLT pasākumu laikā tika organizēta konkursa "Zelta čiekurs 2018" laureātu godināšanas ceremonija. Konkursa četrās nominācijās pasniegti septiņi “lielie čiekuri” un pieci “mazie čiekuri”, kā arī diplomu, atzinības raksti u.c. piemiņas veltes. Par visiem 1. vietas ieguvējiem veidots videosīžets. Atzinība laureātiem izteikta arī “Laureātu kalendārā 2019”.

7. Ārējā tirdzniecība

7.1. Starptautiskās tirdzniecības līgumi

ES (tostarp Latvijas) tirdzniecības attiecības ar citām valstīm un valstu grupām nosaka daudzpusējie līgumi, kas noslēgti saistībā ar Pasaules Tirdzniecības organizāciju (PTO), divpusējie tirdzniecības līgumi un viopusēji ES piemērojamie tirdzniecības pasākumi.

2018. gadā darbs ir noritējis visos ES starptautiskās tirdzniecības attiecību jautājumos – gan attiecībā uz daudzpusējās starptautiskās tirdzniecības jomu un ES divpusējās tirdzniecības jomu, gan viopusēji ES piemērojamiem tirdzniecības pasākumiem.

Daudzpusējā tirdzniecības politika

Daudzpusējā starptautiskā tirdzniecības politika tiek veidota PTO. PTO galvenās darbības ir vērstas uz daudzpusējās tirdzniecības tiesiskās bāzes noteikšanu dažādu līgumu veidā, daudzpusējās tirdzniecības sarunu liberalizāciju, organizācijas biedru tirdzniecības politikas pārraudzību un tirdzniecības strīdu risināšanu starp dalībvalstīm.

2018. gada laikā noritēja aktīvs darbs PTO dalībvalstu starpā par daudzpusējās tirdzniecības sistēmas stiprināšanas iespējamiem veidiem, lai tā varētu labāk risināt mūsdienu problēmas un izaicinājumus. 2018. gada decembrī notikušajā G20 valstu vadītāju samitā Buenosairesā tika uzsvērtā nepieciešamība reformēt un modernizēt daudzpusējo tirdzniecības sistēmu, vienlaikus akcentējot daudzpusējās tirdzniecības sistēmas nozīmīgumu.

Papildus 2018. gadā turpinājās sarunas par vairākām tematiskajām jomām, tostarp par lauksaimniecību un zivsaimniecības subsīdijām. Lauksaimniecības jomā 2018. gadā kopumā notika 11 sanāksmes, kā arī noritējušas daudzas konsultācijas un darbs atsevišķu valstu grupās. Lauksaimniecības jomā starp PTO dalībvalstīm notika spraigas diskusijas, lai noteiktu iespējamās vienošanās jomas nākamajai ministru konferencei 2020. gadā. PTO Ģenerālpadome 2018. gada jūlijā vienojās par to, ka 12. PTO ministru konference notiks Astanā, Kazahstānā, 2020. gada 8. un 11. jūnijā. Tiek plānots, ka 12. PTO ministru konferences laikā apspriežamo jautājumu lokā būs visas lauksaimniecības sarunu jomas, tostarp iekšzemes atbalsts, piekļuve tirgum, eksporta konkurence, pārtikas nodrošinājums un kokvilna. Ir izveidotas tematiskās darba grupas, lai aptvertu katru no šīm diskusiju jomām.

Attiecībā uz zivsaimniecības subsīdijām PTO dalībvalstis ir nolēmušas panākt vienošanos līdz 2019. gada beigām. Vispārējais mērķis ir samazināt subsīdijas, kas veicina pārmērīgu nozveju, un likvidēt subsīdijas nelegālai, neregistrētai un neregulētai zvejai.

2018. gadā kopumā bija 22 valstis, kas ir PTO iestāšanās procesa dažādās stadijās. 2018. gadā PTO iestāšanās procesā aktīvākās sarunas noritēja ar Bahamu salām, Bosniju un Hercegovinu, Komoru salām, Dienvidsudānu un Baltkrieviju.

Divpusējā tirdzniecības politika

Divpusējie tirdzniecības līgumi ir paredzēti, lai radītu labākas savstarpējās tirdzniecības iespējas, likvidējot vai mazinot muitas nodokļus, palielinot investīciju iespējas un to aizsardzību, nosakot kopīgus noteikumus par tehniskiem standartiem un sanitārajiem un fitosanitārajiem pasākumiem, kā arī paredzot prasības citām ar tirdzniecību saistītām jomām.

ES lielu uzmanību pievērš divpusējo attiecību stiprināšanai ar dažādiem tirdzniecības partneriem, un divpusējo tirdzniecības līgumu sarunu ambīcijas ir atkarīgas no tirdzniecības partnera attīstības pakāpes un tā vajadzībām un iespējām. Piemēram, ar jaunattīstības un vismazāk attīstītajām valstīm noslēgtu tirdzniecības līgumu mērķis līdz ar citiem ir arī atbalstīt šo valstu (reģionu) attīstību.

2018. gadā ES turpināja vairākas līdzšinējās vai uzsāka jaunas sarunas par divpusējiem tirdzniecības līgumiem ar vairākām pasaules valstīm un reģioniem (sk. 7.1. tab.).

7.1. tabula

ES uzsāktās un plānotās sarunas par divpusējās tirdzniecības līgumiem

Sarunas ir pabeigtas, bet līgumi vēl nav stājušies spēkā	Japāna (līgums spēkā stāsies 2019. gada 1. februārī), Singapūra, Vjetnama, Meksika, EAC valstis ⁷ , Āfrikas, Karību un Klusā okeāna reģiona valstis ⁸
Uzsāktās sarunas par divpusējās tirdzniecības līgumiem vai esošo līgumu modernizāciju	Austrālija, Jaunzēlande, ASV, Malaizija, Taizeme, Filipīnas, Mjanma/Birma, Indija, Merkasūras valstis ⁹ , Čīle, Maroka, Tunisija, Azerbaidžāna, Kirgizstāna, Saūda Arābija, Kuveita, Katara, Apvienotie Arābu Emirāti, Omāna, Bahreina, Ēģipte, Jordāna, Indonēzija
Plānotās sarunas par divpusējās tirdzniecības līgumiem	Turcija, Uzbekistāna

Avots: ZM

* Esošā līguma modernizēšana

2018. gada 17. jūlijā tika parakstīts un 2018. gada 12. decembrī Eiropas Parlamentā apstiprināts ES un **Japānas** Ekonomisko partnerattiecību nolīgums. Šis nolīgums, no kura lielākie ieguvēji būs ES dalībvalstu pārtikas ražotāji un lauksaimnieki, stājās spēkā 2019. gada 1. februārī. ES un Japānas nolīgums pavērs plašākas iespējas sekmēt Latvijas uzņēmumu konkurētspēju Japānas tirgū un veicināt ciešāku ekonomisko sadarbību, gan palielinot eksporta apjomu, gan diversificējot eksportējamo Latvijas preču un pakalpojumu klāstu. Japāna atcels ap 85 % muitas nodokļu ES izcelsmes lauksaimniecības un pārtikas produktiem, tā ka Eiropas, tostarp Latvijas, produkti Japānas patērētājiem kļūs lētāki un pievilcīgāki.

Kopš 2018. gada 1. jūnija provizoriski tiek piemērots ES un **Armēnijas** Visaptverošais un pastiprinātais partnerības nolīgums. Sarunas par nolīgumu tika pabeigtas 2017. gada februārī, un jaunais nolīgums aizstāj 1999. gada partnerības un sadarbības nolīgumu. Jaunais regulējums uzlabos apstākļus ES un Armēnijas divpusējai tirdzniecībai, nodrošinās labāku normatīvo vidi uzņēmējiem tādās jomās kā preču un pakalpojumu tirdzniecība, uzņēmumu dibināšana un vadīšana, valsts iepirkumi, intelektuālā īpašuma tiesības, ilgtspējīga attīstība u.c. jomās.

2018. gada 19. oktobrī tika parakstīti divi ES un **Singapūras** attiecības regulējoši līgumi – Brīvās tirdzniecības nolīgums un Ieguldījumu aizsardzības nolīgums. ES un Singapūra vienojās par vērienīgu un visaptverošu Brīvās tirdzniecības nolīgumu, kurā ietverti noteikumi par preču tirgus pieejamību, tirdzniecības aizsardzības instrumentiem, tehniskajiem šķēršļiem tirdzniecībā, sanitārajiem un fitosanitārajiem pasākumiem, muitas sadarbību, netarifū šķēršļiem tirdzniecībā u.c. Nolīgums stāsies spēkā pēc tam, kad abas puses būs pabeigušas ratifikācijas procedūru, un tā spēkā stāšanās dienā Singapūra atcels visus tās piemērotos ievedmuitas tarifus, savukārt ES pilnībā atcels ievedmuitas tarifus Singapūras izcelsmes produktiem pakāpeniski piecu gadu laikā.

2018. gada 18. jūnijā ES uzsāka sarunas par Visaptverošu tirdzniecības nolīgumu ar **Austrāliju**, savukārt 2018. gada 21. jūnijā – ar **Jaunzēlandi**. 2018. gada laikā ar katru šo tirdzniecības partnervalsti noritēja divas sarunu kārtas. Šie nolīgumi būs jaunās paaudzes līgumi, kas aptvers ne tikai ievedmuitas tarifu atcelšanu, bet arī netarifū barjeras, pakalpojumus, investīciju un intelektuālā īpašuma aizsardzību, ilgtspējīgu vides politiku, dzīvnieku labturību, sanitārās un fitosanitārās (SPS) jomas prasības un citas jomas. Turklāt viens no nolīguma mērķiem ir veicināt tiešsaistes tirdzniecību, nodrošinot, ka ar preču tirdzniecību saistītās administratīvās procedūras tiek pilnībā pārvaldītas tiešsaistē un tā sekmējot ģeogrāfiski tālu esošu tirgotāju savstarpējo tirdzniecību.

⁷ Austrumāfrikas kopienas valstis (East African Community) – Kenija, Uganda, Tanzānija, Burundi, Ruanda

⁸ Komoru salas, Džibutija, Eritreja, Etiopija, Sudāna, Zambija, Seišelu salas, Madagaskara, Malāvija, Maurīcija,, Zimbabve, Kamerūna, Centrālāfrikas Republika, Čada, Kongo, Kongo Demokrātiskā Republika, Ekvatoriālā Gvineja, Gabona, Santome un Prinsipi, Benina, Burkinafaso, Kaboverde, Kotdivuāra, Gambija, Gana, Gvineja, Gvineja-Bisava, Libērija, Mali, Mauritānija, Nigēra, Nigērija, Papua-Jaungvineja, Senegāla, Sjerraleone, Togo, Fidži, Kuka salas, Kiribati, Māršala salas, Mikronēzija, Nauru, Samoa, Zālamana salas, Tonga, Tuvalu, Vanuatu

⁹ Brazīlija, Argentīna, Urugvaja, Paragvaja, Venecuēla

2017. gadā ES uzsāka sarunas ar **Čīli** par pašlaik spēkā esošā abpusējo tirdzniecības attiecību regulējuma modernizēšanu saistībā ar ES un Čīles Asociācijas nolīgumu. Modernizēšanas sarunu mērķis ir paaugstināt tirdzniecības liberalizācijas pakāpi, ņemot vērā kopš Asociācijas nolīguma noslēgšanas 2003. gadā notikušās izmaiņas un tendences globālajā tirdzniecībā, kā arī citos ES divpusējos tirdzniecības nolīgumos panākto ambīciju līmeni. 2018. gadā notika divas sarunu kārtas.

2018. gada jūlijā **Vjetnama** un ES vienojās par Brīvās tirdzniecības nolīguma un Investīciju aizsardzības nolīguma noteikumiem un pabeidza šo nolīgumu juridisko pārbaudi. Abi nolīgumi provizoriski varētu stāties spēkā 2019. gadā. Vienošanās par Brīvās tirdzniecības nolīgumu paredz, ka tā spēkā stāšanās brīdī ES eksportam uz Vjetnamu tiks atcelti 65 % nodokļu, bet atlikušie nodokļi tiks samazināti līdz nullei 10 gadu laikā, savukārt ES importa nodokļus Vjetnamas izcelsmes produkcijai pilnībā atceļ septiņu gadu laikā.

2018. gadā aktīvi notika ES un **Meksikas** sarunas par Ekonomiskās partnerības, politiskās koordinācijas un sadarbības nolīguma (turpmāk – Globālais nolīgums) modernizāciju. Globālais nolīgums, kas ir spēkā no 2000. gada un jau novecojis, paredz pārskatīt esošo divpusējo attiecību regulējumu tirdzniecības, netarifu barjeru, pakalpojumu, intelektuālā īpašuma aizsardzības, dzīvnieku labturības, SPS prasību u.c. jomās. Sarunas sākās 2015. gada nogalē, un 2018. gada aprīlī starp pusēm tika panākta politiskā vienošanās. Puses atrisināja atlikušos tehniskos jautājumus, un vienošanās par galīgo juridisko tekstu tika panākta 2018. gada nogalē.

ES un **Tunisija** 2015. gada oktobrī uzsāka sarunas par padziļinātu un visaptverošu brīvās tirdzniecības nolīgumu kā daļu no Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu asociācijas nolīguma, kas ir spēkā kopš 1998. gada. Sarunu vispārējais mērķis ir radīt jaunas tirdzniecības un ieguldījumu iespējas un tuvināt Tunisijas tiesību aktus ES regulējumam tirdzniecības jomā. 2018. gadā starp ES un Tunisiju noritēja divas sarunu kārtas. Diskusijas aptver plašu jautājumu loku, tostarp lauksaimniecību, pakalpojumus un ilgtspējīgu attīstību.

ES un Merkosūras valstu (**Argentīnas, Brazīlijas, Paragvajes un Urugvajes**) sarunās par visaptverošu brīvās tirdzniecības nolīgumu, kura mērķis ir ne tikai liberalizēt savstarpējo tirdzniecību, bet arī regulēt attiecības citās sadarbības jomās, piemēram, valsts iepirkumos, tirdzniecības tehniskajās barjerās, intelektuālā īpašuma tiesībās, tirdzniecības veicināšanā un citos jautājumos, 2018. gadā tika panākts vērā ņemams progress un virzība sarunās.

Vienpusējie ES tirdzniecības pasākumi

Vienpusējie ES piemērotie tirdzniecības pasākumi tiek īstenoti, izmantojot vispārējo preferenču sistēmu (turpmāk – VPS), kas ES paredz tirdzniecības atvieglojumus 71 jaunattīstības valstij un teritorijai, neprasot līdzvērtīgu tirdzniecības atvieglojumu piemērošanu ES produktu eksportam uz attiecīgajām valstīm.

VPS ir viens no galvenajiem ES instrumentiem, lai samazinātu nabadzību un veicinātu ilgtspējīgu attīstību jaunattīstības valstīs, palīdzot tām iekļauties globālajā tirgū un gūt ieņēmumus starptautiskajā tirdzniecībā. VPS juridiskais pamats ir Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 31. oktobra Regula (ES) Nr. 978/2012 par vispārējo tarifa preferenču sistēmas piemērošanu.

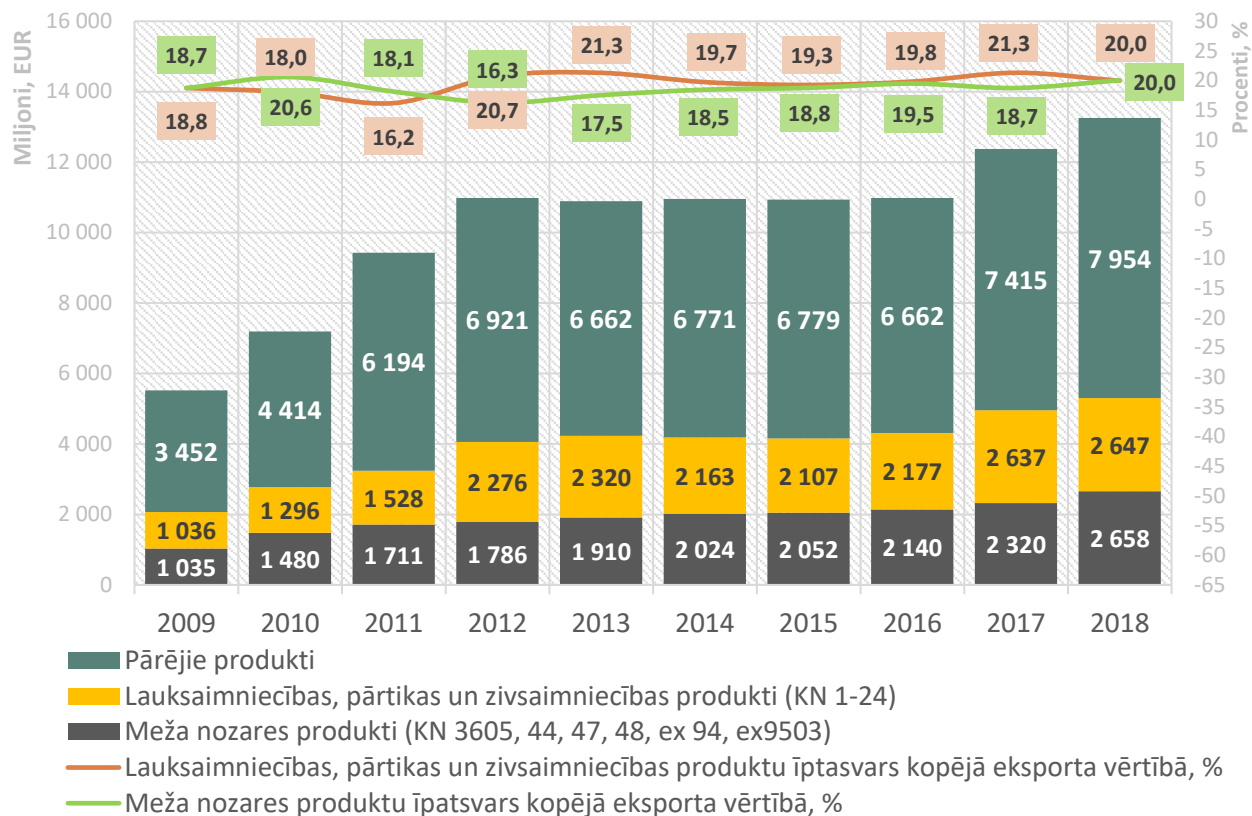
Vispārējo preferenču sistēma ES paredz trīs priekšrocību režīmus – vispārējo VPS režīmu (izmanto 15 valstis), īpašo veicināšanas režīmu ilgtspējīgai attīstībai un labai pārvaldībai (turpmāk – VPS+), kuru ir tiesīgas izmantot astoņas valstis, un īpašo režīmu vismazāk attīstītajām valstīm (*“Everything But Arms”* jeb EBA) – šo režīmu izmanto 48 valstis.

2018. gadā tika sagatavots VPS režīma starpposma pārskats, kas tika pabeigts un publicēts 2018. gada oktobrī.

Pēc Padziļināta un visaptveroša brīvās tirdzniecības nolīguma provizoriskas piemērošanas Ukrainai tika pilnībā pārtrauktas tai 2017. gada beigās piešķirtās VPS priekšrocības, un 2018. gada 1. janvārī Ukraina tika izslēgta no VPS saņēmējvalstu saraksta.

7.2. Ārējās tirdzniecības analīze

Kopš 2016. gada ir vērojams eksporta vērtības kāpums, un Latvijas pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu eksports 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu ir palielinājies par 9,9 milj. EUR jeb 0,4 %. 2018. gadā pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produkti bija otrajā vietā starp nozīmīgākām precēm kopējā Latvijas eksportā – 19,96 % no kopējās Latvijas eksporta vērtības (sk. 7.1. att.).

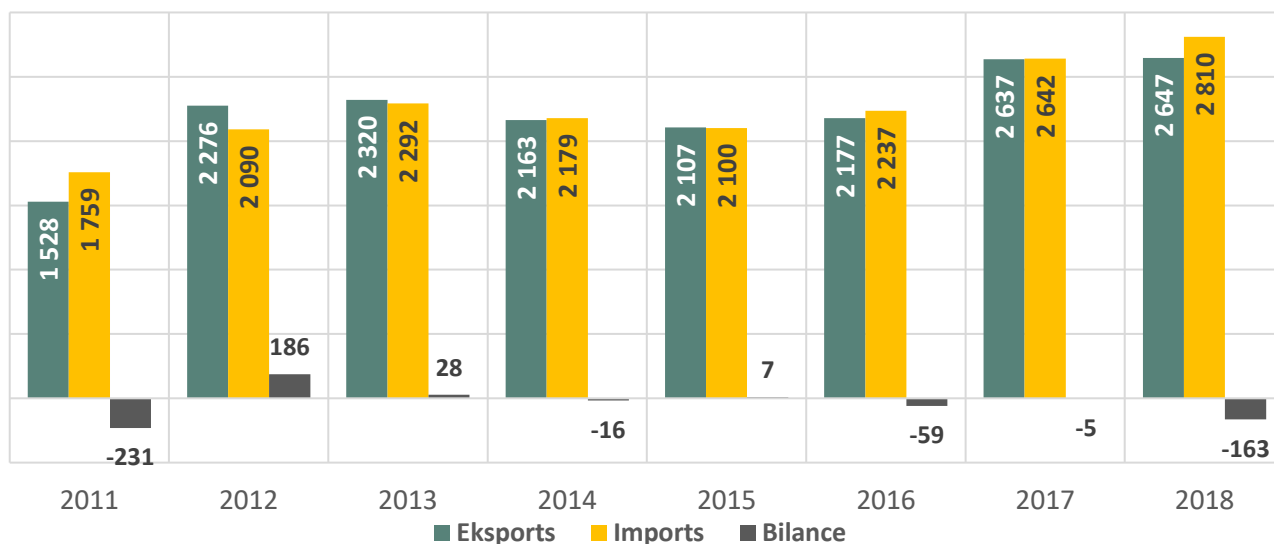

7.1. attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu un koku un koka izstrādājumu eksporta īpatsvars kopējā Latvijas eksportā, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat

Koka un koka izstrādājumu eksports 2018. gadā veidoja 20,05 % no kopējās Latvijas eksporta vērtības.

2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu ir palielinājies gan pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu eksports, gan to imports. Pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu importa vērtība palielinājās straujāk nekā eksporta vērtība, proti, imports pieauga par 167,8 milj. EUR jeb 6,3 % un eksports – par 9,9 milj. EUR jeb 0,4 %. Importa vērtībai būtiski palielinoties, 2018. gadā pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu ārējās tirdzniecības bilance saglabājās negatīva (sk. 7.2. att.).

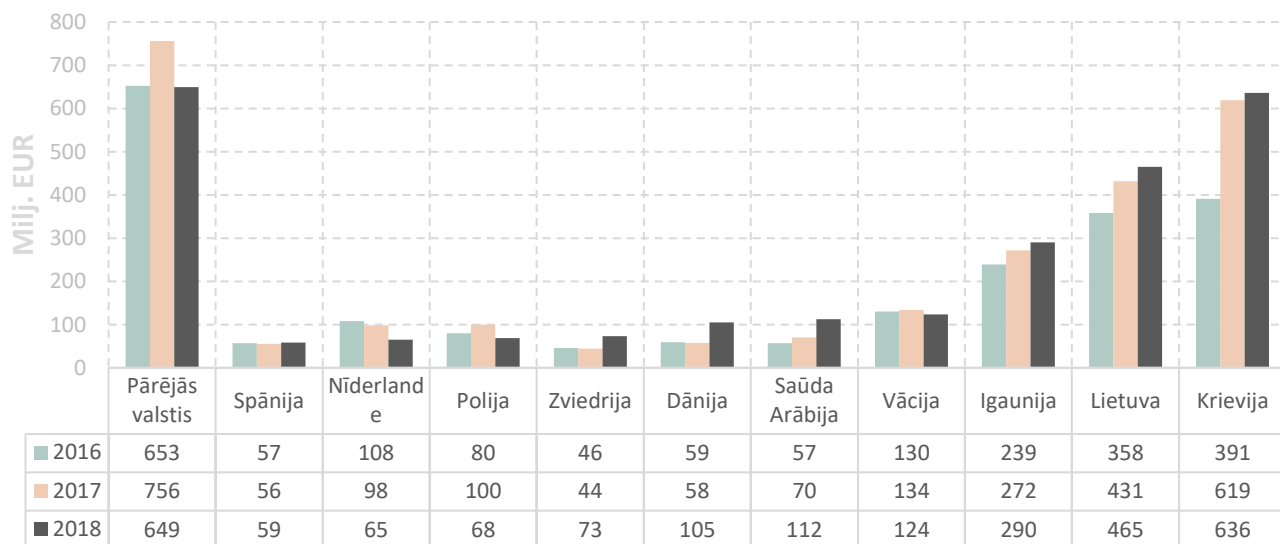
7.2. attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu ārējās tirdzniecības bilance, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat

Pārtikas un lauksaimniecības produktu eksports

Pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta struktūrā eksports uz ES valstīm veidoja lielāko daļu: 55 % produktu tika realizēti ES iekšējā tirgū, bet 45 % produktu eksportēti uz trešajām valstīm.

2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu eksports samazinājās uz trešajām valstīm (vērtības izteiksmē par 1,6 %), bet palielinājās uz ES valstīm – par 2,0 %. Tradicionāli pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu importa struktūrā imports no citām ES valstīm veido lielāko daļu: 2018. gadā 87 % pārtikas un lauksaimniecības produktu tika ievesti no citām ES valstīm, bet 13 % – no trešajām pasaules valstīm.

7.3. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta galamērķa valstis, milj. eiro

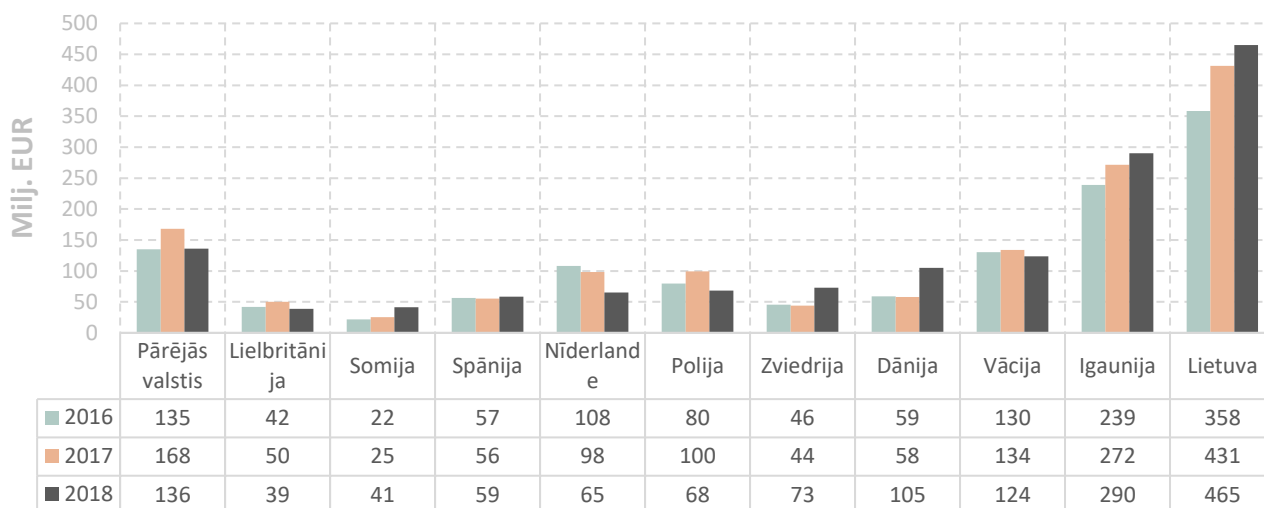
Avots: ZM pēc Eurostat

Nozīmīgākās Latvijas pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta galamērķa valstis ir Krievija, Lietuva un Igaunija. 2018. gadā eksports uz Krieviju veidoja 24 % no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības, savukārt uz Lietuvu – 18 % un Igauniju – 11% (sk. 7.3. att.).

Izvērtējot pārtikas un lauksaimniecības produktu eksportu sadalījumā pa valstu grupām (ES valstis un trešās valstis), var secināt, ka Latvija pārtiku un lauksaimniecības produktus eksportē uz visām 27 ES valstīm un 149 trešajām valstīm.

Starp ES valstīm nozīmīgākā eksporta galamērķa valsts bija Lietuva – uz to 2018. gadā eksporta īpatsvars veidoja 32 % no kopējās eksporta vērtības uz ES valstīm (sk. 7.4. att.). Pēdējos trīs gados eksports uz Lietuvu ir pakāpeniski palielinājies, un 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu eksporta vērtība ir kāpusi par 8 %.

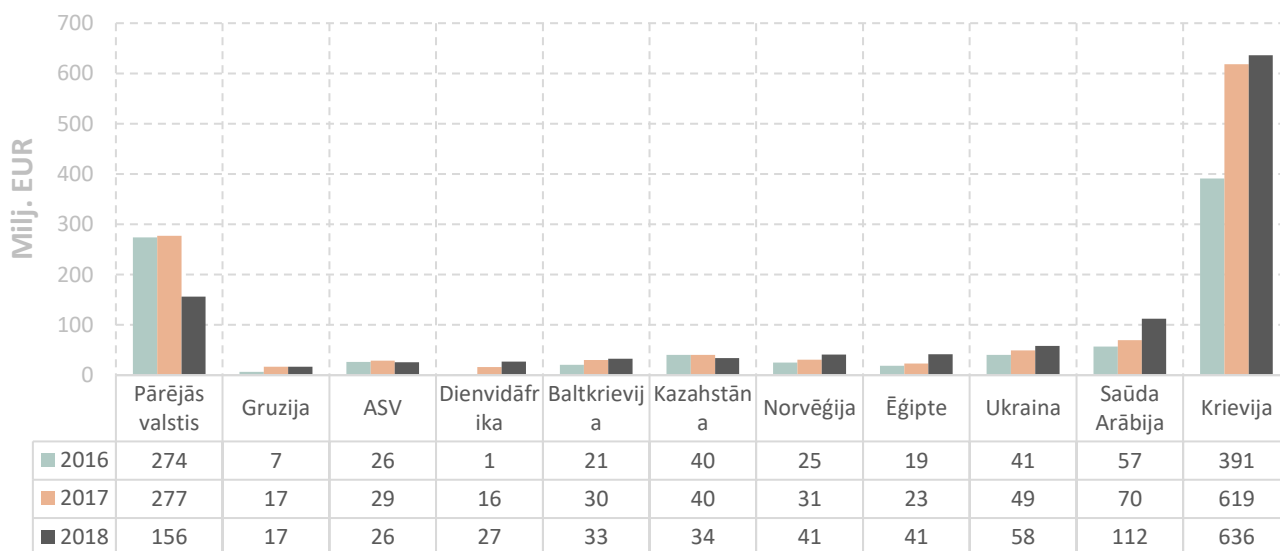
Starp divām citām nozīmīgākajām eksporta valstīm ES – Igauniju un Vāciju – 2018. gadā par 7 % vairāk tika eksportēts uz Igauniju, savukārt uz Vāciju eksports par 7 % samazinājās. Būtisks eksporta vērtības pieaugums 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu tika pieredzēts uz Dāniju, eksportam palielinoties par 47 milj. EUR jeb 81 % un līdz ar to Dāniju ierindojošot ceturtajā vietā starp nozīmīgākajām Latvijas pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta galamērķa valstīm ES.

7.4. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta galamērķa valstis ES, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat

Krievija ir tradicionāli nozīmīgākā eksporta partnervalsts starp trešajām valstīm. Eksports uz pārējām trešajām valstīm ir būtiski mazāks. 2018. gadā pārtikas un lauksaimniecības produkti uz Krieviju tika eksportēti 636 milj. EUR apmērā, kas veidoja 54 % no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības uz trešajām valstīm (sk. 7.5. att.).

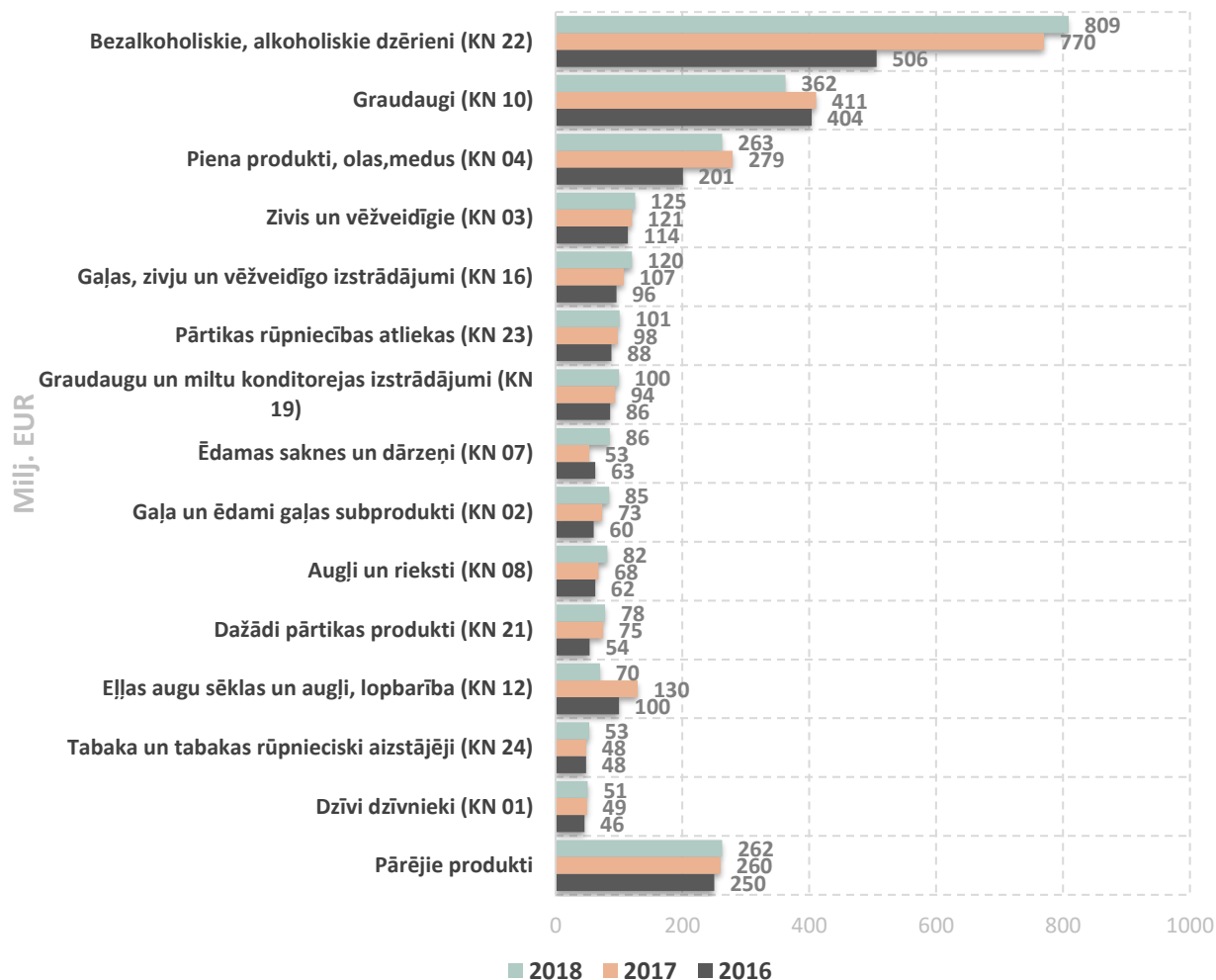
7.5. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta galamērķa valstis starp trešajām valstīm, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat

Lai gan joprojām ir spēkā Krievijas 2014. gada 7. augustā ieviestais importa embargo lielai daļai ES (un vairāku citu valstu) izcelsmes lauksaimniecības un pārtikas produktu, kā arī Krievijas 2015. gada

jūnijā ieviestais pagaidu importa aizliegums Latvijas izcelsmes zivju konservu ieviešanai, 2018. gadā eksporta vērtība turpināja pieaugt (par 3 % salīdzinājumā ar 2017. gadu).

Latvijas eksports uz Saūda Arābiju, kas no trešajām valstīm ir otra nozīmīgākā eksporta valsts, ir gandrīz sešas reizes mazāks nekā uz Krieviju. 2018. gadā lielākais eksporta kāpums no trešajām valstīm (starp 10 nozīmīgākajām) bija uz Saūda Arābiju (par 42,5 milj. EUR), būtiski palielinoties kviešu un miežu eksportam, un Ēģipti (par 18,4 milj. EUR), palielinoties pākšaugu eksportam.

7.6. attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksports sadalījumā pa produktu grupām, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat

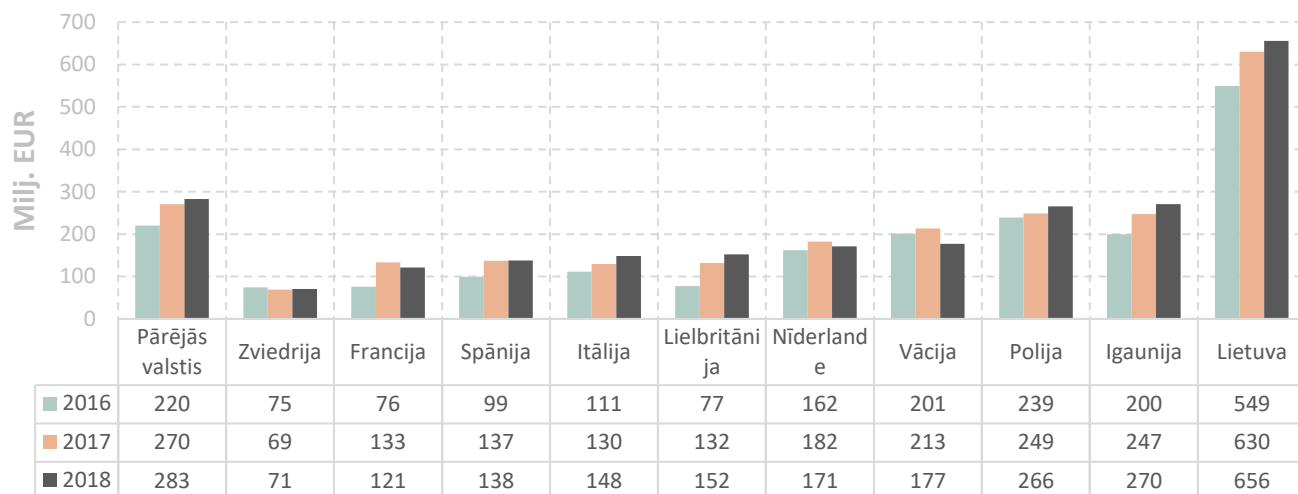
2018. gadā trīs nozīmīgākās Latvijas eksporta produktu grupas tradicionāli bija bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni, graudaugi un piena produkti (sk. 7.6. att.):

- bezalkoholiskie, alkoholiskie dzērieni veidoja 31 % no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu grupas eksporta vērtības, un produktu grupas vidējā eksporta vērtība salīdzinājumā ar 2017. gadu palielinājās par 5 %;
- graudaugi veidoja 14 % no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības, vidējai eksporta vērtībai samazinoties par 12 %;
- piens un piena produkti, olas un medus veidoja 10 % no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta vērtības, un šīs grupas vidējā eksporta vērtība samazinājās par 6 %.

Vērtības izteiksmē visbūtiskāk palielinājās alkoholisko un bezalkoholisko dzērienu (par 38,9 milj. EUR), ēdamu sakņu un dārzeņu (par 32,7 milj. EUR) un augļu un riekstu (par 13,8 milj. EUR) eksports, savukārt eļļas augu sēklu un augļu eksports ir strauji sarucis (par 60 milj. EUR).

Pārtikas un lauksaimniecības produktu imports

Pārtikas un lauksaimniecības produktu importa struktūrā imports no ES valstīm 2018. gadā veidoja lielāko daļu – 87 % no pārtikas un lauksaimniecības produktiem tika ievesti no ES.

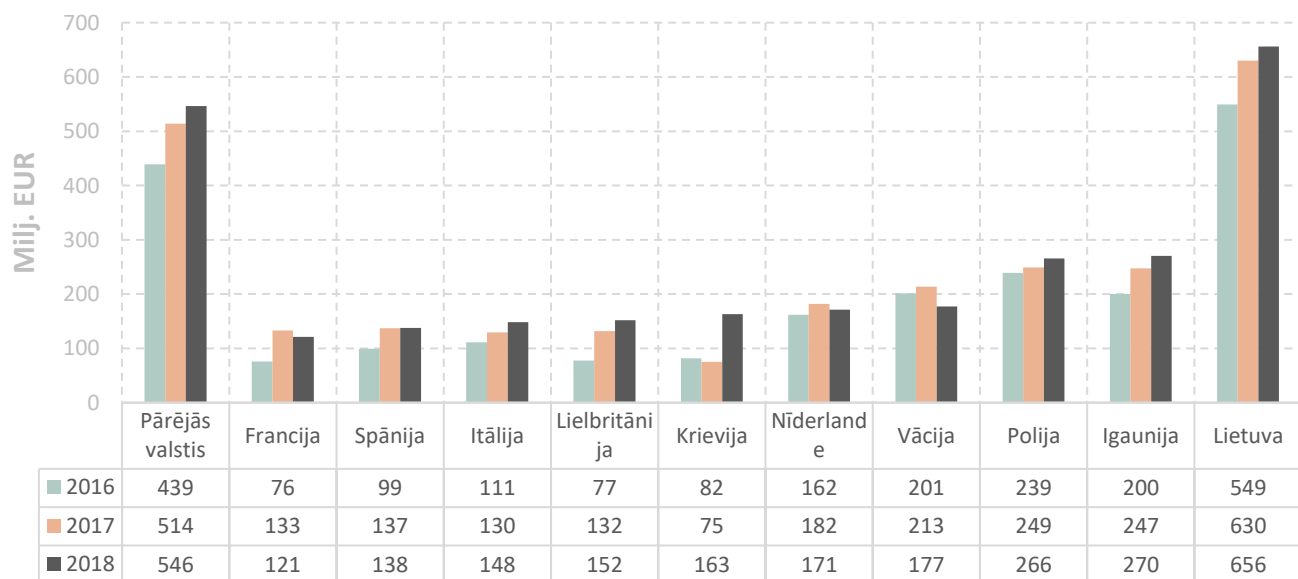
7.7. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu importa valstis, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat

No importa viedokļa nozīmīgākā tirdzniecības partnervalsts ir Lietuva, no kuras 2018. gadā tika importēti 23 % no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu apjoma vērtības izteiksmē (sk. 7.7. att.).

Izvērtējot pārtikas un lauksaimniecības produktu importu sadalījumā pa valstu grupām (ES valstis un trešās valstis), var secināt, ka Latvija pārtiku un lauksaimniecības produktus importē no 27 ES valstīm un 104 trešajām valstīm. 2018. gadā importa kopējā vērtība no ES valstīm pieauga par 3 %, bet no trešajām valstīm – par 43 %.

Arī no ES valstīm nozīmīgākā importa valsts ir Lietuva ar 27 % kopējās importa vērtības starp ES valstīm (sk. 7.8. att.). No tradicionāli nozīmīgākajām ES importa valstīm imports 2018. gadā palielinājās no Lielbritānijas (par 15,6 %), Igaunijas (par 9,4 %), Polijas (par 6,7 %) un Lietuvas (par 4,2 %).

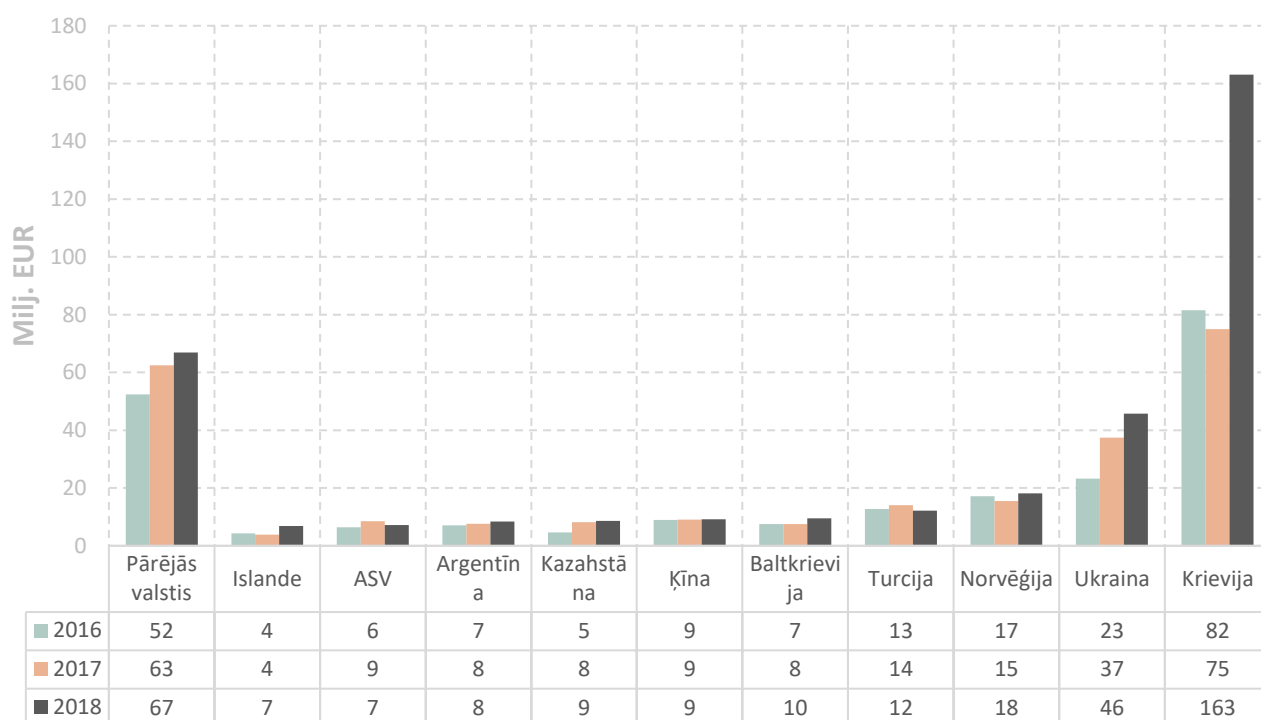

7.8. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu importa valstis ES, milj. eiro

Avots: ZM pēc Eurostat

Starp trešajām valstīm nozīmīgākā importa valsts ir Krievija ar 46 % kopējās importa vērtības no visām trešajām valstīm (sk. 7.9. att.). 2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu imports (īpaši graudaugu imports) visbūtiskāk palielinājās tieši no Krievijas – kopumā par 118 % jeb 88,1 milj. EUR.

No 10 nozīmīgākajām trešajām valstīm 2018. gadā mazāk ir importēts no Turcijas (par 13,5 % jeb 1,9 milj. EUR) un ASV (par 15,6 % jeb 1,3 milj. EUR).

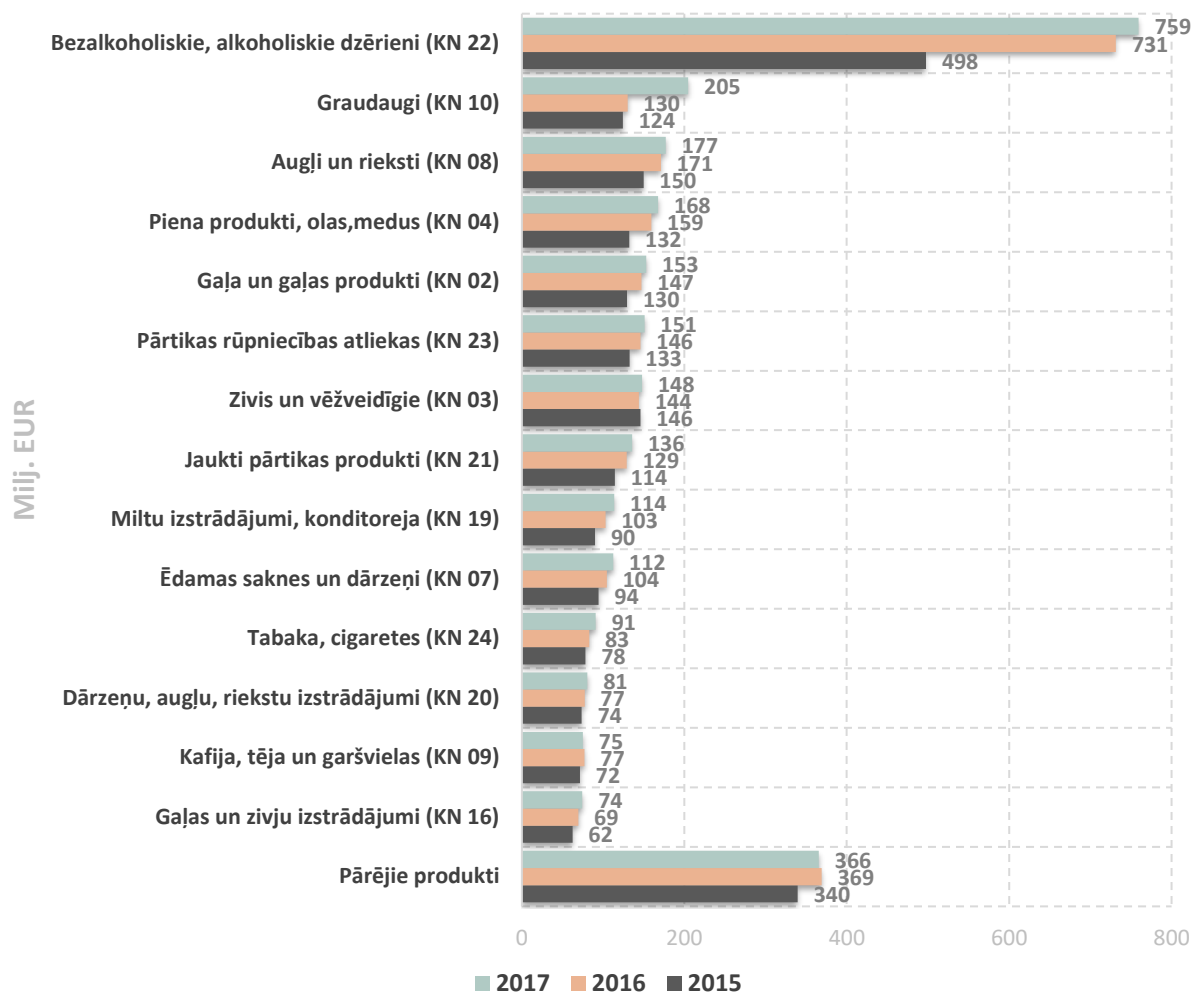

7.9. attēls. Desmit nozīmīgākās Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu importa valstis starp trešajām valstīm, milj. eiro
 Avots: ZM pēc Eurostat

2018. gadā Latvijas nozīmīgākie importa produkti bija (sk. 7.10. att.):

- bezalkoholiskie un alkoholiskie dzērieni – 27 % no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu importa vērtības. 2018. gadā produktu grupas importa vērtība ir palielinājusies par 4 %;
- graudaugi – 7 % no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu importa vērtības. 2018. gadā to importa vērtība ir pieaugusi par 58 %;
- augļi un rieksti – 6 % no kopējās pārtikas un lauksaimniecības produktu importa vērtības. 2018. gadā to importa vērtība ir pieaugusi par 4 %.

Vērtības izteiksmē visbūtiskāk palielinājās graudaugu (par 74,8 milj. EUR), bezalkoholisko un alkoholisko dzērienu (par 28 milj. EUR) un miltu izstrādājumu (par 10,6 milj. EUR) imports.

7.10. attēls. Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu imports sadalījumā pa produktu grupām, milj. eiro
 Avots: ZM pēc Eurostat

8. Izglītība, zinātne, konsultācijas

Izglītība

Studiju programmas

Latvijas Lauksaimniecības universitāte (LLU) 2018. gadā īstenoja 58 studiju programmas 14 studiju virzienos.

27 pamatstudiju programmas

- Četras pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas (studiju ilgums pilna laika studijās 2–3 gadi), kuras nodrošina 4. līmeņa profesionālās kvalifikācijas ieguvu;
- Sešas akadēmiskās bakalaura studiju programmas. Studiju ilgums pilna laika studijās – 3–4 gadi;
- 14 profesionālās augstākās izglītības bakalaura studiju programmas (studiju ilgums pilna laika studijās vismaz četri gadi), kas nodrošina 5. līmeņa profesionālās kvalifikācijas ieguvu un profesionālo bakalaura grādu profesionālās darbības jomā;
- trīs otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmas (studiju ilgums pilna laika studijās vismaz četri gad), kas nodrošina 5. līmeņa profesionālās kvalifikācijas ieguvu.

18 augstākā līmeņa studiju programmas

- 12 akadēmiskās maģistra studiju programmas. Studiju ilgums pilna laika studijās – divi gadi;
- Sešas profesionālās augstākās izglītības maģistra studiju programmas (studiju ilgums pilna laika studijās vismaz viens gads), kas nodrošina 5. līmeņa profesionālās kvalifikācijas ieguvu un profesionālo maģistra grādu vai profesionālo maģistra grādu profesionālās darbības jomā.

13 doktora studijas

Studiju ilgums pilna laika studijās – trīs gadi.

2018. gadā notika vairākas izmaiņas LLU studiju programmās. Tika pārveidota akadēmiskās izglītības pamatstudiju programma “Pārtikas zinības”, mainot tās saturu un nosaukumu un izveidojot akadēmisko izglītības bakalaura studiju programmu “Pārtikas kvalitāte un inovācijas”. Aizvērta profesionālās augstākās izglītības maģistra studiju programma “Sabiedrības pārvalde”. Apvienojot maģistra studiju programmas “Meža ekonomika un politika”, “Meža ekoloģija un mežkopība” un “Meža darbi un tehnika”, tapa jauna akadēmiskās izglītības maģistra studiju programma “Mežzinātne” ar vairākiem specializācijas virzieniem: meža ekoloģija un mežkopība, meža darbi un tehnika, meža ekonomika un politika.

2018. gadā e-studiju formā LLU varēja apgūt akadēmisko bakalaura studiju programmu “Organizāciju un sabiedrības pārvaldes socioloģija”.

Studējošie

2018. gadā 1. oktobrī LLU studēja 3880 studentu:

- pamatstudijās – 3113;
- augstākā līmeņa studijās – 616;
- doktora studijās 154.

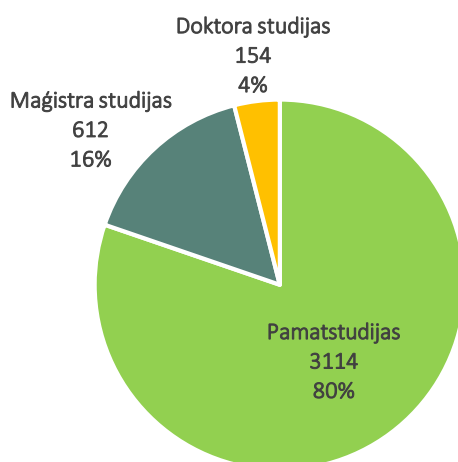
8.1. tabula

Studējošo skaits LLU 01.10.2018.

Studējošie	Skaits	Struktūra
1. Studenti	3113	100%
pilna laika	2177	
<i>no valsts budžeta finansēti</i>	1850	85%
<i>ar daļēju personīgo maksu</i>	327	15%
nepilna laika	936	
<i>ar daļēju personīgo maksu</i>	936	100%
2. Maģistranti	613	100%

pilna laika	556	
no valsts budžeta finansēti	435	78,2%
ar daļēju personīgo maksu	121	21,8%
nepilna laika	57	
ar daļēju personīgo maksu	57	100%
3. Doktoranti	154	
pilna laika	153	
no valsts budžeta finansēti	149	97,4%
ar daļēju personīgo maksu	4	2,6%
nepilna laika	1	
ar daļēju personīgo maksu	1	100%
PAVISAM	3880	
no valsts budžeta finansēti	2434	62,7%
ar daļēju personīgo maksu	1446	37,3%

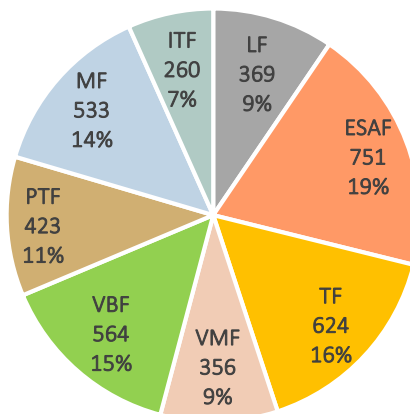
Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

8.1. attēls. Studējošo skaits LLU 01.10.2018.

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

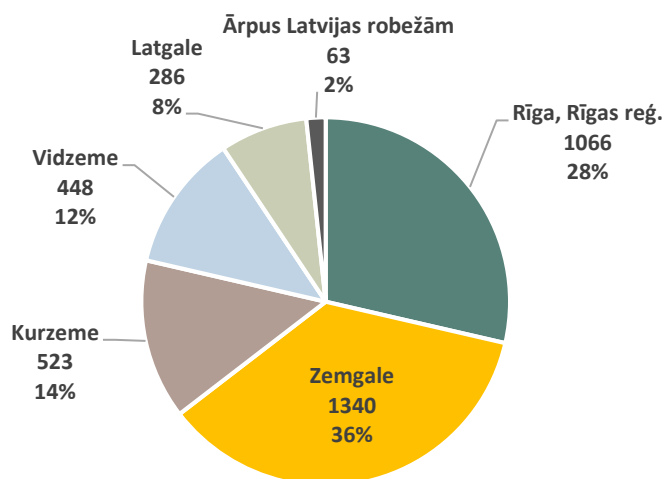
Studējošo skaita sadalījums pa fakultātēm ir šāds: Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātē – 751, Tehniskajā fakultātē – 624, Vides un būvzinātņu fakultātē – 564, Meža fakultātē – 533, Pārtikas tehnoloģijas fakultātē 423, Lauksaimniecības fakultātē - 369, Veterinārmedicīnas fakultātē – 356, Informācijas tehnoloģiju fakultātē – 260 studējošo (sk. 8.2. att.).

8.2. attēls. Studējošo skaita sadalījums pa fakultātēm 01.10.2018.

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

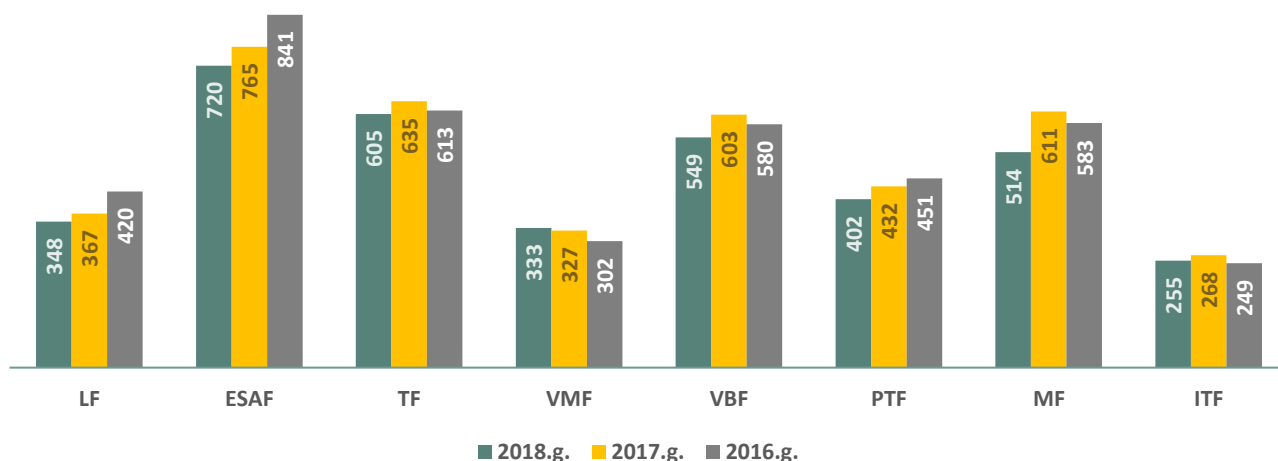
Tradicionāli lielākā daļa LLU studentu nāk no Zemgales, Rīgas un tās reģiona (sk. 8.3. att.).

8.3. attēls. Studējošo sadalījums pēc dzīvesvietas (bez doktorantiem) 01.10.2018.

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

LLU studējošo skaita pārmaiņas pa fakultātēm 2016.–2018. gadā parādītas 8.4. attēlā. Studējošo pakāpeniski kļūst vairāk Lauksaimniecības, Ekonomikas un sabiedrības attīstības un Pārtikas tehnoloģijas fakultātē, pārējās LLU fakultātēs novērojama neliela studējošo skaita samazināšanās.

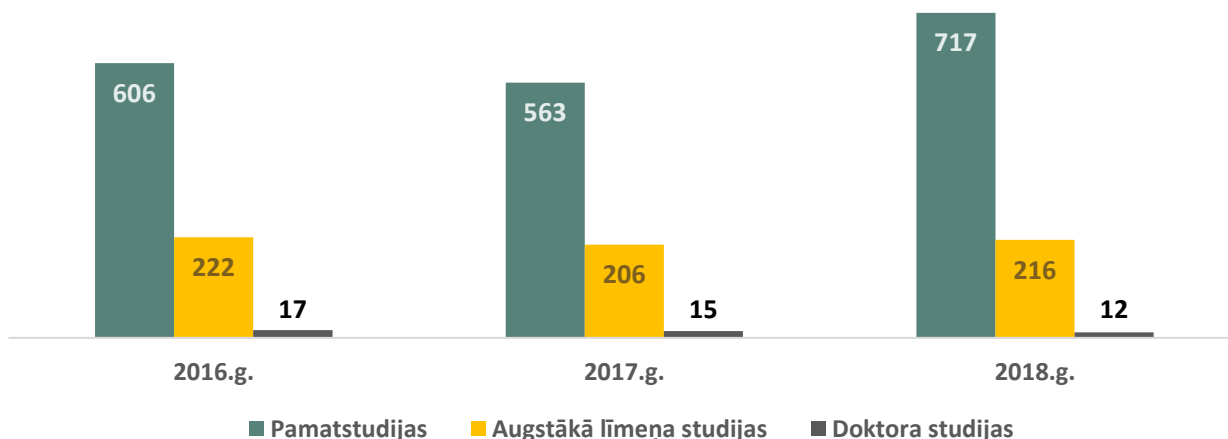
8.4. attēls. Studentu skaita dinamika pa gadiem LLU fakultātēs

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Absolventi

2018. gadā LLU diplomu saņēma 945 absolventi, t. sk. trīs ārvalstu studenti (divi Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātē un viens Pārtikas tehnoloģijas fakultātē).

Absolventu skaita pārmaiņas pa studiju programmām pēdējo trīs gadu parādītas 8.5. attēlā. Salīdzinājumā ar iepriekšējo studiju gadu absolventu skaits ir strauji palielinājies, jo 2018. gadā Meža fakultātes nepilna laika pamatstudijas absolvēja meža nozarē strādājošie speciālisti, kas LLU iestājās pirms četriem gadiem, lai iegūtu augstāko izglītību.

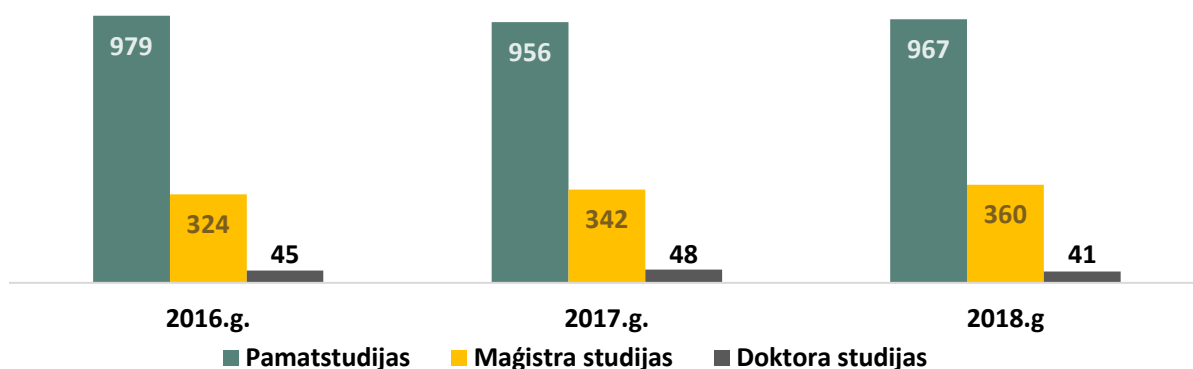

8.5. attēls. LLU absolventu skaita dinamika 2016.–2018. gadā

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Uzņemšana

2018. gadā LLU tika uzņemti 1368 jauni studenti, no tiem 967 pamatstudijās, 360 augstākā līmeņa studijās un 41 students doktora studijās. Salīdzinājumam 8.6. attēlā ir parādīti uzņemšanas rezultāti 2016.–2018. gadā.

8.6. attēls. LLU uzņemto studentu skaita dinamika 2016.–2018. gadā

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Mūžizglītība

Tālākizglītības kursus un profesionālās pilnveides izglītības programmas LLU īsteno Mūžizglītības centrs. 2018. gadā Mūžizglītības centrs īstenoja 57 kursu programmas, tajā skaitā četras profesionālās pilnveides programmas, trīs pedagogu profesionālās kompetences pilnveides programmas un 53 pieaugušo neformālās izglītības programmas. Kopā 2018. gadā apliecības un sertifikātus par kursu programmu apguvi ieguva 1945 absolventi. 2018. gadā studiju kursus klausītāju statusā apguva 227 dalībnieki.

Projekti un iepirkumi:

- 2018. gada 2. augustā beidzās iepirkums "Mācību organizēšana un īstenošana Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam pasākuma "Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi" apakšpasākuma "Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi" ietvaros" (ID Nr.ZM/2016/2_ELFLA), finansējums – 650 000 EUR;
- 2018. gada 30. novembrī noslēgts jauns līgums "Mācību organizēšana un īstenošana Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam pasākuma "Zināšanu pārnese un informācijas pasākumi" apakšpasākumā "Profesionālās izglītības un prasmju apguves pasākumi" (ID Nr.ZM/2018/26_ELFLA), finansējums – 1 354 521 EUR;

- 2018. gada 3. decembrī noslēgts līgums “Mācību organizēšana un īstenošana Latvijas Lauku attīstības programmas 2014.–2020. gadam pasākuma “Zināšanu pārneses un informācijas pasākumi” apakšpasākuma “Saimniecību un mežu apmeklējumu nodrošināšana” ietvaros” (ID Nr.ZM/2018/14_ELFLA), finansējums – 71 400 EUR;
- 2018. gadā turpinājās *Erasmus+ projekts Higher Education for Central Asia Food Systems and Standards* (Nr.574005-EPP-1-2016-1-LV-EPPKA2-CBHE-JP), finansējums – 898 312 EUR. Projekta ilgums – līdz 14.10.2019. Projekta vadošais partneris LLU, projektā iesaistīti 10 partneri;
- sagatavošanas posmā ir *Erasmus+ projekts Development of Higher Education Content Aimed to Support Industries for Sustainable Production of Qualitative Agri-food (AgroDev)*.

Stipendijas, fondi

2018. gadā LLU Attīstības fondā aktīvas bija 13 stipendiju programmas, kas deva iespēju organizēt 15 stipendiju konkursus un piešķirt 19 jaunas stipendijas. Jau esošie trīs stipendiāti turpināja saņemt stipendijas, vēl trīs stipendiāti janvārī saņēma atlikušo stipendijas summu, un seši stipendiāti turpināja saņemt stipendiju vēl visu pavasara semestri, t. i., līdz 30. jūnijam.

8.2. tabula

Jaunie stipendiāti 2018. gadā

Lauksaimniecības fakultāte	4
Tehniskā fakultāte	2
Pārtikas tehnoloģijas fakultāte	4
Meža fakultāte	3
Veterinārmedicīnas fakultāte	6

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Pa vienam stipendiju konkursam tika organizēti **Jāņa Čakstes, Jāņa Rūvalda, Latvi Dan Agro, Konekesko, Ulda Šalajeva**, Latvijas Agronomu biedrības, **Artūra un Ērikas Gerhardu, Vagneru ģimenes, Mirdzas Oškaines**, AS “Rīgas Dzīrnavnieks”, LLU zinātnieku vārdiskās balvas un LLU fakultāšu (Pārtikas tehnoloģijas fakultātes) vārdiskajām stipendijām. Divi stipendiju konkursi gada laikā tika rīkoti **Jāņa un Millijas Kāvušu** stipendijai.

Tāpat tika pasniegtas četras **Kārļa Ulmaņa** stipendijas (2018. gadā stipendiju turpināja saņemt divi studenti no Pārtikas tehnoloģijas fakultātes un viens no Vides un būvzinātņu fakultātes, no jauna stipendija tika piešķirta vienam Vides un būvzinātņu fakultātes studentam un trijiem Pārtikas tehnoloģijas fakultātes studentiem) un trīs **Senāta stipendijas** (stipendiju turpināja saņemt viens Vides un būvzinātņu fakultātes un divi Pārtikas tehnoloģijas fakultātes studenti, no jauna tā piešķirta Informācijas tehnoloģiju, Veterinārmedicīnas un Vides un būvzinātņu fakultātes studentiem).

Savukārt fakultāšu vārdiskās stipendijas no jauna saņēma astoņi studējošie no Vides un būvzinātņu, Lauksaimniecības, Ekonomikas un sabiedrības attīstības, Informācijas tehnoloģiju, Pārtikas tehnoloģijas, Veterinārmedicīnas, Tehniskās un Meža fakultātes, un pavasara semestrī tās turpināja saņemt astoņi studējošie.

Studiju vides uzlabošana

2018. gadā turpinājās LLU centrālās ēkas – Jelgavas pils – energoefektivitātes palielināšanas un fasādes atjaunošanas būvdarbi. Papildus tam Jelgavas pilī norisinājās telpu remonts, kā arī Austrumu korpusa pirmā un otrā stāva gaiteņu remonts. Veikta Ražošanas un apmācības centra ēkas pārbūve, siltumnīcas būvniecība Augu aizsardzības zinātnes institūta vajadzībām, kā arī pārbūvēta ēka Rīgas ielā 22 par LLU Viedo tehnoloģiju un zināšanu pārneses centru.

Veikti būtiski darbi fakultāšu mācību korpusu uzlabošanā – Tehniskās fakultātes mācību korpusa telpu grupas vienkāršota atjaunošana, Meža fakultātes mācību korpusa piektā stāva telpu grupas remonts, kā arī atjaunota telpu grupa Veterinārmedicīnas fakultātes laboratorijas korpusā. Savukārt Sporta nama peldbaseinā notikusi vannas flīzēšana.

Papildus tam īstenoti ugunsdrošības projekti galvenajā mācību korpusā Jelgavas pilī, izbūvēta ugunsgrēka atklāšanas un trauksmes signalizācija 2. dienesta viesnīcā, kā arī ierīkota ugunsgrēka atklāšanas un trauksmes signalizācija 6. dienesta viesnīcā.

Īstenoti būvdarbi un labiekārtošanas darbi dienesta viesnīcās, tostarp energoefektivitātes būvdarbi 1., 6. un 9. dienesta viesnīcā, dušu telpu un mazgātuvju izbūve 2. un 6. dienesta viesnīcā, kā arī virtuvju un istabiņu remonts 6. dienesta viesnīcā.

LLU fundamentālā bibliotēka

LLU Fundamentālā bibliotēka ir akreditēta valsts nozīmes bibliotēka, kas nodrošina lietotājus ar informācijas resursiem lauksaimniecībā un tās saskarnozarēs.

2018. gadā pilnībā tika apgūta un ieviesta vienotā informācijas meklētājprogramma *PRIMO*, kas vienā meklēšanas logā dod iespējas vienlaikus meklēt grāmatas, promocijas darbus, konferenču materiālus, žurnālus, rakstus abonētajās un brīvpieejas tiešsaistes datubāzēs, ALEPH kopkatalogā, kā arī LLU Fundamentālās bibliotēkas veidotajās datubāzēs. Bibliotēkā ir pieejamas nozīmīgas LLU Fundamentālās bibliotēkas darbinieku veidotās datubāzes, vērtīgi abonētie elektroniskie resursi – tiešsaistes datubāzes, tostarp pilnteksta, kā arī enciklopēdijas un rokasgrāmatas. Tāpat kā iepriekšējos gados, tiešsaistes datubāzes tiek intensīvi izmantotas. 2018. gadā informāciju varēja meklēt 16 abonētajās pilnteksta un bibliogrāfiskās informācijas tiešsaistes datubāzēs, kā arī datubāzēs, kas tika piedāvātas izmēģinājuma laikā.

Pieeja tiešsaistes datubāzēm tika nodrošināta 24/7 režīmā LLU tīklā, LLU zinātniskajos institūtos – atvasinātajās publiskajās personās – pēc datoru *IP* adresēm, kā arī autorizētiem lietotājiem ārpus LLU tīkla, izmantojot LLU IS lietotājkontu. Šis konts LLU darbiniekiem un studentiem dod pieeju bibliotēkas abonētajām e-žurnālu un e-grāmatu datubāzēm, kā arī vairumam datubāzu izmēģinājumu. 2018. gadā šo iespēju izmantoja 9909 unikālie apmeklētāji, apmeklējumu skaits – 23 978. Apmeklētāju un apmeklējumu skaits ar katru gadu palielinās.

LLU darbiniekiem un studentiem, lietojot *Mendeley Premium* programmu, arī 2018. gadā tika dota iespēja pārvaldīt un sakārtot zinātniskos darbus, dalīties ar tiem unsadarboties tiešsaistē ar citiem zinātniekiem. Tā darbojas kā akadēmiskās vides sociālais tīkls, palīdz organizēt pētījumus un ļauj importēt dokumentus no e-žurnālu un e-grāmatu datubāzēm. Bibliotēka piedāvā arī izmantot programmas *Autodesk EDU Master suite 2018*, *CorelDRAW X7*, *SPSS Statistics v21* un *VISIO 2013*.

Bibliotēka piedalās starptautiskās lauksaimniecības zinātņu un tehnoloģiju informācijas sistēmas AGRIS veidošanā un veido vairākas datubāzes bibliotēku informācijas sistēmā *ALEPH500*. Kopā uz AGRIS centru Romā ir nosūtīti 15 298 dokumentu apraksti. Ierakstu skaits Analītiskās datubāzē 2018. gada 31. decembrī ir sasniedzis 49 614, LLU mācībspēku un pētnieku publikāciju datubāzē – 32 635. Bibliotēkas darbinieki ne tikai ievada datus datubāzēs, bet arī tos papildina un tāpat rediģē un papildina zinātnieku pašu ievadīto publikāciju aprakstus LLU IS.

2018. gadā projektā “LLU STEM studiju programmu modernizācija” bibliotēka saņēma 224 dažādu nosaukumu mācībspēku ieteiktās iespīestās ārzemju grāmatas, kā arī 43 e-grāmatas. LLU Fundamentālā bibliotēka nodrošina arī iespēju saņemt informācijas avotus lauksaimniecībā un saskarnozarēs, izmantojot dalību starptautiskajā lauksaimniecības bibliotēku tīklā AGLINET, kā arī Somijas Nacionālā repozitārija bibliotēkas u.c. bibliotēku pakalpojumus.

Bibliotēkas darbinieki turpina aktīvi darboties sociālajā tīklā *Facebook*, popularizējot pieejamos pakalpojumus. Tiek nodrošināta ātra aktuālās informācijas sniegšana mājaslapā, interaktīvajās izkārtņēs bibliotēkā un pils vītņu kāpņu foajē, kā arī informācija tiek nosūtīta mācībspēkiem, pētniekiem, doktorantiem un citiem interesentiem uz e-pastu. Bibliotēka piedāvā plašu, regulāri atjaunotu metodisko materiālu klāstu, kas ir pieejams bibliotēkas mājaslapā. Tajā ir atrodama arī informācija par jauniegūtajām grāmatām un žurnāliem. Atsevišķi ir nošķirtas STEM projektā iegādātās

grāmatas. Ar 2018. gadu informācija par jauniegūtajām grāmatām tiek ievietota arī sociālajā tīklā Facebook.

8.3. tabula

LLU Fundamentālās bibliotēkas darbības rādītāji 2018. gadā

Lasītāju skaits	4207
Apmeklējumu skaits,	196 417
t.sk. fiziskie apmeklējumi	74 845
virtuālie apmeklējumi	121 572
Izsniegums	156 617
Krājums (eksemplāri)	406 593
Krājums (nosaukumi)	123 949
Krājumā saņemts (eksemplāri)	2492
No krājuma izslēgts (eksemplāri)	5811
Sniegtas uzzīņas	30 081
Sniegtas konsultācijas	10 416
Starpbibliotēku abonementa ceļā saņemti eksemplāri,	106
t.sk. no ārvalstu bibliotēkām	86

Avots: Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Zinātne un inovācijas

Atbilstoši LLU ilgtspējīgas attīstības stratēģijas Pētniecības programmai LLU mērķis ir attīstīt zinātniskās darbības potenciālu nacionālu un starptautiski nozīmīgu pētījumu veikšanai, kā arī veicināt inovatīvu, zināšanās balstītu un ekonomiski efektīvu tehnoloģiju ieviešanu Latvijas tautsaimniecībā, īpaši bioekonomikā, kas ir viena no Latvijas viedās stratēģijas jomām.

2018. gadā LLU vēlētos amatos strādāja 175 vadošie pētnieki, 82 pētnieki un 15 zinātniskie asistenti. Sagatavotas 999 dažāda veida publikācijas, tajā skaitā 421 publikācija ievietota starptautiski citētās *Web of Science* un *Scopus* datubāzēs.

2018. gadā ir sagatavots un izdots rakstu krājuma "Lauku ilgtspējības pētījumi" (*Rural Sustainability Research*) 39. un 40. izdevums, tiem ir pieejami *Open access* datubāzē. Notika jau 24. doktorantiem veltītā starptautiskā zinātniskā konference "*Research for Rural Development 2018*" (Zinātne lauku attīstībai), kas ir ieguvusi daudz plašāku pārstāvniecību un popularitāti, nekā sākotnēji plānots.

Katru gadu LLU iznāk vairāki fakultāšu sarūpēti zinātnisko rakstu krājumi un žurnāli:

- "*Engineering for Rural Development*" (Inženierzinātnes lauku attīstībai), kas indeksēts *Elsevier SCOPUS*, *Web of Science*™ un citās datubāzēs;
- "*Economic Science for Rural Development*" (Ekonomikas zinātne lauku attīstībai), indeksēti *Web of Science*™, *Clarivate Analytics (former Thomson Reuters)*, *AGRIS* un citās datubāzēs;
- "*Rural Environment. Education. Personality*" (Lauku vide. Izglītība. Peronība), indeksēts *Thomson Reuters Web of Science*, *SCOPUS*, *EBSCO*, *CABI* un *AGRIS* datubāzēs;
- zinātnisks žurnāls "*Landscape architecture and art*" (Ainavu arhitektūra un māksla), kurš kopš 2016. gada indeksēts *SCOPUS*, kā arī *AGRIS*, *CABI PUBLISHING CAB ABSTRACTS* un *EBSCO Art Source* datubāzēs;
- zinātniski praktiskās konferences raksti "*Līdzsvarota lauksaimniecība*", indeksēti *AGRIS* un *CAB Abstracts* datubāzēs.

2018. gadā tika izveidots Bioekonomikas un ilgtspējīgo resursu vadības centrs. Centra uzdevumi ir attīstīt zinātnisko iestāžu un bioekonomikas nozaru uzņēmēju produktīvu sadarbību, veicināt komunikāciju starp zinātnieku aprindām, politikas veidotājiem un sabiedrību, kā arī organizēt zināšanu izplatības veicināšanas pasākumus.

LLU zinātniskajās laboratorijās – Augu šķirņu saimniecisko īpašību novērtēšanas laboratorijā, Biotehnoloģiju zinātniskā laboratorijā un Mežu un ūdens resursu zinātniskajā laboratorijā – ikvienam tiek piedāvāti dažādi zinātniskie pakalpojumi.

2018. gadā beidzās SIA “Latvijas Augus aizsardzības centrs” zinātnisko funkciju konsolidācijas process, izveidojot LLU Augu aizsardzības zinātnisko institūtu. Institūtā galvenie uzdevumi ir veikt starptautiska līmeņa zinātniskos un praktiskos pētījumus par kultūraugiem kaitīgo organismu – slimību ierosinātāju, kaitēkļu un nezāļu – bioloģiju un mijiedarbību ar kultūraugu un izstrādāt, adaptēt un demonstrēt ilgtspējīgas kaitīgo organismu ierobežošanas tehnoloģijas, metodes un produktus.

Plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem tiek piedāvātas dažādu nozaru ekspertu konsultācijas publikāciju, video un audio materiālu sagatavošanai, un ikviens interesents LLU ir gaidīts Zinātnieku naktī, konferencēs, semināros un citos pasākumos.

Projekti

Īstenoti 170 zinātnes projekti un līgumpētījumi, piesaistot 4 775 426 EUR, tajā skaitā 37 % veidoja starptautisko projektu finansējums, 27 % – Zemkopības ministrijas subsīdijas, 24 % – nacionāla līmeņa projekti, 7 % – līgumpētījumi ar nozarēm un valsts vai pašvaldības iestādēm. Būtiski uzlabota materiāltehniskā bāze zinātnei 5 194 036 EUR apmērā.

Lai atbalstītu promocijas darbu izstrādei nepieciešamās infrastruktūras nodrošināšanu, 2018. gadā tika turpināts iekšējais projektu konkurss “Zinātniskās kapacitātes stiprināšana LLU”. Trešajā kārtā līdzekļi tika piešķirti 10 projektu īstenošanai par kopējo summu 68 222 EUR. 2018. gadā tika uzsākta jauna LLU atbalsta programma “LLU pētniecības programmas īstenošana”, kuras mērķis ir nodrošināt LLU stratēģijā apstiprināto pētniecības virzienu īstenošanu, veicināt LLU stratēģijā noteikto prioritāro pētniecības virzienu rezultatīvo indikatoru izpildi, kā arī maģistrantu, doktorantu un jauno zinātnieku iesaistīšanos zinātniskajā darbībā. 2018. gadā tika atbalstīti seši projektu iesniegumi par kopējo summu 71 999 EUR.

LLU zinātnieki ir strādājuši piecās Valsts pētījumu programmās: *AgroBioRes*, pētot un pamatojot inovatīvus risinājumus pārtikas, lopkopības un augsnes jomās, *Latvenergi* – par atjaunojamo resursu problemātiku, *EVIDEnT* – par SEG emisiju analīzi un samazināšanas iespējām, *EKOSOC-LV* – par uzņēmējdarbības attīstību, lauku attīstības procesiem un sabiedrības iesaisti un *ResProd* – par meža resursu izpēti un plānošanu. Uzsākts Fundamentālo un lietisko pētījumu projekts “Notikumos sakņota datorredze lauksaimniecības robotiem”. Divu ESF projektu – “Latvijas Lauksaimniecības universitātes pārvaldības pilnveide” (kopējais finansējums 1 059 598 EUR) un “LLU akadēmiskā personāla pilnveidošana” (kopējais finansējums 1 585 873 EUR) – īstenošana nodrošina universitātes akadēmiskā personāla kompetenču paaugstināšanu, LLU pārvaldības infrastruktūras un procesu pilnveidi, kā arī citu valstu mācībspēku piesaistīšanu, uzlabojot studiju kvalitāti.

Uzsākti deviņi LAP pasākuma “Sadarbība” projekti, kuros ietverti pētījumi jaunu risinājumu piena produktu un to pārstrādes blakusproduktu ražošanā, lēmumu pieņemšanas atbalsta sistēmas izstrāde ziemas kviešu lapu un vārpu slimību ierobežošanai, inovatīvas dehidratācijas tehnoloģijas pielietojuma izpēte sapropeļa ieguvē, uz sapropeļa bāzes veidotu produktu izmantošanas iespējas augkopībā un lopkopībā, jaunas tehnoloģijas un ekonomiski pamatoti risinājumi vietējās lopbarības ražošanai cūkkopībai – ģenētiski nemodificētas sojas un jaunu lopbarības miežu šķirņu audzēšana Latvijā.

Tika uzsākti pirmie “Apvārsnis 2020” projekti, liecinot par LLU pētniecisko ideju augsto kvalitāti, kas novērtēta ES līmenī:

- *SAMS*. Starptautiskā partnerība uz inovācijās bāzētiem pārvaldības pakalpojumiem viedajā biškopībā;
- *BioMonitor*. Bioloģiskas izcelsmes inovācijas, ilgtspējīgām precēm un pakalpojumiem atbalstot Eiropas bioekonomikas attīstību;

- Eiropas Zinātnieku nakts Latvijā 2018–2019.

Starptautiskie pētījumi turpinājās FP-7, *ERA-NET*, *Interreg*, *Bonus*, *EJZF*, *Nordplus* un *Erasmus* programmās. Uzsākts Latvijas–Lietuvas pārrobežu projekts “Inovātīva degradēto teritoriju reģenerācija pārrobežu reģionu ilgtspējīgai attīstībai” (*Innovative brownfield regeneration for sustainable development of cross-border regions (BrownReg)*).

Vairākos pētniecības virzienos LLU struktūrvienības cieši sadarbojas ar LLU pārraudzībā esošajām iestādēm – Agroresursu un ekonomikas institūtu, Dārzkopības institūtu un Latvijas Augu aizsardzības pētniecības centru. Mērķsadarbības galvenie mehānismi ir kopīgi pētījumi, kopīgas zinātniskās darba grupas un datu apmaiņa.

MPS “Pēterlauki” apjomīgs darbs paveikts sadarbībā ar ārzemju un Latvijas uzņēmumiem, īstenojot 19 līgumpētījumus par dažādu laukaugu šķirņu sākotnējo un pēc pārbaudi, kā arī jaunu agrotehnisko pasākumu novērtēšanu vairāk nekā 117 582 EUR apmērā.

2018. gadā turpinājās vairāki nozīmīgi infrastruktūras attīstības projekti. Pēc projekta “LLU un tās pārraudzībā esošo zinātnisko institūciju pētniecības, attīstības infrastruktūras un institucionālās kapacitātes stiprināšana” ekspluatācijā nodoti četri būvobjekti – Bioekonomikas un ilgtspējīgo resursu vadības centrs, Zemkopības institūta Laukkopības laboratorija, VBF laboratorijas telpas, Augu aizsardzības zinātniskā institūta un TF Alternatīvo degvielu zinātniskās laboratorijas telpas. Būvdarbi turpinās Viedo tehnoloģiju un zināšanu pārneses centrā. Iegādāti 83 iekārtu komplekti, t.sk. 41 LLU zinātniski tehniskās bāzes papildināšanai.

Projektā “LLU STEM studiju programmu modernizācija” turpinājās iekārtu, aparatūras un aprīkojuma iegāde STEM studiju programmu attīstībai, tostarp Fundamentālās bibliotēkas fondu papildināšana, remontdarbi TF un dokumentu sagatavošana plānotajiem būvdarbiem VBF, VMF, MF un LLU centrālajā daļā.

Tehnoloģiju un zināšanu pārneses nodaļa

LLU Tehnoloģiju un zināšanu pārneses nodaļa (iepriekš – centrs) darbību sāka 2005. gadā, lai veicinātu zinātnieku un komercsabiedrību sadarbību, intelektuālā īpašuma aizsardzību un pētniecības rezultātu komercializāciju, kā arī sistemātiski apzinātu esošo un mērķtiecīgi attīstītu nepieciešamo pētniecības kompetenci universitātē.

2018. gadā organizēta LLU dalība un zinātnieku izstrādņu popularizēšana starptautiskajās izstādēs, semināros, kontaktbiržās un forumos “*Riga Food 2018*”, “*Tech Industry 2018*”, “*Pavasaris 2018*”, “*Lauksaimniecības tehnika. Lauku sēta. Meža tehnika 2018*”, “*Uzņēmēju dienas Zemgalē 2018*”, “*Zinātnieks. Uzņēmējs. Sadarbība*”, “*Valsts atbalsta biznesu*”, “*Latgales Forums*”, “*Biznesa iespēju un iedvesmas diena Jelgavā*”, “*MINOX Zemgale*” un “*Green Expo Riga*”. Noslēgti 22 sadarbības līgumi, īstenojot 33 līgumi 83 202 EUR apmērā. Par diviem LLU intelektuālā īpašuma produktiem interesi izrādījuši investori, uzsākts komercializācijas process.

Patenti, šķirnes un licences līgumi

2018. gadā LLU turpināja uzturēt 25 patentus, no kuriem 22 nacionālie LR patenti un trīs citu valstu patenti. 14 starptautiskos patentos līdzautors ir LLU zinātnieks. Iesniegti pieci LR patentu pieteikumi un viens starptautisks patentu pieteikums. LLU Zemkopības institūtā 2018. gadā noslēgti 22 licences līgumi, tajā skaitā četri starptautiski. Nacionālajā un ES kopējā augu šķirņu katalogā tika iekļauta 21 selekcionētā kultūraugu šķirne.

Zinātniskās konferences un semināri

2018. gadā organizētas vairākas augsti novērtētas starptautiskas konferences – “*Engineering for Rural Development*”, “*Economic Science for Rural Development*”, “*Research for Rural Development*” un “*Rural Environment, Education, Personality*”. Aizsākta jauna tradīcija LLU zinātniskās konferences

iesākt ar kopīgu konferenci – “Bioekonomika un lauku attīstība”. Konferences tematika ietver biozinātņu, inženierzinātņu, ekonomikas un sabiedrības attīstības jautājumus, kas izskatāmi nākamajās LLU zinātniskajās konferencēs pēc minētās.

Nozares zinātnisko iestāžu pārstāvji, Zemkopības ministrijas speciālisti, biedrību dalībnieki, uzņēmumu vadītāji un topošie speciālisti pulcējās ikgadējās zinātniski praktiskās konferencēs “Līdzsvarota lauksaimniecība” un “Zemes pārvaldība un mērniecība”, savukārt starptautiskā studentu konferencē “*Students on their Way to Science*” studentiem bija iespēja parādīt savu pētījumu rezultātus.

Zinātnieku nakts

Pasākums ar moto “Zinātne veido mūs” notika 2018. gada 28. septembrī. To apmeklēja ar 1200 interesentu, tajā skaitā daudz skolu jaunatnes. Zinātnieku nakts pasākumi notika deviņās vietās – gan Jelgavas pilī, gan universitātes fakultātēs. Apmeklētājiem tika piedāvātas dažādas iespējas:

- virtuāli ceļot laikā, vērot mākslu, kas rodas no datortehnikas, iepazīt pasaulē vecākos un jaunākos maksāšanas līdzekļus,
- uzzināt modernos augšes auglības noslēpumus, kā arī piedalīties biznesa spēlēs un iepazīt mūsdienu zinātnieku sasniegumus, kas radīti ES projektos,
- vērot dažādos laikos tapušu dzinēju demonstrācijas, no kuriem jaunākais ir elektromotors,
- iepazīt meža tapšanas sākumu jeb kā tas tiek stādīts, veidots un kā mainījusies mežsaimniecības gaitā, iepazīt koksnes ieguves tehnoloģiskos procesus un radītos koka dizaina produktus,
- ceļot laikā mērniecībā un būvniecībā un vērot, kā ir mainījies inženieru darbs, uzzināt, kā dažādos laikos cilvēki izmantojuši ūdens spēku un ko zinātnieki dara mūsdienās, lai ūdens nestu labumu, nevis sagrautu cilvēku radīto pasauli,
- iepazīt pākšaugu produktus, kam zinātnieki atraduši jaunus izmantošanas veidus, kā arī produktu iepakojumu no senatnes līdz mūsdienu “inteligētajiem” iepakojumiem,
- sekot stāstījumiem un demonstrējumiem par augiem un to dažādo izmantošanu un veidiem, kā kaitēkļi ierobežoti kādreiz un kā tas notiek mūsdienās,
- uzklaut stāstus par to, kā Latvijā gadsimta gaitā attīstījusies veterinārmedicīnas zinātne, kurām vēsturiskajām personībām var pateikties par nozīmīgo ieguldījumu dzīvnieku un arī cilvēku veselības nodrošināšanā,
- vērot, kā attīstījušās diagnosticēšanas un ārstēšanas metodes, ko veterinārārsti izmantojuši kādreiz, un kā šīs profesijas pārstāvji strādā šodien.

Bulduru dārzkopības vidusskola

2018./2019. mācību gadā Bulduru Dārzkopības vidusskolā audzēkņi klātienē mācījās 14 grupās:

- profesionālās izglītības programmā “Dārzkopība” – trīs grupas, 44 izglītojamie;
- profesionālās izglītības programmā “Ēdināšanas pakalpojumi” – četras grupas, 52 izglītojamie;
- profesionālās izglītības programmā “Viesnīcu pakalpojumi” – viena grupa, 13 izglītojamo;
- profesionālās izglītības programmā “Tūrisma pakalpojumi” – viena grupa, trīs izglītojamie;
- profesionālās izglītības programmā “Dārzu un parku kopšana” (pēc vidusskolas) trīs grupas, 12 izglītojamo;
- profesionālās izglītības programmā “Floristikas pakalpojumi” (pēc vidusskolas) divas grupas, 16 izglītojamo;
- arodizglītības izglītības programmā “Dārzu un parku kopšana” viena grupa, 10 izglītojamo.

2018./2019. mācību gadā Bulduru Dārzkopības vidusskolā mācījās sešas neklātienē izglītojamo grupas: profesionālās tālākizglītības programmā “Dārzu un parku kopšana” trīs grupas ar 43 izglītojamajiem un profesionālās izglītības programmā “Stādu audzēšana” trīs grupas ar 35 izglītojamajiem.

2018./2019. mācību gadā Bulduru Dārzkopības vidusskolā profesionālās pilnveides izglītības programmā “Floristikas pamati” mācījās 36 izglītojamie divās grupās un profesionālās pilnveides izglītības programmā “Dārzu un parku kopšana” (“Koku kopšanas pamati”) septiņi izglītojamie vienā grupā.

2018./2019. mācību gadā SIA “Bulduru Dārzkopības vidusskola” bija trīs katedras:

- Dārzkopības katedra,
- Pilsētvides un dizaina katedra,
- Viesmīlības katedra.

2018./2019. mācību gadā SIA “Bulduru Dārzkopības vidusskola” izglītojamās sāka uzņemt trīs jaunās programmas:

- “Viesnīcu pakalpojumi”,
- “Tūrisma pakalpojumi”,
- “Dārzu un parku kopšana – kokkopis (arborists)”.

Akreditācija

2019. gada jūnijā pēc Izglītības Valsts kvalitātes dienests ar tā akreditācijas komisijas lēmuma ir piešķīris akreditāciju

- programmai “Dārzu un parku kopšana – kokkopis (arborists)” uz sešiem gadiem;
- programmai “Viesnīcu pakalpojumi” uz diviem gadiem;
- programmai “Tūrisma pakalpojumi” uz diviem gadiem.

Konsultācijas

Individuālas konsultācijas par savstarpējās atbilstības prasībām, vides aizsardzību, higiēnu, dzīvnieku labturību un labiem lauksaimniecības un vides apstākļiem, videi draudzīgām saimniecības metodēm, meža apsaimniekošanu, klimata pārmaiņu ietekmi, par saimniecības, uzņēmuma vai ieguldījuma ekonomisko un ekoloģisko rādītāju uzlabošanu, kā arī nekaitīgumu klimatam un noturību pret klimata pārmaiņām nodrošina LAP 2014.–2020. M02 “Konsultāciju pakalpojumi, saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi” 2.1. apakšpasākums “Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai”.

2018. gadā turpinājās 2016. gadā noslēgto līgumu izpilde par pakalpojuma sniegšanu. Personu apvienība, ko veido mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības “L.V.Mežs”, “Mežsaimnieks” un “Vidzeme”, sniedza individuālas konsultācijas mežsaimniecības nozarē un SIA “Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” – lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē.

2018. gada sākumā tika izsludināts publisks iepirkums, lai izvēlētos pakalpojuma sniedzēju konsultāciju nodrošināšanai mežsaimniecības nozarē. Par uzvarētāju izvēlēta personu apvienība, ko veido mežsaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības “L.V.Mežs”, “Mežsaimnieks” un “Mūsu mežs”. 2018. gada maijā noslēgts līgums un uzsākta konsultāciju sniegšana.

Pēc Lauku atbalsta dienesta datiem, LAP M02 pasākuma "Konsultāciju pakalpojumi, lauku saimniecību pārvaldības un lauku saimniecību atbalsta pakalpojumi" 2.1. apakšpasākumā "Atbalsts konsultāciju pakalpojumu izmantošanas veicināšanai" 2018. gadā kopumā tika sniegtas 4949 konsultācijas 1804 personām, kas iesaistītas lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē. (Sk. 8.4. tab.)

Konsultāciju saņēmēju un sniegto konsultāciju skaits pa konsultāciju blokiem, 2018. gads

Konsultāciju bloks	Konsultāciju saņēmēju skaits	Konsultāciju skaits
Lauksaimniecība	1407	3760
Mežsaimniecība	397	1189
KOPĀ	1804	4949

Avots: ZM